

ÇOVDARLIQDA UÇURUMDAN QORUYAN.

1.

Əgər, siz, doğrudan da, mənim başıma gələn bu sarsaq əhvalata qulaq asmaq fikrindəsinizsə, onda, yəqin, birinci bunu bilmək istəyəcəksiniz ki, mən harada və haçan anadan olmuşam, uşaqlığıam hansı bəd əməllərlə əlamətdar olub, mən doğulanacan valideynlərim nə işin sahibi olublar və sair və ilaxır, qıçası Devid Kopperfild sicilləməsi; ancaq, düzünü bilmək istəsəniz, mənim bu cür köhnə palan içi tökməyə heç həvəsim yoxdur. Əvvələn, ona görə ki, belə şit şeylərdən zəhləm gedir, ikincisi də, əgər, burada mən öz valideynlərim barədə bir-iki qəşəng, gəlişi xoş söz desəm, onları oradaca ikiqat infarkt vurur. Mənim valideynlərim belə şeylərə yaman dözümsüzdülər, illah da atam. Çox gözəl adamdırlar – buna sözüüm yox, ancaq, neyləyəsən, bərk dəyməduşərdirlər. Bir də ki mən sizə başdan-ayağa öz tərcümeyi-halımı danışmaq niyyətində deyiləm, sadəcə, xəstələnin bura düşməmişdən qabaq, keçən milad bayramında başıma gələn sarsaq bir əhvalatdan söhbət açmaq istəyirəm. D.B.-yə də elə bunları danışmışam, necə olsa, yenə də qardaşımdır axı. O, indi Hollivuddadır. Hollivud bu murdar sanatoriyadan çox da uzaqda deyil, ona görə də, o, demək olar ki, hər həftə bura, məni yoluxmağa gəlir. Evimizə də məni elə özü aparacaq, gələn ay, bəlkə, çıxdım bu xarabadan. Lap bu yaxınlarda tər-təzə bir «Yaquar» alıb. ingilis əməlidir, yığcam, qutu kimi bir maşındı, saatda iki yüz mil sürəti var. Düz dörd min sayıb onunçün. indi əclafın pulu yaman çoxdur. Yoxsa, əvvəlki kimi? Əvvəllər öz evimizdə yaşayanda əsl yazıçıydı. Bir əla hekayələr kitabı da yazmışdı: «Gizlədilmiş balıq», yəqin, eşitmiş olarsınız. O kitabda ən yaxşı hekayə də elə «Gizlədilmiş balıq» hekayəsidir. Balaca bir oğlan uşağından danışır, onun lap balaca bir balığı olur və bunu hamıdan gizlətməyə çalışır, çünki onu öz puluyla alıb. Dəhşət hekayədir! indi o, – D.B.-ni, qardaşımı deyirəm – Hollivuda köçüb, orada yaşayır, təmiz bicəngəyə dönüb. Dünyada zəhləm gedən bir şey varsa, o da kinodur. Adını eşidəndə ürəyim bulanır. Deyirəm, elə Pensi məktəbini tərkd etdiyim gündən başlasam, yaxşı olar. Pensi – Pensilvaniya ştatı, Egerstaun şəhərində qapalı internat məktəbidir. Yəqin, eşitməmiş deyilsiniz. Hər halda, o məktəbin elanını hökmən görmüş olarsınız. Elə bir qəzet-jurnal qalmayıb ki, onlar bu barədə elan verməmiş olsunlar. Özü də həmişə eyni, rəngli bir şəkildə: sir-sifətindən sırtıqlıq yağan bir oğlan uşağı irişə-irişə, at belində hasarın üstündən uçar. Guya ki, Pensidə sənin bütün günü işin-gücün at çapmaq, polo oynamaq olacaq. Amma mən o xarabanın nəinki özündə, heç həndəvərində də ata-zada rast gəlmədim. O şəklin altında isə həmişə eyni şeyi yazırlar: «1888-ci ildən bəri bizim məktəbdə cəsur və dərrakəli oğlan uşaqları tərbiyə olunur». Mənə də yox da. Hər yerdə necə, orada da elə: heç kimə heç nə öyrətmirlər. Bir də ki orada bir nəfər də olsun «cəsur və ya dərrakəli oğlana» rast gəlmədim. Bəlkə də, yaxşı-yaxşı axtarsaydın, bir-ikisi tapılırdı, ancaq onlar da hələ Pensiyə gəlməmişdən qabaq bu keyfiyyətlərə yiyələnmişdilər. Qıçası, şənbə günüydü və Sekson holla futbol yarışı gedirdi. Bu oyunu uduzmaq Pensi üçün ölümdən bətərdi. Oyun final oyunu idi və əgər, Pensi bu gün uduzsaydı, onda, gərək, biz hamımız ya özümüzü asaydıq, ya da bilmirəm nə! Yadımdadı, həmin gün saat üç radələrində mən Tomsen tərəkəsinə çıxıb, oradakı sınıq-salxaq topun – bu top azı istiqlalyyəət müharibəsi dövründən burada atılıb qalıb – böyründə oturub oyuna baxırdım. Buradan bütün meydança əla görünürdü: hər iki komanda gah bu qapının, gah da o qapının ağzına qaçırdı. Uşaqlar özlərini tamam hələk eləmişdilər. Tribunalər buradan o qədər yaxşı görünməsə də, oradakıların bağırtısını aydınca eşidirdim. Pensi hücumu keçəndə tribunalər elə bərk uğuldayırdı ki, az qalırdı qulaqlarım tutula, çünki məndən başqa indi bütün məktəb ora yığılmışdı, seksonlular hücumu keçəndə isə elə bil arı vızıldayırdı, axı qonaq komanda həmişə özü ilə çox az adam gətirə bilir. Adətən, futbola qızlar az gəlir. Yalnız yuxarı sinifdə oxuyan oğlanlara stadiona özləri ilə qız gətirməyə icazə verilir. Nə deyirsiniz, deyin, bu məktəbin qaydaları da özü kimi zırramadır, vəssalam. Mən harada olursamsa olum, qızlarla bir yerdə olmağı xoşlayıram. Lap elə ağızlarına su alıb əlləri qoyunlarında lal-dinməz otursalar da, yaxud dişlərini ağarda-ağarda şit-şit hırıldasalar da, dəxli yoxdur. Təki yanımda qız xeylağı olsun. Qızlardan təkə Selma Termer –

bizim direktorun qızıdır – tez-tez futbola gedir. Ancaq o, mənlilik deyil, yəni ona baxanda adamın ürəyi axmır. Amma pis qız da deyil. Bir dəfə avtobusda onunla yol yoldaşı olmuşam. Egerstaundan gəlirdik, yanaşı oturmuşduq. Xeyli söhbət elədik. Xoşuma gəldi. Düzü, bir az uzunburundur, dırnaqlarını da elə çeynəyirdi ki, az qalırdı dibindən qan sızsın. Döşləri yekə görünsün deyə, lifçiyyinin altına nəşə qoymuşdu. Nə isə, yaman yazığım gəldi ona. Bir yaxşı cəhəti var idi ki, yol boyu söhbət zamanı atasının gözəl məziyyətlərini gözümə soxmağa çalışmırdı. Yəqin, o zırramanın hansı yuvanın quşu olduğunu özü də çox yaxşı bilir. Stadionu getmək əvəzinə, Tomsen təpəsinə dırmaşmış, oradan oyuna tamaşa eləməyimin səbəbi bu idi ki, qılıncoynadanlar komandasının tərkibində Nyu-Yorkdan təzəcə qayıtmışdım. Mən bu heyvərə komandanın həm də kapitanıydım. Hə, yaman böyük vəzifə sahibiydim. O gün səhər tezdən Nyu-Norka – Mak-Berni məktəbi ilə yarışa getmişdik, amma yarış baş tutmadı, çünki rapirlərimizi, idman formalarını – bir sözlə, bu zirzibillərin hamısını yolda itirdim. Yadımdan çıxıb, metroda, vaqonda qoymuşdum. Günah məndə deyildi. Tez-tez durub vaqonun divarındakı sxemə baxırdım, çünki düşəcəyimiz stansiyanı yaxşı tanıyırdıq. Elə ona görə də geri qayıdanda gecikdik, Pensiyə nahar vaxtı əvəzinə, saat üçün yarısında çatdıq. Yol boyu uşaqlar mənim huşsuzluğumu lağa qoyub güldülər. Amma, doğrudan da, gülməli iş idi. Stadionu getməməyimin bir səbəbi də bu idi ki, qoca Spenserlə, tarix müəllimi ilə görüşüb, onunla vidalaşmalıydım. Qoca qrip tutmuşdu, ona görə də fikirləşdim ki, bu gün getməsəm, Milad tətili başlanıncan onunla görüşməyə fürsət tapmayacağam. Həm də özü xəbər göndərmişdi ki, evə yola düşməzdən qabaq mənimlə danışmaq istəyir. Bilirdi ki, daha Pensiyə qayıdan deyiləm. Hə, yadımdan çıxdı sizə deyim – axı məni bu andıra qalmış məktəbdən qovublar. Qış tətilindən sonra onsuz da bura qayıtmağımın mənası yox idi, çünki dörd fəndən kəsirim vardı, açığı heç özüm də baş qoşmurdum. Min dəfə xəbərdarlıq eləmişdilər: çalış, oxu, yoxsa qovulacaqsan. Rübün ortalarında valideynlərimi də qoca Termerin yanına çağırdılar, yenə mənə təsir eləmədi. Ona görə də dalımdan dəydilər. Ümumiyyətlə, Pensidə yaman çox uşaq qovulur. Çünki burada akademik mənimsəmə faizi çox yüksəkdir, ciddi deyirəm, çox yüksəkdir. Dekabr ayıydı, soyuq adamın iliyinə işləyirdi, illah da bu lənətə gəlmiş tərənin başında. Əynimdə tək bir gödəkcə vardı, əlcək-zad da götürməmişdim. Bir həftə bundan qabaq dəvə dərisindən olan paltom yataqxanadakı otağımızdan yoxa çıxanda, isti əlcəklərim də paltonun cibində getdi. Bu lənətə gəlmiş məktəbdə oğurluq kefin istəyən qədərdir, baxırsan ki, burada oxuyanların çoxu kübar ailəsindəndir, di gəl ki, gündə bir şey oğurlanır. Bahalı məktəbin oğrusu da bahalı olur. Zarafatsız. Nə isə, hələ də bu çər dəymiş topun yanında oturub oyuna tamaşa eləyirdim, yançaqlarım soyuqdan buz bağlamışdı. Gözüm stadionda olsa da, fikrim başqa yerdəydi. Əslinə qalsa, ona görə burada ilişib qalmışdım ki, buradan həmişəlik ayrılığımıza görə bir növ sevinmək istəyirdim. Onu demək istəyirəm ki, neçə məktəbdən, neçə yerdən ayrılmışamsa, heç zaman, heç kimlə vidalaşmışam. Belə şeylərdən zəhləm gedir. Bu ayrılığın mənim üçün xoş və ya naxoş olacağını heç vecimə də almamışam. Ancaq haçansa haradansa çıxıb getmişəmsə, həmişə buna sevinmək istəmişəm. Yoxsa, adamın kefi lap pozular. Bəxtim gətirdi. Birdən elə bir şey yadıma düşdü ki, buradan birdəfəlik canımı qurtarmağıma sevindim. Birdən yadıma düşdü ki, ay yarım bundan qabaq – oktyabrda mən, Robert Tiçner və Pol Kembli birlikdə tədris korpusunun önündə top-top oynayırdıq. Əla uşaqlardır illah da Tiçner. Axşam düşürdü, hava əməlli-başlı qaralmışdı, ancaq biz hələ də öz oyunumuzdan əl çəkmək istəmirdik. Hava lap qaranlıqlaşdı, indi heç topu da seçmək olmurdu, ancaq oyundan heç ayrılmaq istəmirdik. Axır ki, ayrılmalı olduq. Biologiya müəllimi mister Zabesi başını pəncərədən bayıra çıxarıb üstümüzə acıqlandı, dedi ki, rədd olun yataqxanaya, paltarlarınızı dəyişin, şam yeməyinə hazır olun. Belə şeyləri xatırlayanda, o dəqiqə özünü rahat hiss eləyirsən: yəni buradan çıxıb getdiyin üçün heç təəssüflənməyə də dəyməz. Hər halda, mən həmişə belə bilmişəm. Və buradan həmişəlik canımı qurtarmağıma bir daha əmin olandan sonra geriye dönüb, yamacla üzəuşağı – qoca Spenserin evinə sarı götürüldüm. O, məktəb korpusunda yaşamırdı. Entoni Ueyn küçəsində olurdu.

Bütün yol boyu, əsas giriş qapısına çatanacan dayanmadan qaçdım, sonra ayaq saxlayıb bir dəqiqəliyə nəfəsimi dərdim. Açıgını deyim ki, mən tez-tez tənənfəs oluram. Çünki, birincisi, möhkəm siqaret çəkənəm, daha doğrusu, çəkən idim. Bu sanatoriyada bunu mənə tərgitdirdilər. İkincisi də, keçən il boyum altı dyüm yarım uzanıb. Yəqin, elə ona görə vərəmə tutuldum və ona görə də mənə bu çərdəymiş sanatoriyaya müayinəyə və müalicəyə göndərdilər. Hərçənd ki, sağlamlığıma söz ola bilməz.

Bir sözlə, nəfəsimi dərən kimi, təzədən götürüldüm, qaça-qaça küçənin o tayına keçdim. Asfalt buz bağlamışdı, şüşə kimiydi, az qaldı kəllə-mayallaq olam. Nə üçün qaçdığımı heç indi də başa düşə bilmirəm, yəqin ki, xoşuma gəlirdi, onun üçün. Yolu keçən kimi, mənə elə gəldi ki, dərin bir uçuruma yuvarlandım. Çox sərsəm bir gün idi, soyuqdan adamın dişi-dişinə dəyirdi, günəşdən əsər-ələmət qalmamışdı, yəni elə zırrama havaydı ki, hər dəfə yolu keçəndə, elə bil, quyuya düşürdüm.

Off! Axır ki, çatdım qoca Spenserin evinə. Əl atdım zəngin düyməsinə. Əməlli-başlı donmuşdum. Qulaqlarım göynəyirdi, barmaqlarımı güclə tərpedirdim. «Tez olun, açın qapını», – bərkdən qışqırdım. – «Kim var orada? Açın qapını!» Nəhayət, missis Spenser gəlib, qapını açdı. Bunlar qulluqçu-zad saxlamırlar, qapını da həmişə özləri açırlar. Pulları çatmır, ona görə. – Holden! – missis Spenser dedi. – Xoş gəlmisən! Gir içəri, gir içəri, əzizim! Lap donmusan ki!

Məncə, mənim gəlişim bu qadın üçün, doğrudan da, xoş idi. Məndən çox xoşu gəlirdi. Hər halda, mənə belə gəldi.

İlahi! Bircə içəri tez keçsəydim.

– Necəsiniz, missis Spenser? – dedim. – Mister Spenser necədir?

– Gödəkcəni ver bəri, – dedi. Deyəsən, o mənim nə soruşduğumu heç eşitmədi. Bir balaca karlığı vardı.

Gödəkcəmi dəhlizdəki paltar şkafindan asdı, mənə barmaqlarımı daraqlayıb saçıma sığal çəkdim. Ümumiyyətlə, saçlarımı həmişə qısa vurdururam. Ona görə də çox vaxt heç daramaq da lazım gəlmir.

– Nə var, nə yox, missis Spenser? – bu dəfə bərkdən soruşdum. O da eşitdi.

– Yaxşıyam, Holden, yaxşıyam! – Şkafin qapısını örtüdü. – Bəs sən necəsən?

O saat başa düşdüm ki, mister Spenser hər şeyi buna xəbər verib. Məktəbdən qovulmağımı-zadı deyirəm.

– Yaxşı, – dedim. – Mister Spenser necədir? Qripi hələ sovuşmayıb?

– Hara sovuşur! Holden, bilirsən, özünü necə pis aparır... Söz də tapmıram deyim... İçəridə, öz otağındadır, oğlum. Keç içəri.

2.

Hərəsinin öz ayrıca otağı vardı. Hərəsinin yetmiş, yetmişdən çox yaşı olardı. Bir ayaqları gorda olsa da, hələ də həyatdan doymamışdılar. Bilirəm, belə danışmaq ədəbsizlikdi, amma mən o mənada demirəm. Yəni demək istəyirəm ki, əvvəllər bu qoca Spenser barədə çox fikirləşmişəm və onun haqqında bu qədər çox düşündükcə istər-istəməz bu qənaətə gəlicən: bu adam indən belə nə üçün yaşayır? Demək istəyirəm ki, beli bükülüb, addımlarını zorla atır, sinifdə isə vəziyyəti lap pis olur. Sinifdə dərs zamanı hər dəfə tabaşir əlindən yerə düşəndə qabaqda oturan uşaqlardan biri onu yerdən götürüb qoca Spensərə verməli olur. Məncə, bu, dəhşətdir. Ancaq bir şey də var. Əgər ona da hamıya baxdığın gözlə baxsan, yəni onun hərəkətlərinə o qədər də çox diqqət yetirməsən, görərsən ki, özünə görə o qədər də pis qalmayıb. Məsələn, bir dəfə bazar günü başqa uşaqlarla birlikdə mən də onlara isti şokolad qonaqlığına dəvət olunmuşdum, onda o, bizə nimdaş bir hindu adyalı göstərdi. Qoca onu missis Spensərlə bir yerdə Yelloustoun Milli parkında bir hindudan almışdı. Elə bil, kişiyə dünyanı bağışlamışdılar. Mən də elə bunu deyirəm. Yəni belin bükülə, bir ayağın gorda ola, özü də adi bir nimdaş hindu adyalı almağına uşaq kimi sevinə biləsən.

Onun otağının qapısı açıq olsa da, nəzakət-zad xətrinə qapını tiqqıldatdım. Otağın içi aydın görünürdü. Bayaq dediyim adyalı başına çəkib, yekə bir dəri kreslodə oturmuşdu. Qapını döyəndə başını çevirdi, mənə sarı baxıb ucadan səsləndi: «Kimdir? Kolfild sənsən? Keç içəri, oğlum!» – Sinifdən kənarında o, həmişə belə bağırardı. Bəzən bu, adamı lap əsəbiləşdirirdi. İçəri girən kimi, gəldiyimə peşman oldum, nəyə lazım idi axı. O, «Atlantik mansli» jurnalını oxuyurdu. Otaq cürbəcür dərman şüşələri və atma həblərlə doluydu. Hər şeydən burun damcılarının iyi gəlirdi. Lap mütəəssir oldum. Əslində, xəstə adamlara o qədər də ürəyim yanan deyil. Elə indi də mənə mütəəssir eləyən mister Spenserin xəstəliyi deyil, onun əynindəki nimdaş, cındırı çıxmış xalat oldu, bu xalata baxanda elə bilirdin, zalım oğlu bu cındırı anadan olduğu gündən bəri heç əynindən çıxarmayıb. Belə ahıl adamları bu cür xalata, ya pijamada görəndə ürəyim bulanır. Yaxalığından solğun taqqa sinələri görünürdü. Qıçları da bundan betər. Yəqin ki, siz də çimərlikdə bu cür solğun, tüksüz qoca qılçalarını çox görmüsünüz.

– Salam, ser! – dedim. – Xəbər göndərmişsiniz, ona görə gəldim. Dəvət etdiyinizə görə çox sağ olun. – O mənə xəbər göndərmişdi ki, tətillə getməzdən əvvəl ona baş çəkim, onunla sağollaşım. Çünki yaxşı bilirdi ki, bir də geri qayıdan deyiləm. – Nahaq əziyyət çəkmişiniz, onsuz da özüm gəlib sizinlə vidalaşacaqdım.

– Keç bura, otur görüm, – qoca Spenser çarpayını göstərdi.

Oturdum.

– Qriplə necəsiniz, ser?

– Bilirsən, oğul, əgər özümü azca babat hiss eləsəydim, həkimə gedərdim, – qoca Spenserin atmacası özünə yaman xoş gəldi. Dəli kimi uğunub getdi. Axırda birtəhər özünü ələ alıb soruşdu:

– Bəs oyuna baxmağa niyə getməmişən? Axı mən bilən bu gün finaldı.

– Elədir. Mən də oradaydım. Ancaq mən Nyu-Yorkdan təzəcə qayıtmışam. Qılıncoynatma yarışına getmişdik – İlahi, yorğan-döşək daş kimiydi.

Birdən-birə ciddiləşdi. Özüm bilirdim ki, belə olacaq.

– Deməli, bizdən gedirsən? – soruşdu.

– Bəli, ser. Deyəsən, elədir.

Başladı başını bulamağa. Ömrümdə mister Spenser kimi başını bu qədər çox bulayan adama rast gəlməmişəm. Heç vaxt da anlaya bilmirsən ki, nə səbəbə belə eləyir: fikrə getdiyini görə, yoxsa, qocalıqdan ağı azdığını?

– Doktor Termer sənənlə nə barədə söhbət elədi, oğul? Eşitdiyimə görə söhbətiniz xeyli uzun çəkib.

– Elədir, uzun çəkdi. Xeyli danışdı. Bəlkə də, iki saat onun kabinetində oturmalı oldum.

– Axı sənə nə deyirdi?

– Eh... Həyat belə gəldi, oyun belə getdi. Nə bilim, gərək, bu oyunda bütün qaydalara düzgün riayət edəsən. Avazı yaxşı gəlirdi, içində bir şey yox idi. Elə tutmuşdu ki, həyat oyundur, nə bilim, gərək, bu oyunda... Özünüz bilirsiniz də.

– Həyat, həqiqətən də, bir oyundur, oğul. Elə bir oyundur ki, gərək, onun qaydalarına tabe olasan.

– Bəli, ser. Mən də bilirəm. Bilirəm ki, belədir.

Söz tapıblar da. Oyundur. Yox bir... Yenə güclü olan tərəfə düşsən, bir təhri var, onda, doğrudan da, deyərsən ki, oyundur, mən razı. Bəlkə, o biri, zəif tərəfə düşdün, bəs onda necə olsun? Onda ip də getdi, it də. Elə şey yoxdu.

– Doktor Termer valideynlərinə yazıbımı bunu? – Qoca Spenser soruşdu.

– Dedi, bazar ertəsi yazacaq.

– Bəs özün? Onlara bildirmisənmi?

– Xeyr, ser. Onlarla danışmamışam, çünki onsuz da evə gedirəm, çərşənbə günü axşam yanlarında olacam.

– Sən bilən, onlar bu xəbəri necə qarşılayacaqlar?

– Yəqin ki... bərk hirsənəcəklər, – dedim. – Hökmən, hirsənəcəklər. Bununla dördüncü məktəbdə ki, dəyişirəm. – Başımı buladım. Özü də lap çox buladım. Artıq vərmişəm.

Səbəbi də budur ki, söz ehtiyatım zəifdir. Bir səbəbi də budur ki, yaşım artsa da, ağılim artmayıb.

Onda on altı yaşım vardı, indi isə on yeddidir, amma özümü lap on üç yaşlı uşaq kimi aparıram. Özü də bu çox gülünc çıxır, çünki boyum altı fut iki düym yarımındır, saçlarımsa əməlli-başlı ağarıb. Gerçək sözümdür. Başımın bir tərəfi sağ tərəfi təmiz ağappaqdır. Lap körpəlikdən. Ancaq hələ də hərdən elə hərəkətlər eləyirəm ki, elə bil, on iki yaşındayam. Bunu mənə hamı irad tutur, illah da atam. Bəlkə də, haqlıdır, amma o qədər də yox. Camaata həmişə elə gəlir ki, hər şeyi düz bilirlər. Bu, mənim vecimə də deyil, ancaq onlar mənə: “Yekə oğlansan, uşaqılıq eləmə,” – deyəndə xətrimə dəyir. Bəzən isə özüm qəsdən yaşımdan böyük görünmək istəyirəm, – ciddi sözümdü, – amma nədənsə heç kəsin gözü bunu görmür. Bu camaat heç vaxt yaxşı şeyi görmək istəmir.

Qoca Spenser yenə də başını bulamağa başladı. Bu dəfə həm də burnunu qurdalayır. Özünü elə göstərirdi ki, guya burnunu silir, amma şəhadət barmağını dibinəcən burnunun içinə soxmuşdu. Bəlkə də, elə bir qəbahət iş görmürdü, çünki otaqda ikimizdən savayı heç kəs yox idi. Mənə nə dəxli, intəhası burnunu qurdalayan adamdan xoşum gəlmir.

Sonra o dedi:

– Sənin ata-ananla mən də tanışam, bir neçə həftə bundan qabaq doktor Termer onları öz yanına söhbətə çağırtdıranda görüşmüşük. Çox nəcib adamlardır.

– Əlbəttə, elədir. Nəcib adamlardı.

Nəcib? Ən zəhləm gedən sözdür bu söz. Adam lap iyranir. Hər dəfə bu sözü eşidəndə ödüm ağzımdan gəlir.

Birdən qoca Spenserin sir-sifəti elə dəyişdi ki, elə bil, bu saat mənə nə isə şad bir xəbər verəcək, ağıllı bir söz deyəcəkdi. Kresloda dikəldi, yerini rahatladı. Heç demə, yanılmışam. O, sadəcə dizinin üstündəki jurnalı qaldırıb, onu mənə sarı çarpayının üstünə tullamaq istəyirdi, amma bacarmadı. İkicə dyüm arası vardı çarpayıyla onun, ancaq yenə onu ora ata bilmədi. Özüm durub jurnalı yerdən götürdüm, çarpayının üstünə qoydum. Və birdən buradan qaçmaq istədim. Hiss eləmişdim ki, bu dəqiqə uzun-uzadı, zəhlətökən nəsihət dərsi başlayacaq. Əslində, heç vecimə də olmazdı, amma belə bir otaqda, dərman iyindən boğula-boğula, qoca Spenser də əynində cındır xalat gözünün qabağında otura-otura sənin başına ağıl qoymağa çalışalar – bax, buna dözməyə halım yoxdu. Belə şeylər mənlik deyil.

Doğrudan da, belə oldu.

– Sənə nə olub? – qoca Spenser ciddiləşdi. Əvvəllər mən heç vaxt onu bu qədər ciddi görməmişdim. – Bu rübdə necə fəndən qiymət almısan?

– Beş, ser.

– Beş? Bəs neçəsindən kəsilmisən?

– Dördündən, – istər-istəməz yerimdə qurcalandım. Ömrümdə bu qədər daş kimi bərk döşək üstə oturmamışdım. – İngilis dilindən yaxşı çıxdım, – dedim, – çünki “Boevulf” və “Lord Lendal, mənim oğlum” kimi dərsləri hələ Hutton məktəbindəyken öyrənmişəm. Yəni, burada “İngilis dili və ədəbiyyatı” fənninə yalnız inşa tapşırılarda hazırlaşmalı olmuşam.

O heç qulaq da asmırdı. Ümumiyyətlə, başqasının nə dediyinə qulaq asan deyil.

– Mən səni tarixdən ona görə kəsmişəm ki, heç nə öyrənməmişdin.

– Özüm bilirəm, ser. Özüm bilirəm. Sizlik bir iş yox idi.

– Tamamilə heç nə, – bir də təkrar elədi.

Dəli oluram də. Axı bunu bir də təkrar eləməyin nə mənası. Bu, camaatın qanındadır, elə ki, onların dedikləri ilə dərhal razılaşdın, onu iki dəfə təkrar etməkdən ləzzət alırlar. O həтта üçüncü dəfə təkrar elədi:

– Sən tamam heç nə öyrənməmişdin. Mən həтта bütün rüb ərzində sənin tarix dərsliyinin üzünü bircə dəfə açdığına belə şübhə edirəm. Açmısanmı? Düzünü de, oğul?

– Yox, niyə ki, bir-iki dəfə açıb baxmışam, – dedim. Sadəcə onun xətrinə dəymək istəmirdim.

Çünki bu adam öz fənninin tarixin dəlisiydi.

– Demək, açıb baxmısan, hə? – kinayəli-kinayəli soruşdu. – Sənin imtahan yazı işin odur orada – şifonerin başındadır. O dəftər qalağının üstündə. Buyur, gətir onu bura.

Lap heyvanlıq eləyirdi mənə qarşı, heç hənanın yeri yədi? Əlacım kəsildi, durub dəftəri gətirib ona verdim. Sonra yenə də qayıdıb onun beton çarpayısında oturdum. İndi bura, onunla vidalaşmağa gəldiyimə görə nə qədər peşman olduğumu heç təsəvvürünüzə də gətirə bilməzsiniz.

O, dəftəri elə bir əda ilə tutmuşdu ki, elə bil, əlindəki dəftər deyil, mal təzəyi, yaxud buna bənzər bir şey idi.

– Bax, biz noyabrın dördündən dekabrın ikisinə kimi “Misir tarixi” dərslərini keçmişik, – dedi. – İmtahan işi üçün sən özün bu mövzunu seçmişən. Burda yazdıqlarına qulaq asmaq istəyirsənmi? – Yox, ser. Nəyə lazım? – dedim.

Ancaq yenə oxudu. Bir müəllimin ki ağına bir şey girdi, onu bu fikirdən daşıdırmaq müşkül məsələdi. Hökmən öz bildiyini eləyəcək.

“Qədim misirlilər qədim Qafqaz irsinə mənsub olub, Afrikanın şimal əyalətlərində yaşamışlar. Afrika isə, biz bildiyimiz kimi, Şərqi yarımkürəsində ən böyük qitədir.”

Mən yazıq indi bu cəfəngiyata axıracan qulaq asmağa məhkum idim. Mənə qarşı bundan böyük qanacaqsızlıq olmazdı.

“Misirlilərin həyatı bu gün bizim üçün bir çox səbəblərə görə maraqlıdır. Müasir elm qədim misirlilərin öz özlərini basdırmazdan əvvəl necə mumiyaladıqlarını və bu yolla onların əsrlər boyu öz sir-sifətlərini olduğu kimi, saxlamağa necə nail olduqlarını izah etməkdə hələ də acizdir. Bu qəribə müəmma iyirminci əsrdə də müasir elmdə tapmaca kimi qalır”.

O susdu, dəftəri yerə qoydu. Artıq ona əməlli-başlı nifrət eləməyə başlamışdım.

– Bu da sənə inşan, o elə buradaca bitir. – O, kinayə ilə əlavə etdi. Bir ayağın gorda ola, özün də bu qədər acıdı olasan! – Hələ səhifənin sonunda, mənə kiçik bir qeyd də yazmışan, – dedi.

– Özüm bilirəm. Yazmışam, – dedim. Özü də bunu elə cəld dedim ki, heç olmasa, bu qeydi oxumağa ona imkan verməyim. Amma onu saxlamaq çətin idi, yaman cüşa gəlmişdi.

«Hörmətli mister Spenser! – O, ucadan oxudu – Misirlilər haqda bildiklərim bundan ibarətdir. Sizin mühazirələriniz çox maraqlı olsa da, bu misirlilər məni o qədər maraqlandırmır. Siz bu inşa görə məni kəsməli olsanız, bunu o qədər də ürəyinizə salmayın. Onsuz da “İngilis dili və ədəbiyyatı”ndan başqa, bütün fənlərdən kəsilmişəm. Sizə böyük hörmət bəsləyən Holden Kolfild».

O, bu çərdəmiş dəftəri bir yana qoyub məğrur-məğrur üzümə baxdı, sanki, indicə məni ping-ponq oyununda-zadında udmuşdu. Onun bu cəfəng yazıları ucadan və kinayə ilə oxumasını ömrüm boyu ona bağışlamaram. Əgər o özü belə bir şey yazmış olsaydı, mən bunu heç vaxt onun üzünə vurmazdım, bu cür kinayə ilə oxumazdım. Vallah, oxumazdım. Axı mən bu andıra qalmış qeydi ona görə yazmışdım ki, məni kəsəndə ürəyi ağrıməsın.

– Səni kəsdiyim üçün məni təqsirkar sayırsanmı, oğul?

– Xeyr, ser. Allah eləməsin, – dedim. Barı, dəqiqəbaşı “oğul” deməyəydi.

Dəftəri çarpayının üstünə tulladı, ancaq bu dəfə də düz ata bilmədi. Yenə ayağa durub dəftəri yerdən götürdüm, jurnalın üstünə qoydum. Dəqiqəbaşı durub-oturmaqdan lap təngə gəlmişdim.

– Sən mənim yerimdə olsaydın, neyləyərdin? – dedi. – Amma düzünü de, oğul.

Görünür, məni kəsməyinə pərt olmuşdu. Ancaq özümü o yerə qoymadım, başladım girişməyə.

Dedim ki, mən, həqiqətən, korazehin adamam, beynimə heç nə girmir. Onun yerində olsaydım, mən də elə onun kimi hərəkət eləyərdim. Və hamı elə bilir, müəllimlik asan işdir və sair və ilaxır. O ki var gopladım.

Ancaq məzə burasındaydı ki, dilimə güc versəm də, fikrim tamam ayrı yerdəydi. Mən özüm Nyu-Yorkda yaşayıram. Və elə bu anda Mərkəzi park, onun cənub girəcəyindəki göl yadıma düşdü. Fikirləşdim ki, görəsən, mən evə qayıdanacan o göl başdan-ayağa donacaqmı, əgər donacaqsa, bəs onda oradakı ördəklər necə olacaq? Heç cür ağıma gətirə bilmirdim ki, göl

tamam donub buz bağlayandan sonra ördəklər hara gedə bilər? Bəlkə, kimsə yük maşınında gəlib onları zooparka-zada aparır? Bəlkə də, özləri başqa yerə uçub gedirlər?

Deyəsən, mənimki pis götürmür. O mənada ki bir yandan qoca Spenserə gopa basıram, o biri yandan isə ördəklərin fikrini çəkirəm. Gülməli işdir, eləmi? Belə çıxır ki müəllimə hesabat verəndə beynini əziyyətə salmasan da olar.

Birdən sözümlü kəsdi. Bu qoca qəribə adamdı, həmişə adamın sözünü ağzında yarımçıq qoyur.

– Bəs sən özün bu haqda nə fikirdəsən, oğul? Bunu bilmək mənim üçün çox maraqlıdır. Çox.

– Mənim Pensidən qovulduğumu deyirsiniz? – soruşdum. Barı çılpaq sinəsini örtəydi. Adamın lap ürəyi bulanır.

– Səhv eləmirəmsə, elə Huttonda da, Eklton-Hillzdə də sən bu cür çətinliklərlə üzləşmişən. – Bu dəfə onun dilindən nəinki kinayə, lap zəhrimar yağdı.

– Eklton-Hillzdə elə bir çətinliyə düşməmişdim, – dedim ona. – Orada məni kəsən-zad olmamışdı. Sadəcə, özüm çıxmışdım oradan.

– Soruşmaq olarmı niyə?

– Niyə? Bu, çox uzun əhvalatdır. Həm də çox qəliz məsələdir. – Hər şeyi olduğu kimi, təzədən ona danışmağa həvəsim yox idi. Onsuz da başa düşməyəcəkdi. Bu, onun xörəyi deyildi. Başlıca səbəb bu idi ki, oradakıların hamısı bədniyyət adamlarıdır. Vəssalam. Vitrinlərdə saxlanan manekenlər kimi. Məsələn, elə onların direktoru mister Haası götürək. Ömrümdə onun qədər riyakar adama rast gəlməmişəm. Mister Termer onun yanında toya getməli idi. Məsələn, bazar günləri valideynlər öz uşaqlarını görməyə gələndə bu Haas dediyim onlarla əl tutub görüşərdi. Özünü elə mehriban, elə qayğıkeş göstərirdi ki, deyirdin, bundan yaxşısı tapılmaz. Amma vay o şagirdin halına ki, valideynləri kasıb olaydı. Kaş siz onun mənim otaq yoldaşımın ata-anası ilə necə görüşdüyünü öz gözlərinizlə görəydiniz. Onu demək istəyirəm ki, əgər birinin anası gombuldursa, yaxud paltarı dəbə uyğun-zad deyildisə və ya birinin atası çiyinləri enli kostyum geyibsə, ayağındakı ayaqqabılar isə dəbdən düşmüş, burnu enli ayaqqabılardırsa, onda bu Haas dediyim onlarla ağızucu salamlaşar, azca dişlərini ağartmaqla kifayətlənərdi. Amma varlı-karlı valideynlərlə düz yarım saat şirin-şirin çənə vurardı. Mən belə şeylərə dözən deyiləm. O saat özümdən çıxıram. Hirsimdən az qalırım, dəli olam. Nifrət edirəm o Eklton-Hillzə.

Qoca Spenser yenə də nə isə soruşdu, amma eşitmədim. Hələ də fikrim o murdar Haasın yanında idi.

– Nə dediniz, ser? – soruşdum.

– Pensini tərki etdiyinə görə, heç olmasa, təəssüflənirsənmi?

– Əlbəttə. Əlbəttə, təəssüf edirəm, amma... o qədər də yox. Hələ yox. Yəqin ki, bir müddətdən sonra mənə təsir edəcək. Vaxt lazımdır buna. Mən indi ancaq çərşənbə günü evimizdə olacağım barədə düşünürəm. Gönüqalınlıqdandı, yəqin.

– Doğrudanmı, sən öz gələcəyin barədə heç nə fikirləşməmişən?

– Niyə ki aradabir fikirləşirəm. Əlbəttə, fikirləşirəm. – Bir anlığa bu barədə fikrə getdim. –

Ancaq o qədər yox. O qədər də yox, mənəcə.

– Fikirləşəcəksən! – Qoca Spenser hökm verdi. – Hökmən, fikirləşəcəksən. Ancaq onda çox gec olacaq.

Bu sözləri eşitmək heç xoşuma gəlmədi. Bu, niyə belə danışır. Bəyəm ölmüşəm, nədir? Çox pis təsir elədi mənə.

– Hökmən, fikirləşərəm, – dedim.

– Bilmirəm, sənə başına necə ağıl qoyum. Mən sənə kömək eləmək istəyirəm, oğul! Məni düzgün başa düş. İmkanım daxilində kömək eləmək istəyirəm.

Doğru deyirdi. Özüm hiss elədim. Ancaq biz ayrı-ayrı qutblərdə dayanmışdıq, vəssalam.

– Bilirəm, ser – dedim, – bunun üçün sizə çox-çox təşəkkür edirəm. Zarafatsız. Qiymətli sözlərdir. Gerçək sözümdür. – Dedim və oturduğum yerdən qalxdım. Başımın üstündə lap əlisilahlı dayansaydılar belə, məni bu daş kimi çarpayıda onca dəqiqədən artıq oturmağa məcbur edə bilməzdilər. – Təəssüf ki, indi getməliyəm. Şeylərimin çoxu idman zalında qalıb, hələ gedib onları da götürməliyəm. Evdə lazım olacaq mənə.

O başını qaldırıb üzümə baxdı. Sonra yenə başını bulamağa başladı. Sifəti daha da ciddiləşdi, kövrəldi. Birdən-birə yaman yazığım gəldi ona. Ancaq ömrüm boyu onun böyrünü kəsdirib qala bilməzdim ki? Özü də bu vəziyyətdə – hərəməz bir qütbə dayana-dayana. Axı hər dəfə əlindəki jurnalı ikicə addım aralıdakı çarpayının üstünə ata bilməyən, köhnə, kirli xalataının açıq yaxasından çılpaq sinəsi görünən əldən düşmüş bir qocayla, bu cür dərman iyi verən bir otaqda bundan artıq necə qalaydım?!

– Qulaq asın, ser. Mənə görə narahat olmayın, – dedim. – Doğru sözümdür, hər şey yaxşı olacaq. İndi mənim yaşımın elə vaxtıdır ki, belə də olmalıdır. Keçid dövründə hamı belə olur. Elə deyilmi?

– Bilmirəm, oğul. Bilmirəm.

Cavab vermək əvəzinə, bu cür donquldananda lap ətim tökülür.

– Olan şeydi. Kimin başına gəlməyib ki, – dedim. – Xahiş edirəm, mənə görə çox narahat olmayın. – Əlimi onun çiyininin üstünə qoydum. – Yaxşımı? – Dedim.

– Yolüstü, bəlkə, bir fincan isti qəhvə içəsən? Missis Spenser məmnuniyyətlə...

– İçərdim, hökmən, içərdim, amma gecikirəm. Mən hələ idman zalına qayıtmalıyam. Çox sağ olun. Təşəkkür edirəm.

Sonra bir-birimizin əlini sıxdıq. Əlbəttə, ona dediklərimin hamısı gop idi, amma, nədənsə yaman mütəəssir oldum.

– Yazacağam sizə, ser. Qriplə ehtiyatlı olun, yaxşımı?

– Əlvida, oğul.

Qapını örttdüm. Nahar otağından keçəndə arxamca nə isə qışqırdı, ancaq yaxşı eşidə bilmədim.

Güman ki: “Yaxşı yol” – deyə çığırdı. Bəlkə də, yox. Yəqin ki, yox. Mən heç kimin arxasınca: «Yaxşı yol» – deyə çığırmazdım. Əslinə qalsa, çox sarsaq adətdir.

3.

Yaman yalançıyam. Ömrümdə mənim kimisinə rast gəlməzsiniz. Təhərsiz yalançı. Məsələn, qəzet köşkünə qəzet-zad almağa gedəndə soruşsalar ki, hara gedirsən, bir də gördün, qayıtdım ki, operaya. Zülümdü, zülüm. Qoca Spenserə deyəndə ki, şeylərimi götürmək üçün hələ idman zalına qayıtmalıyam, ağ yalan danışırıdım. O andıra qalmış zalda mən heç şey qoyaram? Pensiya mən yenidən tikilmiş yataqxanada – Ossenberger adına korpusda qalırdım. Bu korpus yalnız orta və yuxarı sinif şagirdləri üçün idi. Mən orta sinifdə oxuyurdum. Otaq yoldaşım isə yuxarı sinifdə. Bizim korpus ona görə Ossenbergerin adını daşıyırdı ki, o da vaxtı ilə bu məktəbdə oxumuşdu. Buranı qurtarandan sonra dəfn bürosu hesabına kalan pul qazanmışdı. Gördüyü iş isə bu büroları ştatın hər yerinə yaymaq olmuşdu. Bu büronun köməyi ilə istədiyiniz adamı, ştatın harasında olursa – olsun, çox ucuz – beşcə dollara dəfn etdirə bilərdiniz. Kaş bu Ossenberger dediyimin özünü görəydiniz! İnanıram ki, beləsi o yazıq ölümləri kisələrə doldurub çayyuxarı axıdar, heç uf da deməz. Nəsə, hər halda, o, Pensiya bir kisə pul bağışlamışdı, onlar da buna görə bir korpusa onun adını vermişdilər. Keçən ilin ilk futbol oyununda o, zırpı bir «kadillak»da məktəbimizə gəlmişdi. Bizə də tapşırırmışdılar ki, o gələn kimi tribunallarda hamımız yerimizdən dik atılıb boğazımız güc verək, yəni onun şərəfinə «ura» bağıraq. Sabahı gün səhər tezdən kapellada on saatlıq bir nitq irad elədi. Əvvəl-əvvəl necə canlara dəyən oğlan olduğunu bizə göstərmək üçün azı əllyə qədər lətifə söylədi. Nə böyük iş imiş! Sonra da başladı ki, o bir çətinliyə-zada düşəndə, diz çöküb allahdan kömək diləməyə heç vaxt utanmayıb. Bizə də məsləhət gördü ki, harada oluruqsa olaq, həmişə üzümüzü Allaha tutaq, bütün dərdlərimizi ona danışaq. Dedi ki, biz, gərək, İsanı özümüzə dost bilək. Dedi ki, o özü də hər dəqiqə İsa peyğəmbərə dua eləyir. Hətta sükan arxasında olanda da. Bunu eşidəndə ətim lap töküldü. Dərhal yekəpər bir oğraşın sükan arxasında əyləşib ayağını qaza basan kimi, üzünü İsa peyğəmbərə tutub ona daha çox ölü göndərməyi dilədiyini təsəvvürümə gətirdim. Ancaq onun bu nitqinin ən maraqlı yerləri hələ qabaqdaydı. Elə təzəcə özünün necə fərasətli, necə fəndgir bir oğlan olduğundan dəm vurmağa başlamışdı ki, məndən qabaqkı sırada oturan Edqar Marsala qəfil birin buraxdı. Əlbəttə, kilsədə belə bir iş görmək biabırçılıqdır, amma yaman gülməli çıxdı. Afərin Marsala! Az

qaldı kilsənin damı uçub tökülsün. Düzdü, heç kəsdən səs çıxmadı, Ossenberger isə özünü elə apardı ki, guya heç eşitmədi, amma kafedrada onunla yanaşı oturan direktorumuzun, qoca Termerin sir-sifətindən hiss olunurdu ki, o eşidib. Hirsindən dil-dodağını gəmirirdi. Onda heç nə demədi, ancaq növbəti axşam əlavə dərs təyin etdi. Hamımızı ora yığıb uzun bir nitq söylədi. Dedi ki, kafedrada ibadət sükutunu pozan bir şagird Pensidə oxumağa layiq deyil. Qoca Termerin başı öz nitqinə qarışdığı müddətdə ha çalışdı ki Marsala birin də guruldatsın, bir şey çıxmadı. Eddi formada deyildi. Bəli, yeni yataqxanada, Ossenberger adına korpusda güzəranımız belə keçirdi.

Qoca Spenserdən ayrıldıktan sonra öz otağıma qayıtmaq mənə ləzzət elədi, çünki hamı futbola getmişdi, həm də təsadüfən qızdırıcılar bu gün əla işləyirdi. Özümü hətta xeyli rahat hiss etdim. Gödəkcəmi, qalstukumu çıxardım, köynəyimin yaxasını açdım və səhər tezdən Nyu-Yorkdan aldığı kepkanı başıma qoydum. Qırmızı ovçu kepkası idi, dimdiyi də uzun, lap uzundu. O andıra qalmış rapiraları itirdiyim metrodan çıxanda bu kepkanı üzbəüzdəki idman malları mağazasının vitrinində görmüşdüm. Bircə dollara aldım. Başıma da tərsinə – dimdiyi arxaya qoydum. Düzdür, bu, səfehlikdir, sözüm yox, amma mənə belə xoş gəlirdi. Belə daha yaxşı görsənirdi. Sonra yarımçıq qoyduğum kitabı götürüb, öz kreslomda əyləşdim. Otaqda iki kreslo vardı. Biri mənim, biri də otaq yoldaşım Uord Stredleyterin. Hər ikisinin qoltuqları laxlayıb əldən düşmüşdü, çünki uşaqlar həmişə onların üstündə oturardılar. Amma çox rahat kreslolardı.

Əlimdəki kitabı kitabxanadan səhvən götürmüşdüm, daha doğrusu, səhvən mənə vermişdilər, otağa gəlib çatandan sonra başa düşmüşdüm. Açıb baxanda gördüm ki, İsak Daynsenin «Afrika cəngəlliklərində» kitabıdır. Fikirləşdim ki, yəqin, zibil şey olacaq, ancaq, əksinə, yaxşı kitab çıxdı. Korazehin olsam da, mütalimə söz ola bilməz. Ən çox sevdiyim yazıçı da qardaşımdır. D.B.-ni deyirəm. Ondan sonra Rinq Lardner gəlir. Bir dəfə, Pensiyə gəlməzdən bir az qabaq ad günündə qardaşım mənə Rinq Lardnerin bir kitabını bağışlamışdı. İçində çox gülməli pyeslər, bir də yol göstərən polisdən danışan bir hekayə vardı. Bu polis tez-tez yol hərəkəti qaydalarını pozan bir qıza vurulur. Ancaq biçarə evli olduğundan o qıza evlənmə bilmir. Qız da maşın qəzasına düşüb ölür. Yol hərəkəti qaydalarını pozduğuna görə. Çox gülməli hekayə idi. O kitabdən xoşum gəlir ki, orada heç olmasa azacıq gülməli bir şey olsun. «Vətənə qayıtma» kimi klassik əsərləri də çox oxumuşam, xoşum da gəlib, sonra canım sizə desin, müharibədən danışan, detektiv kitabları da az oxumamışam, ancaq onlar mənə o qədər də təsir etməyib. Mənə ən çox təsir edən kitab o kitabdır ki, onu oxuyub qurtarandan sonra ürəyində deyəsən ki, kaş bunu yazan mənim çox yaxın dostum olaydı, kefim istəyəndə telefonu götürüb ona zəng vura biləydim. Ancaq beləsinə çox az-az rast gəlmək olur. Mən bu Daynsenə məmnuniyyətlə zəng vurardım, elə Rinq Lardnerə də, amma D.B. mənə dedi ki, o çoxdan ölüb. Ancaq elə Somerest Moemin «İnsan ehtiraslarının yükü» kitabını götürün. Onu keçən yay oxumuşam. Pis kitab deyil, sözüm yox, amma Somerest Moemə zəng vurmaq həvəsinə düşmədim. Özüm də bilmirəm niyə. Bir şeyi bilirəm ki, o mən deyən adam deyil, vəssalam. Ondansa, mərhum Tomas Hardiyə zəng vurardım. Çünki onun Yustasiya Veyindən çox xoşu gəlir.

Nəysə, təzə kepkamı başıma keçirib oturdum və başladım «Afrika cəngəlliklərində» kitabını oxumağa. Artıq bir dəfə oxuyub qurtarmışam. İndi bəzi yerlərini təzədən oxumaq istəyirdim. Heç üçcə səhifə oxumamışdım ki, kiminsə duşxanadan çıxdığını eşitdim. Heç dönüb baxmadan da bildim ki, qonşu otaqda qalan Robert Eklidir. Bizim korpusda hər iki otağa bir ümumi duşxana düşürdü və bu Ekli dediyim gündə azı səksən beş dəfə duşdan ötəri mənim zəhləmi töküdü, su quşuydu, elə bil. Bütün yataqxanada bircə o qalmışdı – hamı futboldaydı. Ümumiyyətlə, heç yerə gedən deyildi. Çox qəribə adam idi. Yuxarı sinifdə oxuyurdu və Pensiyə gəldiyi də dörd il olardı, amma hamı ona soyadı ilə: «Ekli,» – deyə müraciət edirdi. Hətta onunla bir otaqda yaşayan Herb Geyl bircə dəfə də olsun onu: «Bob,» – yaxud da – «Ek,» – deyə çağırmamışdı. Yəqin, evlənilib-eləyəndə, hətta arvadı da onu: «Ekli,» – deyə çağıracaq. Çiyini qısıq, uzundraz bir oğlandı, boyu altı fut dörd dyüm olar. Ağzında dişlərinin çoxu çürümüşdü. Bizimlə qonşu olandan bəri bir dəfə də

olsun onun dişlərini yuduğunu görməmişdim: qabaq dişləri kirdən sapsarıydı. Ona görə də yeməxanada onun kartof püresini, noxudu-zadı bu kirli dişlərinin arasından necə içəri ötürdüyünü görəndə ürəyim bulanırdı. Həm də yaman sızanaq tökmüşdü. Başqa uşaqlar kimi, təkə alını, çənəsi yox, bütün sir-sifəti sızanaq içindəydi. Elə xasiyyəti də murdar idi. Düzü, ondan o qədər də xoşum gəlmirdi.

Hiss elədim ki, duşxana qapısının kandarında, arxa tərəfimdə dayanıb otağın içinə boylanır görsün ki, Stredleyter də içəridədir, ya yox. Stredleyteri görməyə gözü yoxudu və Stredleyter otaqda olanda ömründə içəri girməzdi. Bu əclafın elə heç kəsi görməyə gözü yoxudu.

Duşxananın kandarından düşüb, otağa girdi.

– Salaam, – dedi.

Həmişə belə uzada-uzada salamlayırdı. Adama elə gəlirdi ki, o, bunu ya möhkəm darıxdığından, ya da möhkəm yorulduğundan eləyir. Heç vaxt istəməzdi ki, məhz sənin yanına, səndən ötəri bura gəldiyini büruzə versin. Özünü elə göstərirdi ki, təsadüfən, səhvən girib içəri. Düz sözümdü, Allah haqqı.

– Salaam, – dedim, amma başımı kitabdan qaldırmadım. Ekli kimisinə görə işini yarımçıq qoydunsa, onda batdın. Onsuz da zəhləni tökəcək, amma başımı qaldırmasan, heç olmasa bir az vaxt udarsan.

Başladı otaqda yavaş-yavaş, addım-addım gərdiş eləməyə və həmişəki kimi stolun, dolabın üstündəki şeylərimi barmaqlamağa. Yaman pis vərdişi var, nəyin var, gərək götürüb, baxa. Lap adamın əsəbləriylə oynayır.

– Necə qılınclaşdınız? – Əslində, istədiyi o idi ki, əlimdəki kitabı kənara qoyam. Yarış-marış çox elə vecinə deyildi. – Biz udduq, yoxsa onlar? – deyənə soruşdu.

– Udan-zad olmadı, – dedim və yenə də başımı kitabdan qaldırmadım.

– Nə? – guya ki, eşitmədi. Həmişə belədi, istəyir ki, bir şeyi iki dəfə dedirtsin.

– Dedim ki, heç kim udmadı. – Çərəki ona göz qoydum. Bilmək istəyirdim, görüm mənim dolabımın böyründə nə qurdalanır. Nyu-Yorkda bir qız tanışım var, Salli Heys. Onun şəklinə baxırdı. O şəkli alandan bəri, bu heyvərə azı min dəfə onu götürüb baxıb. Həmişə də baxandan sonra qaytarıb götürdüyü yerə qoymur, yəqin ki, qəsdən belə eləyir.

– Heç kim udmadı deyirsən, hə? – soruşdu. – Elə şey olar?

– Rapiraları metroda qoymuşdum, ona görə, – yenə də başımı qaldırıb ona baxmadım.

– Metroda? Ola bilməz? Demək, itirmisən, hə?

– Qatara səhv minmişdik. Başım qarışdı sxemə, yadımdan çıxdı.

Gəlib başımın üstündə durdu, işığın qabağını kəsdi.

– Bura bax, – dedim, – sən içəri girəndən mən bu andıra qalmış cümləni düz iyirmi dəfədi oxuyuram.

Ekliyə başqa kim olsaydı, nə dediyimi o saat anlayardı. Bircə bu zırrama anlamırdı.

– İndi bunların pulunu səndən alacaqlar?

– Bilmirəm, bilmək də istəmirəm. Bəlkə, otursan, Ekli, cocu bala? Axı işığın qabağını tamam kəsmisən. – Ona «cocu bala» deyəndə heç xoşu gəlmirdi. Həmişə də cavabında deyirdi ki, cocuq mən özüməm, çünki mənim on altı yaşım var, onun on səkkiz. Hər dəfə mən onu «Ekli, cocu bala» çağıranda hirsindən cilov gəmirirdi.

Hələ də başımın üstündə dayanmışdı. Çox tərs gədəydi, əgər ondan adam kimi xahiş eləsən, desən ki, işığımı kəsmə, ömründə durduğu yerdən tərənəmz. Əzəl-axır çəkiləcək, amma sən xahiş eləyəndən çox-çox sonra.

– Oxuduğun nədir elə? – soruşdu.

– Görmürsən, kitabdır!

Əyilib kitabı çevirdi, adına baxdı.

– Yaxşı şeydi? – dedi.

– Bu bayaqdan oxuduğum cümlə ki var, dəhşət şeydir.

Kefim saz olanda mən də lağ eləməyi xoşlayıram. Amma bu kinayəm də ona çatmadı. Yenə başladı var-gəl eləməyə, mənim, Stredleyterin şeylərini qurdalamağa. Axır təngə gəlib əlimdəki

kitabı döşəməyə tulladım. Ekli kimi zırramanın yanında kitab oxumaq olar? Mümkün olan iş deyil.

Kresloda yayxanıb başladım Ekliyə göz qoymağa. Zalım balası elə bil öz evindəydi. Nyu-York səfərindən sonra özümü bir qədər yorğun hiss eləyirdim, ona görə məni əsnəmək tutdu. Sonra da başladım bir balaca şitlik eləməyə. Çox bərk darıxanda lap əndazədən çıxıram. Təzə kepkamın dimdiyini qabağa çevirdim və basdım gözümün üstünə ki, heç nə görməyim.

– Deyəsən, kor oluram, – deyə bərkdən qışqırdım. – Ay ana! Ana! Hər yan qaranlıqdı, heç nə görə bilmirəm.

– Dəlisən, nədir? – Ekli dedi.

– Ay ana, əlini mənə ver. Niyə əlini mənə vermirsən?

– Bəsdi, dur ayağa!

Başladım kor kimi əl-qolumu oynatmağa, ancaq ayağa-zada durub-eləmədim. Elə hey zarıldayırdım:

– Ana, ana, əzizim, niyə əlini mənə vermirsən?

Əlbəttə, özüm qəsdən eləyirdim. Bəzən bu cür hoqqalar mənə yaman ləzzət eləyir. Bir də ki bu yolla Ekliyə hayıf çıxırdım, bilirdim ki, cindən-dondan olacaq. Bu Ekli ilə bir yerdə olanda həmişə qəddarlaşıram, dönüb oluram sadist. Ona qarşı tez-tez bu cür sadistlik eləyirdim. Axırda bezdim. Kepkamın dimdiyini arxaya fırladıb sakitləşdim.

– Bu, kimindir belə? – Ekli soruşdu. Otaq yoldaşımın dizliyini əlinə götürüb, mənə göstərdi.

Vərmiş eləyib, əl vurmadiği şey qoymaz. Bir də gördün lap elə ayaqqabı bağını da əlinə alıb, ora-burasına baxdı. Dedim ki, Stredleyterindir. Ona görə dərhal onu Stredleyterin çarpayısının üstünə tulladı. Dolabdan götürmüşdü, amma çarpayının üstünə atdı.

Yaxına gəldi, o biri kreslonun qoltuğunun üstündə oturdu. Ömründə kresloda oturmaz. Həmişə gərək kreslonun qoltuğuna dırmaşa.

– Bu kepkanı haradan almısan? – dedi.

– Nyu-Yorkdan.

– Neçəyə?

– Bir dollara.

– Səni hərifləyiblər. – Başladı kibrit çöpüylə murdar dırnaqlarını təmizləməyə. Dırnaqlarını həmişə təmiz saxlayır. Gülməli idi. Dişləri sapsarı saralıb, qulaqlarının içi pas bağlayıb, amma dırnaqlarını təmizləməkdən yorulmur. Yəqin, elə bilirdi ki, təmizlik elə bununla qurtarır. Dırnaqlarını qurdalasa da, gözünü kepkamdan çəkmirdi.

– Biz tərəflərdə bu kepkayla maral ovuna çıxırlar, Allah haqqı, – dedi. – Bu keпка ovçu kepkasıdır.

– Cəhənnəmə ki, – kepkamı götürüb, bir də onu diqqətlə nəzərdən keçirdim. Nişan alan adam kimi gözümün birini qıyıb baxdım. – Bu kepkada adam ovuna çıxırlar, – dedim. – Bu kepkada mən adam ovlayacam.

– Evdəkilər bilirmi səni bayıra atıblar?

– Yoox.

– Bəs Stredleyteri neyləmişən?

– Futbola gedib. Qızla. – Yenə əsnəmək tutdu məni. Özü də ucadan əsnədim. Birincisi ona görə ki, otaq çox istiydi, adamı yuxu basırdı. Bu andıra qalmış Pensidə gah soyuqdan ölürsən, gah da istidən.

– Hər şeyə qadir Stredleyter! – Ekli dedi. – Bura bax, qayçıyı bir dəqiqəliyə mənə ver. Haradadır, asan yerdədirmi?

– Yox. Yiğışdirmişəm hamısını. Şkafdadır, lap üstə.

– Bir dəqiqəliyə çıxart da onu. – Ekli dedi. – Dırnağımı sındırmışam, kəsib atım.

Bu zırramanın vecinə də deyildi ki, sən bir şeyi yiğışdirmisən, ya yox. Əl çəkən deyildi. Durub qayçıyı çıxardım. Çıxaranda da az qaldı o dünyalıq olam. Şkafın qapısını açan kimi Stredleyterin tennis raketkası – özü də ağac preslə birlikdə – düz tərəmin ortasına düşdü: taraak. Beynimin içi tərpendi. Ekli uğunub özündən getdi. Elə sarsaq cır gülüşü var ki, adamın lap beyninə işləyir.

Çamadanı yerə qoyub oradan qayçını çıxaranacan ara vermədi. Bu belə əclaf gədədir; sən burada bundan ötəri başını yaracaqsan, o da utanmaq əvəzinə, şalvarını batıranacan güləcək.

– Cocu bala, sən nə gülməli oğlan imişsən, – dedim. – Heç özün bilirdin bunu? – Qayçını ona uzatdım. – İstəyirsən, sənə menecerlik eləyim? Səni radioya-zada çıxarım.

Gəlib öz yerimdə oturdum. O da başladı murdar dırnaqlarını tutmağa.

– Heç olmasa, stolun üstünə tök. Ağlın kəsmir ki, gecə sənin murdar dırnaqların ayağımıza batar.

Vecinə də olmadı. Yenə dırnaqlarını kəsib döşəməyə tökürdü. Qanacaqsız. Gerçək sözümdü.

– Stredleyterin görüşdüyü qız kimdir elə? – dedi. Stredleyterdən zəhləsi getsə də, onun kiminlə gəzdiyini öyrənib bilməsə, bağı çatlayar.

– Bilmirəm. Nəyinə lazım?

– Heç, elə belə. Zəhləm gedir ondan. O qancığın qarnından çıxanın adı gələndə başım ağrıyır.

– Amma o, sənin dərdindən dəlidir. Bir dəfə mənə dedi ki, onun fikrincə, sən əsl əsilzadə balasısan, – dedim. Şitliyim tutanda mən elə hamıya «əsilzadə» deyirəm. Yoxsa, dilxorçuluqdan adam birtəhər olar.

– Həmişə özünü elə dartır ki, elə bil ondan yoxdur. – Ekli dedi. – Bu qancığın qarnından çıxanı görəndə cin atına minirəm də! Deyirsən yəni o...

– Sən bu murdar dırnaqlarını stolun üstünə tökəcəksən, ya yox? Bayaقدan min dəfə demişəm...

– Elə bil, alçaq dağları bu yaradıb, – Ekli dedi. – Mən onu heç adam da saymıram. Amma o, özünü hamıdan ağıllı bilir. Elə bilir ki, özündən başqa hamı...

– Ekli! Vicdanın olsun, dırnaqlarını bu stolun üstünə tök. Yüz dəfə demişəm sənə.

Təsadüfən təsir elədi. Keçdi stolun arxasına. Bir şeyi ona başa salmaq üçün, gərək, üstünə çığırasan. Bir müddət dinmədim. Sonra dedim:

– Ona görə Stredleyterdən xoşun gəlmir ki, o sənə həmişə «heç olmasa bu dişlərini arada bir yu» deyir. Özü də bunu sənə sataşmaq üçün demir, burada inciməli nə var ki? Deyir, yəni aradabir dişlərini yusan, daha təmiz olarsan, qəşəng görünərsən, özünü də daha rahat hiss eləyərsən.

– Mən dişlərimi həmişə yuyuram. Özündən uydurma!

– Yox. Yumursan. Mən özüm fikir vermişəm, yuyub eləmirsən, – dedim. Ancaq səsimi qaldırmadan, sakitcə dedim. Nəsə ona yazığım gəldi. O mənada ki, dişini yumadığını bir adamın üzünə vurmaq yaxşı iş deyil. – Stredleyterə nə olub ki? Pis oğlan deyil. Bəla bundadır ki, sən onu yaxşı tanımırsan.

– Sənə dedim ki, o, oğraşdır. Ədabazın biridi!

– Özünü dartmağına sözüm yox, amma çox cəhətdən əvəzsiz oğlandı, – dedim. – Bura bax, tutaq ki, Stredleyterin əynindəki qalstuk, ya başqa şey sənin xoşuna gəlir. Deyək, elə qalstuk olsun və bu, sənin xoşuna gəlir, mən bunu misal üçün deyirəm. Bilirsən, o neyləyər? Boğazından açıb sənə bağışlayar. İnan mənə. Ya da bilirsən, neyləyər? Evdən çıxanda açıb atar sənin çarpayının-zadının üstünə. Nə yolla olursa-olsun, hökmən, onu sənə çatdırar. Amma buradakı uşaqların çoxu...

– Söz danışdın da! – Ekli dedi. – Onun kimi pullu olsam, mən də bağışlayaram.

– Yox, sən eləməzsən. – Başımı buladım. – Yox, Ekli, cocu bala, sən heç vaxt öz malını başqasına verməzsən. Onun pulu səndə olsaydı, onda sən ən böyük...

– Bir də qələt elə, mənə “cocu bala” demə. Utanmırsan, atan yaşındayam, sarsaq.

– Sən mənim atam yaşında ola bilməzsən. – İlahi, bu zırrama mənə gör necə əsəbiləşdirir. Fürsət tapan kimi ondan iki yaş kiçik olduğumu başıma çaxır. – İkincisi də, sənin kimisini mən öz ailəmizə heç yaxın da buraxmaram.

– Onda bir də mənə “cocu bala” demə.

Birdən qapı açıldı. Stredleyter tələsik içəri girdi. Adətidir, həmişə harasa tələsir. Onun üçün hər bir iş vacib işdir. Mənə sarı yönəldi, zarafatyana yanaqlarıma şappıldatdı, – bu da xoşagələn adət deyildi – sonra soruşdu:

– Qulaq as, bu axşam bir yana gedib-eləməyəcəksən?

– Bilmirəm. Bəlkə, getdim. Bayırda nə var, nə yox? Deyəsən, qar yağır? – Çünki paltosu tamam qara batmışdı.

- Hə. Bura bax, əgər bir yana getməyəcəksənsə, o zolaqlı gödəkcəni ver geyim.
- Kim uddu? – soruşdum.
- Hələ fasilədir. Biz indi getməliyik. – Stredleyter mən deyənə məhəl qoymadı. – Ciddi sözümdü, əgər lazımın deyilsə, gödəkcəni ver mənə bu axşamlığa. Verərsən? Mən öz flanel pencəyimi təmiz batırmışam.
- Yox. Sənin əyninə gəlməz. Çiyinləri partlayar, – dedim. İkimiz də bir boydayıq, ancaq o, məndən iki dəfə ağır gələrdi. Çiyinləri çox enliydi.
- Qorxma, partlamaz, – deyib cəld şkafa tərəf qaçdı.
- Nə var, nə yox, Ekli, necəsən? – deyə üzünü Ekliyə tutdu. O, çox mehriban oğlandır. Kin-zad saxlayan deyil. Hər halda, üzdə də olsa, həmişə Ekliylə salamlaşır.
- «Necəsən?» deyəndə Ekli dodağının altında nə isə mızıldandı. Cavab vermək istəməsə də, mızıldanmaya bilməzdi. Buna onun cəsəreti çatmazdı. Sonra üzünü mənə tutub:
- Mən getdim, sonra görüşərik, – dedi.
- Oldu, – dedim. Burada onunçün o qədər də məəttəl deyildik.
- Stredleyter paltosunu, qalstukunu çıxardı.
- Deyirəm, bəlkə, əlüstü bir üzümü də qırxım. – Əməlli-başlı saqqal basmışdı onu.
- Bəs qız haradadır? – Mən soruşdum.
- O biri korpusda. – Əl-üz dəsmalını, üzqırxanı qoltuğuna vurub otaqdan çıxdı. Köynəksiz-zadsız. Otaqda da həmişə bu cür qurşağacan çılpaq gəzir, çünki belə hesab eləyir ki, yaraşlıq bədəni var. Doğrudan da, elədir. Qəddi-qamətinə söz ola bilməz.

4.

Elə bir işim olmadığına görə mən də durub əl-üz yuyulan otağa getdim. İstəyirdim, o üzünü qırxıb qurtaranacan bir az laqqırtı vuraq. Burada da bir o idi, bir də mən. Uşaqlar hələ futboldan qayıtmamışdılar. Bura da çox istiydi, bütün pəncərə şüşələri tərləmişdi. Divar boyu on su kranı düzülmüşdü. Stredleyter lap ortadakının önündə durmuşdu. Mən də onun böyründəki su kranının qarşısında oturub, başladım soyuq suyu açıb – bağlamağa. Belə bir pis vərdişim vardı. Stredleyter «Hind nəğməsi» mahnısını fitlə çala-çala üzünü qırxırdı. Çalmağına yaman bərk fit çalırdı, səsi adamın qulağını deşirdi, amma tez-tez səhv buraxırdı, çünki həmişə elə çətin mahnılar seçirdi ki, nə qədər əla fit çalan olsaydı da, onu fitlə ifadə edə bilməzdi; «Hind nəğməsi», «Onuncu avenyuda qətl» kimi. İstədiyim mahnının qol-qıçını qırmaqda mahir usta idi. Yadımdadır, Ekliyə danışanda demişdim ki, pintinin, natəmizin biridir? Bax, bu Stredleyter də natəmiz uşaqdı, ancaq bir az başqa cür natəmizdir. Zahirən bunu görmək çətindi. Zahirən çox səliqəli, təmiz görünərdi, amma siz kaş indi onun əlindəki üzqırxanı görmüş olaydınız. Pas atmış, üstünü bulaşlıq tük basmışdı. Üzünü qırxandan sonra bir dəfə də olsun onu yumazdı. Üzünü qırxıb yuyunandan sonra, əlbət ki, özü tərtəmiz görünərdi, amma, əslində natəmiz idi, vəssalam. Mən gördüyümü siz də görsəydiniz, belə deyərdiniz. Özünə bu cür sığal çəkməyinin bir səbəbi vardı, dəhşətli dərəcədə özünə məftun adamdı. Bu fikirdəydi ki, bütün Qərb yarımkrəsində onun qədər gözəl oğlan yoxdu. Doğrudan da, boy-buxunlu, qəddi-qamətli oğlan idi, buna sözümlə yoxdur. Ancaq onun gözəlliyi elə bir gözəllik idi ki, əgər şəkli sizin məktəb albomunuzda olsaydı, valideynləriniz onu görəndə kimi, hökmən, soruşacaqdılar: «Bu oğlan kimdir?» Yəni onun gözəlliyi albom gözəlliyi idi. Mən Pensiya elə oğlanları tanıyıram ki, onlar Stredleyterdən onqat gözəldilər, ancaq albomda onların şəkilləri o qədər də gözəl çıxmır. Şəkildə ya burunları uzun görünür, ya da qulaqları sallanır. Özüm şahidi olmuşam belə şeylərin.

Nəysə, Stredleyterin böyründəki kranının önündə oturub, soyuq suyu açıb – bağlayırdım. Qırmızı kepka hələ də başımdaydı. Özü də tərsinə. Dimdiyini arxa tərəfə çevirmişdim. Bu kepka, doğrudan da, mənə yaman ləzzət eləyir.

- Bura bax, – Stredleyter dedi, – gəl sən mənim xətrimə bir iş elə.
- Nə? – dedim. Çox həvəssiz soruşdum. O, elə həmişə adamdan bir iş xahiş eləyir. Gözəl və ya özündən deyən oğlanların hamısı belədir. Həmişə gərək bunların xətrinə nəsə eləyəsən.

Yalnız ona görə ki, onlar özlərindən çox razıdırlar və elə bilirlər ki, sən bunlara qulluq göstərmək üçün lap sino gedirsən. Əslinə, baxsan, bu da bir məzədi.

– Bu axşam bir yerə gedəcəksən? – dedi.

– Bəlkə, hə, bəlkə də, yox. Nə olub ki?

– Birinci günəcən tarixdən azı yüz səhifə dərs oxumalıyam – o dedi. – Bəlkə, mənim üçün ingilis ədəbiyyatından bir inşa yazasan. Birinci gün təhvil verməsəm, işim xarabdı, ona görə deyirəm. Yazarsan?

Lağa qoyub nədir məni? Vallah lağa qoyub.

– Məni bu lənətə gəlmiş məktəbdən dünən qovublar. Sən də istəyirsən ki, indi mən sənə inşa yazım?!

– Bilirəm, bilirəm. Bəla burasındadır ki, onu təhvil verməsəm, mənim də işim xarabdı.

Qardaşımsan, kömək elə. Yaxşımı?

Bir müddət susdum. Stredleyter kimi yekəxanaları intizarda saxlamaq savab işdir.

– Nədən yazmalıyam? – dedim.

– Nədən olur-olsun. Təsviri bir şey. Otaq haqqında. Və ya bina haqqında. Ya da nə vaxtsa yaşadığın bir yer haqqında. Təki təsvir ifadəli, canlı çıxsın. Özün məndən yaxşı bilirsən. – Danışdıqca da var gücü ilə əsnəyirdi. Məni yandıran da elə belə şeylərdi. Bir yandan xahiş eləyir ki, onun xətrinə bir iş görüm, onu dardan qurtarım, o biri yandan da elə rahatca əsnəyir ki, elə bil, çətinə düşən o deyil mənəm. – Özü də elə ki, çox savadlı alınmasın, – o dedi. – Bu Hartsel əclaf səni bu fənnin atası kimi tanıyır, özü də bilir ki, mənimlə bir otaqda qalırsan. Aradabir vergüldən, nöqtədən səhv qoyarsan.

Belə söhbətləri eşidəndə qarnımın ağrısı tutur. O mənada ki özün yaxşı inşa yazan olasan, başqası da gəlib sənə nöqtə-vergüldən dəm vura. Stredleyterin köhnə adətidi. Guya, ona görə özü yazmaq istəmir ki, qorxur nöqtə-vergülü səhv qoyar. Bəzən o, lap Eklidən də geri qalmazdı.

Bir dəfə Ekli ilə birlikdə basketbola baxırdım. Bizim komandada əla bir oyunçu var idi, Hovi Geyl, o topu meydançanın tən ortasından tora sala bilirdi. Özü də elə dəqiq atırdı ki, top tor lövhəsinə-zada dəyməzdi. Ekli o vaxt oyun qurtaranacan zəhləmi tökdü; guya, Geyl ona görə yaxşı oynayır ki, boyu uzundu. İlahi, mən bu cür cəfəng şeylərə heç dözə bilmirəm.

Kranın önündə oturmaqdan bezdim, buna görə bir-iki addım geri sıçrayıb, dabanlarımı yerə döyəcəyə-döyəcəyə rəqs eləməyə başladım. Elə, belə, məzə üçün. Daban rəqsi-zad bacaran deyiləm, amma burada döşəmə betondan idi, səsi yaxşı çıxırdı. Başladım kinoda gördüyüm bir oğlanı yamsılamağa. Bir musiqili komediya var, orada görmüşəm. Əslində, kinodan zəhləm gedir, amma orada gördüklərimi yamsılamaqdan xüsusi ləzzət alıram. Stredleyter üzünü qırxa-qırxa güzgüdə mənə baxırdı. Mənə də elə bu cür tamaşaçı lazım idi. Camaatı əyləndirmək mənim köhnə peşəmdi.

– Mən qubernator oğluyam, – deyər qışqırdım. Lap özümü həlak eləmişdim. Otaq boyu o baş-bu başa süzürdüm. – Atam mənim rəqqas olmağımın əleyhinədi. İstəyir məni Oksforda göndərsin.

Ancaq rəqqaslıq mənim qanımdadır. – Stredleyter qəhqəhə çəkdi. Yumor hissi ona da yad deyildi. – Bu gün «Ziqfeld» rəqs tamaşasının premyerasıdır – Nəfəsim tamam kəsilmişdi. Lap tənəgfəs olmuşdum. – Əsas rolun ifaçısı səhnəyə çıxma bilməyəcək! O qədər vurub ki, ayaq üstə dura bilmir. Bəs onu kim əvəz eləyə bilər? Mən. Mən bədbəxt, qubernator oğlu!

– Bunu haradan tapmışan? – Stredleyter soruşdu. Qırmızı kepkamı deyirdi. O, bunu hələ görməmişdi.

Nəfəsim tamam kəsilmişdi, ona görə də dayandım. Kepkamı çıxarıb bir də, bəlkə də, yüzüncü dəfə onu diqqətlə süzdüm.

– Səhər-səhər Nyu-Yorkda almışam. Bir dollara. Xoşuna gəlir?

Stredleyter başını tərpətdi: “Əladı,” – dedi. Əclaf, məni hərifləyirdi. Çünki dərhal əlavə elədi:

– Yaxşı, inşa yazırsan mənimçün? Gərək, mən biləm axı.

– Vaxt tapsam, yazaram. Tapmasam, yox, – dedim. Gəlib yenə də onun böyründəki kranın önündə oturdum.

– Budəfəki görüşün kiminlədi? Fitsceraldla? – soruşdum.

– Allah eləməsin. Sənə demədimmi ki, o donuzla qurtarmışam.

– Yox bir? Onda onu ötür mənə. Zarafatsız. Əsl mənim malımdı.

– Qurbandı... Ancaq o, sənin üçün çox qoca olar.

Və qəfildən, heç özüm də bilmirəm niyə – bəlkə də, bu gün mənim yaman şitliyim tutmuşdu, ona görə – ağıma sarsaq bir fikir gəldi: oturmağım yerdən sıçrayıb bu sarsaq Stredleyterə qarşı ikiqat nelson fəndi işlətmək istədim. Bu, adi gülüş fəndidir, – bilməyənlər üçün deyirəm, arxadan rəqibin boğazından yapışıb boynunu qanırırsan. Elə də elədim. Şir kimi arxadan onun kürəyinə sıçradım.

– Bəsdı, Holden, gicləmə! – Stredleyter dedi. Bu gün onun şitlik eləməyə həvəsi yox idi. Kişi məşğul idi, üzünü qırxırdı. – Bəsdır, üzümü kəsdim axı?

Ancaq mən əl çəkmədim. Yaman fənd işlətmişdim.

– Gücün çatır, özün çıx görüm bu fənddən, – dedim.

– Lənət şeytana! – o, əlindəki ülgücü yerə qoydu və qəfildən qollarını yuxarı atıb, əlimdən çıxdı. Çox güclüydü əclaf. Mən isə lap gücsüzəm. – Di bəsdı, – dedi. Təzədən üzünü qırxmağa başladı. Həmişə beləydi, üzünü iki dəfə qırxardı. Özü də o çirkli ülgüclə.

– Fitscerald deyilsə, bəs kimdi bu qız? – Bir də ondan soruşdum. Yenə gəlib böyründə oturmuşdum. – Bəlkə, o körpə Fillis Smitlədi görüşün?

– Yox. Əslində, elə onunla görüşməliydim, ancaq hər şey tərsinə oldu, başqasına ilişdim. Bed Tou ilə bir otaqda qalan qız. Bura bax. Az qala yadımdan çıxmışdı. O qız səni tanıyır.

– Kim məni tanıyır?

– Təzə tanış olduğum qız.

– Ola bilməz? – dedim, – Adı nədir? – Məni maraqlandırdı.

– Mən bilən... Hə, Ceyn Qallaher.

İlahi! O bunu deyəndə az qaldı huşum başımdan çıxsa.

– Ceyn Qallaher! – dedim. Həm də bu söz ağımdan çıxanda oturmağım yerdən dik qalxdım. Əməlli-başlı huşum başımdan çıxmışdı. – Elədi, mən onu tanıyıram. İnişil yayda qapıbir qonşu olmuşuq. Onda onun zırpı bir doberman-pinçeri də var idi. Elə onun hesabına tanış olduq. Onun bu iti vərmiş eləmişdi, həmişə gəlib bizim...

– Holden, adamsan, işiğımı kəsmə, – Stredleyter dedi. – Durmağa yer tapmırsan?

Əməlli-başlı həyəcanlanmışdım. Gerçək sözümdü.

– O, indi haradadır? – soruşdum. – Heç olmasa gedib onunla görüşüm-eləyim. Haradadır dedin? O biri korpusda?

– Hə.

– Necə oldu ki, məndən söz saldı? Görən indi Brin-Morda oxuyur? Onda demişdi ki, bu məktəbə girmək istəyir. Ya da ki Şipliyə. Mən elə bilirdim indi Şiplidə oxuyur. Necə oldu ki, söz məndən düşdü? – Doğrudan da, bərk həyəcanlanmışdım. Gerçək sözümdür.

– Mən nə bilim axı. Bələyə düşmədik. Dur ayağa! Korsan, əzdin axı bunu! – Stredleyter qışqırdı. Heç demə, mən onun andıra qalmış dəsmalının üstündə oturmuşam.

– Ceyn Qallaher, – yenə təkrar etdim. Hələ də özümə gələ bilməmişdim. – Sən bir təsadüfə bax!

Stredleyter saçlarına briolin sürdü. Özü də mənim briolinimi.

– O qız rəqqasədir, – dedim. – Baletə gedir. Gündə düz iki saat məşq eləyirdi. Hətta ən isti havalarda belə. Kökəlməkdən qorxurdu, ona görə. Qorxurdu qamətini itirə. Həmişə onunla dama oynayırdıq.

– Həmişə onunla nə oynayırdınız?

– Dama.

– Damaa? Belə de!

– Hə. Özü də damaya çıxanda daşları çevirməzdi. Bir daşı damaya çıxdımı, onu bircə dəfə də yerindən tərpətməzdi. Hansı xanaya çıxardısa, elə oradaca saxlayardı. Hamısını bir cərgədə. Sonra onlara əlini də vurmazdı. Bütün daşlarını damaya çıxandan sonra, onların arxa cərgədə necə sıra ilə düzöldüyünə baxmaqdan ləzzət alardı.

Stredleyter dinmirdi. Adətən, belə şeylər heç kəsi maraqlandırmır.

– Onun anası da biz getdiyimiz klubun üzvü idi, – dedim. – Mən orada bir müddət qolf ağacı daşıyan olmuşam. Pul qazanmaq istəyirdim. Bir-iki dəfə də onun anası üçün qolf ağacı daşmışam. Doqquz çalaya düşənəcən, az qala yüz yetmiş zərbə vururdu. Stredleyter heç qulaq asana oxşamırdı. Başlı saçlarına qarışmışdı.

– Yox, gərək gedib görüşəydim.

– Bəs niyə durmusan? Get də!

– Gedəcəyəm, dayan, bu dəqiqə.

Yenə saçlarını qarışdırırdı. Bunun saçına sığal vurmağı düz bir saat çəkir.

– Onun anası atasından ayrılıb. Təzədən bir sərxoşa ərə gedib, – dedim. – Sısqa bir kişidir, tüklü qıçları var. Yaxşı yadımda qalıb. Həmişə şortik geyərdi. Ceyn deyirdi ki, yazıçıdır, pyes-zad yazır. Amma düzünü Allah bilir, çünki mən onu həmişə möhkəm içən və sarsaq radio-detektivlərə qulaq asan görmüşəm. Bir də ki çılın-çılpaq otaqda o baş-bu başa qaçırdı. Özü də Ceynin gözü qabağında!

– Ola bilməz? – Stredleyter dedi. Birdən-birə qulaqlarını şəklədi. Deyəsən, Ceynin gözü qabağında sərxoş bir kişinin otaqda çılın-çılpaq o baş-bu başa qaçmağı döşünə yatmışdı. Stredleyter yaman şorgöz idi.

– Onun uşaqlığı çox ağır keçib. Zarafatsız.

Əlbəttə, bu sözü mən onun döşünə yatmadı, ona ancaq pozğun söhbətlər lazımdı.

– Ceyn Qallaher. İlahi! Sən dünyanın işinə bax, – heç cür bu qızı beynimdən çıxara bilmirdim. Canım haqqı. – Yox ey, gedib onunla bir görüşüm. Yaxşı deyil.

– Bəs onda nəyi gözləyirsən? Bayaقدan gedim-gedim deyincə, çıx get də, – Stredleyter dedi. Pəncərəyə yaxınlaşdım, amma bayırı görmək mümkün deyildi, içəridəki istidən şüşələrin hamısı tərləmişdi.

– İndi kefim yaxşı deyil, – dedim. Həqiqətən də, kefim pozulmuşdu. Belə yerə getməkdən ötrü də, gərək, adamın kefi kök ola. – Mən elə bilirdim, o, Şiplidə oxuyur. Hətta buna görə kimnən desən, mərc də gələrdim. – O baş-bu başa var-gəl eləyirdim. Bilmirdim, neyləyim. – Oyun onun xoşuna gəldi? – soruşdum.

– Deyəsən. Düzünü deyə bilmərəm.

– Heç sənə dedimi ki, biz onunla həmişə dama oynayırdıq?

– Bilmirəm. Yadımda deyil. Bir də ki, axı mən onunla lap təzəcə tanış olmuşam. – Stredleyter dedi. Axır ki, o, sıx, pırtlaşıq saçlarını darayıb qurtardı. Üzqırxanı, dəsmalı yığışdırdı.

– Bəri bax, məndən ona salam de, yaxşımı?

– Yaxşı, – Stredleyter dedi, ancaq dəqiq bilərəm ki, deməyəcək. Stredleyter kimi üzünü mürdəşir yumuşlar, özgəsinin salamın başqasına çatdıran deyillər.

O, otağa qayıtdı, mən isə hələ bir müddət əlüzyuyanın qarşısında dayanıb, Ceyni düşündüm. Sonra mən də otağa qayıtdım.

Mən içəri girəndə Stredleyter güzgünün qabağında dayanıb qalstukunu bağlayırdı. Bu adam ömrünün yarısını güzgü qabağında keçirir. Öz kreslomda əyləşib bir müddət gözümü ondan çəkmədim.

– Bura bax, – dedim. – Ona demə ha, məni qovublar. Yaxşı?

– Yaxşı.

Stredleyterin bu cəhətindən xoşum gəlirdi. Ekli kimi ona da hər şeyi bitdə-bitdə izah eləmək lazım deyildi. Məncə, ona görə ki, marağı yox idi, vecinə deyildi belə şeylər. Ancaq buna görə. Ekli isə tamam başqa bəlaydı. Donuz kimi burnun hara gəldi soxurdu.

Stredleyter mənim gödəkcəmi geydi.

– Sən canın, genəldib torbaya döndərmə, – dedim. Çünki bu gödəkcəni cəmi ikicə dəfə geymişdim.

– Qorxma, genəltməyəm. Mənim siqaretim hanı?

– Stolun üstündədir, odur ey, – həmişə qoyduğu şeyi tapa bilmirdi, – şərfin altında. – Siqaretini götürüb cibinə, mənim gödəkcəmin cibinə qoydu.

Birdən-birə qırmızı kepkamın dimdiyini qabağa fırlatdım. Nə isə, deyəsən, əsəbiləşməyə başlayırdım. Çox əsəbi adamam.

– De görüm, o qızı indi hara aparacaqsan? – dedim. – Yoxsa, hələ bilmirsən?
– Hə-ə. Hələ məlum deyil. Vaxt olsa, Nyu-Yorka. Çünki zalım balası sarsaqlıq eləyib. Ancaq saat onun yarısınıcan icazə alıb.
Onun bu cür danışmağı heç xoşuma gəlmədi, buna görə də dedim:
– O yazıq, yəqin, ona görə saat onun yarısınıcan icazə alıb ki, sənin necə qəşəng, şokolad kimi oğlan olduğunu bilməyib. Əgər bilsəydi, bəlkə də, sabahacan, səhər tezdən saat onun yarısınıcadək icazə alardı.
– Bax, bunu düz dedin! – Stredleyter dedi. Onu hövsələdən çıxarmaq asan iş deyildi. Özünə çox güvənir. – Zarafatı ataq bir yana. Yazarsan o insanı mənimçün. – Paltosunu da geyib elə qapıdan çıxhaçıxdı: – Özünü elə də çox əziyyətə salma, tək təsvir canlı olsun, – dedi. – Yaxşımı? Cavab vermədim. Kefim lap pozulmuşdu. Bircə bunu deyə bildim:
– Soruş, gör yenəmi damaya çıxdığı daşları arxa cərgədə bir sıraya düzür?
– Soruşaram, – Stredleyter dedi, amma bilirdim ki, soruşmayacaq. – Hələlik! – Püfərək otaqdan götürüldü.
O gedəndən sonra düz yarım saat yerimdən tərpənmədim. Yəni kreslodə oturub qaldım, heç nə eləmədim. Elə hey Ceyn, onun Stredleyterlə bu axşamkı görüşü barədə fikirləşirdim. Bu məni o qədər əsəbiləşdirdi ki, az qalırdım dəli olam. Bayaq dedim axı, bu Stredleyter yaman şorgöz gədədir.
Birdən Ekli geri qayıtdı, həmişəki kimi yenə də duşxananın pərdəsinin dalından peyda oldu. Burada qalandan bəri ömrümdə birinci dəfəydi, onun gəlişinə sevindim. Cürbəcür sarsaq fikirlərdən yaxamı qurtardı.
Pensidəki uşaqların qarasına zəvzəyə-zəvzəyə nahar vaxtınacan yanımdan əl çəkmədi; heç kimi gözü götürmür. Danışdıqca da bir əliylə çənəsindəki yekə bir sızanağı sıxıb deşirdi. Barı dəsmalla siləydi. Düzü, heç inanmıram ki, bu zırramanın cibində dəsmal ola. Varsa da, mən görməmişəm.
5.

Hər şənbə axşamı biz burada eyni cür yemək yeyirdik. Bu, bizim üçün əsl bayram sayılırdı, çünki hər şənbə axşamı şam naharına bifşteks verirdilər. Bunu qəsdən eləyirdilər. İstəsəniz, lap min dollardan mərc gələrəm, çünki hər bazar valideynlərin çoxu məktəbə, öz uşaqlarını görməyə gəlirdi və çox güman, qoca Termer əlinin içi kimi bilirdi ki, hər bir ana öz əziz-xələf oğlundan axşam nə yediyini soruşacaq. Onda o da deyəcək ki: «Bifşteks». Fırıldağa bax! Kaş siz o bifşteksləri öz gözlərinizlə görmüş olaydınız. O qədər xırda və o qədər bərk idilər ki, onları heç bıçaq da kəsmirdi. Həmişə də bu bifşteksin yanında kartof püresi, çərəz üçün isə «Sarışın Betti» yaylama pudinqi olurdu. Ancaq bunları körpə uşaqlardan və Ekli kimi şulum, ağzının suyunu yığa bilməyənlərdən savayı, heç kim yeməzdi.
Axşam naharından sonra eşiyə çıxanda əla hava vardı. Yerə üç dyüm qalınlığında qar düşmüşdü və hələ də aramsız yağdı. Bizim üçün bundan gözəl nə ola bilərdi. Başladıq çığırışa-çığırışa qartopu oynamağa. Düzdü, uşaqlıq eləyirdik, amma bu hamımızın ürəyincəydi.
O axşam heç kimə görüş-zad verməmişdim, buna görə də gülüş komandasının üzvü olan dostum Mel Brossarla bu qərara gəldik ki, avtobusa minib Egerstouna kotlet yeməyə gedək. Kefimizə yerləşsə, bir sarsaq filmə də baxacaqdıq. Heç birimizin bu axşam otaqda oturub mürğü vurmağa həvəsi yox idi. Məhdən soruşdum ki, bəlkə, Eklini də özümüzlə götürək. Ona görə ki, bu bədbəxt heç şənbə axşamları da bayıra çıxmır. Otaqda boş-bekar oturub üzündəki sızanaqları sıxıb deşməkdən savayı, ayrı iş görmür. Mel dedi ki, nolar, amma hiss elədim ki, o qədər də ürəyincə deyil, çünki Ekliyə xoşu gəlmirdi. Qisası, ikimiz də yola hazırlaşmaq üçün öz otağımıza qayıtdıq. Mən ayaqqabılarımı geyinə-geyinə Eklini çağırıb dedim ki, gəl bu axşam bizimlə kinoya gedək. Pərdənin dalından o, məni lap yaxşı eşidirdi, ancaq cavab verməyə tələsmədi. Həmişə beləydi, cavab verənəcən adamın ürəyini üzürdü. Axır ki, yaxına gəldi, pərdənin dalında durub soruşdu ki, kimnən gedirəm. Gərək, hər şeyi biləydi, gərək, bilə ki, kimnən gedirəm! Bu gədə elə bir adam idi, şayət dənizdə boğulsaydı və sən də bir qayıq götürüb onu sudan çıxarmaq

istəsəydin, yenə də yanındakı qayıqçının kim olduğunu soruşub bilməmiş o qayığa qalxmazdı. Dedim ki, Mel Brossarla.

– O heyvanla... – dedi. – Yaxşı. Bir dəqiqə gözlə.

Yox, bu adam hələ sənə bir minnət də qoymalıydı.

Azı on saat onu gözləməli oldum. O hazırlaşanacan gəlib pəncərəni açdım, oradakı qarı ovcuma yığıb qartopu düzəltdim. Yaman yumşaq qar idi. Ancaq o qartopunu harasa tullamaq mənə qismət olmadı. İstədim küçənin o tərəfindəki maşına tərəf tullayım. Amma sonra bu fikirdən vaz keçdim. Qəşəng maşındı, ağappaq. Sonra onu bayırdakı su nasosunun üstünə çırpmaq istədim. Ona da hayıfım gəldi, o da qəşəng idi, ağappaq. Heç yana atmağa əlim gəlmədi. Pəncərəni bağladım, ovcumdakı qarı bərkidə-bərkidə otaqda var-gəl eləməyə başladım. Bir müddət sonra Brossar, Ekli və mən avtobusa minəndə hələ də ovcumdaydı. Avtobusun sürücüsü qapıları açdı, məcbur elədi, onu bayıra tullayım. Nə qədər dil töksəm də ki, qartopu ilə heç kəsi vuran deyiləm, inanmadı. Bu adamlar heç vaxt heç kimə inanmırlar.

Brossar da, Ekli də bu kinonu görmüşdülər, ona görə adama bir-iki kotlet yeyib, beş-on dəqiqə ruletka oynayandan sonra Pensiyə qayıtdıq. Kinoya gedə bilməməyimiz vecimə də olmadı.

Deyəsən, kinokomediya idi, baş rolu da Keri Qrant oynayırdı. Yəqin ki, zay şey idi. Mən əvvəllər bir dəfə bu uşaqlarla bir yerdə kinoya baxmışdım. Elə ikisi – Brossar da, Ekli də kinoda qız kimi qaqqıldaşandılar. Gülməli olsa da, olmasa da. Ona görə də onlarla kinoya getmək adama ləzzət eləmir.

Yataqxanaya çatanda saat doqquza on beş dəqiqə işləmişdi. Brossar yaman bride xəstəsiydi, ona görə də getdi özünə yoldaş axtarmağa. Ekli isə, əlbəttə ki, köçünü saldı bizim otağa. Ancaq bu dəfə Stredleyterin kreslosunun qoltuğuna minmək əvəzinə, özünü yıxdı mənim çarpayıma. Ağzını da mənim balıncıma dirədi. Başladı cır səslə zəvzəyə-zəvzəyə sızanaqlarını sıxmağa. Ha söz atdım, işarə vurdum ki, mənim yerimdən dursun, karsalılığına salıb durmadı. Çənəsi qızıışmışdı, keçən yay bir qızla necə kef çəkdiyindən dəm vururdu. O, bunu mənə, bəlkə, bir yüz dəfə danışmışdı. Hər dəfə də bir cürə. Gah deyirdi o qızla dayısı oğlunun «Byuik»ində kef çəkib, gah da deyirdi ki, qatarda bir yerdə olublar. Məlumdur ki, gop eləyirdi. Ömründə onun əli qadına-zada dəyməyib. Mən heç onun qadınla bir iş görə biləcəyinə də inanmıram. Axırda təngə gəldim, üzünə dedim ki, işim var, Stredleyterə inşa yazmalıyam, mane olursan, fikrimi cəmləşdirə bilmirəm. Durub getməyinə getdi, amma mən deyəndən xeyli sonra. O gedən kimi pijamamı, xalatımı geydim, qırmızı kepkamı da başıma keçirib inşa yazmağa başladım.

Bir şey var idi ki, Stredleyter tapşırdığı kimi təsvir eləməyə nə bir ev ağılıma gəlirdi, nə otaq. Həm də belə şeylərdən inşa yazmaq ürəyimə yatmır. Ona görə də götürüb qardaşım Allinin beysbol əlcəyindən yazdım. Bu, elə əsl inşa mövzusu idi. Zarafatsız. Alli həmişə bu əlcəyi sol əlinə geyərdi. Çünki solaxay idi. Bu əlcəyin inşalığı da ondaydı ki, qardaşım onun hər yerini, hətta barmaqlarının üstünü belə şeirlə yazıb doldurmuşdu. Özü də yaşıl mürəkkəblə. O, bunu ona görə eləmişdi ki, meydançada topsuz qalanda bekarçılıqdan oxumağa bir şey tapa bilsin. O, indi sağ deyil, 1946-cı il iyulun 18-də biz Meyndə olanda ağ qan xərçəngindən xəstələnib öldü. Məndən iki yaş balaca olsa da, yüz dəfə ağıllıydı. Yaman dərrakəli uşaq idi. Müəllimləri həmişə anama məktub yazardılar ki, belə bir uşağa dərs demək onlar üçün böyük xoşbəxtlikdi. Özü də xala-xətrin qalması yox, səmimi-qəlbədən. Ancaq bizim ailədə o təkcə buna görə dərrakəli sayılmırdı. O həm də bir çox cəhətdən ağıllı uşaq idi. Ömründə bir adamın üstünə qışqırmazdı. Kürən adamlar yaman bədhövsələ olurlar, heç nədən hirslənib özlərindən çıxırlar, amma Alli elə deyildi, hərçənd, o da kürən idi. Sonra sizə danışaram o necə kürən idi. Mən qolf oynamağa on yaşından başlamışam. Yadımdadır, on iki yaşım tamam olan ili, yayda təkbaşına qolf oynayırdım, məşq üçün, birdən mənə elə gəldi ki, bu dəqiqə arxaya dönsəm, Allini görəcəyəm. Elə də elədim və gördüm ki: hasarın o tayında, – onda həmin qolf meydançası hasara alınmışdı – yüz əlli yard məndən aralı öz velosipedində oturub mənim necə vurduğuma tamaşa edirdi. Bax, onun kürənliyi belə kürənlik idi! İlahi! O necə də qəşəng uşaq idi. Bir də gördün, yemək stolunun arxasında ağılına nə gəldisə, uğunub özündən gedir, stoldan aşırırdı. On üç yaşım olardı, valideynlərim məni psixiatr həkimin yanına aparmışdılar, çünki qarajım bütün şüşələrini vurub qırmışdım. Onları da qınamıram. Allah haqqı. O öləndə həmin gecə mən qarajda yatmışdım və

yumruğumla vurub o çər dəymiş pəncərə şüşələrinin hamısını qırışdırdım. Özüm də bilmirəm niyə. Mən hələ o yay aldığımız yaylaq maşınının, «pikap»ın da şüşələrini qıracaqdım, olmadı, ona çatanda qolumu sındırdım. Bu özü də bir cür axmaqlıqdı, özüm bilirəm, ancaq onda nə elədiyimdən özümün də xəbərim yox idi. Bir də ki siz Allini tanıyırdınız. Hava nəmişlik olanda hələ də qolum ağrıyır. Hələ də yumruğumu sıxa bilmirəm, ancaq qalan vaxtlar vecimə də deyil. Bir də ki mən nə cərrah olanam, nə də skripkaçı. Ümumiyyətlə, heç nə olan deyiləm. Nəysə, Stredleyterin inşasını da elə bundan yazdım. Bizim Allinin beysbol əlcəyindən. Təsadüfən əlcək yanımdaydı – çamadanda, onu oradan çıxarıb, üstündəki şeyrlərin üzünü köçürdüm. Bircə Allinin adını dəyişdirdim ki, onun Stredleyterin yox, mənim qardaşım olduğunu heç kəs başa düşməsin. Özü də bunu lap könülsüz elədim, çünki başqa çarəm yox idi. Ancaq ürəklə yazdım. Düz bir saata. Çünki makina Stredleyterinki idi, dəqiqəbaşı ilişirdi. Özümünkünü isə dəhlizin o başında qalan bir oğlan aparmışdı. Qurtaranda, gərək ki, on birin yarısıydı. Hələ yorulub eləməmişdim. Pəncərənin ağzında dayanıb bir müddət bayıra baxdım. Qar kəsmişdi və arabir haradasa xoda düşməyən bir maşının tırıltısı eşidilirdi. Ekli də qonşu otaqda xoruldayırdı. Hətta duşxanadan gələn şırıltı səsi də bu xorultunu batıra bilmirdi. Qaymariti vardı, ona görə yuxuda olanda rahat nəfəs ala bilmirdi. Bu bədbəxtdən nə əskik deyildi: qaymarit, sızanaq, dişləri qurdlu, ağzı iyli, dırnaqları da dəqiqəbaşı qırılır. Bu mürtədə aradabir adamın yazığı da gəlir.

6.

Elə şeylər var ki, onları xatırlamağa çətinlik çəkirsən. İndi də ha fikirləşirəm, o axşam Stredleyterin Ceynlə görüşdən haçan qayıtdığını heç cür yadıma sala bilmirəm. Yəni hələ də xatırlaya bilmirəm ki, dəhlizdə onun çər dəymiş addımlarının səsinə eşidəndə mən otaqda nəylə məşğul idim. Bəlkə də, hələ pəncərənin önündən çəkilməmişdim. Ancaq buna and içə bilmərəm, çünki dəqiq xatırlamıram. Bərk həyəcanlanmışdım, ona görə. Mən bir şeydən əndişəyə düşəndə, gerçəkdən bərk həyəcanlı oluram. Belə vəziyyətdə hətta qaçıb ayaqyoluna-zadına girmək istəyirəm. Amma girmirəm. Həyəcandan girmirəm. Bu həyəcanı heç cür boğa bilmirəm, ona görə. Bu Stredleyteri mənim qədər tanısaydınız, siz də bu cür əndişə keçirərdiniz. Bu heyvanla mən də iki dəfə görüşə getmişəm və nə dediyimi yaxşı bilmirəm. İnsafsızın biridir. Özü kimisi yoxdur.

Nəysə, dəhlizin döşəməsi linoleumdan idi, onun çər dəymiş addımlarının otağa yaxınlaşdığını yaxşı eşitmək olurdu. O içəri girəndə harada oturduğum da yadımda qalmayıb. Öz kreslomdaydım, yoxsa, onun yanında, dəqiq bilmirəm. Canım üçün, dəqiq yadımda deyil.

O, bayırdakı soyuqdan deyinə-deyinə içəri girdi. Sonra dedi:

– Bəs bu camaat hani? Bura lap meyitxanaya oxşayır ki! – Ona heç cavab vermək fikrində də deyildim. Bir halda ki, bu kütbaş heyvərinin ağılı kəsmir, bu gün şənbə günüdür, kimi gəzməyə çıxıb, kimi bekarçılıqdan yıxılıb yatıb, kimi də istirahət üçün evlərinə gedib – mən niyə havayı yerə ağzımı yormalıydım. Soyunmağa başladı. Ceyn barədə bir kəlmə də demədi. Bir kəlmə də. Heç mən də soruşmadım. Dayanıb eləcə ona baxırdım. Yalnız gödəkcəyə görə təşəkkür elədi.

Onu asılıqana keçirib, şkafdan asdı.

Qalstukunu boğazından açanda isə soruşdu ki, onun inşasını yazmışam mı? Dedim, yazmışam, çarpayısının üstündədi. Gedib onu götürdü, köynəyinin yaxasını aç-aça oxudu. Ayaq üstə dayanıb oxuya-oxuya sifətində küt bir ifadə çılpaq qarnını qaşıyırdı. Çılpaq sinəsini, çılpaq qarnını qaşımaq adətidir, çünki özü özünə dəhşət vurğundu.

Birdən dedi:

– Bura bax, Holden. Bu beysbol əlcəyi nədir?!

– Nə olsun, – dedim. Buz kimi soyuqqanlıqla.

– Nə olsun nədir? Sənə demədim ya bir otaqdan yaz, ya da evdən.

– Demişdin inşa yaz, yazmışam. Beysbol əlcəyindən oldu, olmadı, bunun nə dəxli?

– Başın batsın sənin. – Bərk dilxor oldu. Özündən çıxdı. – Hər işi tərsinə görürsən. – Dönüb üzümə baxdı. – Elə yaxşı eləyib səni bayıra atıblar, – dedi. – Heç vaxt heç bir işi adam kimi görmürsən. Heç vaxt. Heç bir işi!

– Nə deyirəm. Onda onu ver bəri, – dedim. Ona yaxınlaşdım. Qəfil dartıb əlindən aldım. Hirsimdən cırıq-cırıq elədim.

– Neyləyirsən, niyə cırırsan, – dedi.

Cavab-zad vermədim. Sakitcə cırıqlarımı zibil yeşiyinə tulladım. Sonra çarpayuya uzandım. Bir müddət heç birimiz dillənmədik. O soyundu, əynində təkçə alt paltarı qaldı. Mən isə çarpayuya uzanıb siqaret yandırdım. Yataqxanada siqaret çəkməyə icazə vermirlər, ancaq gecələr hamı yatandan və ya çıxıb gedəndən sonra, tüstünün iyini kim biləcək. Həm də ki mən bunu Stredleyteri cinləndirmək üçün eləyirdim. Qayda-qanunu pozanda bu heyvərə az qalırdı dəli ola. Ömründə otaqda siqaret çəkməzdi. Təkçə mən çəkirdim.

Hələ də Ceyn barəsində bircə kəlmə də deməmişdi. Buna görə də dözmədim: “Bəs – deyirdin o, saat onun yarısınıcan icazə alıb? Niyə belə gec qayıtdın? Sənə görə yazıq qız gecikdi, yaqın, eləmi?”

Çarpayının qırağında oturub çər dəymiş ayaq dırnaqlarını tuturdu.

– Hə, bir balaca gecikdi, – dedi. – Axı hansı axmaq şənbə günü saat onun yarısınıcan icazə alar?

– İlahi, mən bu adama necə nifrət edirdim!

– Nyu-Yorka getdiniz?

– Dəlisən-nədi? Necə gedəydik. Saat onun yarısınıcan hara getmək olardı ki?

– Çox heyif, – dedim. Başını qaldırıb üzümə baxdı.

– Bura bax, – dedi, – siqaret çəkmək istəyirsən, get əlüzyuyanda-zadda çək. Sən günü sabah gedəcəksən, mən isə hələ neçə il burada oxumalıyam.

Heç vecimə almadım, guya ki, burada məndən başqa heç kim yox idi. Bir az da hərisliklə sümürməyə başladım. Yanı üstə çevrilib, onun ayaq dırnaqlarını tutmağına tamaşa elədim. Gör nə gözəl məktəb idi də! Kimi gözünün qabağında ayaq dırnaqlarını tutur, kimi də üzündəki sızanaqları sıxıb deşir. Sən də buyur, tamaşa elə!

– Mənim salamımı ona çatdırdınmı? – soruşdum,

– Hə.

Yalan deyir, əclaf, gözünün içinəcən yalan deyir.

– Nə dedi? – Dedim. – Soruşdunmu ondan: damaları yenə də arxa cərgəyə düzür, yoxsa yox?

– Yox. Yox, soruşmadım. Deyirsən, ayrı işimiz yox idi, oturub elə bütün gecəni dama oynayırdıq?

Dinmədim. İlahi, mən bu adama necə də nifrət eləyirdim.

– Əgər Nyu-Yorka getməmişdinizsə, onda bu vaxta qədər haradaydınız? – Bir müddət sonra ondan soruşdum. Nə qədər çalışdımsa, bacarmadım, yenə də səsim titrədi. Bərk əsəbiləşdim. Hiss eləyirdim ki, bunun axırı nəşə pis qurtaracaq.

Axır ki, dırnaqlarını tutub qurtardı. Çarpayıdan durub, çılın-çılpaq, bir alt paltarında dingildəməyə başladı. Mən yatdığım çarpayının yanına gəlib aşağı əyildi, başladı zarafatla çiyinlərimə vurmağa.

– Bəsdir, – dedim. – De, görüm haradaydınız?

– Heç yerdə. Maşında oturmuşduq, – çiyinimə bir yumruq da ilişirdi.

– Əl çək! Kimin maşınında?

– Ed Benkinin.

Ed Benki Pensinin basketbol məşqçisiydi. Bu Stredleyter də onun ən sevimli oyunçusuydu, komandanın mərkəz hücumçusuydu. İstəyəndə Ed Benki öz maşını həmişə ona verirdi.

Əslində, müəllimin öz maşınına şagirdinin ixtiyarına verməsi burada qadağan idi, amma bu əclaf idman müəllimləri hər yerdə eyni şeydilər, elə bil, bir-biri dilləşiblər. Hansı məktəbə getmişəmsə, hər yerdə bunun şahidi olmuşam.

Stredleyter hələ də çiyinlərimə döyəcləyirdi. Diş şotkası əlindəydi, götürüb ağzına soxdu.

– Neylədin ona? – dedim. – O çər dəymiş maşında, deyəsən, vaxtınız pis keçməyib? – Dilim əməlli-başlı topuq vururdu.

– Bu nə deməkdir? İstəyirsən ağzının qanını qatım, hə?

– Elədinmi?

– Bu, sirdir, qadası, bunu deməzlər.

Qalanını yaxşı xatırlamıram. Bir o yadımdadır ki, sakitcə ayağa qalxdım, guya, bayıra çıxırdım, sonra var gücümlə ona bir yumruq ilişdirmək istədim, ağzındakı diş şotkasının üstündən. Kaş şotka bu oğraşın boğazım deşib keçəydi. Ancaq yumruğum boşa çıxdı. Düz vura bilmədim. Yumruğum qulağının dibindən sivişib keçdi. Güman ki, bir balaca ağrıtdı, ancaq mən istəyən qədər yox. Bəlkə də, sağ əlimlə vurmasaydım, bərk tutardı, axı sağ yumruğumu möhkəm sıxa bilmirəm. Niyəsini bayaq sizə danışdım.

Bir də onda ayıldım ki, döşəməyə sərilmişəm, o da sifəti pişik kimi qıpqırmızı-qızarmış halda, sinəmin üstünə çöküb. Dizlərini sinəmə dirəmişdi, ağırlığı azı bir ton olardı. Qollarımı tutmuşdu, ona görə də tərpnə bilmirdim, yoxsa onu öldürəcəkdim.

– Nə olub sənə, şeytan aqlını alıb nədi? – ara vermədən deyirdi. Getdikcə daha çox pörtürdü.

– Bu murdar dizlərini çək sinəmdən, – dedim. Qəhər məni boğmuşdu. Az qalırdı, ağlayam. – Çək dizini, eşitmirsən, heyvan köpəyoğlu!

Nə qədər elədim, çəkmədi. Qollarımı da buraxmadı, mən də ona dişimin dibindən çıxanı dedim. Azı bir on saat çəkdi. Necə söydüyüm də yadımda deyil. Dedim ki, əyyaşın, pozğunun birisən, girinə kim keçsə, buraxan deyilsən. Yaxşı qızıdır, pis qızıdır, vecinə də deyil. Çünki gönün qalındı, qanmazın, heyvanın yekəsisən. Ona heyvan deyəndə yaman əsəbiləşirdi. Qanmazların hamısı belədir, onlara qanmaz deyəndə özlərindən çıxırlar.

– Yum ağzını, Holden! – Sifəti od tutub yanırdı. – Yum ağzını, dedim!

– Sən heç onun adını da düz bilmirsən. Bilmirsən ki, Cindi yoxsa Ceyndi? Qanmaz köpəyoğlu!

– Dedim, yum ağzını. Holden, məni hövsələdən çıxarma. Yoxsa... – dedi. Axır ki, onu hövsələdən çıxarmışdım. – Yoxsa, əngini əzərəm.

– Çək bu iyrenc dizlərini sinəmdən!

– Buraxsam, dilini kəsəcəksənmi?

Dinmədim. Bir də dedi:

– Holden, səni buraxsam, o mübarək ağzını yumacaqsanmı?

– Hə.

Buraxdı. Durdum ayağa. Sinəm bərk ağrıyırdı. Onun o murdar dizlərinə tab gətirmək olarmı?

– Ömrümdə sənini kimi qanmaz köpək oğluna rast gəlməmişəm, – dedim.

Bu onu lap hövsələdən çıxartdı. Yoğun, zırrama barmağını gözümün içinə soxub qışqırdı:

– Holden! Axıncı dəfə deyirəm, dilini kəsməsən...

– Axı niyə kəsməliyəm, – artıq əməll-başlı bağırırdım. – Sənini kimi qanmazların bildiyi elə buracandır. Adam kimi danışa da bilmirsiniz. Hər şeyi zor gücünə eləyirsiniz. Çünki başınız işləmir. Söz tapmırsınız danışmağa...

Bu dəfə, doğrudan da, ilişdirdi. Və yenə də onda ayıldım ki, yerə sərilmişəm. Yadımda deyil, elə bircə yumruğa aşdım, yoxsa yox, amma buna inanmıram. Kinodan savayı, heç yerdə adamı bir yumruğa vurub aşırmaq mümkün deyil. Burnumun qanı döşəmədə göllənmişdi. Başımı qaldıranda gördüm, düz başımın üstündə dayanıb. Əl-üz dəsmalı də qoltuğunda:

– Mən deyəndə niyə dilini kəsmədin? – dedi. Səsi titrəyirdi, qorxmuşdu, yəqin. Elə bilmişdi ki, döşəməyə dəyəndə beynim-zadım dağılıb. Çox təəssüf ki, dağılmamışdı. – Özün elədin, – dedi. Ay nə qorxmuşdu amma!

Döşəmədən qalxmağı ağılıma belə gətirmirdim. Eləcə orada uzanlı qalıb, «qanmaz, köpəyoğlu» deyə-deyə aramsız söyürdüm. Hirsimdən bilmirdim neyləyim. Ağlamağım tutmuşdu.

– Dur, dur get, üzünü yu, – dedi. – Eşitmirsən?

Dedim ki, get, öz qanmaz üzünü yu, əlbəttə, belə demək uşaqlıqdır, ancaq neyləyəsən, hirsimdən partlayırdım. Dedim, özün get, yolüstü missis Şmidt özünə götür, lazımlı olar. Miss Şmidt bizim qapıçının arvadıydı, azı altmış yaş vardı.

Bu heyvərə Stredleyter otaqdan çıxıb əlüzyuyana gedənəcən döşəmədən qalxmadım. Sonra durub bir xeyli qırmızı kepkamı axtardım. Axır ki, tapdım. Çarpayımın altına düşmüşdü. Götürüb başıma qoydum – dimdiyi arxaya. Belə xoş idi mənimçün. Sonra gəlib güzgüdə

sifətimə tamaşa elədim. Ömrümdə bu hala düşməmişdim. Başdan-ayağa qan içindəydim, sinəm də, ağzım da, hətta xalatım, pijamam da. Həm qorxdum, həm də mənə gülməli gəldi. Bu qan-zad məni lap cəngavərə oxşadırdı. Ömrümdə ikicə dəfə dava eləmişəm, ikisində də döyülmüşəm. Çünki dalaşmağı o qədər də bacarmıram. Bir də ki düzünə qalsa, mən dinclik tərəfdarıyam. Mən bilən, Ekli bu səs-küyə oyanıb hamısını eşitmişdi. Buna görə duşxananın pərdələrini aralayıb onların otağına keçdim ki, görün neyləyir. Nadir hallarda onlara gedərdim. Otaqlarından həmişə pis iy gəlirdi, hamısı da bu gədənin bəd əməllərinin ucbatından, çünki natəmiz uşaq idi.

7.

Pərdənin dalından, bizim otaqdan bura azca işıq düşürdü. Gördüm ki, çarpayıda uzanıb. Əlimin içi kimi bilirdim ki, yatmayıb.

– Ekli, – dedim, – oyaqsan?

– Hımm!

Yaman qaranlıq idi, göz-gözü görmürdü, kiminsə ayaqqabısı ayağıma ilişdi və elə bürədim ki, az qaldı kəllə-mayallaq olam. Ekli başını qaldırıb balınca dirsəkləndi. Sifəti ağappaq maz içindəydi. Sızanağa görə sürtmüşdü, yaqın. Qaranlıqda lap cinə oxşayırdı.

– Neyləyirsən? – Dedim.

– Səncə, neyləməliyəm? Gözümə təzəcə yuxu getmişdi ki, darəm-baram saldınız. Yenə niyə boğuşurdunuz?

– İşıq haradan yandırırırsınız? – Düymanın yerini tapa bilmirdim, qaranlıqda əlimi divara sürtə-sürtə qalmışdım.

– Neynirsən yandırır? Odur, orada, sağ tərəfdə. – Axır ki, düyməni tapıb basdım. Ekli işığın qabağını kəsmək üçün əli ilə gözlərinin üstünü örtüdü.

– İlahi, – deyə içini çəkdi. – Sənə nə olub belə? – Üst-başımın qanını görmüşdü.

– Bir balaca vuruşmuşuq Stredleytlə, – dedim. Sonra döşəmənin üstündəcə çöküb oturdum.

Haçan gəlsən, bunların otağında oturmağa bir dənə də oturacaq tapmazsan. Başa düşə bilmirəm ki, kresloları neyləyiblər.

– Bura bax, – dedim. – Gəlsənə bir-iki əl kanasta oynayaq? – Bu oyunun möhkəm bazıydı.

– Bura bax, burnunun qanı hələ kəsməyib ki! Barı dərmandan-zaddan qoyaydın üstünə!

– Öz-özünə kəsəcək. Bura bax, kanasta oynayırısan, yoxsa yox?

– Kanasta? Bilirsən heç saat neçədi?

– Hələ gec deyil. Uzaqbaşı on bir, on ikinin yarısı olar.

– Gec deyilə bax e! – Ekli dedi. – Yox. Mən sabah tezdən kilsəyə ibadətə getməliyəm. Gecənin bu vaxtında başlamısınız it kimi boğuşmağa, yatmağa da qoymursunuz... Yaxşı, nə üstə dalaşırdınız?

– Uzun söhbətədi. Danışsam, gec olar. Yuxun çəkilər, yuxusuz qalarsan, – dedim. Öz şəxsi işlərimi onunla heç vaxt bölüşməzdim. Əvvələn, ona görə ki, bu gicbəsər Stredleyterdən də kütdür. O, bunun yanında toya getməlidir. – Bura bax, istəyirəm bu gecə Elin çarpayısında yatam. Olarmı? Onsuz da sabah axşama kimi qayıtmayacaq, elə deyil? – Dəqiq bilirdim ki, qayıtmayacaq. El iki günlüyə evlərinə getmişdi.

– Onun nə vaxt qayıdacağını mən bilmirəm, – Ekli dedi.

Bu gədə adamın əsəblərilə oynayır.

– Nə demək istəyirsən? Evə gedəndə heç onun bazar axşamından tez qayıtdığı olub?

– Elə olmağına elədi, amma mən necə deyim ki, get yat onun yerində? O ki mənim yerim deyil. Kefim duruldu. Oturduğum yerdən qalxıb onun çiyinlərindən yapışdım.

– Ekli, cocu bala, sən əsl kişisən! Heç özün bilirsən bunu?

– Yox, bilirsən, mən... yəni demək istəyirəm ki, axı mən özgəsinin...

– Kişi oğlansan, canım haqqı. Bizim içimizdə səndən alicənab, səndən savadlı uşaq yoxdur, – dedim. Gerçəkdən savadlıydı. – Bəlkə, bir siqaretin ola? Yox desən, ölərəm.

– Yoxdu. Məndə siqaret haradandı? Axı niyə dalaşdınız?

Cavab vermədim. Yerimdən durub pəncərəyə sarı gəldim, küçəyə tamaşa eləməyə başladım. Birdən-birə özümü yazıq və tənha hiss elədim. Bundansa, ölmək yaxşıydı.

– Axı nə üstündə boğuşurdunuz? – Ekli, bəlkə də, on beşinci dəfəydi soruşurdu. Deyəsən, özü də təngə gəlmişdi.

– Sənin üstündə, – dedim.

– Mənim üstümdə? Ola bilməz!

– Olar, olar. Səni müdafiə eləyirdim. Stredleyter dedi ki, Ekli çox murdar adamdır. Mən də buna dözmədim.

Onun gözləri alacalandı.

– Deməli, elə dedi, hə? Yalan danışmırsan ki? Elə dedi, hə?

Dedim ki, zarafət eləyirəm, sonra da gedib Elin çarpayısında uzandım. Bərk diltxor olmuşdum.

Özümü elə tək, elə kimsəsiz hiss eləyirdim ki!

– Nə pis iy gəlir otaqdan? – dedim. – Özü də səndən gəlir. Alt paltarından. Sən heç onları yudurtmağa verirsən?

– Xoşuna gəlmir, özün bilirsən də neynə, – Ekli dedi. Nə gicbəsər gədədi bu. – O andıra qalmış işığı söndürsənə!

Söndürüb eləmədim. Eləcə Elin çarpayısında uzanıb fikrə dalmışdım. Ceyn-zad barədə. Bu yazıq qızın Stredleyterlə yekəyanbız Ed Benkinin maşınında bir yerdə oturdularını gözlərimin qabağına gətirən kimi, az qaldırdım dəli olam. Hər dəfə bu barədə fikirləşəndə özümü pəncərədən atmaq istəyirdim. Məsələn ondadır ki, siz Stredleyteri yaxşı tanıyırsınız. Amma mən tanıyıram. Düzdür, bu Pensidə oğlanlar çoxu hər dəqiqə qızla yatdıqlarından dəm vurur, məsələn, elə bizim Ekli kimi, amma Stfedleyter dediyini eləyən idi. Onun əldən çıxardığı qızların ikisini elə mən özüm şəxsən tanıyıram. Gerçək sözümdür.

– Ekli, cocu bala, başına gələnlərdən bir az danış qulaq asağ, yəqin, çox maraqlı olar, – dedim. – Heç olmasa, başımız qarışar.

– Demədim, o andıra qalmış işığı keçir? Axı mən sabah tezdən kilsəyə ibadətə getməliyəm. Durub keçirdim, kişinin ürəyi belə istəyir də! Sonra yenə Elin çarpayısına uzandım.

– Bura bax, deyəsən, gerçəkləmişən, bəyəm burada yatacaqsan? – Ekli təəccüblə soruşdu. Yaman qonaqpərvər oğlanmış.

– Bəlkə, hə, bəlkə də, yox. Sən məndən narahat olma.

– Mən niyə narahat oluram. Ancaq istəmirəm ki, El gəlib birdən öz yatağında başqasının...

– Qorxma, burada yatan deyiləm. Sənin bu nəcib qonaqpərvərliyinə xələl gətirmərəm.

İki dəqiqədən sonra xorultusu otağı başına götürdü. Mənsə qaranlıqda uzanıb, Ceynlə Stredleyteri, onların bir yerdə mərdimazar Ed Benkinin maşınında oturdularını yadımdan çıxartmağa çalışırdım. Ancaq mümkün olan iş deyildi. Bəla burasındaydı ki, mən bu Stredleyterin necə fəndgir olduğunu yaxşı bilirəm. Bu, məni lap diltxor eləyirdi. Bir dəfə görüşə bir yerdə getmişdik. El Benkinin maşınında. Stredleyter öz qızıyla arxada oturmuşdu, mən də özümünküylə qabaqda. Onda gördüm onun fəndgirliyini. Əvvəlcə yağlı dilini işə saldı, pıçılıtlı, kövrək, səmimi bir səslə qızın başını dumanlandırmağa başladı. Elə dil töküdü ki, deyirdin o nəinki boy-buxunca gözəlmiş, həm də çox səmimi oğlanmış. Onun dediklərinə qulaq asdıqca az qalırıdım qusam. Yazıq qız ona yalvarırdı: “Yox... Eləmə... Yalvarıram. Yalvarıram, eləmə.” Ancaq bu dəyyus Stredleyter Abraham Linkoln sayağı şirini dilin işə salmışdı və əl çəkənə oxşamırdı. Nəhayət, arxada səs-səmir kəsildi, qorxunc bir sükut çökdü. Utandığımndan bilmirdim neyləyim. Bəlkə də, o gecə o bu qıza bir şey eləyə bilmədi. Amma lap az qalmışdı. Lap az. Özgəsinin çarpayısında uzanıb hələ də bütün bunları beynimdən qovub çıxarmağa çalışırdım ki, birdən Stredleyterin əlüzyuyandan qayıdıb, otağa girdiyini eşitdim. Bizim otağa. Onun orda neylədiyini lap aydınca eşitmək olurdu: dəsmalı, sabununu bir kənara qoyub, pəncərəni açdı. Təmiz hava dəlisiydi. Bir az sonra işığı söndürdü. Heç vecinə də deyildi ki, otaq yoldaşı haradadır – burada, yoxsa başqa yerdə.

Bayırda da elə bir könülaçan şey yox idi. Nə maşın vardı, nə maşın səsi. Özümü o qədər yalqız və kimsəsiz hiss eləyirdim ki, istədim Eklini təzədən oyadam.

– Ey, Ekli, – deyə pıçıldadım. İstəmədim ki, pərdənin o tayında yatan Stredleyter səsini eşitsin.
Ancaq heç Ekli də eşitmədi.
– Ey, Ekli!
Yenə də eşitmədi. Daş kimi yatmışdı
– Ey, Ekli!
Axır ki, bu dəfə eşitdi.
– Nolub axı? – dedi. – Yaxşıca yuxuya getmişdim.
– Bura bax, monastıra necə düşmək olar? – Birdən-birə beynimə monastıra getmək düşmüşdü. –
Gərək, hökmən, katolik olasan, hə?
– Əlbəttə, katolik olmalısən. Ay heyvan, belə bir adi şeydən ötəri də adamı yuxudan oyadarlar?
– Yaxşı, yaxşı, yıxıl yat, – dedim. – Onsuz da monastıra-zada gedən deyiləm. Bu bəxt ki məndə var, orada da gicbəsər rahiblərlə bir yerə düşərəm. Kütbeyin, sarsaq rahiblərlə. Ya da elə dəyyəyus rahiblərlə.
Bunu deyəndə dəli kimi cəld qalxıb yerinin içində oturdu.
– Bura bax, – dedi. – Özüm barədə nə çərənləyirsən çərənlə, vecimə də deyil, amma əgər bir də mənim dinimə lağ eləsən...
– Yaxşı, yaxşı. Çıxma özündən. Heç kim sənənin dinini lağa qoymaq fikrində deyil. – Elin çarpayısından durub qapıya sarı yollandım. Bu sarsaq otaqda bundan artıq qala bilməzdim. Eklinin böyründən keçəndə ayaq saxlayıb, ona əl verdim və qəsdən təmtəraqlı şəkildə əlimi ona uzatdım. O isə əlimi geri itələdi.
– Bu nə deməkdi, belə?
– Heç nə. Sadəcə sənə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Kişi adam olduğuna görə! – dedim. Özü də çox səmimi dedim. – Sən qüdrətli adamsan. Ekli, cocu bala! Heç bundan özünün xəbəri var?
– Sataş, sataş... Belə şeylərin üstündə bir dəfə biri ənginin çivini...
Dalına qulaq asmadım. Qapını örtüb dəhlizə çıxdım. Kimi yatmış, kimi şəhərə çıxmış, kimisi də evlərinə getmişdi. Dəhlizdə bir ins-cins də yox idi. Dilxorçuluq idi. Lehi ilə Hofmanın yaşadıkları otağın qapısında «Kolinosa» diş pastasının boş qutusu düşüb qalmışdı. Onu ayağımdakı yun çəkələklərlə top kimi vura-vura pilləkənlərin ağzınacan özümlə apardım. İstəyirdim aşağı düşüb görüm, Mel Brossar neyləyir. Ancaq birdən fikrimi dəyişdim. Birdən-birə ağıma gəldi ki, mən bu idbar Pensidən yaxamı qurtarmalıyam. Özünü də lap bu gecə. Çərşənbə gününəcən gözləməyim əbəs şeydir. Daha burada veyillənməyin mənası yoxdur. Fikirləşdikcə daha da yalqızlaşırıdım. Ona görə də bu qərara gəldim ki, birbaşa evə getməyim, Nyu-Yorkda ucuz mehmanxanaların birində otaq tutub, çərşənbə gününəcən orada dincəlim. Orada yaxşı-yaxşı dincəlib özümə gələndən sonra evə getmək olardı. Hesabladım ki, qoca Termerin mənim məktəbdən qovulmağım barədə valideynlərimə yazdığı məktub gedib onlara ya çərşənbə axşamı, ya da çərşənbə günü çata bilər. Onlar bu məktubu almayanacan, oradakı xəbəri həzm eləməyənəcən evə getməyimin adı yox idi. Bu məktubu aldıqları anda onların gözüne görünmək istəməirdim. Çünki anam o saat isterikaya düşəcəkdə. Qəfil xəbərə dözümlü yoxdur, gərək, belə şeylərə onu qabaqcadan hazırlayasan. Bir də ki elə mənə də bir qədər özümə gəlmək lazım idi. Əsəblərim yaman gərilməmişdi. Gerçək sözümdü.
Nəyə, birbaşa evə getməyəcəkdim. Geriyə, otağa qayıtdım, işığı yandıraraq şeylərimi yığışdırmağa başladım. Elə çox şeyim yox idi. Stredleyter heç oyanmadı da. Bir siqaret yandıraraq paltarlarımı geyindim, sonra çamadanlarımdan ikisinin də ağzını bağladım. Heç ikicə dəqiqə çəkmədi. Tələsik yır-yığış eləməyə üzüm ağdı.
Şeylərimi qabaqcadan bir şey məni yaman dilxor elədi. Anamın ikicə gün bundan qabaq göndərdiyi konkiləri çamadanına qoyanda qəhərləndim. Anam bu konkiləri almaq üçün neçə idman malları mağazasına ayaq döyüb, satıcılara min cür dil töküüb, mənə budur, yenə də məktəbdən qovulmuşam. Lap gözlərim yaşardı. Düzdür, anamın aldığı konkilər onsuz da mən istəyəndən deyildi, çünki mənə buzda sürüşmək üçün konki lazım idi, o isə xokkey konkisi

almışdı. Ancaq yenə də mənə təsir elədi. Bəxtim həmişə belədir, kimsə mənə bir şey hədiyyə verəndə axırı bu cur pis qurtarır.

Şeylərimi yığışdırandan sonra pullarımı saydım. İndi yadımda deyil nə qədər idi, amma onu bilirəm ki, çoxdur. Nənəm mənə elə keçən həftə pul göndərmişdi. O, pula qızırqalanan adam deyil. Həm də başı da bir balaca xarab olub, yaşı yüzü çoxdan haqlayıb – ildə düz dörd dəfə mənə pul göndərib ad günümü təbrik eləyir. Cibimdə pulum xeyli çox olsa da, fikirləşdim ki, bir az da olsa, lap yaxşı olardı. Dəhlizin o başına gedib, Fredrik Uodroffu durğuzdum. Makinam ondaydı. Soruşdum ki, makinaya nə qədər verər. Yaman varlı oğlan idi. Dedi ki, bilmir. Çünki heç vaxt makina almaq fikrində olmayıb. Axır ki, aldı. Makinanın qiyməti doxsan dollar idi, o isə zor-bəla iyirmi verdi. Sonra da donquldandı ki, niyə onu yuxudan eləmişəm.

Hər şey hazır idi, çamadanlarımı da artıq əlimə götürmüşdüm. Pilləkənlərin başında ayaq saxlayıb, sonuncu dəfə bizim bu dəhlizə baxdım. Deyəsən, qəhər boğmuşdu məni. Niyə? Bilmirəm. Qırmızı kepkamı başıma keçirdim, dimdiyini arxa tərəfə fırlatdım – belə daha çox xoşuma gəlir – və var gücümlə bağırdım: “Gecəniz xeyrə, zırramalar!” Nəyə desəniz, and içərəm ki, bu dəyyusların hamısını yuxudan elədim. Sonra pilləkənlərlə üzəşağı götürüldüm. Bu gicbəsərlərin hansısa qoz qabığı pilləkənlərə tökmüşdü, ayağım sürüşdü, özümü güclə saxladım. Az qaldı, yoxsa, qıçım qırılmışdı.

8.

Taksi çağırmaq üçün çox gec idi, ona görə stasiyaya piyada getməli oldum. Elə uzaq deyildi, amma hava dəhşət soyuqdu. O qədər qar yağmışdı ki, yerimək olmurdu. Bir yandan da ağırlıqdan çamadanlar qıçlarıma ilişirdi. Ancaq bu cür təmiz hava udmaq mənə ayrı cür ləzzət eləyirdi. Soyuğun bir şeyi pis idi ki, hər dəfə hava udduqca burnumun içi, üst dodağım yaman göynəyirdi. Dəyyus Stredleyter vurub əzdiyi yerlər. Elə vurmuşdu ki, dişim dodağımı kəsmişdi. Özü də bərk ağrıyırdı. İntəhası qulaqlarım isti yerdəydi. Bu kepkanın qulaqları vardı, salmışdım aşağı. Gülsələr də vecimə deyildi. Onsuz da kim idi mənə fikir verən, küçədə heç kəs yoxuydu. Hamı çoxdan xorhaxor yatırdı.

Stasiyaya çatanda bəxtim gətirdi, çünki qatarı onca dəqiqə gözləməli oldum. Qatar gələncən yerdən bir ovuc qar götürüb üzümün qanını yudum. Ancaq təmiz yuya bilmədim.

Qatarla yol getməyi, ümumiyyətlə, xoşlayıram. İllah da gecələr; vaqon işıqlı olur, bayırda isə qaranlıq gecə, bələdçi də aralıqda gözə-gözə qəhvə, sendviç, qəzet-jurnal satır. Adətən, mən donuz ətindən sendviç, azı dörd dənə də jurnal götürürəm. Əgər gecə yol gedirəmsə, bu jurnallardakı səfeh hekayələrdən birini iyrenib-eləmədən lap axıracan oxuya bilirəm. Bilirsiniz də, hansılarını deyirəm. O hekayələri ki, onlarda, adətən, Linda və ya Marsiya adlı qızlar Devid adlı yastısifət oğlanlara qəlyan yandırır. Gecə qatarında hətta bu cür zirzibilləri oxumaq da məni bezikdirmir. Ancaq bu dəfə vəziyyət başqa cür oldu. Həvəsım yox idi. Dinməzəcə oturmuşdum, heç nə eləməirdim. Bircə kepkamı çıxarıb cibimə qoymuşdum.

Trentonda qatara bir xanım mindi və gəlib düz mənim böyrümdə oturdu. Əslinə baxsan, vaqon bomboş idi, çünki gecə yarıdan keçmişdi. Onun bu qədər boş yeri qoyub, mənim yanımda oturmağının bircə səbəbi vardı: həm mən lap qabaqki oturacaqda oturmuşdum, həm də onun əlindəki zənbil çox ağır və yekəydi. Zənbili düz yolun ortasına qoydu ki, bələdçi-zad buradan keçəndə ona ilişib büdrəsin. Üst-başını da səhləb çiçəyi ilə bəzəmişdi: yəqin ki, ya böyük bir qonaqlıqdan, ya da bal gecəsindən-zaddan gəlirdi. Qırx, qırxbeş yaşı olardı, amma yaman qəşəng idi. Belə qadınları görəndə aqlım başımdan çıxır. Gerçək sözümdür. Ona görə yox ki – şorgözəm, yox, demək istəyirəm ki, xoşum gəlir bu cür yaraşlıq qadınlardan. Bunlar həmişə belədirlər, zənbillərini, gərək, yolun ortasında qoyalar.

Bir sözlə, səs-səmirsiz oturmuşduq, birdən o dilləndi:

– Bağışlayın, bu Pensi məktəbinin emblemi deyilmi? – O mənim yuxarıda, tordakı çamadanlarıma baxırdı.

– Elədir, – dedim. Düz deyirdi. Mən bu andıra qalmış məktəbin emblemini çamadanlarımin üstünə yapışdırmışdım. Düşüklükdür, düz deyirsiniz.

– Oh! Deməli, siz də Pensidə oxuyursunuz? – soruşdu. Qəşəng, məlahətli səsi vardı. Əsl telefon malıydı. Bu xanım, gərək, özüylə telefon gəzdirəydi.

– Bəli, mən də orada oxuyuram.

– Oh! Nə gözəl. Onda mənim oğlum tanımamış olmazsan. Ernest Morrou. O da Pensidə oxuyur.

– Bəli. Tanıyıram. Bizim sinifdədir.

Bu xanımın oğlu, şəksiz-şübhəsiz o murdar məktəbdə dəyyusun ən yekəsiydi. Bəlkə də, o məktəb tarixində beləsinə rast gəlməmişdi. Həmişə duşxanadan çıxan kimi düşərdi dəhlizin canına, qabağına kim çıxdı, yaş dəsmalla onun yanbızlarına döyərdi. Belə əclaf idi.

– Oh! Nə yaxşı! – xanım dedi. Yalandan yox, səmimi-qəlbdən dedi. Çox mehriban adama oxşayırdı. – Gərək, Ernesti görəndə sizinlə rastlaşdığımı ona deyəm. Adınız necə oldu, əzizim?

– Rudolf Şmitd, – dedim. Burada öz tərcümeyi-halımı ona danışmayacaqdım ki? Rudolf Şmitd bizim yataqxananın qapıçısının adıydı.

– Pensidən xoşunuz gəlirmi?

– Pensidən? O qədər də bəd deyil. Düzdü, cənnət-zad da deyil, amma o biri məktəblərin çoxundan yaxşıdır. Vicdanlı müəllimlər də çoxdur burada.

– Ernest də yaman razıdır oradan.

– Bilirəm, – dedim. Və başladım bir balaca gopa basmağa. – Erni pis oğlan deyil, hamıya tez isinişə bilir. İnanın mənə. Demək istəyirəm ki, hamıyla dil tapmağı, hamıya uyğunlaşmağı bacaran oğlandır.

– Doğrudan? Sizcə, belədir, hə? – Deyəsən, hədəfə vurmuşdum. Xanımı maraq bürümüşdü.

– Ernest? Əlbəttə! – Baxdım ki, xanım əlcəklərini soyunur. İlahi, nə qədər brilyantı vardı barmaqlarında!

– Taksidən düşəndə dırnağım qopdu, – dedi. Üzümə baxıb gülümsədi. Təbəssümü nəyə desən, dəyərdi. Zarafatsız. Camaatın çoxu gülümsəməyi də bacarmır, güləndə də az qalır adamın əti tökülə. – Atası da, mən də Ernest sarıdan yaman nigaranıq. Hərdən bizə elə gəlir ki, o heç kəsə qaynayıb-qarışan deyil.

– Nə mənada?

– Bilirsiniz, çox həssas uşaqdır. Ömründə heç kimlə əməlli-başlı dostluq eləməyib. Bəlkə də, hər şeyə yaşından artıq dərəcədə ciddi yanaşır. Ona görə...

«Həssas». Söz tapdı da danışmağa. Ayaqyolundakı unitazın qapağı belə bu zırrama Morroudan həssas olardı.

Diqqətlə göz qoydum bu xanıma. Görkəmindən o qədər də küt adama oxşamırdı. Üzünə baxanda adama elə gəlirdi ki, bu qadın öz oğlunun necə dəyyus olduğunu səndən yaxşı bilir. Ancaq qəti demək çətindi, hər halda, anadır. Anaların da hamısı başdan bir az seyrək olur. Amma bu zırramanın anası mənim xoşuma gəldi. Mehriban qadın idi.

– Siqaret çəkmək istəmirsiniz ki? – Ondan soruşdum. Qadın ətrafına boylandı.

– Mən bilən, bu vəqonda çəkmək olmaz, Rudolf, – dedi. “Rudolf”a bax bir. Lap gülməli işdi.

– Bənd olmayın. Onlar üstümüzə bağıracaq çəkə bilərik, – dedim. Bir siqaret götürdü məndən və mən də onu alırdım.

Siqaret çəkəndə daha da qəşəng görünürdü. Əlbəttə, iştahla sümürürdü, amma o yaşda olan qadınların çoxu kimi acgözlük eləməirdi. Cazibədar cəhətləri də çox idi. Düzünü bilmək istəsəniz, elə qadın kimi də.

Arada diqqətlə üzümə baxdı. Və birdən:

– Deyəsən, burnunuz qanayıb, əzizim, – dedi. Başımı tərptədim, dərhal cib dəsmalımı çıxardım.

– Qartopu oynayanda dəyib, – dedim. – Yaman bərkimişdi, daş kimi idi. – Bəlkə də, hər şeyi olduğu kimi ona danışardım, qorxdum çox vaxt apara. Amma yaman xoşuma gəlmişdi. Hətta adıma ona səhv dediyimə də peşman olmağa başlamışdım.

– Sizin Erni, – dedim, – Pensidə hamının sevimlisidir. Bunu özünüz bilirdinizmi?

– Yox, bilmirdim.

Başımı buladım.

– Düzdür, biz də onu gec tanıdıq. Birdən-birə onu tanımaq çox çətindir. Bəzi qəribəlikləri var... Bilirsiniz də nəyi deyirəm? Elə mənəm özümü götürək. Mən özüm onu birinci dəfə görəndə, elə bildim, yekəxananın, təşərin biridir. Amma, əslində, elə deyilmiş. Sadəcə olaraq, hamı kimi deyil, heç kəsə bənzəmir, onu yaxşı tanımaq üçün vaxt lazımdı.

Yazıq missis Morrou dinməzəcə qulaq asırdı, kaş onu bu vəziyyətdə öz gözlərinizlə görəydiniz! Ağzı açıla qalmışdı. Bütün analar belədi, elə ki, oğlanlarını tərif elədin, özlərindən gedirlər. Buna görə də lap həddimi aşdım.

– Seçkilər barədə sizə bir şey danışmayıb? – deyə soruşdum. – Bizim sinif seçkiləri barədə? O başını buladı. Canım üçün, bu qadını lap hipnoz eləmişdim.

– Uşaqların çoxu onu sinif nümayəndəsi seçmək istəyirdilər. Lap düzü, hamı onun tərəfindəydi. Çünki bu işin öhdəsindən yalnız o gələ bilərdi, – dedim. Ay, uydurdum ha! – Ancaq başqası, Harri Fenser seçildi. Və onun seçilməyinin bircə səbəbi vardı: Erni razı olmadı ki, biz onun namizədliyini irəli sürək. Axı, çox alicənab, utancaq oğlandır. Özü etiraz elədi. Görün nə təvazökar oğlandı. Barı, yeri düşəndə, siz onu başa salın, – bunu deyəndə qadının üzünə baxdım.

– Bəs bunları danışmayıb sizə?

– Yox, danışmayıb.

Başımı tərpətdim.

– Elədi, Erni danışmaz. Ömründə danışmaz. Bir çatışmayan cəhəti varsa, elə bu təvazökarlığıdır, utancaqlığıdır. Doğru sözümdür, aradabir siz onu başa salmalısınız, qoyun utanmasın.

Elə bu anda vaqon bələdçisi missis Morrounun biletini yoxlamaq üçün içəri girdi. Mən də fürsətdən istifadə edib, goplarıma son qoydum. Amma bu hərəkətimdən peşman-zad deyildim, çünki Morrou kimi harada gəldi yaş dəsmalla onun-bunun yumşaq yerinə ilişdirən, hamıya sataşmaqdan xüsusi ləzzət alan əclafalara hələ bu da azdı. Bu cür adamlar nəinki körpəlikdə, elə böyüyəndən sonra da öz əclafılıqlarından əl çəkmirlər. Ömürləri boyu necə var, elə də qalırlar. Mən qəti əminəm, bu hap-gopdan sonra missis Morrou elə biləcək ki, oğlu, doğrudan da, təvazökar və utancaq uşaqdır və doğrudan da, bizim onun namizədliyimizi irəli sürməyimizə özü razı olmayıb. Çox güman, elə olacaq. Kim bilir. Belə şeylərdə analara etibar yoxdur.

– Kokteyl içmək istəmirsiniz ki? – deyə soruşdum. Özümün könlümə düşmüşdü. – Vaqon-restorana getmək olar. Gedəkmi?

– Əzizim, məgər sizin içki sifariş verməyə yaşınız çatırmı? – dedi. Kinayəsiz-zadsız soruşdu. Bu qədər cazibədar qadın kinayə ilə danışı da bilməzdi.

– Yox. Əlbəttə, yox. Ancaq boyum uzundu deyən, çox vaxt başa düşmərlər, – dedim. – Bir də ki, saçım ağarıb. – Başımı yana çevirib saçımın ağını ona göstərdim. Lap mat qaldı. – Doğrudan! Bəlkə, gedək? – Onunla bir yerdə içmək yaman könlümə düşmüşdü.

– Yox, çox sağ olun. Dəyməz. Təşəkkür eləyirəm, – dedi. – Bir də ki vaqon-restoran çoxdan bağlanmış olar. Çox gecdi. Xəbəriniz var bundan? – Düz deyirdi. Lap yadımdan çıxmışdı ki, indi gecdir, hər yer bağlı olar.

Sonra diqqətlə məni süzüb, çox qorxduğum bir şeyi soruşdu:

– Ernest yazmışdı ki, çərşənbə günü evdə olacaq, onları milad tətilinə çərşənbə günü buraxacaqlar. Bəs siz bu gün niyə məktəbdə deyilsiniz? Olmaya evinizdə xəstə-zad var, ona görə təcili çağırıblar? – hiss elədim ki, həqiqətən, mənə görə narahatdır, xala-xətrin qalmasın deyə soruşmur.

– Yox. Evimizdə sağ-salamatçılıqdı, – dedim. – Xəstə elə mən özüməm. Operasiya olunmalıyam.

– Oh! Üzr istəyirəm, – dedi. Həqiqətən, xəcalət çəkirdi. Özüm də bunu dediyimə peşman oldum, ancaq daha gec idi.

– Elə ciddi şey deyil. Beynimdə lap xırdaca bir şiş var.

– Oh! Ola bilməz! – Əliylə ağzını qapadı.

– Boş şeydir. Hər şey yaxşı olacaq. Şiş lap üzdədir. İkiçə dəqiqəyə kəsib atacaqlar.

Sonra bütün bu yalanları çox uzatmamaq üçün hərəkət cədvəlini cibimdən çıxarıb oxumağa başladım. Yalnız yalan danışmamaq naminə. Çünki başladım, saatlarla qurtaran deyiləm. Zarafatsız. Saatlarla.

Bundan sonra, demək olar ki, ikimiz də birdəfəlik susduq. O, özüylə götürdüyü «Voq» jurnalını açıb oxumağa başladı. Mən də pəncərədən bayırı seyr eləyirdim. Nyuarkda qatardan düşdü. Ayrı-larkən operasiya zamanı mənə çox-çox uğurlar dilədi. Hələ də mənə «Rudolf» deyirdi. Sonra da gələn yay Erninin qonağı kimi mənə evlərinə – Massaçusets ştatına, Qlousterə qonaq çağırırdı. Dedi ki, evləri çimərliyin lap yanında, tennis kortları və nə bilim nələr var. Ancaq mən ona öz təşəkkürümü bildirib dedim ki, gələn yay nənəmlə Cənubi Amerikaya getməliyəm. Bunu da gop eləyirdim, çünki nənəmin evdən bayıra çıxmağa halı belə qalmayıb. Demirəm, aradabir səhər tamaşasına gedə-getməyə. Bir də ki lap mənə dünyanı bağışlasalar da, hətta heç yana getməyə əlacım qalmasa da, Ernest kimi dəyyusun qonağı olmaq istəməzdim.

9.

Pensilvaniya vağzalında düşən kimi telefon budkasına qaçdım. Telefonla heç olmasa bir nəfərlə çənə vurmaq həvəsinə düşmüşdüm. Çamadanlarımı bayırda elə yerə qoydum ki, içəridən görə bilim. Amma budkaya girəndə bilmədim kimə zəng vurum, elə bir adam ağıma gəlmədi. Qardaşım D.B. Hollivuddaydı. Balaca bacım Fibi isə saat doqquzdan yatmış olardı – onu yuxudan oyada bilməzdim. Oyada da bilirdim. O, bundan heç inciməzdi də, ancaq bəla burasındaydı ki, onsuz da telefonu o götürməyəcəkdi. Ona görə bu fikirdən vaz keçdim. İstədim Ceyn Qallaherin anasına zəng vuram, soruşam görə Ceyn tətillə haçan gəlir, ancaq bu da ürəyimə yatmadı. Bir də ki çox gec idi, yaxşı düşməzdi. Sonra Salli Heysə – bu qızla tez-tez görüşərdim – zəng vurmaq istədim, çünki bilirdim ki, onun tətili dünəndən başlayıb. Özü mənə yazmışdı. Uzun, yalan-palanla dolu bir məktubda. Həm də mənə evlərinə qonaq dəvət eləyirdi, istəyirdi ki, yeni il yolkasını bəzəməkdə ona kömək edəm. Ancaq qorxdum ki, telefonu anası götürə. O isə anamı yaxşı tanıyır və təsəvvür eləyirəm ki, o, qıçlarına yazığı gəlmədən necə dərhal telefona cumub mənə Nyu-Yorkda olduğumu anama xəbər verir. Bir də ki missis Heyslə telefonda danışmaqdan zəhləm gedir. Çünki bir dəfə Salliyə deyibmiş ki, guya, mən yava, azğın adamam. Əvvələn, azğının biriyəm, ikincisi də həyatda heç bir məqsədim-zadım yoxdur. Sonra Hutton məktəbində bir yerdə oxuduğum bir oğlana, Karl Lyuisə zəng vurmaq istədim, amma ondan da o qədər xoşum gəlmirdi. Beləcə zəng vurmağa adam tapmadım və iyirmi dəqiqədən-zaddan sonra telefon budkasından çıxdım, çamadanlarımı götürdüm, yeraltı keçiddən keçib taksidə dayanacağıma gəldim. Və bir taksidə tutdum. O qədər huşsuzam ki, çaşib sürücüyə öz evimizin ünvanını verdim: bəlkə də, vərmiş eləmişəm, ona görə. Axı mən hələ tətillə başlayana kimi evə getməyib bir-iki günlüyə mehmanxanada qalmağı qərara almışdım. Bunu isə taksiyə minəndə tamam unutmuşdum. Yolun yarısında, parkı təmiz keçib qurtaranda birdən ağıma gəldi:

– Zəhmət olmasa, geriyyə qayıdaq, mən ünvanı sizə səhv vermişəm, – dedim. – Mənə şəhərin mərkəzi lazımdır.

Sürücü də bicin biriydi.

– Burada dönmək olmaz, Mak. Bu yol birtərəfli yoldur. Doxsanıncı küçəyə çatanacan düz getməliyik.

Söz güləşdirmək istəmədim.

– Yaxşı, sür, – dedim. Birdən ağıma bir şey gəldi. – Siz o Mərkəzi Parkın cənub girəcəyindəki göldə olan ördəkləri görmüsünüz? Balaca bir göl var ha, orada? Bəlkə siz bilərsiniz, o göl donanda ördəklər hara gedir? Təsədüfən bu barədə bir şey bilmirsiniz ki?

Bilirdim ki, bilməyəcək, qəsdən soruşdum. Bunu biləcəyinə milyonda bir ümid vardı. O, başını çevirib üzümə elə baxdı ki, guya, mən dəlixanadan-zaddan indicə çıxmışam.

– Bu nə deməkdir, qaçaş, – dedi, – mənə dolayırsan, nədir?

– Yox, – dedim. – Sadəcə olaraq, bilmək istəyirdim. – Bundan sonra nə o dindi, nə də mən.

–Doxsanıncı küçədə parkın kənarına çatanda dedi:

– Hə, qaçaş, indi hara getməliyik?

– Bilirsiniz, İst Sayddakı mehmanxanada düşsəm, tanış–biləşlə rastlaşaram. Bu səfərə mən «inkoqnito» çıxmışam, – dedim. Bu cür “inkoqnito” kimi çeynənmiş sözlərdən zəhləm gedir.

Ancaq səfeh adamlarla, gərək, səfeh dilində danışasan. – Təsədüfən bilmirsiniz ki, “Taft”da, “Nyu-Yorker”də çalğıcılar indi kimlərdir?

– Xəbərım yoxdu, Mak.

– Yaxşı, onda «Edmont»a sürün, – dedim. – Bəlkə, yolda bir yerdə saxlayırsınız, kokteyldən-zaddan içək. Mənim hesabıma. Pul məndə nə qədər desəniz.

– İcazə yoxdur, Mak. Bağışla. – Əla yoldaşlığı varmış ki, bunun. Şəxsiyyətli adammış. «Edmont» mehmanxanasına çatdıq, içəri girib yer aldım. Taksidə oturanda qırmızı kepkam başımdaydı, elə-belə kefimdən qoymuşdum. Ancaq mehmanxanaya girəndə onu başımdan çıxardım. İstəmədim ki, məni psixə-zada oxşatsınlar. Amma indi buna gülməyim tutur. Çünki onda heç ağıma da gəlmirdi ki, bu andıra qalmış mehmanxana hər cür dəli ilə ağzınacan doludu. Başdan-ayağa dəlixanadır.

Yaman səfeh, cansıxıcı bir otaq düşmüşdü mənə, pəncərədən isə mehmanxananın arxa fasadından savayı, heç nə görünmürdü. Bu heç vecimə də deyildi. Çünki elə dilxor idim ki, pəncərə-zad yadıma düşmürdü. Otağı mənə göstərən xidmətçi altmış beş yaşlarında əfəl bir qocaydı və onun sur-sumbatı adamı bu otaqdan betər dilxor eləyirdi. Bütün dazbaş adamlar kimi, o da gicgahlarındakı tükləri uzadıb dazını ört-basdır etməyə çalışmışdı. Bir də ki bu yaşda adamın belə sarsaq iş nəyinə lazım idi: onun-bunun çamadanını daşı, sonra da boynunu büküb gözlə ki, bəlkə, sənə qəpik-quruşdan verdilər. Bəlkə, bu qoca bundan savayı heç nəyə yaramırdı, amma yenə də ona yaraşmazdı.

O gedəndən sonra hələ paltomu-zadı soyunmamış durub bir müddət pəncərədən bayıra baxdım. Ayrı bir işim yox idi. Kaş siz o biri korpusdakıların nə həngamədən çıxdıqlarını öz gözlərinizlə görəydiniz. Heç pərdələri çəkmək də yadlarına düşməmişdi. Orada ağsaç, yaraşlıqlı bir cənab, çılçılpaq elə bir iş tuturdu ki, desəm inanmayacaqsınız. Əvvəlcə çamadanını gətirib çarpayının üstünə qoydu. Sonra onun içindən xeyli qadın paltarını çıxarıb, əyninə geyindi. Əsl arvad paltarını: ipək corab, dikdaban tufli, lifçik və korset, yanlardan qayıqları sallanan kəmə. Onların da üstündən qara dar bir gecə köynəyi geyindi. Allah haqqı. Geyinib qurtarandan sonra, qadınsayağı yanbızlarını basa-basa otaqda o baş-bu başa bir qədər var-gəl elədi, sonra isə ağzında siqaret güzgünün önündə dayanıb özünü süzdü. Otaqda tək-tənhaydı. Bəlkə də, vanna otağında-zadında kimsə vardı, amma mən oraları pəncərədən görə bilmirdim. Ondən aşağıdakı pəncərədə isə bir qadınla bir kişi ağızlarına su alıb bir-birlərinin üstünə püfləyirdilər. Bəlkə də, su yox, kokteyl idi, çünki onların önündəki qədəhlərin içində nə olduğunu görə bilmirdim. Əvvəlcə kişi ovurdlarını doldurub qadının üstünə püfləyirdi, sonra qadın onun üstünə, növbəylə, allah haqqı. Belə şeyləri, gərək, adam öz gözləriylə görə. Elə qaqqıltıyla gülüşürdülər ki, elə bil, dünyada bundan gülməli şey yoxuymuş. Zarafat eləmirəm, bu andıra qalmış mehmanxana bu cür gic, sərsəm adamlarla doluydu. Bu boyda mehmanxanada bircə normal adam var idisə, o da, yəqin, elə mən idim, bu da çox azdı. Az qaldı, Stredleyterə teleqram vurub bildirəm ki, durma, elə birinci qatarla Nyu-Yorka gəl. Gəlsəydi, bu mehmanxananın padşahı olardı.

Bəla burasındadır ki, özün istəməsən də, bu cür iyrenc şeylərdən gözünü çəkə bilmirsən. Bax, elə həmin o, öz üst-başına su çilədən qızı götürək, axı onun əla bədəni var idi, ona baxmaya bilmirdin. Bəla da bax, buradadır. İnanmıram ki, yer üzündə mənim qədər uzaqdan-uzağa, xəyalən dəhşətli qadın düşkünü ola.

Bəzən təsəvvürümə elə dəhşətli, elə pozğun hərəkətlər gətirirəm ki, fürsət düşsə, özüm də onlardan imtina eləməyəm. Mənə bəzən də elə gəlir ki, bu hərəkətlər nə qədər eybəcər olsa da, yəqin ki, adama ləzzət eləyir. Yəni əgər ikiniz də – qız da, sən də, – sərxoşsunuzsa onda ağzınızı suylama, kokteylləmi, dəqiq bilmirəm, doldurub bir-birinizin sifətinə püfləmək, görünür, ləzzətli şeydi. Amma, açığı, bu fikir özümün də xoşuma gəlmir. Əgər dərinədən götür-qoy eləsən, adam lap iyrenir. Məncə, bir qız, doğrudan da, sənə xoşuna gəlsə, onda gərək onunla şitini-şorunu çıxarmayasan, çünki qız, həqiqətən, xoşuna gəlsə, deməli, onun sifəti də xoşuna gəlir: sifəti də xoşuna gəlsə, onda, gərək, bu sifətin qeydinə qalasan, daha ağzına nə gəldi ona püfləməyə. Elə bədbəxtlik də bundadır ki, bu cür iyrenc şeylər bəzən adama ləzzət eləyir. Qızlar da az aşın duzu deyillər, adamın ağılı başından çıxanda, adam yolunu azanda, qabağını almaq əvəzinə, onlar

səni bir az da qızışdırırlar. Bir-iki il bundan qabaq bir qızla gəzirdim, o məndən də betər idi. Hansı əməllərdən çıxmırdı, ilahi. İyrənc də olsa, arada mənə xeyli kefi verdi. Düzünə qalsa, mənim bu seksual işlərdən o qədər də yaxşı başım çıxmır. Heç vaxt bilmək olmur ki, harada başlayır, harada qurtarır. Buna görə də hər dəfə özümə müəyyən hədd qoysam da, yenə də axırda onu pozmalı oluram. Keçən il özümə söz vermişdim ki, yatanda adamın yumşaq yerini çimdikləyən qızlarla dostluq eləməyim. Ancaq elə həmin həftə bu qaydanı pozdum, lap doğrusu, elə həmin gecə. Bütün gecəni naznazın biri olan Anna Luis Şermanla səhərə kimi öpüşdüm. Bu seks deyilən şeydən heç nə qana bilmirəm. Allaha and olsun, bilmirəm.

Hələ də pəncərənin önündə dayanmışdım. Fikirləşirdim ki, Ceynə necə zəng vurum. İstəyirdim şəhərlərərsə telefonla birbaşa özünə zəng çalam, anasıyla danışmaqdan, bu daha yaxşı olardı. Düzdür, gecə keçəndən sonra şagirdləri telefona çağırmağa icazə vermirlər, amma mən buna da bir şey fikirləşmişdim. Telefonu kim götürsəydi, deyəcəkdim ki, dayısıdır. Deyəcəkdim ki, xalası elə indicə avtomobil qəzasında həlak olub və hökmən, təcili onunla danışmalıyam. Yəqin ki, onda çağırardılar. Axırda isə yalnız ona görə bu fikirdən vaz keçdim ki, kefi yox idi. Adam ki kefsiz oldu, belə işlərə girişə bilmir.

Sonra kresloya oturub bir-iki siqaret çəkdim. Lap dilxor olmuşdum. Bu halıma özüm də acıyırdım. Birdən ağıma bir fikir gəldi. Pulqabımı çıxarıb, oradan bir nəfərin ünvanını axtarmağa başladım. O ünvanı mənə keçən yay bir qonaqlıqda Prinston oxuyan bir oğlan vermişdi. Axır ki, tapdım. Tərdən yazıların çoxu solsa da, oxumaq çətin deyildi. Bu ünvan bir qızın ünvanı idi, elə şortu-zad deyildi, ancaq o tələbə oğlanın dediyinə görə, arabil belə şeylərdən imtina eləməirdi. Bir dəfə oğlan özü onu Prinstona rəqsə aparıbmiş və buna görə də az qala kollecdən qovulacaqmış. Heç demə, bu qız kabaredə oynaya-oynaya soyunanlardan imiş. Bir sözlə, dəstəyi götürüb ona zəng çaldım. Adı Feyz Gevendiş idi, altmış beşinci küçə ilə Brodveyin kəsişdiyi yerdə yerləşən «Stenford» mehmanxanasında yaşayırdı. Yəqin ki, bu mehmanxana haradasa, ucqarda, xəfə yerdəydi.

Əvvəl elə bildim, evdə yoxdur. Dəstəyi götürən yox idi. Sonra götürdülər.

– Allo! – dedim. Səsimi lap qalınlaşdırdım ki, neçə yaşım olduğunu başa düşməsin. Səsim onsuz da qalındır.

– Allo! – acıqlı qadın səsi cavab verdi.

– Miss Feyz Gevendişdirmi?

– Danışan kimdir? – dedi. – Gecənin bu vaxtında hansı sarsaqdı mənə yuxudan eləyən?

Bir balaca ətim ürpəşdi.

– Bağışlayın. Özüm də bilirəm gecdi, – yenə də hörüldəyə-hörüldəyə dedim. – Ümidvaram, günahımdan keçərsiniz, ancaq mən, hökmən, sizinlə danışmalıydım. – Dedim. Lap kübar adamlar sayacağı. Canım haqqı.

– Axı kimdir danışan? – Yenə hirsli soruşdu.

– Siz mənə tanıdırınız. Eddi Berdsellin dostuyam. O, mənə tapşırırmışdı ki, şəhərə yolum düşsə, sizinlə görüşüb bir yerdə kokteyl içə bilərəm.

– Kim? Kimin dostusunuz? – İlahi, telefonda lap şir kimi nərildəyirdi. Lap açığı, telefonda üstümə bağırırdı.

– Edmund Berdsell, – dedim. Dəqiq yadımda deyildi ki, o oğlanın adı Edmunddu, yoxsa Edvard. Onu bircə dəfə görmüşdüm, o da çər dəymiş qonaqlıqda.

– Mən elə adam tanıyıram, Cek. Əgər siz elə düşünürsünüz ki, gecənin bu vaxtında mənə yuxudan eləməyiniz...

– Eddi Berdsell. Prinston kollecindən, – dedim.

Bu adı dodağının altında necə təkrar etdiyini yaxşı eşidirdim.

– Berdsell... Berdsell... Prinstondan... Prinston kollecindən?

– Bəli! Bəli!

– Siz də oradansınız?

– Təqribən.

– Oh!.. Eddi necədir? – dedi. – Amma, hər halda, gecənin bu vaxtında adamı yuxudan eləməzlər. Vallah, eləməzlər.

– Pis deyil. Sizə salamı var.

– Çox sağ olun. Məndən də ona salam deyərsiniz, – dedi. – O, əla oğlandır. İndi nə işlə məşğuldur? – Get-gedə səsi yumşalırdı, deyəsən.

– Yenə elə həmin cür. Özünüz bilirsiniz də! – dedim. Mən haradan bilim, nə işlə məşğuldur. Mən heç onunla əməlli-başlı tanış da deyildim. Heç indi onun Prinstonada olub-olmadığını da bilmirdim. – Bura baxın. Bəlkə, bir yerdə görüşüb, kokteyl-zad içək.

– Heç bilirsiniz indi saat nəçədir? – dedi. – Yaxşı, adınız nədi? Bilmək olarmı? – Birdən-birə ingilis ləhcəsinə keçdi. – Səsiniz lap uşaq səsinə oxşayır.

Mən qəhqəhə çəkdim.

– Kompliment üçün təşəkkür edirəm, – bunu görüb-götürmüş adamlar kimi dedim. – Adım Holden Kolfilddir. – Gərək, buna da başqa bir ad deyəydim, amma əvvəlcədən ağıma gəlmədi.

– Bilirsiniz nə var, mister Koffl, mən gecəyarısı görüşə çıxmağa adət eləməmişəm. Mən iş adamıyam.

– Sabah bazar günüdür, – dedim.

– Olsun da. Yaxşı-yaxşı yatıb dincimi almalıyam. Özünüz başa düşürsünüz.

– Amma mən elə bildirdim ki, sizinlə heç olmasa bir dəfə kokteyl içmək mənə nəsb olacaq! Axı o qədər də gec deyil.

– Görürəm, şirindil adama oxşayırsınız, – dedi. – Haradan zəng vurursunuz? İndi haradasınız?

– Mən? Telefon budkasından.

– Oh! – dedi. Sonra xeyli müddət susdu. – Yaxşı, başqa vaxt sizinlə görüşməyimə çox şad olardım, mister Koffl. Görürəm ki, səsinizdən mehriban adama oxşayırsınız. Çox məlahətli səsiniz var. Ancaq indi çox gecdir.

– Mən özüm sizə gələ bilərəm.

– Nolar. Mən buna hətta şad olardım. Kokteyl də içərdik bir yerdə. Amma otaq qonşum xəstədir. Bütün gecəni yuxusuz qalıb. İndi isə təzəcə gözünü yumub. Özünüz başa düşün.

– Oh! Bu, nə pis oldu.

– Harada qalırınsınız? Bəlkə, sabah bir yerdə görüşüb, kokteyl içək?

– Sabah mümkün deyil, – dedim. – Mən ancaq bu gün boşam. – Nə axmaq adamam, gərək, belə deməyəydim.

– Onda çox təəssüf!

– Sizdən Eddiyə salam söyləyəcəm.

– Doğrudan? Ümidvaram Nyu-Yorkda gününüz pis keçməyəcək. Ecazkar şəhərdir.

– Bilirəm, elədir. Sağ olun. Gecəniz xeyrə, – dedim və dəstəyi asdım.

İlahi! Özüm hər şeyi korladım. Heç olmasa sabah üçün şərtləşəydim, gərək. Sabah onu kokteylə də qonaq etmək olardı, ayrı şeyə də.

10.

Hələ çox tez idi. Saat nəçəydi, dəqiq bilmirəm, amma, hər halda, o qədər də gec deyildi. Bir də ki tamam yorulub əldən düşməmiş yatağa girməkdən zəhləm gedir. Çamadanlarımı açdım, oradan təmiz bir köynək götürüb vanna otağına girdim. Yuyundum. Təmiz köynəyimi geyindim. Aşağı düşüb bunların “Yasəmən salonu”na baxmaq istəyirdim. Görüm orada neyləyirlər. Buradakı gecə klubunun adı beləydi: “Yasəmən salonu”.

Köynəyimi dəyişənəcən az qaldı bacım Fibiyə zəng vuram. Onunla danışmaq yaman könlümə düşmüşdü. Daha doğrusu, məni başa düşən bir adamla. Ancaq bu cür risqə getmək olmazdı. Fibi hələ çox körpədir, çoxdan yuxuya getmiş olardı və həm də təklidə telefona yaxın düşə bilməzdi. Düzdür, anam-zad götürsəydi, dəstəyi dərhal asmaq da olardı, ancaq bu da kömək eləməyəcəkdi. Dərhal məni tanıyaqdılar. Anam o saat başa düşəcəkdi. Yaman həssas qadındır, güclü intuisiyası var. Amma Fibi ilə, azca da olsa, dərdləşməkdən ötrü hər şeydən keçmək olardı.

Kaş onu özünüz görəydiniz. Bu qədər qəşəng, ağıllı qız uşağını, yəqin ki, heç ömründə görməmişiniz. Həqiqətən, yaman ağıllı uşaqdır. Məktəbə gedəndən bəri həmişə əla qiymət alıb. Bizim ailədə küt elə mən olmuşam. Qardaşım D.B. yazıçıdır, o biri, ölən qardaşım Allı isə əvvəl də sizə dediyim kimi, əsl cadugər idi. Küt elə bircə mən imişəm. Kaş Fibini özünüz görəydiniz! Onun da saçları Allininki kimi kürəndir, yayda lap qısa vurdurur. Yazda qulağının üstündə saxlayır. Balaca, qəşəng qulaqları var. Qışda isə xeyli uzadır. Anam bəzən ona saç hörür, bəzən də hörmür, onsuz da qəşəng görünür. Onca yaşı var. O da mənim kimi arıqdır, amma onun arıqlığı yaraşlıqlı arıqlıqdı. Lap buz üzərində rəqs eləyən qızlara oxşayır. Bir dəfə pəncərədən baxırdım, onun küçədən keçib parka getdiyini gördüm. Bax, onda ağılıma gəldi ki, o konki sürən qızlara oxşayır. Görsəydiniz, sizin də xoşunuza gələrdi. O mənada ki, ona bir söz deyən kimi hər şeyi dərhal başa düşür. Onu özünlə hara istəsən, aparmaq olar. Məsələn, səfeh bir kinoya aparsan, o dəqiqə başa düşəcək ki, bu kino səfeh kinodur. Yaxşısına aparsan, biləcək ki, yaxşıdır. D.B.-ylə mən bir dəfə onu “Çörəkbişirənin arvadı” adlı fransız filminə aparmışdıq. Baş rolda Raymyu oynayırdı. Heyran qaldı bu filmə. Ancaq onun ən sevimli kinosu Robert Donatın çəkildiyi “Otuz doqquz pilləkən” filmidir. O, bu filmi başdan-ayağa əzbər bilir, çünki ona düz on dəfə baxıb, mən aparmışam. Məsələn, həmin Donat polislərdən qaçıb şotlandın fermasında gizləndə, heç şotland ağzını açmamış, Fibi gur səslə qışqırır: “Duzlu balıq yeyirsinizmi?” Dialoqları əzbər bilir. Və yenə həmin filmə alman casusu olan professor yaralı çəçələ barmağını Robert Donata göstərəndə, Fibi də öz çəçələ barmağını onunla eyni anda qaranlıqda sifətimə tuşlayırdı. Pis uşaq deyil. Sizin də xoşunuza gələrdi. Düzdür, bir balaca hissiyyata qapılındı. Yaşına görə həddən artıq emosional qızdı, Gerçək sözümdür. O hələ kitab-zad da yazır. Ancaq yazdığı kitabların heç birini axıradək başa vurmur. Hamısı Heyzel Uezerild adlı bir qız uşağından bəhs edir. Ancaq Fibi nədənsə onun adını “Heyzel” yox, “Hayzil” kimi tələffüz eləyir. Həmin Heyzel Uezerild məşhur xəfiyyədir. Deyəsən, yetim olub, amma sonra haradansa qoca atası peyda olur. Ancaq bu qoca «ata» bütün əsər boyu həmişə “hündürboylu, yaraşlıqlı, iyirmi yaşlarında bir «centlmen» kimi qalır. Mənə yaman ləzzət verir. Ay səni, Fibi! Allah haqqı, görsəydiniz sizin də xoşunuza gələrdi. Elə körpəlikdən ağıllı uşaq idi. O hələ lap körpə olanda Allı ilə mən onu, adətən, bazar günləri tez-tez parka gəzməyə aparırdıq. Allinin paruslu oyuncaq bir qayığı vardı, bazar günləri onu gölə buraxmaqdan xüsusi ləzzət alırdı. Fibini də həmişə özümüzlə götürərdik. O da əllərinə ağ əlcək geyinir və bizim aramızda elə yeriyirdi ki, elə bilirdin ki, əsl xanımdır. Allı ilə mən bir şeydən söhbət eləyəndə diqqətlə qulaq asırdı. O qədər balacaydı ki, bəzən yanımızda olduğunu da unudurduq. Ancaq özü bunu bizə o saat xatırladırdı. Hökmən, söhbətə qarışardı. Ya Allinin, ya da mənim əlimi dartışdırıb deyirdi: “Kim? Kim dedi onu? Bobbi, yoxsa qız?” Biz də onun bu sualına cavab verəndə “Hə-ə!” deyib dalına qulaq asırdı. Allı da ona heyran qalmışdı. Yəni onun da Fibidən çox xoşu gəlirdi. İndi on yaşı var, xeyli böyüyüb, amma yenə də hamının sevimlisidir, əlbəttə, mən ağıllı adamları nəzərdə tuturam.

Bir sözlə, elə bir adamdır ki, həmişə onunla telefonla danışmaq istəyirsən. Ancaq qorxurdum, dəstəyi valideynlərimdən biri götürə və evdə mənim indi Nyu-Yorkda olduğumu, məktəbdən qovulduğumu başa düşələr. Ona görə zəng eləmədim, köynəyimi geyindim. Üst-başımı dəyişəndən sonra liftlə aşağı düşdüm görüm orada neyləyirlər.

Bir-iki arvad yosunlu düdəmədən, bir-iki də qəhbə yosunlu sarışın qızdan başqa holl, demək olar ki, bomboş idi. Amma “Yasəmən salonu”ndan orkestrin səsi gəlirdi. Mən də ora getdim. İçəridə adam o qədər də çox deyildi, ancaq mənə sarsaq bir stol verdilər, lap arxada. Gərək baş ofisiyanın cibinə bir dollar basaydım, ağılim kəsmədi. Bu Nyu-Yorkda pulnan nə desən, eləmək olar. Ciddi sözümdür.

Orkestr də iyərənc çalırdı. Baddi Sincerin bu orkestri ancaq elə guruldamağı bilirdi.

Heyvərəcəsinə. Salonda mən yaşda adam az olardı. Əslinə qalsa, heç yox idi. Əksəriyyəti çox bayağı bəzənib-düzənmiş yaşlı kişilər idi. Yanlarında da xanımları. Lap mənim qonşuluğumdakı stolda otuz yaşlarında üç qız oturmuşdu. Üçü də eybəcərin biriydi, başlarına qoyduqları şlyapalardan bilinirdi ki, Nyu-Yorka gəlmədilər, ancaq biri, sarışın qız o qədər də bəd deyildi. Yəni o birilərinə nisbətən bu sarışın qız babat şey idi və elə ona göz-qaş eləmək istəyirdim ki,

ofisiant gəldi. Bir qədər sodalı şotland viskisi sifariş verdim və dedim ki, su qatmasın. Özü də bunu sürətlə, birnəfəsə dedim. Çünki burada dilin topuq vura-vura danışsan, o dəqiqə bilərlər ki, hələ yaşın iyirmi birə çatmayıb və sənə spirtli içki vermək qadağandır. Ancaq bu ofisiant yenə də söz güləşdirməyə başladı:

– Bağışlayın, ser, – dedi, – üstünüzdə yaşınızı bildirən sənəd-zad varmı? Sürücülük vəsiqəsi, ya da buna bənzər bir şey?

Tərs-tərs onu süzdüm. Təhqir olunmuş adam kimi dedim:

– Heç mən uşağa oxşayıram?

– Üzr istəyirəm, ser, ancaq biz bu cür...

– Yaxşı, yaxşı, – dedim. Cəhənnəm olsun hamısı. – Onda “Koka-Kola” gətirin. Getmək istəyəndə geri çağırıdım. – Bəlkə ona bir azca rom-zad qarışdırarsınız? – Çox yumşaq dillə xahiş elədim. – Bu cür soyuq yerdə ayıq oturmaq olarmı? Bəlkə, bircə damcı da olsa, romdan-zaddan qatasınız, hə?

– Bağışlayın, ser, bunu bacarmaram, – dedi və aradan sivişdi.

Onu məcbur eləyə bilməzdim ki! Əgər onu azyaşlılara içki satmaq üstündə tutsalar, o saat qovardılar. Mən bədbəxtsə, azyaşlıydım, hələ iyirmi bir yaşım yoxudu.

Yenidən gözlərimi qonşu stoldakı o üç ifritəyə zillədim. Daha doğrusu, sarışına. O biri ikisinə isə heç o dünyada da tamah salmazdım. Yox, mən onlara şorgözlüklə baxmırdım, əksinə, çox laqeyd aparırdım özümü. Amma bilirsinizmi onlar neylədi? Üçü də başladı gic-gic irişməyə. Yəqin, mən yaşda bir uşağın gözlərini onlara zilləməsi hər üçünə gülməli gəlmişdi. Bu, məni lap hövsələdən çıxardı, guya, mən bunlarla evlənmək-zad istəyirdim! Bir istədim üz-gözümü turşudub onları yerlərində oturdam, amma turşutmadım, bəla burasındaydı ki, könlümə yaman rəqs eləmək düşmüşdü. Bəzən belə hallar olun məndə. İndi də belə bir həvəsə düşmüşdüm. Birdən onlara sarı əyilib dedim:

– Qızlar, bəlkə rəqs etmək istəyəniniz var? – Ədəb-ərkanla, kübarsayağı soruşdum. Amma bu gicbəsərlər yaman bərk hürkdülər. Bir az da bərk irişdilər. Gicbəsər idi üçü də, canım haqqı. – Gəlin, gəlin, – dedim. – Növbəylə üçünüzlə də rəqs eləyəcəm. Yaxşımı? Gedəkmimi? – Artıq sümüklərim oynayırdı.

Nəhayət, sarışın ayağa qalxdı, çünki mən özümü ona tutub danışırıdım. Rəqs meydançasına yollandıq. Biz duranda o iki müqəvva isterikaya düşmüş adamlar kimi uğunub özlərindən getdilər. Belələrinə baş qoşmaq əslində səfehlikdi.

Amma əziyyətə dəyərmiş. Bu sarışın əsl rəqs ustasıymış! Ömrümdə beləsiylə rəqs eləməmişdim. Ciddi sözümdü. Bəzən belə şeylər olur: baxırsan ki, özü gicbəsərin biridir, amma rəqs meydançasında əvəzi yoxdur. Bəzən də əksinə: ağıllı olsa da, rəqs eləyəndə ya yıxılmamaq üçün səni özünə sarı dartır, ya da heç rəqs eləməyi bacarmır, məcbur olursan onunla ancaq və ancaq oturub içəsən.

– Əla rəqs edirsiniz! – Sarışına dedim. – Siz, gərək, peşəkar rəqqasə olaydınız. Gerçək sözümdür. Bir dəfə bu peşəkarlardan biri ilə oynayısam, amma siz ondan qat-qat yaxşı rəqs eləyirsiniz. Marko ilə Mirando barəsində heç eşitmişiniz?

– Nə? – O heç mənə qulaq da asmırdı. Elə hey o yan-bu yana boylanırdı.

– Deyirəm, heç Marko ilə Mirando barəsində eşitmişiniz?

– Yox. Eşitməmişəm. Nə olub ki?

– Heç. Onlar rəqqasdılar. Qız rəqqasdır. Amma o qədər də güclü deyil. Düzdü, bütün fəndləri yaxşı bilir, amma yenə də usta rəqqasə demək olmaz ona. Bilirsiniz, qarşınızdakı qızın əla rəqs etdiyini nədən bilmək olur?

– Nə? Necə? – O, təkrar soruşdu. Tamam mənə qulaq asmırdı. Fikri haradasa başqa yerdəydi.

– Deyirəm, qarşınızdakı qızın əla rəqs etdiyini bilirsiniz nədən bilmək olur?

– Aha....

– Bax, mən əlimi sizin kürəyinizə qoymuşam. Əgər adam əlinin altındakının nə olduğunu, kürəkmi, qıçmı, ayaqmı və ya nə bilim nə olduğunu hiss eləmirsə, deməli, bu qız əla rəqqasədir. O isə mənə heç qulaq asmırdı. Buna görə bir müddət mən də acıqcan dinmədim. Lal-dinməz meydançada fırlanırdıq. İlahi! Bu gicbəsər qız necə də əla rəqs eləyirdi! Baddi Sincerin qrupu

“Dünyada yalnız bir şey var, o da...” mahnısını çalırdı. Hətta bu heyvərələr də mahnını korlaya bilməmişdilər. Əla mahnıdı. Ədəb-ərkanla rəqs eləyirdim, fokussuz-zadsız. Zəhləm gedir rəqs eləyəndə min cür fokusdan çıxan adamlardan, amma sarışın qızı özümlə sürətlə fırladırdım, o da məndən geri qalmırdı. Pis cəhəti bircə bu idi ki, mən axmaq elə bilirdim bu cür rəqsdən o da həzz alır, amma birdən-birə başladı sarsaqlamağa:

– Biz, mən və mənim rəfiqələrim dünən gecə Piter Loreni gördük, – dedi. – Kinoaktyoru! Beş addımlıqdan. Köşkdən qəzet alırdı. Çox yaraşlıq oğlandır.

– Bəxtiniz gətirib ki! – Ona dedim. – Doğrudan, bəxtiniz gətirib! Özü də necə gətirib! – Lap yelbeyinmiş ki bu. Amma rəqs eləməyinə söz ola bilməzdi. Özümü saxlaya bilməyib onun o sarsaq tərpsindən öpdüm, özünüz başa düşürsünüz də harasından. Bu yelbeyin isə o dəqiqə küsdü!

– Ey! Bu nə deməkdi?

– Heç nə. Elə belə. Əla rəqs etməyiniz var, – dedim. – Lap mənim balaca bacım kimi. O şeytan hələ dördüncü sinifdə oxuyur, amma rəqsdə misli-bərabəri yoxdur – nə sağlar, nə də ölənler arasında.

– Mümkünsə, nə danışdığımıza fikir verin!

Sən bunun iddiasına bax bir! Elə bil, kralıcadır mənimçün! Lənət şeytana!

– Haradan gəlmisiniz belə? – ondan soruşdum. Cavab vermədi. Mən bilən ona görə boylana-boylana qalmışdı ki, birdən Piter Loren içəri girər, xəbəri olmaz.

– Haradan gəlmisiniz, belə? – deyə bir də soruşdum.

– Nə? – dedi.

– Haradan gəlmisiniz? Əlbəttə, lazım bilmirsinizsə, deməyə də bilərsiniz. Özünüzü əziyyətə salmayın.

– Sietldən, Vaşinqtondan, – dedi. Özü də elə minnətlə dedi ki, elə bil, ona borcum vardı.

– Yaman söhbətçil adamsınız, – dedim. – Heç bundan özünüzün xəbəriniz var?

– Nə?

Bir də təkrar eləmədim. Onsuz da fikri başqa yerdəydi.

– İstəyirsiniz citterbaq oynayaq, əlbəttə, yeyin hava çalsalar. Özü də əsl citterbaq, daha atdanıb düşmək yox. Yaxşı bir yeyin hava çalsalar, qocalardan, gombullardan başqa hamı keçib oturacaq, yer də genişlənəcək. Yaxşımı?

– Mənim üçün fərqi yoxdur, – dedi. – Bura baxın, neçə yaşınız var?

Bəzi səbəblərə görə bu, məni lap dilxor elədi.

– Siz allah, kefinizi pozmayın, – dedim. – On iki yaşındayam. Sadəcə olaraq, boyum uzundu.

– Bura baxın. Sizə dedim axı. Mənim bu cür danışığından xoşum gəlmir, – dedi. – Əgər bir də bu cür danışsanız, keçib oturacam yerimdə. Qızların yanında. Başa düşdünüz?

Dəlicesinə üzr istəməyə başladım, çünki orkestr yeyin havaya keçmişdi, o da mənimlə citterbaq oynamağa başlamışdı; ədəb-ərkanla, qaydasında, atlanıb-düşmədən oynayırdıq. Bu qız yaman əla oynayırdı. Əlinin ucunu toxundurmağa bənd idin, dərhal ardınca şütüyürdü. Sonra o fırlananda yanbızlarını elə qəşəng əsdirdi ki, hayıl-mayıl oldum. Ağlım başımdan çıxdı. Vicdan haqqı. Gəlib oturanda az qalmışdı, ona eşq elan eləyim. Qızların hamısı belədir, onlardan baş çıxarmaq olmur. Hər dəfə elə bir qəşəng hərəkət eləyirlər ki, sir-sifətdən eybəcər, başdan bir az xarab olsalar da, az qalırsan, onlara eşq elan eləyəsən. Ağlın başından çıxır, harada olduğunu belə unudursan. Ah, qızlar, qızlar. Adamı lap dəli eləyirlər.

Onlar məni öz stollarına dəvət eləmədilər, qanacaqları çatmadı. Ancaq mən bunsuz da orada oturdum. Mənimlə rəqs eləyən sarışın qızın adı Bernis Krabs idi, ya da Krebs. O iki eybəcərdən biri Martiydi, o biri Lavern. Mən də özümü onlara Cim Stil kimi təqdim elədim. Qəsdən. Sonra da istədim ağıllı bir söhbət eləyəm, mümkün olmadı. Zorla baş tutan iş deyildi. Bu üçündən hansının daha yelbeyin olduğunu özünü öldürsən də, müəyyən edə bilməzdim. Üçü də murdar salona boylana-boylana qalmışdı, elə bil, bu dəqiqə şəhərin bütün kino ulduzları dəstəylə içəri doluşacaqdı. Yəqin bunlar elə bilirdilər ki, Nyu-Yorka gələn kino ulduzlarının hamısı bütün gecələri ayrı yerdə – nə “El-Marokko”da, nə də “Stork klab”da yox, elə bu “Yasəmən salonu”nda yatıb qalır. Sözün qıtası, düz yarım saat özümü həlak eləyəndən sonra harada

işlədiklərini öyrənə bildim. Üçü də Sietldə, eyni sığorta şirkətində işləyirdi. Soruşdum ki, işləri xoşlarına gəlirmi? Amma bu yelbeyinlərdən söz qoparmaq müşkül məsələydi! Mənə elə gəldi ki, o iki eybəcər Marti ilə Lavern bacıdırlar, ancaq bunu onlardan soruşanda yaman bərk incidilər. Hiss eləyirdim ki, bunların heç biri o birinə oxşamaq istəmir, bunda onları günahlandırmaq haqsızlıq olardı, amma həm də çox gülməliydi.

Növbə ilə onların üçüylə də oynadım. O iki eybəcərdən biri Lavern pis rəqs eləmədi, amma o biri Marti dəhşət idi. Onunla oynamaq Azadlıq heykəli ilə rəqs eləmək kimi bir şey idi. Onu daş kimi arxamca sürüməməkdən ötrü bir bəhanə tapmaq lazım idi. Buna görə dedim ki, bir baxın, kinoaktyor Qari Kuper salonun o başından keçir.

– Hanı? – Hövlnak soruşdu. – Hanı haradadı?

– Ah! Getdi, görə bilmədiniz. Çıxdı bayıra. Gərək mən deyən kimi dönüb baxaydınız.

O saat dayandı, boğazını uzada-uzada bütün salonu seyr elədi.

– Bəs hanı? – dedi. Az qala ağlayacaqdı. Gör neylədim. Onu doladığımaya yaman peşman oldum. Adamı bu cür aldatmaq heç yaxşı deyil. O, buna layiq olsa belə.

Məzə hələ qabaqdaymış. Biz gəlib oturanda Marti onlara xəbər verdi ki, Qari Kuper indicə salondan çıxdı. İlahi! Lavern ilə Bernis bunu eşidəndə az qaldılar ki, intihar edələr. Dilxor oldular, Martidən soruşdular ki, o özü Qarini gördümü? Marti də dedi ki, gördü, amma gözünün ucuyla. Yalana bax!

Bar bağlanırdı, buna görə dərhal onların hərəsinə iki qədər spirtli içki, özümə isə iki pay “Koka-Kola” sifariş verdim. Andıra qalmış stolun üstündəki qədəhlərin hamısı boşalmışdı.

Eybəcərlərdən biri – Lavern “Koka-Kola” içməyimi aravermədən lağa qoyurdu. İncə yumor hissi vardı. Onunla Marti qışın bu vaxtında, dekabrın ortasında buzlu kokteyl – “Tom Kollinz” içirdilər. Allah haqqı! Heç nə başa düşmürdülər. Sarışın Bernis isə sodalı viski vururdu. Özü də necə vururdu, heyvan kimi! Hər üçü hələ də kino ulduzu görmək ümidiylə gözlərini salondan çəkməmişdilər. Nadir halda danışır dılar. Hətta bir-birilərlə də.

O birilərinə baxanda Marti söhbətçil idi. Ağzını açanda da biədəb, səfeh şeylərdən danışır dı; məsələn, ayaqyoluna «su başı» deyirdi və onun fikrincə, Baddi Sincerin qosqoca əldən düşmüş klarnetçisindən olmazdı, illah da bu qoca ayağa qalxıb canfəşanlıqla solo çalanda. Onun klarnetinə isə “ecazkar çubuq” adını qoymuşdu. Gicin biri gic. O biri eybəcər Lavern isə özünü elə aparırdı ki, guya, özü kimi hazır cavab adam dünyada yoxudu. Dəqiqəbaşı məndən xahiş eləyirdi ki, atama zəng vurub soruşum görüm, bu gecə boş vaxtı varmı. Təkrar-təkrar soruşurdu: “Bu gecə atan görüşə-zada getməyib ki?” Bunu məndən düz dörd dəfə soruşdu. Bu da bunun hazır cavablığı! Sarışın Bernis isə ağzına su almışdı. Hər dəfə mən ondan bir şey soruşanda yuxudan ayılan adam kimi hövlnak deyirdi: “Hay? Nə dedin?” Adamın lap əsəbləriylə oynayırdılar.

Qədəhlərini içib boşaldandan sonra üçü də birdən aradan çıxdı və mənə də dedilər ki, gedib yatmalıdırlar. Dedilər ki, sabah lap tezdən durmalıdırlar, çünki “Radio-Siti”də müzikhollun ilk seansına baxmağa gədəsidilər. Nə qədər dil tökdüm ki, bir az da otursunlar, olmadı. Beləcə ayrıldıq. Ayrılanda dedim ki, yolum Sietlə düşsə, onları axtarıb tapacam. Amma çətin! Yəni, çətin ki, onları axtarmaq fikrinə düşəm.

Siqaretlərlə bir yerdə on üç dollar hesab verdim. Öz-özümə fikirləşdim ki, bu yelbeyinlər, gərək, mənə qədər yeyib-içdiklərinin pulunu özləri verəydilər, verməsələr də, heç olmasa, yalandan əllərini çantalarına ataydılar, onsuz da mən buna razı olmayacaqdım. Lap elə dilnən də deyə bilərdilər. Əlbəttə, mənim üçün bu, boş şey idi. Bu cür yelbeyin qızlardan bundan artıq nə gözləmək olar? Bir də ki başlarına qoyduqları nimdaş şlyapalardan hər şey məlum idi.

Fikirləşəndə ki, bu bədbəxtlər səhər tezdən yuxularına haram qatıb “Radio-Siti”də ilk seansa baxmağa gədəcəklər, kefim pozuldu. Təsəvvürümə gətirəndə ki, bu cır-cındır şlyapada bir qız, allah bilir, haralardan, Sietl kimi ucqar bir yerdən, bu qədər yolu ölçə-ölçə Nyu-Yorka gəlib və burada da fikri-zikri ancaq sabah tezdən yuxusuna haram qatıb “Radio-Siti”də müzikholla baxmaqdır, adam dilxor olur. Mən belə şeylərə dözə bilmirəm. Onlara lap yüz qədər içki alardım, təki onlar bu sözü mənə deməyədilər.

Qızlar gedən kimi, mən də “Yasəmən salonu”nu tərk elədim. Onsuz da bağlayırdılar, orkestr də çoxdan susmuşdu. Belə yerdə çox oturmaq üçün ya, gərək, sənin yanında əla rəqs eləyən bir qız, ya da sənə spirtli içki verə bilən ofisiant olsun, yoxsa, tək koka-kolayla burada oturmaq adamı üzərdi. Dünyada elə bir meyxana yoxdur ki, orada içki sifariş eləyib doyunca vurmada çox otura biləsən! Ya da, gərək, yanında bir qız ola, elə bir qız ki, ona baxanda gerçəkdən aqlını itirəsən.

11.

Bardan çıxıb holla girəndə birdən yenə Ceyn yadıma düşdü. Yadıma düşdü və nə qədər elədim onu başımdan çıxara bilmədim. Holldakı sınıq-salxaq kresloların birinə çöküb, onunla Stredleyterin dəyyus Ed Benkinin məşinində oturmaqlarını gözlərimin qabağına gətirdim. Düzdür, yüz faiz əmin idim ki, Stredleyter ona heç nə eləyə bilməyib, Ceyni mən ovcumun içi kimi tanıyıram, ancaq yenə də bunu beynimdən çıxara bilmirdim. Ceyni mən beş barmağım kimi tanıyıram. Gerçək sözümdür. Axı o, damadan başqa bir çox digər idman oyunlarının da vürğünuydu və mən onunla tanış olandan sonra bütün yayı səhərlər tennis, axşamlar isə qolf oynamışdıq. Mən, həqiqətən, ona çox yaxından bələdəm. Əlbəttə, mən cismani mənada-zadda demirəm, – bizim aramızda belə şey olmayıb, – ancaq hər gün bir-birimizlə görüşmüşük. Bir də ki bir qızı yaxşı tanımaqdan ötrü ona, hökmən, eşq elan etməli deyilsən ki? Onunla necə tanış olduğumu deyim: həmişə özü ilə gəzdirdiyi doberman-pinçer aradabir qaçıb bizim bağı murdarlayırdı və anam da bu küçüyün əlindən zinhara gəlmişdi. Axırda dözməyib, Ceynin anasına zəng vurdu, dişinin dibindən çıxarıb ona dedi. Anam belə şeylərin üstündə elə dava-dalaş qoparsın ki, gəl görəsən! Sonra görün nə oldu: həmin hadisədən iki gün sonra Ceynin bizim klubda üzgüçülük hovuzunun qırağında qarnı üstə uzanıb özünü günə verdiyini görəndə onunla salamlaşdım! Bilirdim ki, qonşu binada yaşayır, ancaq həmin anacan onunla bir kəlmə də kəsməmişdim. Və o gün mən ona ilk dəfə salam verəndə Ceyn tərs-tərs məni süzdü. Ona başa salanacan ki, bu çər dəymiş küçüyün haranı murdarlamağının – lap gedib qonaq otağına otursun, – mənə, qətiyyətlə, dəxli yoxdur, – tamam əldən düşdüm. Amma əziyyətim hədəf getmədi, o gündən sonra bərk dostlaşdıq. Elə həmin axşam birlikdə qolf oynamağa getdik. Yadımdadır, səkkiz top uduzdu. Düz səkkiz! Hər dəfə əlindəki qolf ağacını-biti qaldırıb topa zərbə vuranda gözünü yummağını ona tərgitdirənəcən mənimki mənə dəydi. Əməlli-başlı məşq keçdim onunla. Mən özüm çox yaxşı oynayıram. Desəm ki, bir oyunu neçə zərbəyə bitirirəm, mənə inanmayacaqsınız. Hətta bir dəfə az qalmışdı qısametrajlı filmə də çəkilmə, amma son anda razılıq vermədim. Fikirləşdim ki, əgər mənim qədər kinoya nifrət eləyən bir adam da kinoya çəkilməyə razılıq verərsə, dünyada bundan eybəcər ikiüzlülük olmaz. Ona görə də filmə çəkilməkdən imtina elədim.

Çox qərribə qızıdır bu Ceyn. Desəm ki, gözəldir, yalan danışmış olaram, amma mənim çox xoşuma gəlir. Ağzı bir balaca yekədir. Bu mənada ki, söhbət zamanı gülməli bir söz eşidəndə ağzı, yəni dodaqları azı yüz yana qaçır. Məəttəl qalmalı işdir. Onsuz da heç vaxt ağzını əməlli-başlı yuma bilmir. Həmişə, ələlxüsus də zərbə vuranda və ya kitab oxuyanda ağzı açılı qalır. Elə gün olmazdı ki, kitab oxumasın, özü də yaxşı kitablar oxuyurdu. Şeiri daha çox xoşlayırdı. Bizim ailə üzvlərindən savayı yeganə adam idi ki, mən Allinin beysbol əlcəyini ona göstərmişdim. Üstündəki şeirlərə görə. O, Allini heç vaxt görməmişdi, çünki həmin yay onlar ilk dəfəydi ki, Meynə dincəlməyə gəlmişdilər, əvvəllər Kod burnuna gedirmişlər. Amma mən ona Allidən çox danışmışam. Belə söhbətlərə yaman marağı var.

Bircə anamın ondan gözü su içmirdi. Yəni, onun fikrincə, Ceyn də, onun anası da yekəxana adamlar idi. Küçədə ona salam-zad vermirdilər. Anam qəsəbədə onları tez-tez görürdü, çünki anası hər dəfə bazarlıq eləmək üçün özlərinin “Lasall” markalı məşinlərində şəhərə çıxanda Ceyni də özüylə götürürdü. Anamın gözündə Ceyn heç üzəndə də “babat” deyildi. Mənimçünsə əksinə. Xoşuma gəlirdi, vəssalam.

O gün yaxşı yadımda qalıb. Axşamüstüydü. Ceyni ömrümdə bircə dəfə onda öpmüşəm. Bunu da öpüşmək saymaq mümkünsə. Şənbə günüydü, onların aynabəndli eyvanında oturmuşduq. Dama

oynayırdıq. Arada bir onun damaya çıxdığı daşları yerindən tərpətmədiyinə sataşır, onu cinləndirirdim. Ancaq çox da həddimi aşmırdım. Çünki Ceyn kimi qızları dolamağa adamın ürəyi gəlmir. Düzdür, fürsət düşəndə qarşımdakı qızları o ki var cinləndirmək mənim peşəmdir, ancaq gülməli idi: o qızdan ki, həqiqətən, bir balaca xoşum gəlir, ona çox girişə bilmirəm. Bəzən hiss eləyirəm ki, bu cür sataşmağım qarşımdakı qızın özünə də xoş gəlir, – lap dəqiq bilirəm ki, belədir, – amma yenə də bacarmıram, çünki çoxdan tanıdığım və bu günəcən bir dəfə də dolamadığım bir qızı təzədən dolamağa başlamaq mənim pisimə gəlir. Nəysə, axı mən sizə Ceynlə necə öpüşdüyümdən danışardım. Möhkəm yağış yağdı, biz də eyvanda dama oynayırdıq, birdən Ceynin anasının ərə getdiyi bu əyyaş heyvərə eyvana çıxıb, ondan soruşdu ki, evdə siqaret varmı? Onu o qədər də yaxşı tanıyıb-eləmirəm, amma sur-sumbatından qaradınməzin birinə oxşayırdı, yəni bir işi-zadı düşməsə, adamı dindirib-danışdıran deyildi. İyrənc tip idi. Nəysə, Ceyn ona cavab vermədi. O, bir də soruşdu. Ceyn yenə dinmədi. Dama taxtasından heç başını da qaldırmadı. O da qayıdıb girdi içəri. O gedəndən sonra Ceyndən soruşdum ki, yenə nə olub? Mənə də cavab vermədi. Özünü elə aparırdı ki, guya, başı növbəti gedişə qarışıb. Ancaq birdən dama taxtasının üstünə bir damla göz yaşı düşdü. Düz qırmızı xanaya. İndi də gözlərimin qabağındadır. Dərhal onu barmağıyla sildi. Bilmirəm niyə, ancaq bu hadisə məni yaman kövrəltdi. Ona görə də durdum, zorla onu yerindən bir az o yana tərpədim, böyründə, az qala dizinin dibində oturdum. O da əməlli-başlı hıçqırmağa başladı. Bir də onda ayıldım ki, onu qucaqlayıb öpürəm. Haradan gəldi: gözlərindən, burnundan, alnından, qaşlarından və ilaxır, hətta qulaqlarından da, Bircə dodaqlarından başqa. Çünki dodaqlarından öpməyə özü qoymurdu, hər dəfə mən oradan öpmək istəyəndə başını yana çəkirdi. Bir sözlə, bizim öpüşməyimiz bircə dəfə, o da belə olub. Bir az keçəndən sonra durdu, içəri keçdi, ağ-qırmızılı sviterini geyindi, onu bu sviterdə görəndə ağılım başımdan bir az da çıxdı, bir yerdə kinoya getdik. Yolda ondan soruşdum ki, bu mister Küdehi – o əyyaş heyvərənin adı beləydi, – ona sataşıb eləmir ki? Düzdür, onda Ceyn hələ çox balacaydı, amma dəhşət bədəni vardı. Bir də ki mən bu dəyyəus Küdehiyə elə də çox etibar eləmədim. Dedi ki, yox, sataşıb-eləmir. Buna görə də o, niyə ağladı, heç cür başa düşə bilmədim. Nə onda, nə də indi. Elə qızlar var ki, onların neylədiklərini ömründə başa düşmək olmur.

Yox, elə bilməyin ki, Ceyn buz kimi soyuq qızdı və buna görə də biz nə öpüşür, nə də mazaqlaşırırdıq. Elə şey yoxdur. Məsələn, götürək elə onunla həmişə əl-ələ gəzməyimizi. Bilirəm, deyəcəksiniz nə böyük iş olub, ancaq onunla əl-ələ gəzməyin özü bir aləm idi. Çox qızlar var ki, onlarla əl-ələ gəzəndə, elə bil, əlinə quru, ölüvay bir şey almısan, ya da əlindən elə bərk-bərk yapışırlar ki, guya, indicə onları atıb qaçaqaqsan. Ceyn isə başqa aləm idi. Kinoya-zada gedəndə, içəri girən kimi əl-ələ tutur və düz kino qurtaranacan bir-birimizin əlini buraxmazdıq. Özü də axıra kimi nə qurcalanırdı, nə də bundan vəcdə gəlirdik. Ceynlə bir yerdə olanda əlimin tərləyib-tərləməməyi də vecimə deyildi. Bir onu bilirdim ki, xoşbəxtəm. Xoşbəxtəm, vəssalam.

Başqa bir şey də yadıma düşdü. Bir dəfə kinoda Ceyn elə bir iş elədi ki, ağılım başımdan çıxdı. Deyəsən, hələ jurnal gedirdi. Birdən hiss elədim ki, kimsə arxadan başımı sığallayır. Baxdım ki, Ceyndir. Bu, mənə çox gülməli gəldi. Çünki o axı hələ çox balacaydı. Adətən, iyimi beş-otuz yaşlı qadınlar, özü də ya ərlerinin, ya da körpə uşaqlarının başını bu cür sığallayırlar. Elə mən özüm də hərdənbir bacım Fibinin saçlarını beləcə sığallayıram. Amma Ceyn kimi kiçik bir qızın sənin başını sığallaması qəribə işdir. Az qalır, adamın huşu başından çıxa. Sözü qısası, holda sınıq-salxaq kresloya çöküb bayaqdan bunları xatırlayırdım. Eh! Ceyn, Ceyn. Hər dəfə onunla Stredleyteri bu dəyyəus Ed Benkinin maşınında bir yerdə oturmuş halda, təsəvvürümə gətirəndə dəli olurdu. Özü də yüz faiz əmin idim ki, o, Stredleyter kimi əclafa çox əl-qol atmağa imkan verməz, amma yenə mənə pis təsir eləyirdi. Düzünü bilmək istəsəniz, heç bu barədə danışmaq belə istəmirəm. Artıq holda adam qalmamışdı. Heç o qəhbəyosunlu sarışın qızlar da gözə dəymirdi. Birdən-birə bu xaraba qalmış mehmanxanadan baş götürüb qaçmaq istədim. Burada hər şey adamı darıxdırırdı. Ancaq hələ də yorulmamışdım, yatmaq istəmədim. Otağa qalxıb, paltomu

geyindim. Arada fürsət tapıb pəncərədən boylandım ki, görüm bayaqkı ibnələr indi nəylə məşğuldular, ancaq işıqların hamısı sönmüşdü, heç nə görünmürdü. Təzədən liftlə aşağı düşüb bir taksiyə oturdum. Sürücüyə dedim ki, “Erni” kafesinə sürsün. Erninin Qrinvic-Villicdə gecə kaberesi var idi və qardaşım D.B. Hollivuda köçüb orada bicəngənin birinə çevrilməmişdən qabaq bu kabareyə tez-tez gedərdi. Arabir məni də özüylə ora aparardı. Erni özü yekəpər bir zəncidir, pianoda çalır. Dəhşətli dərəcədə yekəxanadır, tanınmış, ya da varlı adam olmasan, sənə salam da verməz, amma piano çalmağına söz ola bilməz. Bəzən o qədər gözəl çalır ki, istər-istəməz iyənirsən. Özüm də bilmirəm, bunu necə izah eləyim, ancaq, doğrudan da, belədir. Hərçənd ki, onun piano çalmağı mənim də xoşuma gəlir, amma bəzən az qalır gedəm o pianonu onun başına çırpam. Bəlkə də, ona görə ki, o lap zilə çıxanda onun dəhşət yekəxana olduğunu, tanınmış və ya varlı adamlardan başqa heç kimə salam vermək istəmədiyini hətta qulaqlarınla eşidirsən.

12.

Taksi çox köhnə taksiydi. İçərisindən də pis iy gəlirdi, elə bil, kimsə naharını burada atıb getmişdi. Hər dəfə gecə yola çıxanda bəxtimə bu cür iyli-qoxulu taksilər çıxır. Ən pisi də bu idi ki, ətrafa üzücü bir sükut çökmüşdü, tənhalıq xofu adamı basırdı. Sabah bazar günü olsa da, küçədə tam sakitlik idi. Hərdənbir bir-birinin belini qucaqlamış halda, küçədən keçən oğlan və qızlar və ya gecənin bu vaxtında goreşən kimi qaqqıladaşan pijon uşaqlar gözə dəyirdi. Gülməli şey olsa heç belə gülməzdilər. Gecənin bu vaxtında, özü də küçələr kimsəsiz olanda bu cür qaqqıltıdan Nyu-York daha qorxunc şəhərə çevrilir. O səsi yüz mil aralıdan eşidəndə belə adamı tənhalıq, dilxorçuluq basır. Ürəyimdən keçdi ki, kaş evimizə qayıdıb bacım Fibi ilə hap-gop eləyəydim. Amma bir az gedəndən sonra, axır ki, sürücüyə söhbətə başlaya bildim. Adı Horvits idi. Əvvəlki sürücüdən bu çox yaxşıydı. Fikirləşdim ki, ördəklərin hara getdiyini, bəlkə, bu bilir.

– Bura baxın, Horvits, – dedim, – heç Mərkəzi parkdakı gölün yanından keçmişiniz? Parkın cənub girəcəyindəkini deyirəm.

– Nəyin?

– Gölün. Balaca bir göl var orada. İçində də ördəklər üzür. Hə, hə, tanıyırsınız.

– Tanıyıram. Nəyə görə?

– Yəqin, yaz-yay o göldə üzən ördəkləri də görmüsünüz? Təsadüfən bilmirsiniz, qışda o ördəklər hara gedir?

– Kim hara gedir?

– Ördəklər. Təsadüfən bilmirsiniz? Deyirəm, yəni gəlib onları maşınla-zadla bir yerə aparırlar, yoxsa özləri uçub harasa, cənuba-zada köçür?

Sürücü çevrilib üzümə baxdı. Deyəsən, tez əsəbiləşən adammış, amma belə baxanda pis oğlana oxşamırdı.

– Mən hansı cəhənnəmdən bilim? – dedi. – Bu cür sarsaq şeyləri mən haradan bilim?

– Yaxşı, yaxşı, burada inciməli nə var ki? – dedim. Deyəsən, möhkəm incimişdi.

– Kimdi inciyən? İnciyən-zad yoxdur burada.

Bir halda ki, bu cür xırda şeylər xətrinə dəyir, onda bunu dindirməsən, yaxşıdır. Ancaq bir az keçməmiş özü başladı. Arxaya çevrilib dedi:

– Hər halda, balıqlar oradan heç yana getmirlər. Haradadırlar, elə orada da qalırlar. Gölün lap dibində.

– Balıq başqa şeydir. Balığın buna nə dəxli? Mən ördəkləri soruşuram, – dedim.

– Nə fərqi var ki? Elə bir fərqi-zadı yoxdur, – Horvits dedi. Elə danışırdı ki, elə bil, nədənsə bərk incimişdi. – Siz nə danışırsız! Qışda balıqlar üçün lap pis, ördəklərə nə var? Bir balaca beyninizə əziyyət verin, lənət şeytana!

Bir anlığa susdum. Sonra:

– Yaxşı, – dedim, – bəs o balaca göl qalın buz bağlayanda, uşaqlar da ayaqlarında konki bu buzun üstündə sürüşüb eləyəndə o balıqlar neyləyir?

Horvits yenə geri döndü:

– Necə yəni neyləyir? – Lap bağırdı. – Haradaydılar, elə orada da qalırlar.

– Axı onlar suyun donduğunu hiss etməyə bilməzlər! Heç cür hiss etməyə bilməzlər.

– Kim deyir ki, hiss eləmirlər. Heç kim belə söz deməz! – Horvits bərk həyəcanlanmışdı, qorxdum ki, maşın indicə elektrik dirəyinə-zada çırpacaq. – Onlar elə bu lənətə gəlmiş buzun içində yaşayırlar. Onları təbiət belə yaradıb, lənət şeytana! Bütün qışı buzun içində donmuş halda keçirirlər.

– Doğrudan? Bəs onda nə yeyirlər? Axı onlar donurlarsa, onda nə üzə, nə də özlərinə yem axtara bilərlər.

– Öz bədənləriylə qidalanırlar, niyə bunu başa düşmürsünüz? Buzun içində çoxlu yosun-zad olur. Bu yosunlar onların bədənində yapışır və bədənin üstündəki məsamələr vasitəsilə içəri sorulur. Onlar təbiətdən belə yaranıblar, lənət şeytana. Başa düşdün! – Yenə arxaya dönüb üzümə baxdı.

– Aha, – Söz güləşdirmək istəmədim. Qorxdum taksini vurdurub eləyər. Bir də çox dəyməduşər adam idi, beləsiylə mübahisə elmək adama heç bir ləzzət vermirdi.

– Bəlkə, bir yerdə saxlayasınız, düşüb bir şey içək, – dedim.

Cavab vermədi. Deyəsən, hələ də fikrə getmişdi. Bir də soruşdum. Doğrudan, pis adam deyildi. Məzəli, dəyməduşər bir qocaydı.

– Qadası, içməyə məndə vaxt haradan? – Dedi. – Yaxşı, neçə yaşınız var sizin? Nə üçün gecənin bu vaxtı evinizdə yatmamısınız?

– Hələ yorulmamışam, hələ yuxum gəlmir.

– Kabarenin önündə taksidən düşdüm, çıxarıb pulunu verəndə bu Horvits yenə də balıqları ortalığa soxdu. Bədbəxtin, elə bil, ayrı dərdi yox imiş:

– Qulaq asın, – dedi. – Əgər siz də balıq olsaydınız, ana təbiət, hökmən, sizin də qayğınıza qalardı, elə deyil? Düz demirəm? Yox, elə bilməyin ki, qış düşən kimi balıqlar buz altında donub ölür. Belə şey ola bilməz. Düzdürmü?

– Düzdür, amma...

– Ay sağ olun. Tamam düz buyurursunuz! – Horvits bunu deyib, maşını güllə kimi yerindən tərptədi. Ömrümdə bu qədər cırtqoz adam görməmişdim. Bir söz deyən kimi, özündən çıxır. Gec də olsa, Erninin kabaresi ağzımacan doluydu. Əksəriyyəti də orta məktəbdə və kollecdə oxuyan pijon uşaqlardır. Bu dünyada elə bir məktəb tapılmaz ki, o da mən oxuduğum məktəblər kimi qış tətilinə bu qədər gec başlasın. O qədər basabas idi ki, qarderobda paltoma yer də tapa bilmədim. Amma bir nəfərin də cıncırı çıxmırdı, çünki Erni piano çalırdı. O, pianonun arxasına keçdimi, hamı hər şeyi unudub, sanki, müqəddəs bir şeyə qulaq asırdı. Lap kilsədəki kimi. Amma, mənə, heç kəs belə bir səcdəyə layiq deyil. Mənimlə yanaşı dayanan üç nəfər də öz xanımları ilə birlikdə oturmaq üçün növbə gözləyirdi. Bir bunlara baxaydınız, hamısı barmaqlarının ucunda dikəlib Erninin necə çaldığı öz gözləri ilə görməkdən ötrü əldən-ayaqdan gedirdilər. Erni çaldığı pianonun yuxarisında divardan iri bir güzgü asılmışdı, iri bir proyektor isə çalğının sifətini işıqlandırır ki, hamı onun sifətini aydın görə bilsin. Barmaqlarını isə görmək mümkün deyildi, heç lazım da bilməmişdilər. Onun sifətini görmək bunlar üçün bəs idi. Çox elə lazım olmuş. Mən içəri girəndə hansı musiqi parçasını çalırdı, dəqiq deyə bilməyəcəm, amma hansıydısa, evini yaman yıxmışdı. Öz ustalığını hamının gözüne soxmaq üçün yalnız zildə çalır, cürbəcür hoqqalardan çıxırdı. Belə çalğıya qulaq asanda qarnım ağrıyır. Amma kaş siz o parça qurtarandan sonra bu kütlənin necə hay-küylə qışqırdığını eşidəydiniz. Yəqin ki, qusmağınız gələrdi. Lap ağrıllarını itirmişdilər. Kinoda gülməli şey olmayanda belə qəsdən goreşən kimi qaqqıladaşan sarsaq küçə uşaqlarından fərqləri yox idi bunların. Allaha and olsun. Əgər mən pianoçu, aktyor və ya buna bənzər bir şey olsaydım, bunlar da mənə görə bu cür hay-küy qaldırıydılar, bunu özümə təhqir hesab edərdim. Heç onların adicə çəpik çalmaqlarına da razı olmazdım. Bu camaat əl çalanda da bilmir kimə çalsın. Pianoçu olsaydım, gedib xəlvət bir yerdə, – anbarda-zadda çalardım. Nə isə, o qurtaran kimi camaat dəli kimi qışqıranda Erni stulunu fırladıb, onlara saxta bir itaətlə baş əydi. Guya ki, bu, dahi pianoçu olmaqla bərabər, həm də son dərəcə təvazökar adamdır. Hamısı yalandır, saxtadır, çünki bu dünyada ondan da yekəxanasını çətin tapardın. Amma qərribə işdi, o qurtarandan sonra nəsə mənim ona yazığım gəldi. Mənə, düz və ya səhv çaldığını indi o heç özü də bilmir. Və bunda

onun elə bir günahı yoxdur. Günahın çoxu ona bu cür hay-küylə əl çalan bu zırramalardadır, bunlara aman versən, hər kəsi yolundan azdırırlar. Yenə də bərk dilxor oldum, yenə də mənə tənhalıq xofu basdı, az qaldı, paltomu alıb, geriyyə, mehmanxanaya qayıdam, ancaq hələ çox tez idi və mən gedib indidən otaqda tək-tənha oturmaq istəmirdim.

Axır ki, mənə də bir qotur stol tapıldı, divarın lap dibində, dirəyin dalında. Heç nə görmək olmurdu. Özü də bu bapbalaca stol elə yerdəydi ki, qonşu stollarda oturanlar ayağa durub yol verməsəydilər, – və bu dəyyuslar da ömründə duran deyildilər, – keçib orada oturmaq namümkün iş idi. Gərək, onların başının üstündən hoppanaydın. Nə isə, birtəhər keçib oturdum, sodalı viski sifariş elədim. Buzlu daykiridən sonra bu, mənə ən çox sevdiyim içkidir. Ernidə, lap altı yaşında da olsan, içki ala bilərdin, çünki içəri tamam qaranlıq olur. Bir də ki burada veclərinə də deyildi, sənəin neçə yaşın var. Lap nəşəxor da olsan, sənə fikir verən-zad yoxdu. Dörd yanım pijonlarla doluydu. Zarafatsız. Sol yanımdakı, lap bir-birimizə yapışdıığımız bapbalaca stolda idbar bir oğlanla idbar bir qız oturmuşdu. Elə mən yaşda olurdular, bəlkə, bir az məndən böyük. Qəribə şeydir: əllərindəki qədəhləri çox ehtiyatla, qurtum-qurtum içirdilər, elə bil, tez qurtaracağından qorxurdular. Bir anlığa onların söhbətinə qulaq verdim, çünki bekarçılıqdan bilmirdim neyləyim. Oğlan ona həmin axşam baxdığı hansısa futbol oyunundan danışırdı. Özü də bitdə-bitdə, əvvəldən axıra kimi. Zarafatsız, ömründə bunun qədər zındıq, zəhlətökən söhbət eşitməmişdim. Hiss eləyirdim ki, bu andıra qalmış oyun heç qızın da vecinə deyil, yazıq qız oğlandan da bəzən eybəcər idi, yəqin, buna görə də qulaq asmağa məcburdur. Eybəcər qızların günü-saati belədir. Bəzən onlara yaman yazığım gəlir, heç üzlərinə də baxa bilmirəm. Ələlxüsus da sarsaq oğlanlardan biri bu cür futboldan-zaddan zəhlətökən söhbətlər eləyəndə. Sağ tərəfimdəki söhbət heç də bundan fərqli deyildi. O stolda əyninə Yel Universiteti tələbələrinə məxsus boz flanel kostyum və bər-bəzəkli jilet geyinmiş modabaz bir tip oturmuşdu. Bu kübar universitet cəmiyyətlərinə məxsus dəyyusların hamısı bir zibildir. Atam mənə də əvvəlcə Yelə, sonra isə Pristona göndərmək istəyirdi, ancaq and olsun Allaha, başımı da kəssəydilər, bu kübar kolleclərinin heç birinə ayaq basmazdım. Sözü qıyası, Yel tələbəsinin yanında qəşəng bir qız oturmuşdu. Dəhşət şey idi! Amma kaş görəydiniz bunlar nədən söhbət edirlər. Əvvələn, ikisi də bir balaca dəmlənmişdi. İkincisi də, bilirsiniz, bu zırrama neyləyirdi; həm bir əliylə stolun altında qızın üst-başını əlləşdirirdi, həm də ona yataqxanada özü kimi zırrama otaq yoldaşının bir şüşə aspirin içib özünü öldürmək istədiyindən danışırdı. Qız da elə hey əzilib-büzülürdü: “Aman allah!.. Nə böyük faciə... Bəsdi, əzizim, eləmə!.. Sən canın!.. Burada yox!” Bir əlinlə qarşında oturan qızı əlləşdirəsən, o biri əlinlə, daha doğrusu, dilinlə kiminsə özünü öldürmək istəməsindən dəm vurasan! Məzədir, başdan-ayağa!

Oturmaqdan yancaqlarım yara oldu. Bekarçılıqdan lap tənqə gəldim. Bir ucdan iç, bir ucdan siqaret çək. Nolsun? Ofisiantı çağırıb xahiş elədim Erniyə desin ki, mən onu içkiyə qonaq etmək istəyirəm. Dedim de ki, D.B.-nin qardaşyam. Ancaq heç inanmıram o, mənə xahişimi ona çatdırmış olsun. Bəyəm bu dəyyus ofisiantlar adamdırlar? Bunlar ömründə sənəin xahişini kiməsə çatdırmazlar.

Birdən bir qız mənə sarı gəldi: “Holden Kolfield”, – deyə çıxırdı. Adı Lilian Simmons idi.

Əvvəllər qardaşım D.B.-ylə gəzərdi. Döşləri vardı, başı boyda.

– Salam, – dedim. Təbii ki, istədim ayağa qalxam. Ancaq bu basabasda ayağa qalxmağın özü də müşkül bir iş idi. Yanında bir dənizçi zabıt vardı, özü də özünü elə dartmışdı ki, elə bil, dalına şiş soxmışdular.

– Nə yaxşı səni gördüm! Nə böyük xoşbəxtlik! – bizim Lilian dedi. Gözünün içinə kimi yalan danışırdı. – Böyük qardaşım necədir? – Əslində, azarı da elə buydu.

– Niyə, pis deyil. İndi Hollivuddadır.

– Hollivudda? Nə gözəl! Orada neyləyir?

– Bilmirəm. Yazır, – dedim. Bu söhbəti uzatmaq istəmirdim. Çünki hiss eləyirdim ki, bu qız Hollivudda işləməyi böyük bir fəxr hesab eləyir. Elə hamı belə bilir. Onun hekayələrini ömründə bir dəfə də açılı oxumayanların hamısı. Yenə də əsəbiləşdim, deyəsən.

– Nə yaxşı! – Lilian dedi. Sonra mənə dənizçi zabıtlə tanış elədi. Adı kapitan Blop idi, nəydi, özü də əlimi sıxanda az qaldı bütün barmaqlarımı qıra. Bu heyvərələr həmişə belədirlər: elə

bilirlər biriylə salamlaşanda onun barmaqlarının qırxını da qıra bilməsələr, adlarını arvad qoymalıdılar. Allah sizin ətinizi töksün!

– Təksənmi burada, körpə? – Lilian məndən soruşdu. Ortalıqda dayanıb bütün yolu kəsmişdi. Deyəsən, heç kəsi heç yana buraxmaq fikrində deyildi. Ofisiant əlidolu bayaqdan dayanıb onu gözləyirdi ki, kənara çəkilsin. Lilian isə elə bil heç onu görmürdü. Qərribə vəziyyət yaranmışdı. Hiss elədim ki, ofisiantın ondan xoşu gəlmir, elə dənizçi zabitin də. Hətta onunla görüşə çıxsə belə. Heç mənim də xoşum gəlmirdi. Heç kəsin xoşu gəlmirdi ondan. Amma, nəşə, adamın yazığı gəlirdi ona.

– Bəs sənin qızın-zadın yoxdurmu, körpə? – o bir də soruşdu. Bayaqdan ayaq üstəyəm, o, hələ də mənə otur deməyib. Elə mürtəd qız idi ki, adamı saatlarla ayaq üstə saxlayırdı. – Gör nə qəşəng oğlandır, – deyə üzünü zabitə tutdu. – Holden, gündən-günə daha da qəşəng olursan!

– Zabit dedi gəl, gedək. Dedi ki, bütün yolu kəsmisən.

– Holden, gəl bizimlə otur, – Lilian hələ də mənimlə idi. – Qədəhini də gətir.

– Mən indi çıxıram, – dedim ona. – Bir nəfərlə görüşməliyəm.

Bilirdim ki, qəsdən mənə yaltaqlanır. İstəyir ki, sonra bunların hamısını D.B.-yə danışım.

– Ay, şeytan. Afərin sənə! O böyük qardaşını görəndə ona de ki, mən ona nifrət eləyirəm. Sonra çıxıb getdi. Zabitlə mən bir-birimizə bu tanışlıqdan xeyli məmnun olduğumuzu əyan elədik. Bu da mənə gülməli gəldi. Çünki həmişə kiməsə “Sizinlə tanış olduğuma çox şadam” desəm də, əslində, buna şad-mad ola bilmirəm. Amma çarə nədir, bu insan deyilən məxluqla bir yerdə yaşamaq istəyirsənsə, gərək, belə deyəsən.

“Liliana, gedirəm, məni gözləyən var,” – deyəndən sonra buradan çıxıb getməkdən başqa əlacım qalmadı. Hətta yaxşı-pis Erninin çalğısına da doyunca qulaq asa bilmədim. Neyləmək olardı, bu Lilian Simmonsla, bu dənizçi zabitlə bir stolda oturub sıxıntıdan, darıxmaqdan üzülməkdənsə getməyim yaxşıydı. Durub çıxdım. Ancaq paltomu alanda hirsimdən cilov gəmirirdim. Bu adamlar həmişə hər şeyi korlamalıdılar da!

13.

Mehmanxanaya qədər bütün yolu piyada qayıtdım. Düz qırx bir məhəllə. Ona görə piyada qayıtmadım ki, könlümə gəzmək-zad düşmüşdü. Yox, sadəcə, taksilərə minib-düşməkdən bezmişdim. Bəzən adam liftə girib-çıxmaqdan necə bezirsə, taksiyə minib düşməkdən də o cür bezir, istəyirsən öz ayağınla gedəsən, – yolun nə qədər uzaq və ya yoxuş olsa da. Uşaqlıqda öz evimizə çox vaxt ayaqla qalxırdım. On iki mərtəbənin on ikisini də.

Elə bil, bu gün heç qar yağmamışdı. Səkilərdə qar-zad gözə dəymirdi. Amma yaman şaxtaydı, qırmızı kepkamı cibimdən çıxarıb başıma dürtdüm, qıraqdan necə görünməyim vecimə də deyildi. Hələ qulaqlarını da açıb aşağı saldım. Əlcəklərimi yataqxanada çırpışdıran əclaf kaş indi əlimə düşəydi? Çünki əllərim soyuqdan tamam donmuşdu. Düşsəydi də, bir şey eləyən deyildim. Əlimdən heç nə gəlmir. Təbiətən qorxağın biriyəm. Özümü o yerə qoymasam da qorxağam. Məsələn, yataqxanada əlcəklərimi oğurlayanın kim olduğunu öyrənə bilsəydim, uzaqbaşı o əclafın otağına girib deyəcəkdim: “Yaxşı, bəlkə, mənim əlcəklərimi geri qaytarasan?” Onda əlcəklərimi çırpışdıran həmin bu hərif də çox güman ki, günahsız adam kimi yalandan çiyinlərini çəkəcək: “Hansı əlcəkləri?” – deyəcəkdə. Mən də dinməz-söyləməz onun şkafını açıb oradan öz əlcəklərimi tapıb çıxaracaqdım. Yəqin ki, qaloşun-zadın içinə basmış olacaqdı. Onları oradan çıxardacaqdım, sonra özünə göstərib, təqribən, belə deyəcəkdim: “Bəlkə, bunlar səninkidir?” O da yalandan, heç nədən xəbəri yox imiş kimi, heyrətlə üzümə baxa-baxa deyəcəkdə: “Mən bunları ömrümdə birinci dəfədir görürəm. Səninkilədirsə, götür. Özgəsinin malı mənim nəyimə lazımdır?” Bundan sonra, çox güman ki, yandığımdan düz beş dəqiqə onun üzünə baxa-baxa qalacaqdım. Əlcəkləri oradaca əllərimə geyinəcək və ürəyimdən bu əliyəri əclafın çənəsinə bir yumruq ilişdirmək, onun ağız-burnunu partlatmaq keçəcəkdə. Ancaq buna cəsarətim çatmayacaqdı. Eləcə dayanıb tərs-tərs onu süzəcəkdim. Ağzını partlatmaq əvəzinə, ondan hayıf almaq üçün uzaqbaşı ünvanına bir-iki yağlı söz deyə bilərdim. Ancaq o bir-iki yağlı sözü də dilimə gətirsəydim, çox güman, ki, bu zaman o mənim çənəmin altına girib üstümə

kəkələnəcəkdi: “Bura bax, Kolfild, sən mənə oğru deyirsən?” Onda mən «Lap əlimin içindən gəlir! Oğru da varsan, oğraş da!» demək əvəzinə dodağımın altında mızıldanacaqdım: «Dediyim odur ki, bu andıra qalmış əlcəklər axı sənin o andıra qalmış qaloşunun içindən çıxdı». Və hərif o dəqiqə başa düşəcəkdi ki, mən ona yumruq-zad vuran deyiləm, bir az da ürəklənəcəkdi: “Bura bax, araya başqa söz qatma! Sən mənə oğru deyirsən, hə?” Bu dəfə bir az da aşağı qoyacaqdım: “Kimdi sənə oğru deyən? Deyirəm, yəni bu andıra qalmış əlcəklər sən qaloşunun içində haradan gəlib düşüb?” Düz bir saat bu cür çərənləyəcəkdim. Nəhayət, heç kimin ağzı-burnunu partladıb-eləmədən otaqdan çıxacaqdım. Birbaşa ayaqyoluna girib, orda xəlvətcə siqaret sümürə-sümürə güzgüdə özümə tamaşa eləyəcəkdim.

Nəysə, mehmanxanaya çatanacan yol boyu bu fikir beynimdən çıxmıdı. Ağciyər olmaq da bir şey deyilmiş. Bəlkə də, mən heç o qədər ağciyər deyiləm. Mən haradan bilim? Bəlkə də, bunun bir səbəbi qorxaqlığımdadırsa, o biri səbəbi, sadəcə, əlcəyimin itdiyini vecimə almamağımdır. Bəla burasındadır ki, mən itkiyə qarşı çox biganə adamam: uşaqılıqda mənim bu xasiyyətim hər dəfə anamı az qala dəli eləyirdi. Uşaqlar var itirdiyi şeyi günlərlə axtarırlar. Amma mənim indiyəcən elə bir şeyim olmayıb ki, onu itirdiyimə heyifim gələ, onu, hökmən, axtarıb tapmağa çalışam. Bəlkə də, ona görə ki, bir balaca qorxaqlığım da var. Bununla heç də özümə təsəlli vermək niyyətində deyiləm. Elə deyil. Gərək, adam qorxaq olmasın. Və işdi-şayət, əgər birinin ağzını vurub əzmək lazımdırsa, bu həm də sənin ürəyincədirsə, onda, gərək, vurasan. Amma mən vura bilmirəm. Ondansa, onu götürüb pəncərədən atar, ya da baltayla başını kəsərəm. Mənim üçün bu daha asandır. Yumruq davasına isə nifrət eləyirəm. Nə qədər döyülsəm, vecimə də almıram. Təbii ki, elə çox döyülməyin dəlisi də deyiləm, ancaq yumruq davasında məni ən çox qorxudan şey qarşımda duran adamın sifətidir. Dalaşdığım adamın sifətinə baxa bilmirəm. Bədbəxtçilik də elə bundadır. Hər ikimizin gözünü bağlasaydılar, yenə dərd yarıydı. Bu da bir cür qorxaqlıqdır, fikirləşəndə adama qəribə gəlir, ancaq qorxaqlığın buynuzu olmur ki!

Qorxağam, vəssalam.

Əlcəkləri də, qorxaqlığımı da yada saldıqca lap dilxor olurdum. Ona görə də yolüstü bir yerə dönüb vurmaq fikrinə düşdüm. Ernidə üçcə qədəh içmişdim, özü də axıncısını heç yarı da eləməmişdim. Əlimdən heç nə gəlməsə də, vurmaq işində ustayam. Gecəni səhərə kimi içərəm, zərrəcə hiss olunmaz. Əlbəttə, kefimə soğan doğramasalar. Hutton məktəbində oxuyurdum, bir şənbə günü axşam dostum Raymond Qoldfrabla bir pint viski götürüb özümüzü verdik kapellaya, orada bizi görən olmayacaqdı, qabı dibinə kimi boşaltdıq. O, tamam dəmləşdi, amma mənim heç dilim də topuq vurmurdu, ancaq özümü daha sərbəst, daha qayğısız hiss eləyirdim. Bircə yatağa girəndə ürəyim bulandı, gedib qusdum. İstəsəm, heç qusmazdım, özümü saxlaya da bilərdim.

Qısaı, yolda az qala sarsaq bir bara girmişdim, amma baş tutmadı, oradan ayaq üstə güclə dayanan iki oğlan çıxdı. Başladılar məndən metronun yerini soruşmağa. Biri sur-şumbatından kubalıya oxşayırdı və mən onların başa salanacan, bu kubalıya oxşayanın iyli-qoxulu nəfəsi üzümü daladı. Ödüm ağzıma gəldi. Bu it ölününün iyi gələnlə bara girməkdən vaz keçdim, birbaşa mehmanxanaya yollandım.

Holl bomboş idi, amma, elə bil, burada əlli milyon siqaret çəkmişdilər. İyindən başım fırlandı. Hələ yuxum gəlməsə də, özümü çox pis hiss eləyirdim. Tamam dilxorçuluq idi. Ölsəm, bundan yaxşıydı.

Birdən başıma sarsaq bir iş gəldi gəldi.

Liftə minəndə liftçi oğlan dedi:

– Əylənmək istəyirsinizmi cavan oğlan? Yoxsa, gecdir sizin üçün?

– Başa düşmədim, – dedim. Doğrudan da, nə demək istədiyini başa düşmədim.

– Qız-zad lazım deyil ki?

– Mənə? – Çox sarsaq cavab oldu. Axı bu cür qəfil, özü də açıq-saçıq sual eşidəndə adam istər-istəməz özünü itirir.

– Neçə yaşınız var, şef? – Liftçi oğlan soruşdu.

– Nə olub ki? – dedim. – İyirmi iki.

– Hımm... Hə, nə deyirsiniz? İstəyirsinizmi? Bir dəfəsi beş dollar, gecəsi isə on beş. – O, saatına baxdı. – Sabah saat on ikiyə kimi. Bir dəfəsi beş, sabah saat on ikiyə kimi isə on beş dollar.

– Razıyam, – dedim. Düzü, prinsipcə mən özüm belə şeylərin əleyhinəyəm, ancaq dilxorçuluq məni elə basmışdı ki, başımı itirmişdim. Məsələ də bundaydı. Adam dilxor olanda heç özü də bilmir neyləyir.

– Razısan? Hansına? Bir dəfəliyinə, yoxsa sabaha kimi? Mən bunu bəri başdan bilməliyəm.

– Bir dəfəliyinə.

– Oldu. Hansı otaqda qalırsınız?

Əlimdəki qırmızı şeyin üstündəki nömrəyə baxdım. On iki iyimi iki dedim və dərhal belə bir işə razılaşığımıza peşman oldum, amma artıq çox gec idi.

– Oldu. On beş dəqiqəyə qızı göndərirəm. – Qapını açdı, mən çıxdım.

– Barı sir-sifətdən babat şeydimi? – soruşdum. – Qoca-zad olmasın ha?

– Qoca-zad deyil. Bu barədə narahat olmaya bilərsiz, şef.

– Pulunu kimə verməliyəm?

– Qıza, – dedi. – Onda getdim, şef. – Qapını, demək olar ki, üzümə çırpdı.

Otağa girdim, saçlarımı bir balaca islatdım, amma mənim bu pırpız saçlarım o qədər coddur ki, nə qədər darasam da bir yana çıxara bilmədim. Sonra yoxladım görüm ağzımdan Ernədə içdiyim sodalı viskinin, o qədər çəkdiyim siqaretin iyi gəlmir ki. Bunu bilmək çətin deyil, ovcumu dikinə ağzımın qabağına tutub nəfəsimi üzüyuxarı, burnuma sarı verirəm. Ağzımdan iy gəlməsə də, yenə hər ehtimala qarşı dişlərimi yaxşı-yaxşı yudum. Köynəyimi də dəyişib təzəsini geyindim. Bilirəm, bir qəhbədən ötrü bu qədər sıgallanıb-bəzənməyim sizə gülməli görünəcək, ancaq bu yolla heç olmasa, bekarçılıqdan canımı qurtarmağa çalışırdım. Həm də nədənsə bir balaca əsəbiydim. Düzdür, artıq ehtirasım da cuşə gəlməyə başlamışdı, amma nədənsə yenə əsəbi kimiydim. Düzünü bilmək istəsəniz, mən hələ qadınla olmamışam. Gerçək sözümdü. Neçə dəfə fürsət düşüb, az qalıb ki, bakirliyin daşını atam, amma bir şey çıxmayıb, yarı yoldan qayıtmışam. Hər dəfə nəsə bir şey mane olub. Məsələn, qızgildə olanda bir də gördün işin şirin yerində atasından biri böyükdən çıxdı, daha doğrusu, qorxursan ki, gəlib çıxar. Yaxud da kiminsə maşınında oturmuşuqsa, onda həmişə, hökmən, maşın sahibinin də yanında biri olub. Oğlan cəhənnəm, amma onun yanında oturan qız dəqiqəbaşı dönüb arxaya baxmasa, bağı çatlayar. Bunların, gərək, hər şeydən xəbəri ola. Qisası, hər dəfə nə isə bir qənbərqulu çıxıb ortalığa. İki dəfə lap az qalmışdı. Biri heç yadımdan çıxmaz. Axırı nədən korlandı, yadımda deyil. Adətən, bir qızla – əlbəttə, əgər o qız qəhbə-zad deyilsə – mazaqlaşarkən, qızışib lap son həddə çatanda birdən həmin qız başlayır yalvarmağa ki, “eləmə”. Mənim də bədbəxtliyim ondadır ki, o dəqiqə bu qızın dediyinə qulaq asıram. Çoxları bunu vecinə də almır. Mənsə bacarmıram. Heç cür baş açmaq olmur. Bilmirsən, doğrudanmı, buna razi deyillər, yoxsa sadəcə qorxudan belə eləyirlər ki, şayət sən özünü saxlaya bilməsən, axırda bütün günahı sənə boynuna atsınlar, özlərini təmizə çıxarsınlar. Sözü qisası, deyirlər “eləmə”, mən də eləmirəm. Lap düzü, mənim onlara yazığım gəlir. O mənada ki, bu qızlar çox huşsuz məxluqdurlar. Bir balaca onları öpüb eləyən kimi, hiss eləyirsən ki, təmiz ağıllarını itirirlər. Qız ki ehtirasa gəldi, qızışdı, onda bir qram da ağı deyiləm şey qalmır. Buna görə də mən onları heç cür başa düşə bilmirəm. Deyirlər “eləmə”, mən də eləmirəm. Sonra da hər dəfə onları evlərinə ötürəndə özümə söz verirəm ki, bir də onlara qulaq asmayacam, amma yenə özümə bacarmıram.

Nə isə, köynəyimi dəyişəndə fikirləşdim ki, bundan da münasib fürsət bir də ələ düşməyəcək. Fikirləşdim ki, bu qız qəhbə-zad olsa da, ondan çox şey öyrənmək olar. Bu da evlənilib eləyəndə karıma gələr. Bu evlənmək məsələsi arabir məni yaman narahat eləyir. Hutton məktəbində oxuyanda əlimə bir kitab düşmüşdü. Orada yaraşlıq, fəndgir və çox ehtiraslı bir oğlandan danışdı. Adı hələ də yadımdadır: müsyo Blanşar. Çox murdar kitab idi, amma bu Blanşar dediyim pis oğlan deyildi. Onun Avropada, Riverada böyük bir qəsri varmış, özü də boş vaxtlarını o qəsrdə qadınları şallaqla döyməklə keçirərmiş. Düzdür, çox qorxmaz, ürəkli adammış, amma qadınları o dünyalıq olanacan döyərmiş. Əsərin bir yerində deyir ki, qadın bədəni skripka kimi bir şeydi, onu səsləndirmək üçün, gərək, əla çalğıçı olasan! Çox iyirənc kitab idi, – özüm də hiss elədim bunu – o gündən bu skripka məsələsi heç beynimdən

çixmır. Bax, buna görə də evlənməzdən qabaq bəzi şeyləri praktikada yoxlamaq istəyirdim. Kolfield və onun ecazkar skripkası! Necədir? Əslində, iyrənc şeydi, özüm də bilirəm, amma o qədər də yox. Məncə, gərək, adamın belə şeylərdən də başı çıxsın, bunun nə zərəri? Sözün açığı, bir qızla bir yerə düşəndə, vaxtımın yarısı havayı gedir: başım özümə qarışır, allah haqqı! Deyirəm birdən onun xoşuna-zadına gəlmərəm. Özünüz başa düşürsünüz də. Məsələn, elə bayaq haqqında sizə danışdığım o qızı götürək, o qızla ki az qalmışdı sərhədi keçək. Ha eləyib onun məmədənini çıxaranacan düz bir saat vaxt itirmişdim. Onacan da qız az qalmışdı gözümün içinə tükürə.

Bir sözlə, otaqda var-gəl eləyə-eləyə, bu qəhbənin nə vaxt gəlib çıxacağını gözləyirdim. Öz-özümə deyirdim, kaş qəşəng bədəni olaydı. Bir də ki qəşəng olmasa da olar. Əsas məsələ bu işi tez başa vurmaqdır. Nəhayət, qapını döydülər, tez onu açmağa tələsdim, ancaq ortalığa atdığım çamadana ilişib üzü üstə yerə sərildim. Az qaldı qılçam qırıla. Mənimki heç gətirmir, tələsdimmi, nəyəsə ilişməliyəm.

Qapını açdım. Qız dimdik önümdə durmuşdu. Əynində dəvə yunundan gen idmançı paltosu vardı, başı isə açıq idi. Sarışın-təhər saçları vardı, amma, deyəsən, özü belə rəngləmişdi. Qocazad deyildi.

– Salam, – dedim. Əsl kübar kimi danışdım. Başım batmasın mənim.

– Moris deyən oğlan sizensiz? – soruşdu. Sir-sifətindən heç mehriban qıza oxşamırdı.

– Liftçi oğlanmı?

– Hə, – dedi.

– Bəli, mənəm. Buyurun içəri! – Dedim. Əməlli-başlı açılmışdım. Allah haqqı.

İçəri keçdi, paltosunu soyunub, çarpayının üstünə atdı. Əynində yaşıl donu vardı. Yanını yazı stolunun dalındakı kreslonun qırağına basıb, başladı qıçlarını yellətməyə. Sonra qıçını qıçının üstünə aşırırsa da, yenə də üst qıçını aşağı-yuxarı yellədirdi. Qəhbədən çıxmıyan iş, yaman səbəbi idi. Gerçək sözümdür. Məncə, çox cavandı, ona görə. Elə mən yaşda olardı. Mən də onun yanındakı iri kresloda oturdum. Siqaret çıxardım.

– Çəkən deyiləm, – dedi. İncə səsi vardı. Güclə eşitmək olurdu. Siqaretə görə heç təşəkkür də eləmədi. Belə tərbiyə almışdı, yəqin.

– Gəlin tanış olaq, – dedim. – Mənim adım Cim Stildir.

– Saatiniz varmı? – Soruşdu. Mənim adım onun heç vecinə də deyildi. – Bura baxın, neçə yaşınız var?

– Mənim? İyirmi iki.

– Həə, məni aldadırsız!

Ondan bu cür söz eşitmək çox qəribəydi. Lap körpə uşaq kimi dedi. Adama elə gəlir ki, qəhbə olan kəs ancaq: “Adə, məni dolamısan,” ya da “Get bu gopu toyuğunuza gəl” – deyər bilər, daha bu cür uşaq kimi: “Həə, məni aldadırsız!”

– yox.

– Bəs sizin neçə yaşınız var? – Mən ondan soruşdum.

– Siz bildiyinizdən çox, – dedi. Nə dilavər qız imiş. – Saatiniz varmı? – yenə o, məndən soruşdu və durub donunu başından çıxardı.

Bunu görəndə özümü tamam itirdim. Birdən-birə də belə şey olar? Bilirəm, belə hallarda, yəni biri sənin gözünün qabağında ayağa durub donunu başından çıxaranda daha çox ehtirasa-zada gəlməlisən, amma mən gəlmədim. Əksinə, tamam dilxor oldum, ehtirasa gəlmək heç yadıma da düşmədi.

– Saatiniz varmı, sizdən soruşuram?

– Yox. Yox. Yoxumdu, – dedim. İlahi, başımı təmiz itirmişdim. – Adınız nədir? – Ondən soruşdum. Əynində tək cə qırmızı alt köynəyi qalmışdı. Dil-dodağım tamam təpimişdi. Gerçək sözümdü.

– Sanni, – dedi. – Di, gəlin, görüm.

– Bəlkə, əvvəlcə bir az söhbətdən-zaddan eləyək, – dedim. Lap uşaqlıq eləyirdim, amma ayrı əlac yox idi, çünki həyəcədən əl-ayağım əsirdi. – Yəni belə tələsirsiniz?

Dönüb mənə elə baxdı ki, elə bil, dəli-zad görmüşdü.

– Nə söhbət eləyəcəyik ki? – Dedi.

– Bilmirəm. Elə-belə. Dedim, bəlkə, könlünüzdən bir balaca gap eləmək keçir. Gəlib yenə də yazı stolunun yanındakı kreslodə oturdu. Deyəsən, xoşu gəlmədi bundan. Yenə də qıçlarını yelləməyə başladı... İlahi, bu nə əsəbi qız imiş.

– Bəlkə, bir siqaret çəkəsiniz? – dedim. Çəkən olmadığımı unutmuşdum.

– Dedim ki, çəkən deyiləm. Özü də bura baxın, nə sözünüz var, deyin. Mənim vaxtım çox azdır.

Bilmirdim nə danışım. İstədim soruşsam, necə olub ki, bu yola düşüb, amma ürəyim gəlmədi, qorxdum. Onsuz da bunu mənə deməzdi.

– Nyu-Yorklusunuz, eləmi? – Axır ki, dilləndim. Ağılıma ancaq bu gəldi.

– Yox. Hollivuddanam, – dedi. Sonra qalxıb paltarlarını çıxarıb atdığı çarpayının yanına getdi. – Bunları asmağa çiyincik varmı? Yoxsa, paltarlarım burada qalib əziləcək. Təzəcə təmizlətdirmişəm.

– Əlbəttə, var, – dedim. Cansıxıcı bekarçılıqdan qurtulduğuma bərk sevindim. Durdum, onun donunu götürüb şkafdan asdım. Ancaq qərībədir, onu asanda yaman pis oldum. Onun mağazaları gəzə-gəzə bu donu necə tapıb aldığını təsəvvürümə gətirdim. O mağazadakılar heç ağıllarına da gətirməyiblər ki, bu qız qəhbədir. Satıcı da, çox güman ki, bunu adi bir qız uşağı hesab eləyib. Bunları fikirləşəndə ürəyim ağrıdı. Heç bilmirəm niyə. Gəlib təzədən oturdum, söhbəti bir az da uzatmaq istəyirdim, amma bu qızın, deyəsən, söhbət eləməklə heç arası yoxudu.

– Siz hər gecə işləyirsiniz? – dedim və deyəndən sonra da hiss elədim ki, çox pis çıxdı bu.

– Aha. – Otaqda o baş-bu başa gəzişirdi. Stolun üstündəki menyunu götürüb baxdı.

– Bəs gündüzlər nə edirsiniz?

Çiyinlərini çəkdi. Yaman arıq idi, lap sümükləri çıxmışdı.

– Yatıram. Kinoya gedirəm. – Menyunu stolun üstünə atıb üzümə baxdı. – Di qurtarın, mənim vaxtım...

– Bilirsiniz, – dedim, – bu axşam mən özümü pis hiss eləyirəm. Yaman yorğunam. Allah haqqı. Arxayın olun, pulunuzu verəcəyəm, amma, gərək, bu dəfə məni bağışlayasınız, yaxşımı? İncimirsiniz ki?

İş ondaydı ki, özüm istəmirdim. Sözü, gərək, düzünü deyəsən, yaman dilxor olmuşdum, sex heç yadıma da düşmürdü. Bu qıza görə, onun şkafdan asılan yaşıl donuna görə. Fikirləşəndə yazığım gəlirdi ona. Bir də ki bütün günü sarsaq kinolarda veyillənən yelbeyin bir qızla belə bir iş görmək mənə yaraşmazdı. Belə bir şeyi mən heç ağılıma da gətirməzdim.

Durub yanıma gəldi, təəccüblə üzümə elə baxdı ki, elə bil, dediyimə inana bilmirdi.

– Nolub? – dedi.

– Heç, – dedim. Qərībədir. Getdikcə əsəbiləşirdim. – Məsələ ondadır ki, bu yaxınlarda operasiya olunmuşam.

– Doğrudan? Harannan?

– Adı nədir onun... klavikordamdan.

– Nə? O nədir elə?

– Klavikord? – Dedim. – Onurğa sütununda olur, yəni lap dərində, sümüyün içində.

– Hii!.. – İcini çəkdi. – Yaman pis şeydi o. – Sonra da gəlib dizimin üstündə oturdu. – Qəşəng oğlansan.

Bu qız məni o qədər əsəbiləşdirdi ki, başladım ağılıma gələni uydurmağa.

– Hələ tamam sağalmamışam, – dedim ona.

– Sən lap o kino artistinə oxşayırsan. Bilirsən də hansına? Bilirsən, bilirsən. Adı nədi onun...

– Yox, bilmirəm, – dedim. Heç cür dizimin üstündən düşmək istəmirdi.

– Lap yaxşı bilirsən. Melvin Duqlasla bir filmdə oynayır. Orada Melvin Duqlasın kiçik qardaşı var ha! Qayıqdan suya yıxılanı deyirəm. Yadına düşdü?

– Yox, düşmədi. Mən kinoya az-az gedirəm.

İndi də başladı şitlik eləməyə. Çox kobudçasına, özünüz başa düşürsünüz də.

– Bədi, dinc durun, – dedim. – Dedim ki, kefim yoxdu bu gün. Təzəcə operasiya olunmuşam.

Yenə də dizimin üstündən düşüb eləmədi. Birdən tərs-tərs üzümə baxdı:

– Bura bax, – dedi, – o zırrama Moris məni durğuzanda, şirin yuxudaydım. Əgər beləydisə...

– Dedim ki, pulunuzu verəcəm, canım haqqı. Məndə də pul itinə tök. Ancaq neyləyim, təzəcə ağır operasiyadan çıxmışam...

– Bəs onda o gicbəsər Morisə niyə demisən ki, sənə qız lazımdır? Hə? Ağır operasiyadan çıxmışdınsa, onda məni neyləyirdin, hə?

– Elə bildim, daha yaxşılaşmışam. Amma, görünür, tələsmişəm. Zarafatsız. Bağışlayın. Bir dəqiqəliyə qalxın, portmanatımı çıxarım. Qalxın, görüm.

Hirsindən lap itə dönmüşdü; amma istər-istəməz dizlərimin üstündən durmalı oldu. Mən də ayağa qalxıb şkaftan portmanatımı götürə bildim. Oradan bir beşlik çıxarıb ona uzatdım.

– Beş niyə? Bunun qiyməti on dollardır.

Hiss elədim ki, nə isə kələyi var. Əvvəldən də elə qorxduğum bu idi. Gerçək sözümdü.

– Moris beş dollar dedi axı, – dedim, – sabaha kimi on beş, bir dəfəsi beş dollar.

– Yox, bir dəfəsi on dollardı.

– O, beş dedi. Üzr istəyirəm, bundan artıq verə bilməyəcəm.

Yenə də çiyinlərini dartdı, lap bayaqkı kimi, nifrətlə.

– Zəhmət olmasa, mənim donumu verin. Əgər sizə əziyyət deyilsə!

Çox müdhiş şey idi bu qız. Hətta o incə-mincə cır səsilə belə adamın canına üşütmə salırdı. Lovğa, gombul, ağız-burnu boyalı qəhbələrdən olsaydı, bəlkə də, bu qədər qorxunc görünməzdi. Donunu şkaftan çıxarıb özünə verdim. Çəkdi başına. Sonra da əl atıb çarpayının üstündən dəvə yunundan olan paltosunu götürdü.

– Hələlik, maymaq, – dedi.

– Hələlik, – dedim. Təşəkkür-zad da eləmədim. Elə yaxşı ki, eləməmişəm.

14.

Sanni çıxıb gedəndən sonra bir müddət kreslodə oturub qaldım, dalbadal iki siqaret çəkdim. Bayırda hava işıqlanırdı. İlahi, özümü nə qədər əzgin hiss eləyirdim. Təklidən elə sıxılır, elə darıxırdım ki, heç təsəvvürünüzə də gətirə bilməzsiniz. Başladım Allı buradaymış kimi onunla danışmağa, özü də bərkədən. Təklidən çox darıxanda bəzən bu cür eləyirəm. Ona deyirəm ki, “Alli, get evə, velosipedini də götür, gəl Bobbi Fellongilin evinin qabağına, orada məni gözlə”. Bobbi Fellon Meyndə bizim lap qonşuluğumuzda yaşayırdı – gör neçə ilin söhbətidir. Nə isə, görün onda nə olmuşdu: bir gün Bobbi ilə mən velosipedlə Sedebeqo gölünə getmək qərarına gəldik. Özümüzlə, necə lazımdır yemək-içmək, bir də xırda çaplı tütənglərimizi götürəcəkdik; biz – onda çox uşağıdıq və elə bilirdik, bu oyuncaq tütənglərlə, nə desən, ovlamaq olar. Nə isə, Allı bizim söhbətimizi eşitdi və başladı ki, mən də sizinlə gedirəm. Mənsə qoymadım. Dedim ki, sən uşaqsan, sənə olmaz. Və o vaxtdan hər dəfə təklidən möhkəm darıxanda Allı gəlib gözümlə qabağında durur, mən də ona deyirəm: “Yaxşı, get evə, velosipedini də götür, gəl Bobbigilin evinin qabağına. Cəld ol”. Elə bilməyin ki, mən bir yerə gedəndə heç vaxt onu özümlə aparmamışam. Yox, həmişə aparmışam. Amma o gün, nədənsə, aparmadım. O heç bundan küsmədi də, – ömründə heç nədən küsüb-inciyən deyildi, – amma mən hələ də hər dəfə bərk darıxanda o günü yadıma salıram.

Axır ki, soyunub yatağa girdim. Yerimə girəndən sonra istədim yuxuqabağı duadan-zaddan oxuyam, amma oxuya bilmədim. Həmişə belədir. Ürəyim istəyəndə də oxuya bilmirəm. Əvvəla, ona görə ki, mən bir növ ateistəm. Düzdür, İsa-zad mənim də xoşuma gəlir, ancaq bu Bibliyadakı başqa yalan-palan söhbətlər heç ağıma batmır. Məsələn, götürək elə o apostolları. Düzünə qalsa, onlardan lap acığı gəlir. Əlbəttə, İsa öləndən sonra bunlar özlərini o qədər də bəd aparmırlar, amma sağlığında onlardan İsayə bir qırıq da fayda yoxdur. İş-peşələri həmişə onu pis vəziyyətdə qoymaq olub. Bibliyadakıların hamısı mənim üçün bu apostollardan min qat yaxşıdır. Düzünə qalsa, Bibliyada İsadən sonra ən çox xoşuma gələn o mağarada yaşayan var ha, sonra da daşla baş-gözünə döyür e, bax, o maymaqdır. Mən o gicbəsəri bu apostollardan onqat artıq istəyirəm. Huttonda oxuyanda bizimlə bir mərtəbədə yaşayan bir oğlan vardı, Artur

Çaylds, mən onunla bu barədə dəfələrlə mübahisə eləmişəm. Bu Çaylds dediyim kvaker idi və Bibliyanı gecə-gündüz əlindən yerə qoymazdı. Yaxşı oğlan idi, mənim də ondan xoşum gəlirdi, amma Bibliyadan, illah da bu apostollardan söhbət düşəndə sözümlər heç düz gəlmirdi. O deyirdi ki, əgər mən apostolları sevmirəmsə, deməli, onda heç İsanı da sevmirəm. Deyirdi, bir halda ki, bu apostolları İsa özü seçib, gərək, onları da sevəsən. Deyirdim, mən də bilirəm, onları İsa özü seçib, amma necə? Təsədüfən. Deyirdim, bəyəm onun vaxtı vardı ki, qapı-qapı düşüb hamını bir-bir yoxlasın?! Əsla! İsanın burada heç bir günahı yoxdur. Məgər onun günahıydı ki, vaxtı yoxuydu? Yadımdadır, bir dəfə Çayldsdan soruşdum ki, sən bilən İsanı satan o İuda var ha, bax, o özünü öldürəndən sonra cəhənnəmə düşüb yoxsa yox? Çaylds dedi: “Əlbəttə, düşüb”. Bax, burada onunla heç cür razılaşa bilmədim. Dedim, min dollardan mərc gəlirəm ki, İsa heç vaxt İudanı cəhənnəmə göndərməzdi. Əgər cibimdə bu qədər pul olsaydı, elə indi də kimlə desən, mərc gələrəm. Çünki mən bu fikirdəyəm ki, İsanın əvəzinə, o apostollardan hansı olsaydı, o yazıq İudanı cəhənnəmə göndərərdi, amma İsa özü heç vaxt belə iş tutmazdı! Çaylds da cavabında deyirdi ki, mənim nöqsan cəhətim ondadır ki, heç bir kilsəyə-zada getmirəm. Düz deyirdi. Gedib eləmədim. Əsas da ona görə ki, valideynlərimin hərəsi bir məzhəbə qulluq eləyirdi, ailəmizdəki bütün uşaqlar isə ateist kimi böyümüşdülər. Lap düzünə qalsa, bu keşişləri görməyə gözümlər yoxdu. Hansı məktəbdə oxumuşamsa, oradakı keşişlərin hamısının ibadətə başlayan kimi səslərini qəsdən yoğunladan görmüşəm. İlahi, adamın lap əti tökülür. İndiyəcən də başa düşürəm ki, ibadət zamanı onlar niyə öz təbii səsləriylə danışmaq istəmirlər. O qədər süni, o qədər saxta çıxır ki! Nə isə, yataqda uzanmışdım, heç cür dua eləyə bilmirdim. Hər dəfə başlayan kimi, bu yelbeyin Sanninin mənə maymaq dediyi gəlib gözümlər qabağında dururdu. Axırda dözmədim, durub yerin içində oturdum, bir siqaret də yandırdım. Yaman sarsaq tamı vardı. Pensidən çıxandan bəri düz iki qutu siqaret çəkmişdim.

Elə əlimdə siqaret təzəcə uzanmışdım ki, qəfil qapını döydülər. Ürəyimdə deyirdim ki, kaş bu döyülən mənim qapım olmayaydı, amma lap yaxşı bilirdim ki, mənimkidir. Nədən özüm də bilmirəm, amma bilirdim. Hələ döyən kim olduğunu da yaxşı bilirdim. Belə həssaslıq mənə də var.

– Kimdir orada? – Soruşdum. Əməlli-başlı qorxmışdım. Belə şeylərdə yaman ağciyərim. Qapını yenə də döydülər. Özü də lap bərkdən.

Axırda yerimdən durdum, əynimdə tək pijama qapını açdım. Heç otağın işığını da yandırmadım, çünki xeyli işıqlanmışdı. Sanni ilə Moris – o üz-gözü sızanaqlı liftçi oğlan qapının ağzını kəsib durmuşdular.

– Nə istəyirsiniz? – Dedim. Aman allah, səsim tir-tir titrəyirdi.

– Heç, – Moris dedi, – Çox yox, beşcə dollar. – O, hər ikisinin əvəzindən danışdı. Sanni isə onun böyründə dayanmışdı. Ağzı açılı vəziyyətdə.

– Verdim ki, ona. Düz beş dollar, inanmırsan, özündən soruş, – dedim. Səsim hələ də tir-tir titrəyirdi.

– On dollar olmalıdır, şef. Mən sizə demişdim axı. Bir dəfəsi on dollar, gecəsi on beş. Mən sizə belə demişdim axı.

– Siz belə deməmişdiniz. Dediniz ki, bir dəfəsi beş dollardır. Sabaha kimi isə on beş dollar.

Yaxşı, yaxşı, ola bilsin mən yaxşı eşit...

– Sayın bura görüm, şef.

– Axı niyə? – İlahi, ürəyim elə çırpınırdı ki, elə bil, yerindən çıxacaqdı. Barı geyinmiş olaydım. Əynində tək bir pijama belə bir vəziyyətə düşmək tamam dəhşətdir.

– Tez eləyin, şef, – Moris səsinə qaldırdı. Sonra da o murdar əliylə mənə elə itələdi ki, az qaldım dalı üstə yerə dəyəm, yaman güclüymüş, əclaf. Bir də onda özümə gəldim ki, ikisi də içəridədir.

Elə bil, öz evlərindəydilər. Sanni yanını pəncərənin qırağına basdı. Moris də iri kreslodə yayxanıb, yaxasını açdı. Əynindəki liftçi forması idi. İlahi, hirsimdən zəncir gəmirirdim.

– Yaxşı, şef, bizi çox gözlətmə. Mən işə qayıtmalıyam.

– Dedim ki, mən sizə bir sent də borclu deyiləm. Mən elə indicə ona beş...

– Buraxın bu cəfəngiyatı. Tez olun, pulu çıxarın.

– Axı beş dolları ona nəyə görə verməliyəm? – Dedim. Səsim hələ də titrəyirdi. – Siz mənə kələk gəlmək istəyirsiniz.

Moris liftçi köynəyinin yaxasını təmiz açdı. Altdan heç nə, mayka-zad da geyinməmişdi, birca boğazına saxta köynək yaxalığı keçirmişdi. Tüklü, şişman qarnı vardı.

– Heç kim heç kəsə kələk gəlmək fikrində deyildi, – o dedi. – Verin pulu, şef.

– Vermirəm.

Elə bunu demişdim ki, o kreslodan durub mənə sarı gəldi. Yerişindən çox yorğun və ya tənge gəlmiş adama oxşayırdı. İlahi, ürəyim qopdu. Yadımdadır, istər-istəməz əllərimi yuxarı qaldırıb özümü qorumağa çalışdım. Məncə, tək pijamada olmasaydım, bəlkə də, bu qədər qorxmazdım.

– Verin pulu, şef. – Gəlib düz qabağımda durdu. Elə bil, ayrı söz bilmirdi. – Verin pulu, şef. – Əsl heyvandı, durmuşdu.

– Vermirəm.

– Şef, siz məni hövsələdən çıxarmayın. Yoxsa sizinlə başqa cür danışmalı olacam. Mən belə istəməzdim, amma, görünür, başqa çarə yoxdur, – dedi. – Siz bizə beş dollar borclusunuz.

– Mən sizə heç nə borclu deyiləm, – dedim. – Əgər siz mənə əl qaldırırsanız, elə qışqıracam ki, bütün mehmanxana ayağa qalxacaq. Polis-zad da. – Səsim indi lap bərk titrəyirdi.

– Bağır, istəyirsən lap boğazın yırtılanacan bağır. – Moris dedi. – Nolar, onda valideynlərin də xəbər tutar ki, sən bu gecəni fahişə ilə yatmışsan. Özün də abırlı bir ailədənsən. – Bic-bicəngənin biriydi, əclaf. Vicdan haqqı.

– Əl çəkin məndən. Siftədən on dollar desəydiniz, onda başqa məsələ. Ancaq siz...

– Deməli, öz xoşunla vermək istəmirsən, hə? – O, məni qarıya dirədi. Tüklü, murdar qarnıyla az qala üstümə yıxılmışdı.

– Əl çəkin məndən. Çıxın mənim otağımdan, – dedim. Hələ də əllərimi yuxarı qaldırıb, qarıya qısılmışdım. İlahi, mən nə aciz adam imişəm.

Birdən Sanni dilləndi:

– Bura bax, Moris. Götürüm onun portmanatını? Budur, burada, adı nədi onun...

– Götür.

– Əl vurmayın mənim portmanatıma!

– Götürdüm, – Sanni dedi. Əlindəki beşliyi havada yellətdi. – Görürsən, nə qədər borcluydun o qədər də götürmüşəm. Mən sənə üçün oğru-zad deyiləm.

Birdən ağlamaq tutdu məni. Nə qədər elədim, olmadı, özümü saxlaya bilmədim.

– Görürəm necə oğru deyəsiniz, gözüm görə- görə pulumu götürürsünüz...

– Kəs səsinə! – Moris üstümə çəmkirdi və məni itələdi.

– Ey, dəymə ona, – Sanni dedi. – Gəl gedək. Nə qədər borcluydu, götürdük. Burax getsin.

Nəyə lazım.

– Gəlirəm, – Moris dedi, amma yerindən tərpənmədi.

– Eşitmirsən, Moris. Burax onu.

– Mənim onnan nə işim var! – Elə dedi ki, guya, bundan fağırı yoxmuş. Sonra da pijamanın üstündən mənə bir dürtmə vurdu. Harama vurduğunu deməyəcəm, amma ağrıdan ikiqat oldum. Dalınca qışqırdım ki, murdarın, heyvanın yekəsidir.

– Nə dedin? – Kar adamlar kimi əlini qulağının dibinə qoydu. – Nə dedin? Dedin ki, nəyəm? Hələ də hönkürürdüm. Hirsimdən bağrım çatlayırdı.

– Hə, hə, murdarın, heyvanın yekəsisən. Fırıldaqçı heyvan, köpəyoğlu. İkiçə ildən sonra dilənçi gününə düşəcəksən, küçələrə düşüb dilənəcəksən. Cır-cındır içində ağzının suyunu axıdacaqsan. Və o, məni vurdu. Nə üzümü çevirməyə, nə zərbədən yayınmağa macal tapa bilmədim. Bir də onu hiss elədim, qarnım ağrıdan partlayır.

Yox, huşumu-zadımı itirmədim, çünki yadımdadır; başımı yerdən qaldıranda onların ikisi də otaqdan çıxıb qapını örtülər. Sonra uzun müddət döşəmədə sərəli qaldım. Stredleyter məni vuranda olduğu kimi. Ancaq bu dəfə fikirləşdim ki, öləcəyəm. Gerçək sözümdü. Elə bil, boğulurdum, güclə nəfəs alırdım. Axırda ayağa qalxıb hamama gedəndə dikələ də bilmədim, əlim qarnımda beli bükülü qaldım.

Ancaq məndən ağılsız adam yoxdur. Allah haqqı, yoxdur. Hamama gedəndə, başladım özümü inandırmağa ki, guya, qarnıma güllə dəyib. Guya, bu Moris məni güllə ilə vurub. Və indi də hamama ona görə gedirəm ki, orada bir qurtum qədimdən qalma “burbon” və ya buna bənzər bir şey içib əsəblərimi sakitləşdirəm, sonra da əsl cəngə başlayam. Təsəvvürümə gətirdim ki, budur, bu andıra qalmış hamamdan çıxıram, paltarımı geyinmişəm, cibimdə də tapança var. Amma yaralıyam, bir balaca səndələyirəm. Və məhəccərdən tuta-tuta pilləkənlərlə aşağı düşürəm, liftə, əlbəttə ki, minə bilmərəm, ağızımdan qan gəlməyə başlayıb. Əlim qarnımda, barmaqlarımın arasından qan fişqıra-fişqıra bir-iki mərtəbə aşağı düşürəm. Sonra liftin zəngini basıram. Bir az keçir, Moris qapını açır, əlimdə tapança məni görə kimi, qorxusundan heyvan tək bağıra-bağıra yalvarır ki, ona dəyməyim. Piy basmış, qıllı qarnına düz altı güllə boşaldıram! Sonra da tapançanı liftin şaxtasına tullayıram. Əlbəttə, üstündəki barmaq izlərini siləndən sonra. Və nəhayət, sürünə-sürünə öz otağıma qalxıram. Ceynə zəng vururam ki, gəlib yaramı sarısın. Budur, Ceyn böyrümdə oturub, siqareti dodağıma uzadır, mən isə tamam qan içindəyəm. Lənətə gəlsin bu filmləri! Gör bir adamı nə hala salır! Zarafatsız. Düz bir saat hamamdan çıxmam, yaxşı-yaxşı yuyundum. Sonra gəlib yerimə girdim. Xeyli müddət yuxum gəlmədi, – hələ də yorulmamışdım, – amma axırda məni yuxu apardı. Əslinə qalsa, o gecə intihar etmək fikrinə düşmüşdüm. İstəyirdim özümü pəncərədən atım. Çox güman ki, atacaqdım, amma qorxdum ki, mən yerə düşəndən sonra dərhal gəlib üstümü örtən olmayacaq. İstəmirdim ki, yoldan ötən gicbəsər ağızıgöyçəklər gəlib mənim meyitimə orada qan içində görsünlər.

15.

Çox yata bilməmişdim, çünki ayılında, mənə, saat on olardı. Siqaret yandıran kimi, hiss elədim ki, bərk acmışam. Axırncı dəfə dünən Brossar, Ekli, mən Egerstouna kinoya gedəndə yediyim ikicə bifşteks olmuşdu. Gör nə vaxtdan yeməmişəm! Elə bil, üstündən əlli il keçib. Telefon böyrümdəydi, aşağı zəng vurub, otağa yemək gətirtmək istədim, amma birdən fikrimi dəyişdim. Qorxdum o yeməyi Morislə göndərərlər. Onun mürdəşir sifətini bir də görmək istəmirdim. Ona görə bir müddət yerin içində uzanıb qaldım. Bir siqaret də çəkdim. Fikrimdən keçdi ki, Ceynə zəng vurum görüm evlərinə gəlibmi, amma vurmam, kefim yox idi.

Əvəzində, Salli Heysə zəng vurdum. O, “Meri A. Vudrof” məktəbində oxuyurdu və bilirdim ki, indi tətildə, evlərindədir. İki həftə bundan qabaq ondan məktub almışdım. Elə bir dəlisi-zadı deyildim onun, sadəcə çoxdanın tanışydı. Özü də sarsaqlığımdan onu ağıllı, savadlı bir qız bilirdim. Ona görə ki, teatrdan, tamaşalardan, ədəbiyyatdan – bir sözlə, belə şeylərdən çox həvəslə danışdı. Belə şeylərdən dəm vuran adamların, əslində, küt olduqlarını mən haradan biləydim? Buna vaxt lazımdır: Salli də beləydi. Onun da kütün, yelbeyinin biri olduğunu neçə ildən sonra başa düşdüm. Mənə, biz onunla bu qədər çox öpüşüb-eləməsəydik, bəlkə də, xeyli tez başa düşərdim. Mənim bir nöqsan cəhətim varsa, o da elə budur: kiminlə öpüşürəmsə, elə bilirəm ondan ağıllı, bilikli adam yoxdur. Bunun ona nə dəxli? Özüm də bilmirəm.

Nə isə, ona zəng vurdum. Əvvəlcə qulluqçu cavab verdi. Sonra atası. Axırda özü gəldi.

– Salli, sən sənmi? – Soruşdum.

– Bəli. Kimdir danışan? – dedi. Guya ki, bilmirdi, yaman fırlıdaq qızdı. Bayaq atasına dedim axı kimdir danışan.

– Holden Koldfild! Necəsən?

– A a-a... Holden. Yaxşıyam. Bəs sən necəsən?

– Mən də yaxşıyam. Bura bax, məktəbdə nə var, nə yox?

– Hər şey yaxşıdır, qaydasındadır, – dedi. – Özün bilirsən də.

– Nə yaxşı. Qulaq as, səhər-səhər başqa işin-zadın yoxdur ki? Deyirəm bu gün bazar günüdür, bir-iki yerdə gündüz tamaşası var. Xeyriyyə cəmiyyəti-zadı üçün. Bəlkə, gedib baxaq, hə?

– Bəlkə, nədir, hökmən. Qiyamət olar!

Qiyamət. Dünyada zəhləm gedən bir söz varsa, o da bu «qiyamət» sözüdür. Bir anlığa ağılımdan keçdi ki, ona deyəm, tamaşanı-zadı yadından çıxar, amma çənəmiz qızıqdı söhbətə, yadımdan çıxdı. Daha doğrusu, onun çənəsi qızıqmışdı. Heç ağzımı açmağa da aman vermirdi. Əvvəlcə, bir Harvard tələbəsindən söz saldı, – bu yazıq, yəqin ki, hələ birinci kursda-zaddaydı, amma təbii ki, Salli burasını mənə demədi, – guya, bu oğlan onun dərdindən dəli-divanəymiş. Gecə-gündüz ona zəng vurmuş. Gecə-gündüz ha! Gopun yekəliyinə bax! Sonra başqa bir oğlan, Vest Poynt kursantı düşdü ortalığa. Sən demə, bu bədbəxt də onun dərdindən özünü öldürməyə hazırmış. Böyük iş olub. Sözü nü kəsdim. Dedim ki, saat ikidə «Baltimor» mehmanxanasındaki saatin altında onu gözləyəcəyəm, özü də gecikib eləməsin, tamaşa saat üçün yarısında başlayır. Çünki gecikmək onun peşəsiydi. Dəstəyi yerə qoydum. Bu qızın danışığına qulaq asanda adamın əti tökülür, amma canıyanmış yaman qəşəng şeydi.

Salli ilə vədələşəndən sonra yataqdan qalxdım, geyindim, çamadanlarımı yığışdırdım. Otaqdan çıxmamış sonuncu dəfə pəncərədən bayıra baxdım. Bilmək istəyirdim, görün gecəki o ibnələr indi neyləyirlər, amma hər iki pəncərədə pərdələr aşağı salınmışdı. Gündüzlər bunlardan mərifətliyi yox imiş ki! Sonra dəhlizə çıxıb, liftə sarı yönəldim, ona çatan kimi düyməsini basdım. Moris gözümdə dəymirdi. Təbii ki, bu heyvanı görmək arzusunda da deyildim.

Mehmanxananın önündə taksi tutdum, ancaq hara gedəcəyimi hələ özüm də bilmirdim. Getməyə yerim yox idi. Hələ bazar günüydü və çərşənbə gününəcən, lap tezi çərşənbə axşamınacan evimizə qayıda bilməzdim. Başqa mehmanxanaya-zada da getmək istəməyirdim, çünki bir daha ağız-burnumu əzdirmək fikrində deyildim. Ona görə də sürücüyə dedim ki, mərkəzi vağzala sürsün. Bu vağzal “Baltimor” mehmanxanasının yaxınlığındaydı, mən də Salli ilə elə orada görüşməliydim. Fikrimdə tutmuşdum ki, çamadanlarımı vağzaldakı saxlama kamerasında ağız kilidli dəmir yeşiklərdən birinə qoyaram, – onun açarını adamın özünə verirlər – sonra gedib bir yerdə səhər yeməyi yeyərəm. Yamanca acmışdım. Taksidə portmanatımı çıxarıb pullarımı saydım. İndi yadımda deyil, nə qədər pulum qalmışdı, hər halda, o qədər varlı deyildim. İki həftənin içində bir əmək pulu xərcləmişdim. Vicdan haqqı. Məndən israfçı adam tapmaq çətindir. Xərcləməyəndə də salıb itirirəm. Çox vaxt da restoranlarda, gecə klublarında-zadda xırdamı geri almağı unuduram. Evdəkilər də bunu biləndə cin atına minirlər. Onları başa düşmək çətin deyil. Atam varlı olmağına varlıdır. Düzdür, nə qədər qazandığımı dəqiq deyə bilməyəcəyəm, çünki mənim yanımda belə söhbətlər eləmir, ancaq bilirəm ki, çox qazanır. Özü hüquqşünasdır, bir şirkətin hüquq məsləhətçisidir. Belə adamların iş pulunu balta kəsməz. Çox qazanmağını bir də ondan bilirəm ki, həmişə müxtəlif Brodvey tamaşalarının təşkilinə pul buraxır. Özü də həmişə həmin tamaşalar hər dəfə iflasa uğrayır, bu da anamı təmiz hövsələdən çıxarır. Allı öləndən sonra onun əsəbləri tamam korlanıb. Yaman əsəbi olub. Məktəbdən yenə də qovulduğumu ona bildirməkdən qorxmağımın bir səbəbi də elə budur.

Çamadanlarımı saxlama kamerasına verəndən sonra vağzalın böyründəki balaca bir qəlyanaltıya girib nahar elədim. Həmişəkinə baxanda bu dəfə yaman çox yedim; apelsin şirəsi, ətli qayğanaq, tost və bir fincan da qəhvə. Adətən, səhərlər ancaq apelsin şirəsi içirəm. Çox yeməklə aram yoxdur. Vicdan haqqı. Elə buna görə də bir dəri, bir sümüyəm. Ətə-qana gəlmək üçün bir vaxt xüsusi yemək norması təyin etmişdilər, demişdilər ki, gərək, çoxlu xəmir xörəyi-zadı yeyəm, amma bir dəfə də buna əməl eləməmişəm. Yolum bir yana düşəndə də pendir buterbrodundan və bir stəkan turşumuş süddən savayı dilimə heç nə vurmuram. Düzdür, az olmağına azdır, amma bircə elə bu turşumuş süddəki vitaminlər nəyə desən dəyər. H. V. Koldfild. Holden Vitamin Koldfild!

Qayğanağa təzəcə girişmişdim ki, iki rahibə əllərində çamadan – yəqin başqa monastıra-zada köçürdülər və burada indi qatarı gözləyirdilər – içəri girdi və gəlib mənimlə bir stolda oturdular. Əllərindəki çamadanları bilmirdilər hara qoysunlar, tez onların dadına çatdım. Çox ucuz, nimdəş çamadanlardı, küçəyə atsan, götürən də olmazdı. Bilirəm, məsələ bunda deyil, amma mənim bu cür çamadanlarla yola çıxan adamlardan zəhləm gedir. Məni qınamayın: əlinə bu cür çamadan olan adama baxanda belə ürəyim bulanır. Bir dəfə başıma gəlib. Eklton-Hillzdə oxuyanda Dik Sleycl adlı oğlanla bir otaqda qalırdım. Onun da belə cındır çamadanları var idi. O bu çamadanları rəfə qoymaq əvəzinə, həmişə çarpayısının altında gizlədirdi ki, heç kəs onları

mənimkilərlə yanaşı görməsin. Bu da mənə yaman pis təsir eləyirdi, az qalırdım özümünküləri götürüb pəncərədən-zaddan bayıra tullayam, ya da elə üstündə də bir az pul verib onunkularla dəyişəm. Mənimki əsl dəridən idi, özü də mən bilən çox bahalıydı. Amma hər şey tərsinə oldu. Görün bir neylədim. Axırda mən də öz çamadanlarımı rəfdən götürüb öz çarpayımın altına soxdum, dedim, qoy bu Sleycl yazığın nə gözü görsün, nə də könlü bulansın. İndi siz görün o neylədi? Elə sabahı gün mənim çamadanlarımı çarpayımın altından çıxardı, əvvəlki yerinə, rəfə qoydu. Bir xeyli fikirləşəndən sonra, axır ki, bunun səbəbini başa düşdüm: sən demə, ona görə belə eləyirmiş ki, içəri girənlər elə bilsinlər, bu, onun çamadanlarıdır. Yalnız buna görə! Qərribə oğlan idi. Çünki həmişə mənim çamadanlarıma lağ eləyirdi. Elə hey deyirdi ki, sən çamadanlarından meşşan iyi gəlir. Bu andıra qalmış “meşşan” sözü dilinin əzbəriydi. Nə bilim, haradan oxumuşdu, haradan eşitmişdi, hey dilindən düşmürdü. Nəyim vardı, hamısı meşşan sayılırdı onunçün. Hətta mənim qələmim də meşşan iyi verirdi. Hərçənd, yazılarının çoxunu mənim bu qələmimlə yazırdı; amma dəxli yoxdur, meşşan iyi verirdi, vəssalam. İki ay bir otaqda qala bildik. Sonra ikimiz də xahiş elədik ki, yerimizi dəyişsinlər. Ən qərribəsi də bu oldu ki, otaqları dəyişəndən sonra onun üçün darıxmağa başladım. Çünki çox baməzə oğlan idi, bir yerdə çox lağlağı eləmişdik. Onun da mənim üçün darıxdığım eşitsəydim, təəccüb eləməzdim. Əvvəllər o mənim şeylərimə “meşşanlıq əlamətidir” deyəndə, elə-belə zarafat eləyirdi, mən də buna fikir-zad vermirdim. Deyirdim, zarafatdır da, eləyirik. Amma sonra hiss elədim ki, bunun zarafatdan keçib. Məsələ ondadır ki, sən çamadanların onunkundan yaxşı olanda, yəni səninkilər təptəzə, bahalı, onunkular isə ucuz, cır-cındırırsa, onda o adamlar bir otaqda yaşamaq qeyri-mümkündür. Deyəcəksiniz ki, əgər o ağıllı, savadlıdırsa, güclü yumor hissənə malikdirsə, onda çamadanların bura nə dəxli var? Dəxli var. İnanın mənə. Mən elə bu səbəbdən Stredleyter kimi dəyyusla bir otaqda qalırdım. Heç olmasa, bu dəyyusun da çamadanları mənimki kimi bahalıydı, təzəydi.

Nə isə, bu iki rahibə ilə bir stolda oturmuşdum və yavaş-yavaş söhbətə başlamışdıq. Lap böyrümdə oturanın həsir zənbili vardı. Belə zənbilləri, adətən, yeni il qabağı küçələrdə, illah da Beşinci avenyuda, iri univermaqların önündə dayanıb ianə toplayan rahibələrin, ya da Xilaskarlıq ordusuna məxsus qızların əllərində görmək olar. Nə isə, lap böyrümdə oturan həmin rahibə əlindəki zənbili yerə saldı, tez əyilib götürdüm, özünə verib soruşdum ki, o da xeyriyyə cəmiyyəti üçün ianə toplayırmı? Dedi ki, yox. Dedi çamadanı qablaşdıranda zənbil onun içinə yerləşməyib, ona görə əlində götürüb. Başını qaldırıb üzümə baxanda dodaqları qaçdı. Yekə burnu var idi. Gözünə də kor-kobud dəmir sağanaqlı eynək taxmışdı. Amma sifətdən pis deyildi.

– Elə bildim, siz də ianə yığanlardansınız, – dedim. – Mən də bir qədər sədəqə vermək istəyirdim. Bəlkə, elə indi verim, sonra yığıb-eləyəndə ora qatarsınız.

– Oh, siz nə nəcib adamsınız, – dedi. O biri rahibə də başını qaldırıb üzümə baxdı. O bayaqdan qəhvə içə-içə önündəki qara cildli kitabdan gözünü çəkmirdi. “Bibliya”ya oxşayırdı, amma nədənsə çox nazik idi. Hər halda, dini kitab olardı. Hər ikisinin yediyi yalnız tost idi və adama bir fincan da qəhvə götürmüşdülər. Bunu görəndə ürəyim ağrıdı. Mən burada ətli qayğanaq, nə bilim nə yeyirəm, bu yazıqlar da tək bir tostla qəhvə içirlər.

Onlar məndən sədəqə kimi on dollar götürməyə razı oldular. Tez-tez soruşurdular, yəni mənim buna gücüm çatarmı? Dedim, heç narahat olmayın, nə qədər desəniz, pulum var, amma, deyəsən, buna heç cür inana bilmirdilər. Axır ki, birtəhər götürdülər. İkisi də dönə-dönə o qədər təşəkkür elədi ki, utandığımдан bilmədim neyləyim. Tez söhbəti dəyişməyə çalışdım. Hara getdiklərini soruşdum. Dedilər ki, müəllimədirilər, Çikaqodan təzəcə gəlirlər və indi 168-ci, yoxsa 186-cı küçədə bir sözlə şəhərin lap qırağında yerləşən monastirlərin birində dərs deməyə gedirlər. Yanımda oturan eynəkli rahibə ingilis dili və ədəbiyyatından, rəfiqəsi isə tarixdən və Amerika konstitusiyasından dərs deyəcəkdilər. Elə o dəqiqə, zırrama kimi, haradansa ağılma gəldi ki, görən bu böyrümdə oturan ədəbiyyat müəlliməsi rahibə ola-ola, ingilis ədəbiyyatından bəzi kitabları oxuyanda nə düşünür? Mən heç o biədəb əsərləri demirəm. Sadəcə olaraq adicə məhəbbətdən-zaddan danışan kitabları nəzərdə tuturam. Elə Tömas Hardinin “Vətənə qayıtma” romanındakı Yustasiya Veyi götürək. Onun elə bir ehtirası-zadı da yoxdu, ancaq istər-istəməz

adamı maraqlandırır ki, görənlər bu rahiblər belə bir kitabı oxuyandan sonra onun haqqında nə düşünürlər. Təbii ki, heç soruşa da bilmədim. Bir onu dedim ki, ədəbiyyat mənim ən çox sevdiyim fəndir.

– Oh..! Doğrudan! Nə yaxşı! – Gözü eynəkli ədəbiyyat müəlliməsi sevincini gizlətmədi. – Bu il hansı kitabları oxumusan. Mənim üçün çox maraqlıdır. – Həqiqətən, məhraban qız idi.

– Belə də. Biz bu il, əsasən, ingilis-sakson dövrünü, “Boevulf”u, “Qrendel”i, “Rendal – mənim oğlum”u bir sözlə, dastanları keçmişik. Amma bununla yanaşı, əlavə oxu da verirdilər, buna ayrıca qiymət düşürdü. Tomas Hardinin “Vətənə qayıtma”sını, “Romeo və Cülyetta”nı, “Yuli Se...”

– Oh! “Romeo və Cülyetta”! Gözəl əsərdir! Yəqin sizin də xoşunuza gəldi, eləmi? – Danışığından heç rahibəyə-zada oxşamırdı.

– Bəli. Xoşuma gəldi. Düzdür, bəzi yerləri məni açmadı, amma bütövlükdə çox təsiredicidir.

– Xoşunuza gəlməyən nədir elə? Yadınıza sala bilərsinizmi?

Düzünü deyim ki, mənim onunla “Romeo və Cülyetta” barədə mübahisə açmağa üzüm gəlmirdi. O mənada ki, bu pyesdə çox açıq-saçıq yerlər var, bu qız da rahibədir. Ancaq neyləyə bilərdim, özü xahiş eləmişdi, danışmaya bilməzdim.

– Bilirsiniz, mən bu Romeo ilə Cülyettadan ötrü o qədər dəli-divanə deyiləm. – Dedim. –

Demirəm ki, xoşuma gəlmir, amma... Heç özüm də baş açmıram. Bəzən adam bezir onlardan. Yəni demək istəyirəm ki, Merkutsionun ölümünə Romeo ilə Cülyettanın ölümündən daha çox təəssüflənirəm. İş bundadır, ki, Cülyettanın əmisi oğlu, – adı yadımdan çıxıb, – bax, o, yazıq Merkutsionu vurub öldürəndən sonra Romeodan o qədər də xoşum gəlmədi.

– Tibaltı deyirsiniz?

– Hə, hə, Tibalt, – dedim. Bu oğlanın adı həmişə yadımdan çıxır. – Bu, Romeonun günahıdır. Merkutsio isə bu pyesdə mənim ən çox xoşuma gələn surətdir. Montekkilərin də, Kapulettilərin də hamısından çox, məhz o xoşuma gəlir. Onlar da pis deyillər, ələlxüsus da Cülyetta, amma Merkutsio, o tamam... yox, bunu sözlə demək çox çətinidir. Çox şən, dilavər oğlandır. Bilirsiniz, mən, ümumiyyətlə, heç kimin, ələlxüsus da onun kimi şən, dilavər bir oğlanın öldürülməsinə dözə bilmirəm. Özü də kiminsə, başqasının ucbatından. Romeo ilə Cülyetta isə başqa məsələ, onlar özləri günahkardırlar.

– Siz hansı məktəbdə oxuyursunuz? – O məndən soruşdu. Yəqin “Romeo və Cülyetta” artıq onu da bezdirmişdi.

Dedim, Pensidə. Bu məktəb haqqında eşitmiş imiş. Dedi ki, çox yaxşı məktəbdir. Dinmədim. Sonra birdən o biri, tarix müəlliməsi dedi ki, getməliyik, tələsirik. İstədim onların da yeməyinin pulunu verəm, ancaq qoymadılar. Eynəkli çeki məndən aldı. Dedi, özümüz verərik.

– Siz onsuz da böyük səxavət göstərdiniz, – dedi. – Sizin kimi məhraban oğlana az rast gəlmək olar. – Doğrudan da, nəcib qız idi. Bir növ mənə Ernest Morrounun anasını xatırlatdı. Qatarda rastlaşdığım qadını deyirəm. İllah da, gülümsəyəndə. – Sizinlə söhbətdən çox məmnun olduq, – deyə əlavə etdi.

Mən də, öz növbəmdə çox məmnun qaldığımı bildirdim. Ciddi sözüm idi. Hələ bir az çəkinməsəydim, onlarla bu söhbətdən daha çox ləzzət alardım. Çünki bütün söhbət boyu qorxurdum ki, birdən mənim katolik olub-olmadığımı soruşarlar. Katoliklər həmişə sənə katolik olub-olmadığımı bilmək istəyirlər. Mənim başıma belə şeylər tez-tez gəlir, qismən də ona görə ki, soy adımla irland soyadıdır. Və məlumdur ki, irlandların çoxu katoliktir. Yeri gəlmişkən, atam özü də əvvəllər katolik olub. Anama evləndəndən sonra isə bunun daşını atıb. Ancaq bu katoliklər elə tipdirlər ki, lap sənə soyadını bilməsələr də, həmişə katolik olub-olmadığımı soruşurlar. Huttonda oxuyanda Luis Şeyni adlı bir katolik oğlan tanıyırdım. Orada elə birinci onunla tanış olmuşdum. Birinci dərs günüydü, tibbi yoxlamadan keçərkən qapının ağzında yanaşı oturub, tennisdən danışa-danışa növbə gözləyirdik. Mənim kimi o da tennisə yaman maraqlı göstərirdi. Mənə danışdı ki, hər il yayda Forest-Hillzdə keçirilən tennis yarışlarına baxmağa gedir. Sonra da başladıq kimin ən yaxşı tennisçi olduğunu müəyyənləşdirməyə. Yaşına görə yaman çox şey bilirdi. Gerçək sözümdür. Sonra söhbətin şirin yerində qəfil məndən soruşdu: “Təsədüfən bu şəhərdə katolik kilsəsinə rast gəlməmişən? Bilmirsən hansı tərəfdədir?” Ağzını açan kimi onun

mənim katolik olub-olmadığımı öyrənmək istədiyini başa düşdüm. Dəqiq eləydi. Yox, katoliklər onun əziz-xələfi-zadı deyildi, sadəcə olaraq öyrənmək istəyirdi. Tennis barədəki söhbətimizdən çox məmnun idi, ancaq mən də katolik olsaydım, mən bilən, onda bu söhbət ona daha çox ləzzət eləyərdi. Belə şeyləri görəndə az qala dəli oluram. Demirəm ki, bu bizim söhbətimizə xələl gətirdi, – yox, elə şey olmadı – amma onu heç yaxşılaşdırmadı da. Bax, buna görə çox şadam ki, o iki rahibə məndən katolik olub-olmadığımı soruşmadı. Soruşsaydılar, bəlkə də, söhbətimizə elə bir ziyan dəyməyəcəkdi, amma, hər halda, çox güman ki, tamam başqa cür olacaqdı. Sözümdən elə çıxmasın ki, mən günahı katoliklərdə görürəm. Yox, elə deyil. Yəqin, mən də katolik olsaydım, bu cür edərdim. Bu bir növ, bayaq sizə danışdığım çamadan əhvalatına bənzəyir. Dediym budur ki, belə şeylər yaxşı söhbətə ancaq mane ola bilər. Vəssalam.

Rahibələr durub getmək istəyəndə ağılsız, sarsaq bir hərəkət elədim. Əlimdə siqaret çəkirdim, onlarla vidalaşmaq üçün ayağa duranda səhvən ağızımdakı tüstünü onların sifətinə üfürdüm. Qəsdən yox, təsadüfən. Sonra da başladım dəlicəsinə onlardan üzr istəməyə, onlar isə çox nəzakətlə və alicənablıqla mənim üzrxahlığımı qəbul etdilər. Ancaq, hər halda, çox sarsaq iş tutdum.

Rahibələr çıxıb gedəndən sonra onlara sədəqə kimi onca dollar verməyimə yaman peşman oldum. Ancaq neyləyə bilərdim, Salli Heysə söz vermişdim, onu teatra aparmalıydım, bilet almağa-zada da pulum qalmalıydı, ya yox?! Amma çox heyif. Allah kəssin bu pulu. Həmişə adamı gözükölgəli eləyir.

16.

Qəlyanaltıdan çıxanda saat on ikiyə qalırdı. Salli isə saat ikidə gəlməliydi. Vaxta hələ çox vardı. Salli gələndə qədər bir az gəzmək fikrinə düşdüm. Bu iki rahibə heç cür beynimdən çıxmırdı. Monastırda dərs qurtarandan sonra onların əllərində nimdaş həsir zənbillər küçəbəküçə gəzib sədəqə yığıqları gözlərimin önündən getmirdi. Görəsən, mənim tanıdığım qadınlardan hansı, tutaq ki, anam, ya xalam, ya da elə bu Salli Heysin yekəxana “anacığı” əllərində bu cür nimdaş həsir zənbil bahalı bir univermağın qabağında dayanıb kasıb-kusublar üçün sədəqə yığmağa razı olardılarmı? Bunu heç təsəvvürümə də gətirə bilmirdim. Anamı, bəlkə də, təsəvvürə gətirmək olardı, amma o ikisini heç cür. Hərçənd, xalam xeyriyyə işləri ilə məşğul olur, amma üst-başına yaman fikir verəndi, hətta “Qırmızı xaç” cəmiyyəti üçün bir iş görəndə də geyim-kecimindən qalmır, hələ, üstəlik, dodaqlarına rəng-zad da çəkir. Heç ağılıma gətirə bilmirəm ki, o da bu cür rahibə libasına bürünüb dodaqlarına rəng çəkmədən xeyriyyə işləri ilə məşğul ola bilsin. Hələ Sallinin anası! İlahi, o lap dəhşətdir. Bu qadın bircə şərtlə sədəqə yığmağa razı olardı ki, hər sədəqə verən dönüb yüz dəfə ona baş əysin. Yoxsa, onlar saymazyana onun zənbilinə pul atıb dinməz-söyləməz çıxıb getsələr, bu qadın ən çoxu bircə saat davam gətirərdi. Çünki o saat bezərdi. Əlindəki zənbili oradaca küçəyə atıb, bahalı bir restorana cumardı. Rahibələrdən də elə buna görə xoşum gəldi. Üzlərinə baxan kimi, bilirdin ki, bunlar ömürlərində bahalı restoranda nahar eləməyiblər. Bunu fikirləşəndə ürəyim ağrıdı. Yazığımı gəldi onlara. Bilirəm, bu o qədər də vacib məsələ deyil, amma nə isə mənə pis təsir elədi.

Üz tutdum Brodveyə tərəf. Elə-belə kefimdən gedirdim. Çoxdandır oralara yolum düşməmişdi. Həm də bazar günləri açıq olan val mağazası axtarırdım. Bir val lazım idi: “Körpə Şirli Binz”, Fibi üçün alacaqdım. Çox çətin tapılan şey idi. Körpə qız uşağı haqqında mahnı idi. Yazıq qızcığazım qabaqdan iki dişi düşdüyünə görə utandığından küçəyə çıxa bilmir. Pensidə qulaq asmışdım buna. Bizdən bir mərtəbə yuxanda yaşayan bir oğlandıydı, ondan bunu pulla almaq istədim, – bilirəm ki, Fibi belə şeylərdən ötrü ölür, – amma əclaf satmadı. Çoxdanın valı olsa da, dəhşət şey idi. Zənci müğənnisi Estella Fletçerin ifasında, iyirmi il bundan qabaq yazılıb. O, bu mahnını cənub ləhcəsində, bir növ küçə qızları sayaq oxuyurdu, buna görə də bayağı, zəhlətökən deyildi. Əgər onu ağ müğənni oxusaydı, yəqin ki, yas qurardı. Amma bu Fletçer neylədiyini yaxşı bilirdi, ömrümdə bundan yaxşı vala qulaq asmamışam. Fikirləşmişdim ki, bazar günü açıq olan mağazaların birindən bu valı tapıb alaram. Sonra da özümlə götürüb parka apararam. Fibi

bazar günləri, adətən, o parkda sürüşməyə gəlir. Təqribən, parkın hansı tərəfində sürüşdüyünü də bilirdim.

Dünənki kimi, elə bərk soyuq yoxuydu, ancaq hələ də gün çıxmamışdı və hələ də gəzməli hava deyildi. Tək birçə şey xoşuma gəldi. Məndən qabaqda bir ailə – ata, ana və altı yaşında bir uşaq gedirdi, deyəsən, kilsədən gəlirdilər. Üst-başlarından kasıb adamlara oxşayırdılar. Kişinin başında açıq – boz rəngli şlyapa vardı, adətən, kasıb adamlar şıq görünmək istəyəndə başlarına bu cür şlyapa qoyurlar. Kişi ilə arvadın başı söhbətə bərk qarışdığından uşağa fikir-zad vermirdilər. Uşaq isə özgə aləm idi. Səki ilə getmək əvəzinə, maşın yoluna düşmüşdü, amma yolun lap qırağı ilə gedirdi. Addımlarını elə atırdı ki, elə bil, düz xəttin üstü ilə yeriyirdi. Oğlan uşaqlarının hamısı belədir. Özü də hansı mahnınısa mızıldaya-mızıldaya gedirdi. Addımımı qəsdən bir az yeyinlətdim, görün onun oxuduğu nədir belə. Bu sözləri eşitdim: «Oğlan qızı tutmuş olsa, çovdarlıqdan keçən zaman...» Qəşəng, məzəli səsi vardı. Hiss eləyirdin ki, öz kefindədir. Böyründən sürətlə ötüb keçən maşınlardan bəzilərinin sürücüsü qəfil əyləci basır, təkərlər asfaltda fisitiyla hay-küy qoparır, ata-ana öz aləmində, uşaq isə yolun qırağında düşüb öz kefində zümzümə eləyir. «Oğlan qızı tutmuş olsa, çovdarlıqdan keçən zaman...» Kefim bir az açıldı. Bayaqqı qanıqaralığım da xeyli keçib getdi.

Brodveydə basabasdan, hay-küydən qulaq tutulurdu. Bazar günü, özü də hələ saat on iki olmasına baxmayaraq, yenə yaman basabas idi. Hamı kinoya axışırdı, “Paramount”a gedən kim, “Estor”a, “Strand”a, “Kapitol”a gedən kim. Harada basırıq var, ora. Hamısı da olub-qalanını əyninə taxmış, özlərini dartıb durmuşdular, axı bu gün istirahət günüydü! Ən pisi də bu idi ki, elə bil, bunlardan hansı kinoya girə bilməsəydi, özünü öldürəcəkdə. Baxanda adamın ürəyi bulanır. Bekarçılıqdan–zaddan kinoya gedənləri birtəhər başa düşmək olar, amma bu camaatın kinodan ötrü dəridən-qabıqdan çıxdığını, küçədə tələsmək nədir, az qala qaça-qaça getdiklərini görəndə, ürəyim sıxılır. İllah da, biletdən ötrü bir məhəllə boyu növbəyə düzülən bu qədər adamı görəndə. Bu andıra qalmış Brodveydə küçəni-zadı keçmək də olmur. Amma bəxtim gətirdi. Rastıma çıxan elə ilk val mağazasında “Körpə Şirli Binz”i tapdım. Bunun üçün məndən düz beş dollar qopartdılar, çünki dedilər, çətin tapılan şeydir, mən də xəsislik eləmədim. Birdən-birə özümü o qədər xoşbəxt hiss etdim ki! Gözləməyə də hövsələm çatmadı, az qaldım buradan birbaşa parka qaçam, Fibini orada tapıb, valı ona verəm. Mağazadan çıxan kimi bir qəhvəxanaya rast gəldim. Ora girdim. Dedim ki, Ceynə zəng vurum, görün tətilə gəlib-gəlməyib. Avtomat telefon budkasına girib ona zəng çaldım. Tərslikdən dəstəyi anası götürdü, ona görə səsimi çıxarmadım, dəstəyi yerinə asdım. Bu arvadla uzun-uzadı çənə döyməyə həvəsim yoxudu. Ümumiyyətlə, qızların anası ilə telefon söhbətinə girişmək mənim adətim deyil. Əlbəttə, heç olmasa, ondan bir kəlmə – Ceynin evdə olub-olmadığını soruşa bilərdim. Bundan ötrü xəncərimin qaşığı-zadı düşməzdi. Amma nədənsə ürəyim istəmədi. Belə şeylərdən ötrü adamın, gərək, kefinin yaxşı vaxtı ola.

Hələ də bu andıra qalmış teatra bilet almamışdım, ona görə də köşkdən bir qəzet götürüb elanlara baxdım görün, harada nə gedir. Bazar günü olduğu üçün cəmisi üç yerdə gündüz tamaşası gedirdi. “Məhəbbətin nə olduğunu bilirəm” tamaşasına parterə iki bilet götürdüm. Bu tamaşa da hansısa xeyriyyə cəmiyyətinin nəfinə göstərilirdi. O qədər də xoşuma gələn şey deyildi, amma Sallini mən yaxşı tanıyıram, o, bu cür saxta, qurama şeylərin dəlisidir; eşidəndə ki, bu tamaşaya bilet almışam, ağzının suyu axacaqdı, çünki bu pyesdə baş rolları Lantlar oynayırdı. Sallı Lantların iştirak etdiyi bu cür, nəfis və ciddi hesab olunan tamaşaların vurğunuydu. Amma mən yox. Lap düzü, teatrda mənəmin o qədər də xoşum gəlmir. Düzdür, teatr kinoya baxanda min dəfə yaxşıdır, amma onun üçün özünü öldürməyə də dəyməz. Əvvəllən, aktyorlardan zəhləm gedir. Səhnədə onlar ömründə normal adam kimi davranmırlar. Ancaq özlərini elə göstərirlər. Yaxşı, usta aktyorların bəziləri, səhnədə özlərini həyatdakı adamlara nisbətən oxşada bilirlər, lakin o dərəcədə yox ki, ona baxanda ləzzət ala biləsən. Və əgər bir aktyor, həqiqətən, bir rola yaxşı girə bilirsə, o dəqiqə hiss eləyirsən ki, o özü də buna əmindir və bu da hər şeyi korlayır. Məsələn, elə ser Lourens Oliveri götürək. Mən onu “Hamlet”də görmüşəm. Keçən il D.B. Fibi ilə mənə ona baxmağa aparmışdı. Əvvəlcə bir yerdə nahar elədik, sonra teatra getdik. Özü əvvəlcə baxmışdı və nahar zamanı o tamaşadan

bizə elə danışdı ki, onu görməkdən ötrü hər şeyimi verərdim. Baxanda isə o qədər ləzzət eləmədi. Heç başa düşə bilmədim ki, bu Oliverdə nə görüblər. Düzdür, səsinə söz ola bilməz, yar-yaraşığı da öz yerində. Səhnədə danışanda, gəzəndə, duelə-zada çıxanda ona baxmaq xoşdur, amma D.B.-nin bizə danışdığı Hamletdən mən onda əsər-ələmət görmədim. O, dərqli, sinirləri pozulmuş adamdan daha çox məşhur generala oxşayırdı. Bu tamaşada xoşuma gələn bircə yer vardı, o da Ofeliyanın qardaşı – əsərin lap sonunda Hamletlə duelə çıxanı deyirəm – ölkədən çıxıb getmək istəyəndə atasının ona verdiyi öyüd səhnəsi idi. Atası ona öyüd verənəcən Ofeliya şitlik eləyir, qardaşının xəncərini dartıb qınından çıxarır, onu cinləndirmək istəyir, qardaşı da özünü elə göstərir ki, guya, doğrudan da, bu sarsaq öyüdlərə qulaq asır. Bax, bu, gözəl səhnəydi. Mənə yaman ləzzət elədi. Amma belə yerləri çox az idi. Bizim Fibinin xoşuna gələn yeganə şey isə, Hamletin öz itinin başını sığallaması oldu. Dedi ki, nə qəşəng, nə məzəli itdir. Doğrudan da, eləydi. Gərək, bu pyesi özüm oxuyam. Bir şey pisdür ki, pyesi özüm əvvəlcədən oxumasam, heç bir tamaşa könlümə yatmır. Aktyorlar danışanda isə, onların nə dediklərini mən yaxşı eşidə bilmirəm, fikrim yayınır. Daha doğrusu, fikrim qalır aktyorların yanında, onların hər dəqiqə qəlp, saxta oynayacaqlarından qorxuram.

Lantlara bilet alandan sonra bir taksiyə minib, parka sürdürdüm. Gərək, metroya-zada minəydim, çünki cibimdə pulum lap az qalmışdı, ancaq bu andıra qalmış Brodveydən tez yaxamı qurtarmaq üçün ayrı əlacım qalmadı.

Parkda parklıq qalmamışdı. Soyuq olmağına soyuq deyildi, ancaq hələ də gün çıxmamışdı və ətrafda qar üstündə it-pişik izlərindən, tüpürçək lopalarından və siqaret kötüklərindən başqa heç nə gözə dəymirdi, skamyalar da o qədər yaş görünürdü ki, deyirdin, otursan, sümüyünəcən islanacaqsan. Yenə də qarəmat məni basdı, arabir hətta ətim ürpəşməyə başladı. Heç bilmirəm niyə. Təzə ilin gəlməyi-zadı hiss olunmurdu. Hətta bu parka, mənə elə gəldi ki, indən belə heç nə gəlib-eləməyəcək. Ancaq, hər halda, qaçış zolağına sarı yollandım – Fibi həmişə burada olur. Orkestrə yaxın yerdə sürüşməyi sevir. Qəribədi, uşaq vaxtı mən də elə orda sürüşməyi sevərdim. Qaçış zolağına çatdım. Fibi gözə dəymirdi. Tanımadığım bir-iki uşaq buzda sürüşür, iki oğlan isə top-top oynayır. Birdən gördüm ki, Fibinin yaşadı olan bir qız uşağı skamyada oturub konkilərinin bağını bərkidir. Fikirləşdim ki, yəqin Fibini tanıyar və indi onun harada olduğunu mənə deyə bilər. Ona yaxınlaşıb skamyada böyründə oturdum.

– Fibi Kolfildi tanıyırsan ki? – deyə soruşdum.

– Kimi? – dedi. Əynində şalvar və azı üst-üstə iyirmi dənə sviter vardı. Yəqin, anası özü toxuyurdu ona bu sviterləri, çünki kor-kobud, əyninə yekəydilər.

– Fibi Koldfildi. Yetmiş beşinci küçədə yaşayır. Dördüncü sinifdə oxuyur, za...

– Özünüz onu tanıyırsınız?

– Bəs necə? Mən onun qardaşıyam. Bilmirsən, o, indi harada olar?

– Miss Qallonun sinfində oxuyanı demirsiniz? – qız soruşdu.

– Bilmirəm, hə, hə. Mən bilən onun sinfində oxuyur.

– Yəqin onda muzeydədir. Biz keçən şənbə getmişdik.

– Hansı muzeydə? – Soruşdum. Çiyinlərini çəkdi.

– Bilmirəm, – dedi. – Muzeydə də.

– Başa düşürəm, amma hansında, şəkillər olanda, yoxsa hindu olan muzeydə?

– Hindu olan muzeydə.

– Çox sağ ol, – dedim. Durub getmək istəyəndə, ağıma gəldi ki, bu gün bazar günüdür. – Axı bu gün bazar günüdür, – dedim.

Başını qaldırıb üzümə baxdı:

– Onda, orada deyil, – dedi.

Bayaqdan konkilərini heç cür bərkidə bilmirdi. Əlində əlcəyi-zadı yox idi, soyuqdan barmaqları gömgöy göyərmişdi. Ona kömək elədim. İlahi, gör neçə ildir ki, konki bağının açarını əlimə almamışam. Ancaq bunun dəxli yoxdur. Lap əlli ildən sonra da gecəyarısı yuxudan oyadıb konki açarını mənə versələr, konkinin düymələrini gözüyumulu bağlayaram. Konkiləri bərkitdiyimə görə mənə təşəkkür elədi. Çox qəşəng, tərbiyəli uşaq idi. Uşaqların çoxu belədir. Gerçək

sözümdür. Dedim ki, gedək, səni isti şokolada qonaq eləyim, razı olmadı, dedi, çox sağ ol, rəfiqəm məni gözləyir. Uşaqlar həmişə belədir, həmişə onları gözləyən var. Məzəli işdir. Bazar günü, hava da bu cür murdar, zəhlətökən olsa da, Fibigilin ora getmədiyini dəqiq bilsəm də “Təbiət tarixi” muzeyinə yollandım, özü də piyada. Dəqiq bilirdim ki, o, konkisini bərkidə bilməyən qız bu muzeyi nəzərdə tuturdu. Mən bu muzey ekskursiyalarını beş barmağım kimi bilirəm. Fibi də mən uşaq vaxtı getdiyim məktəbdə oxuyur, o vaxtlar biz də tez-tez bu muzeyə gedərdik. Miss Eyclitenger adlı bir müəlliməmiz vardı, hər şənbə bizi muzeyə aparardı. Bəzən heyvanlara, bəzən də qədim hindu əşyalarına, qab-qacaqlara, həsir zənbillərə və nə bilim nələrə tamaşa edərdik. O muzeyi həmişə böyük həvəslə xatırlayıram. Elə indi də. Yadımdadır, qədim hindu əşyalarına baxandan sonra, adətən, böyük auditoriyada bizə film göstərirdilər. Kolumbdan. Onlar, demək olar ki, hər dəfə bizə Kolumbun Amerikanı necə kəşf etdiyini, bu səfərə çıxmaq üçün Ferdinandla İzabelladan min bir dillə necə pul qopardığını, sonra da gəmidə dənizçilərin necə qiyam qaldırdıqlarını göstərirdilər. Bu Kolumb bizim heç birimizi elə möhkəm maraqlandırmırdı, ancaq uşaqlar özləriylə salona şirni, saqqız gətirirdilər və bir də bu auditoriyanın çox qəşəng bir ətri vardı. İçəridəki ətirdən adama elə gəlirdi ki, bayırda möhkəm yağış yağır, – hətta yağış yağmasa da amma sən dünyanın ən quru, ən rahat, ən isti yerində oturmusan. Bu lənətə gəlmiş muzeyi yaman sevirdim, vicdan haqqı. Yadımdadır, hindu zalından keçəndən sonra o böyük auditoriyaya düşürdün. Hindu zalı çox uzun bir otaqda idi və buradan keçəndə ancaq pıçıltı ilə danışmağa icazə verilirdi. Müəllimə qabaqda gedər, bütün sinif isə onun dalınca düşərdi. Uşaqlar bir qız, bir oğlan cüt-cüt sıraya düzülərdilər, hərənin bir yoldaşı olardı. Mənimki Gertruda Levin adlı bir qız idi. Həmişə də adamın əlindən tutub buraxmazdı, özü də əli həmişə yapışqan kimi, tərli olardı. Zalı döşəməsinə daş plitə döşəmişdilər, əgər əlində şüşə şar-zad olsaydı və onu təsadüfən əlindən yerə salsaydın, elə bir şaqqıltı qopacaqdı ki, müəllimə bütün dəstəni dayandırıb baxacaqdı, görsün, nə olub. Amma bizim müəllimə, miss Eyclitenger ömründə heç kimə acıqlanmazdı. Sonra da uzun, lap uzun dal-dala düzülmüş üç “Kadillak” boyda bir hindu döyüş qayığının yanından keçirdik. İçində də azı iyirmi hindu oturmuşdu. Bir qismi avar çəkir, bir qismi isə ayaq üstə dayanıb qəzəblə bizə baxırdı. Hamısının da sir-sifəti əlvan rənglərlə boyanmışdı. Qayığın lap arxa tərəfində başına maska keçirmiş qorxunc bir hindu oturmuşdu. Yəqin ki, bu da onların şamanı idi. Düzdür, ona baxanda canıma üşütmə düşürdü, amma yenə də xoşum gəlirdi ondan. Ancaq bir şey var ki, bu qayığın böyründən keçəndə təsadüfən əlini o avarlara-zada toxundursan, muzey işçilərindən biri o dəqiqə dillənərdi: “Heç nəyə əl vurmaq olmaz, uşaqlar”. Amma o, bunu polis-zad kimi hirsələ yox, çox nəvazişlə, çox mehribancasına deyərdi. Qayığın dalınca nəhəng bir şüşə vitrin gəlirdi. O vitrində oturan hindular ağac qabıqlarını bir-birinə sürtüb od almağa çalışır, bir qadın isə palaz toxuyurdu. O qadın o qədər aşağı əyilmişdi ki, döşləri-zadı çöldə qalmışdı. Oradan keçəndə hamımız xəlvətcə o qadının döşlərinə baxırıdık. Hətta qızlarımız da. Çünki hələ çox uşaq idilər və onların da biz oğlanlar kimi hələ döşləri yox idi. Sonra böyük auditoriyanın girəcəyində, lap qarının ağzında bir eskimosla rastlaşırıdık. O, buz bağlamış göldə bir deşik açıb, onun böyründə oturmuşdu və bu deşikdən balıq tuturdu. Artıq ikisini tutub buzun üstünə atmışdı. İlahi! Bu muzeydə nə qədər şüşə vitrin var idi. Üst mərtəbədə hələ bundan da çoxlu, o vitrinlərdə marallar bulaqdan su içir, quşlar cənuba, qışlamağa uçurdular. Lap yaxındakılar əldəqayıma, müqəvvaydılar, məftillə göydən asılmışdılar, arxadakılar isə divara çəkilmiş rəsmlər idi, ancaq əyilib altdan baxanda istər-istəməz adama elə gəlirdi ki, cənuba uçurlar. Özü də tələm-tələsik. Ən yaxşısı da bu idi ki, bu muzeydə heç nə, heç vaxt dəyişməzdi. Heç nə yerindən tərpənmirdi. Milyon dəfə də getsəydin, görəcəkdi ki, eskimos hələ də ikicə balıq tutub, quşlar hələ də cənuba uçur, marallar hələ də ağızlarını bulaqdan çəkməyiblər, döşü açıq qadın isə hələ də həmin palazı toxuyur. Heç nə dəyişmir. Dəyişən varsa, o da ancaq sənin özün ola bilərdin. Demirəm ki, birdən-birə on-on beş yaş böyüyərdin. Əlbəttə, məsələ bunda deyil. Sadəcə olaraq, başqalaşacaqdın, vəssalam. Ya bu dəfə paltoda olacaqdın. Ya da keçən dəfə cərgədə səninlə yanaşı duran qız xəstələnəcəkdin, bu dəfə yoldaşın özgəsi olacaqdı. Və ya Miss Eyclitengerin əvəzinə sizi muzeyə başqası aparacaqdı, ya da həmin axşam valideynlərinin vanna otağında bərk dalaşdıqlarını eşitmiş olacaqdın. Ya da küçədə yaşıl çəmənliyin yanından keçəndə görəcəkdi ki,

onun üstünə benzın damcılarını tökülüb – bir sözlə, nəysə, başqa halda, başqa vəziyyətdə olacaqdın... Bunu izah etmək mənim üçün çox çətin dir. Çətin olmasa da, izah eləyən deyiləm, çünki həvəsım yoxdur.

Yolda ovçu kepkasını cibimdən çıxarıb başıma qoydum. Bilirdim, indi burada çətin ki, tanışa rast gəlim. Çünki çox mürdar havaydı. Başımı aşağı salıb fikirli-fikirli gedirdim. Fibinin də mənim kimi şənbə günləri bu muzeyə getdiyi heç beynimdən çıxmırdı. Fikirleşirdim ki, mənim bir vaxtlar bu muzeydə gördüyüm şeyləri indi o da görür, o da hər dəfə bura gələndə başqalaşır. Bu fikirlər daxilən məni üzməsə də, heç kefimi də açmırdı. Elə şeylər var ki, onlar necə var, elə qalsa, yaxşıdır. Onları da iri bir şüşə vitrinə qoyub birdəfəlik olduğu kimi saxlasaydılar, çox yaxşı olardı. Özüm də bilirəm, bu mümkün olan iş deyil, amma elə bədbəxtçilik də bundadır. Yol boyu bu fikirlər heç beynimdən çıxmırdı.

Oyun meydançasının yanından keçəndə ayaq saxlayıb, orada iki uşağın taxta yelləncəkdə necə yelləndiyinə tamaşa elədim. Biri çox kök idi, arığın oturduğu tərəfdən tutdum ki, tarazlığı düzəldim, amma gördüm ki, xoşlarına gəlmir, mane oluram, çıxıb getdim.

Sonra qəribə bir iş oldu. Muzeyə çatanda birdən ağılıma gəldi ki, bu dəqiqə mənə milyon dollar da versələr, bu muzeyə girən deyiləm. Həvəsım yoxdur, vəssalam. Halbuki düz parkdan bura qədər pay-piyada ondan ötrü gəlmişdim. Fibi içəridə olsaydı, bəlkə də, girərdim, amma o, indi orada yox idi. Elə muzeyin qabağında bir taksiyə oturub, “Baltimor” mehmanxanasına gəldim. Görüşə getməyə heç həvəsım qalmamışdı. Amma neyləyim, axmaq kimi, bu Salliyə söz vermişdim.

17.

Ora çatanda hələ tez idi, saatin altındakı dəri divanda oturub, buradakı qızlara tamaşa eləməyə başladım. Məktəblərin çoxu bağlanmışdı, hamı qış tətlinə çıxmışdı, ona görə də holl qızlarla doluydu, bəlkə də, milyondan çox olardı. Hamısı da görüşə çıxmışdı. Qıçını-qıçının üstünə aşırən kim, aşırmayan kim, qıçları qəşəng olan kim, olmayan kim. Sir-sifətdən abırlı adama oxşayanı da vardı, oxşamayanı da. Hiss eləyirdin ki, bir az yaxından tanış olsan, görəcəksən ki, pozğunun biridir – bir sözlə, əsl cənnət bağına düşmüşdüm. Özünüz başa düşürsüz də, nə mənada. Amma o biri yandan da onlara baxanda dilxorçuluq basırdı adamı, çünki istər-istəməz fikirləşirdin ki, bunların sonrasını necə olacaq. Yəni məktəbi, kolleci bitirəndən sonra. Fikirleşdim, yəqin ki, çoxu zırrama, qanmaz gədələrə ərə gedəcəklər. O gədələrə ki işi-peşələri bir bak benzinə öz çərdəymiş maşınlarını neçə mil qova bildikləri ilə qürrələnməkdir. O gədələrə ki onları qolfdə və yaxud bu pinq-ponq kimi avara bir oyunda udsan, uşaq kimi cırnayıb özlərindən çıxırlar. O gədələrə ki ömürlərində bir dənə də kitab oxumayıblar. O gədələrə ki çox zəvzəkdirlər. Amma bu məsələdə bir az ehtiyatlı olmalıyam. Yəni bu zəvzək məsələsində. Bunu yaxşı ayırd etməyi bacarmıram. Gerçək sözümdür. Eklton Hillzdə oxuyanda Harris Maklin adlı bir oğlanla iki ay bir otaqda qalmışam. Çox ağıllı oğlan idi, buna sözüüm yox, amma ömrümdə ondan zəvzəyinə rast gəlməmişəm. Səsi yağsız araba təkəri kimi cır-cır cırıldayırdı, özü də başladı, qurtarmaq bilməzdi. Qurtarmağı cəhənnəm, ən dəhşətli o idi ki, danışdığımdə içində bircə dənə də maraqlı şey olmazdı. Amma bircə şeydə əvəzi yox idi. Bu əclaf elə fiştiriq çalır ki, ömrümdə eləsinə rast gəlməmişəm. Yerini yığışdıranda və ya paltarlarını şkafdan asanda – bu şkafda o qədər qurdalanırdı ki, az qalırdım dəli olam – bir sözlə, başı işə qarışanda həmişə fiştiriq çalır. Əlbəttə ki, əngə verməyə söz tapmayanda. Hətta klassik musiqi havalarını da fiştiriqlə çala bilirdi, amma əksər vaxtlar caz çalardı. Bir də gördün “Damda blyuz” kimi çətin bir caz havasını götürüb, şkafda qurdalana-qurdalana onu fiştiriqda elə ustalıqla, elə rahat çalır ki, hayıl-mayıl qalır. Təbii ki, mən bunu onun üzünə heç vaxt deməmişəm. Axı bir adamın üzünə necə deyəydin ki, “Ömrümdə səndən yaxşı fiştiriq çalana rast gəlməmişəm”. Zəvzəkliyi nə qədər zəhləmi töksə də, – əclaf məni yarımcan eləmişdi – onunla bir otaqda ona görə düz iki ay qala bildim ki, bu cür gözəl fiştiriq çalana ömrümdə rast gəlməmişdim. Bax, elə buna görə, zəvzək adamlardan baş açə bilmirəm. Bu gözəl qızlardan biri

onlara ərə getsə, bəlkə də, buna heyifsilənməyə dəyməz. Onlar heç kimin xətrinə dəyən deyillər. Bəlkə də, xəlvətdə hamısı dəhşət fişırıq çalan-zaddır. Kim bilir? Yox, bu, mənlilik deyil.

Axır ki, Sallinin başı pilləkənlərdə göründü, mən də üzüaşağı onu qarşılamağa düşdüm. Yaman qəşəngləşmişdi. Vicdan haqqı. Əynində qara palto vardı, başına qara beret qoymuşdu. Ömründə başını örtən deyildi. Ancaq bu beret ona yaman yaraşır. Gülməli işdir, onu bu cür görəndə, bir anlığa ürəyimdən onunla evlənmək keçdi. Ağıl yoxdur da. İndiyəcən barı bircə dəfə, azacıq da olsa xoşuma gələ, amma işə bax, birdən-birə ona aşıq olmuşam, hətta ürəyimdən onunla evlənmək keçir. Allah haqqı, ağlım yoxdur. İnanın mənə.

– Holden! – O qışqırdı. – Nə böyük xoşbəxtlik! Gör neçə ildi görüşməmişik. – Harada rast gəlsə, bu cür çıxırmaq, küyə basmaq adətidir. Onun vecinə də deyil, çünki qəşəng qızdır, beləsinə hər şey yaraşır, mən isə utandığımından başımı soxmağa siçan deşiyi axtarırdım.

– Səni gördüyüm üçün mən də çox şadam, – dedim. Əslində də, eləydi. – Necəsən?

– Lap yaxşı. Gecikmişəm?

Dedim yox, amma düz on dəqiqə gecikmişdi. Mənim üçün elə bir əhəmiyyəti yoxudu bunun. Bu “Saterdey İvning post”dakı karikaturalar var ha, guya, qızlar görüşə gecikəndə tində gözləyən oğlanlar qəzəbdən dil-dodaqlarını gəmirirlər, onlara inanmayın, başdan-ayağa cəfəngiyatdır. Əgər qız qəşəngdirsə, o gəlib çıxandan sonra gecikdiyi kimin yadına düşür? Heç kimin.

– Tələsmək lazımdır, – dedim. – Tamaşa saat iki qırxdə başlanır.

Oradan pilləkənlərlə birbaşa taksi dayanacağına düşməyə başladım.

– Bu gün nəyə baxacağıq? – Soruşdu.

– Adını bilmirəm, amma baş rolları Lantlar oynayır. Ancaq buna bilet tapa bildim.

– Lantlar? Əladır ki!

Sizə bayaq dedim axı, bu qız onların adını eşidəndə sevindiyindən ağlını itirəcək.

Teatra çatanacan taksidə aramızda bir balaca öpüşmək-zad oldu. Əvvəlcə nəm-nüm elədi, çünki dodaqlarını təzəcə boyamışdı, ancaq ona elə girişdim ki, ayrı əlacı qalmadı. İki dəfə, çərdəymiş taksi svetofora çatanda elə qəfil, elə sərt dayandı ki, az qaldım oturağa yıxılmaq. Lənətə gəlsin bu sürücüləri, elə bil, kordurlar, gözləri qabağı görmür. Vallah, görmürlər. Sonra da ağılsızlığımı bir daha sübuta yetirmək üçün bu dəfə qızın ağışından ayrılanda dedim ki, səni sevirəm.

Əlbəttə, ağ yalan idi. Ancaq onu dediyim anda, doğrudan da, bu fikirdəydim. Ağıl deyilən şey yoxdur da məndə. Allah haqqı, yoxdur.

– Oh, əzizim, elə mən də səni sevirəm. – Salli dedi. Sonra da nəfəsini dərən kimi əlavə etdi: – Söz ver ki, saçlarını uzadacaqsan. Qısa saç indi dəbdən düşüb. Həm də bu cür qəşəng saçlara da qıyarlarımı!

Qəşəngini yesinlər sənin.

Bu tamaşa, əvvəllər baxdıqlarıma nisbətən o qədər də bəd gəlmədi mənə. Amma bu da bir zibil deyildi. Lovğa ər-arvadın üst-üstə beş yüz min illik həyatından bəhs edirdi. Başlanğıcda lap cavan vaxtlarını göstərirlər, qızın valideynləri əvvəlcə onu bu oğlana vermək istəmirlər, ancaq qızın qərarı qətidir. Sonra da başlayırlar qocalmağa. Ər müharibəyə gedir. Arvadın qardaşı içkiyə qurşanır. Nə isə, çox maraqsız oldu. Yəni bir ailədə biri öldü, ya qaldı, məni o qədər maraqlandırmır. Çünki bilirdim ki, bunlar aktyordular, vəssalam, oyun çıxarırlar. Düzdür, ərlə arvad çox yaxşı təsir bağışlayırdılar, dilli-dilavər idilər, ancaq onlardan da, sən deyən, xoşum gəlmədi. Əvvəla, ona görə ki, bütün tamaşa boyu çaydımı, nəydimi, onu içməklə məşğul idilər. Bu qocalar hər dəfə səhnədə görünəndə ya qulluqçu onların qabağına çay qoyur, ya da qadın kiməsə nə isə süzürdü. İkincisi də, bütün tamaşa boyu onların yanına biri girir, biri çıxırdı: bu adamların dəqiqəbaşı oturub-durmaqlarına baxmaqdan gözüm dörd olmuşdu. Qoca ər-arvadı Alfred Lantla Lin Fontann oynayır, özü də çox gözəl oynayır, amma mənim xoşuma gəlmədi. Mən də başa düşürəm, onlar başqa aktyorlara bənzəmirlər. Səhnədə özlərini nə adi adam, nə də aktyor kimi aparırlar. Bunu izah etmək mənim üçün çox çətindir. Elə oynayır, elə bil, addımbaşılıqları da hiss edirdilər ki, onlardan yaxşısı yoxdur. Yəni yaxşı oynamaqlarına yaxşı oynayır, amma həddən artıq. Biri sözünü qurtarmamış, o biri başlayırdı. Özü də söz ağızlarından güllə kimi çıxırdı. Guya ki, həyatda adamlar bir-birlərinin sözünü kəsə-kəsə danışırlar. Hər şeyi korlayan da elə bu idi, onların danışıqları həyatda bir-birinin sözünü kəsə-kəsə

danışan adamların danışdığına həddən artıq oxşayırdı. Lap dəqiqi bunlar mənə Qriç Villicdəki Ernini, onun piano çalmağını xatırladırdılar. Bilirsiz, bir adam bir işi həddən artıq gözəl bilirə, o işi görəndə hər dəfə özünə nəzarət eləməsə, başlayır öz bacarığını gözə soxmağa. Bununla da hər şey korlanır. Ancaq dəxli yoxdur, hər halda, bu tamaşada, azacıq da olsa, ürəyə yatan bir şey vardisa, o da bu Lantların oyunu idi. Gərək sözün düzünü deyəsən.

Birinci pərdə qurtaranda biz də buradakı pijonların dalınca siqaret çəkməyə çıxdıq. Əsl dəsgah buradaydı. Ömrümdə bundan izdihamlı, qəlp, yekəxana adam yığımına rast gəlməmişdim.

Əllərindəki siqaretin tüstüsündən boğula-boğula tamaşadan danışanda hər biri qəsdən səsini ucaldır, qıraqdan eşidənlərə öz dərrakəsini nümayiş etdirməyə çalışırdı. Bizdən azca aralıda düdəmə bir kino aktyoru dayanmışdı, siqaret çəkirdi. Adını bilmirəm, amma həmişə davalı filmlərdə döyüşqabağı anlarda qorxaqlıq edən əsgər rollarını oynayır. Yanında da qəddi-qamətli, qəşəng bir sarışın qız durmuşdu və hər ikisi özlərini elə göstərirdilər ki, guya, hamının onlara baxdığından xəbərsizdilər. Guya, daha bunlardan təvazökarı yox imiş. Gülmək məni tutdu. Salli isə, arabir vəcdə gəlib Lantların ünvanına dediyi bir-iki tərifi af-ufu nəzərə almasaq, demək olar ki, heç nə danışmırdı, çünki fikri ayrı yerdəydi: gözü orada-burada gəzirdi, əzilib-büzülürdü.

Birdən salının o başında bir pijon tanışını gördü. Bu pijonun əynində tünd-boz kostyum, zolaqlı jilet vardı. Əsl kübar törəməsiydi. Böyük iş olub. Divara söykənib siqareti siqaretə calamışdı, o qədər çəkmişdi ki, sir-sifəti ölgün hala düşmüşdü. Salli isə dil-boğaza qoymurdu. “Mən bu oğlanı haradansa tanıyıram”. Həmişə beləydi, hara aparsan, orada hökmən kimisə tanıyacaqdı, ya da ona elə gələcəkdi ki, tanıyır. O qədər təkrar elədi ki, axırda bezdim, “Bəs onda niyə durmusan, tanışsansa, cum onu bağrına bas, – dedim, – o, bundan çox məmnun olar”. Mən belə deyəndə Salli yaman incidi. Axır ki, pijon da onu gördü, yaxına gəldi, salam verdi. Kaş onların necə görüşdüklərini öz gözlərinizlə görəydiniz. Elə bil, iyirmi il idi bir-birlərindən ayrı düşüblərmiş. Baxanda deyərdin ki, bunların elə göbəkləri-zadı bir yerdə kəsilib. Min ilin dostuymuşlar! Iyrənc səhnəydi. Ən gülməlisi də budur ki, indiyəcən, bəlkə də, birçə dəfə, o da hansısa sarsaq bir qonaqlıqda-zadda üz-üzə gəliblər. Axır ki, bu tapışmanın sevincindən ayıldılar və Salli bizi tanış elədi. Onun adı, deyəsən, Corc idi, – dəqiq yadımda deyil, – özü də Endover kollecində oxuyurdu. Bəli, bəli, əsl kübar məktəbində. Amma bizim Salli: “Tamaşa xoşuna gəlirmi?” – deyər soruşanda, kaş siz onun ədasını öz gözlərinizlə görəydiniz. Bu düdəmə o tiplərdən idi ki, adama cavab-zad verməzdən qabaq əvvəl-əvvəl yerini rahatlamalıydı. Bir addım geri çəkildi və... arxada dayanan xanımın ayağını tapdaladı. Yəqin ki, yazığın barmaqları qırıldı. Sonra da boğazını arıtlayıb bəyan etdi ki, pyes özü bir şey deyil, amma Lantlara söz ola bilməz, səhnədə onlar Mələk kimidilər. Mələk kimi! İlahi! Bu boyda da gop olar. Sonra da Salli ilə başladılar birgə tanışlarını xatırlamağa. Ömrünüzdə bu qədər riyakar, bu qədər qəlp söhbətə rast gəlməzsəniz. Bir-birlərinin sözünü kəsə-kəsə tanış şəhərləri yada saldılar. Filan yerdə filankəs var idi, adı bəhmənkəs idi və s. və ilaxır. Bu söhbətdən o qədər iyərəndim ki, fasilə bir az da uzansaydı, birtəhər olacaqdım. İkinci pərdə qurtarandan sonra onlar bu zəhlətökən söhbətlərini davam etdirdilər. Yənə də filan yer belə gəldi, filankəs belə getdi. Ən pisi də o idi ki, bu düdəmənin səsi də özü kimi saxta, özü kimi kübar, yəni son dərəcə zəhlətökən səs idi. Lap qız səsinə oxşayırdı. Bu dəyyus oğlu dəyyus heç utanıb – qızarmırdı ki, bu qızı bura mən gətirmişəm. Elə bil, öz malıydı. Hətta arada qorxdum ki, bizimlə taksiyə də minər, çünki tamaşa qurtarandan sonra hələ iki məhəllə də bizimlə bir yerdə getdi, ancaq söz vermişdi, özü kimi düdəmələrlə kokteyl içməyə getməliydı. Təsəvvür eləyirəm: onlar indi əyinlərində zolaqlı pijon jiletləri orada, yorğun-əzgin, qız səsinə oxşayan səsləri ilə tamaşaları, kitabları, qadınları təhlil edirlər. Adam bunların içinə düşsə, dəli olar. İndi, bu endoverli dəyyusun saxtakar söhbətlərinə on saat qulaq asandan sonra taksiyə minəndə, Sallidən də zəhləm gedirdi. Fikrimdə tutmuşdum ki, onu düz evlərinə aparam, elə aparacaqdım da, – ciddi sözümdür, – amma birdən o dedi:

– Ağılıma gözəl bir ideya gəlib! – Bu qızın ağılı həmişə gözəl ideyalarla dolu olur. – Qulaq as, – dedi. – Nahar üçün evə haçan qayıtmalısan? Deyirəm, yəni bir yerə tələsib eləmirsən ki? Evdə tələsik bir işin-zadın yoxdur ki?

– Mənim? Yox. Elə bir işim yoxdur, – dedim. Bundan doğru söz ömrümdə dilimə gəlməmişdi. – Nə üçün soruşursan?

– Gəl gedək Radio-Sitiyə, buzda sürüşməyə! – Bu da bunun gözəl ideyası!

– Radio-Sitiyə? Elə indi, bu saat?

– Elə indi. Bircə saatlığa. Getmək istəmirsən? Könlün yoxdursa...

– Mən demədim ki, getmirəm! Əlbəttə, gedək. İndi ki, kefin istəyir, gedək.

– Doğrudan? Ancaq düzünü de, meylin yoxdursa, lazım deyil. Getsək də, getməsək də, mənim üçün fərqi yoxdu.

Fərqi yoxduya bax!

– Bilirsən, orada kirayəyə qəşəng qısa rəqs kostyumları götürmək olar. – Salli dedi. – Cennet Kalts keçən həftə orada olub, o deyirdi.

Bax, elə buna görə ora getməkdən ötrü ürəyi gedirdi. Ətəyi hədsiz qısa olan, düz yanbızlarının üstünə düşən bu rəqs kostyumunda özünə baxmaq bu saat onun ən böyük arzusuydu.

Nə isə, getdik ora. Orada bizə adama bir cüt konki, Salliyə isə mavi rəngli, ətəyi qısa rəqs kostyumu verdilər. Doğrudan, bu kostyum Salliyə çox yaraşırı, onu xeyli qəşəng göstərirdi. Gərək, sözün düzünü deyəsən. Elə bilməyin ki, özü bundan xəbərsiz idi. Qəsdən qabağa düşmüşdü ki, mən arxadan onun balaca yupyumru yançaqlarına baxıb feyziyab olam. Doğrudan, feyziyab olmalı şey idi. Bunu boynuma almalıyam.

Ancaq məzə hələ qabaqdaydı: bu andıra qalmış buzlu rəqs meydançasında bizdən naşısı yox idi. Belə, naşidan da naşı. Tamam biabır olduq. Salli lap topuqları üstə sürüşürdü. Gülünc vəziyyətdə düşməyi cəhənnəm, həm də, yəqin, ayaqlarının ağrısı da onu incidirdi, hər halda, mənimkilər ağrıyırdı. Ağrıyırdı nədi, lap öldürürdü məni. Ən pisi də o idi ki, iki yüz avara qıraqda ağzını əngəldib, – elə bil, başqa iş-gücləri yoxuydu – burada yıxılanlara tamaşa eləyirdi.

– Bara getmək istəmirsən? Bəlkə, orada bir stol götürüb bir şey içək? – Axırı dözməyib ona dedim.

– Bu gün ağına bundan gözəl fikir gəlməyib! – Dedi. Nəfəsi tamam kəsilmişdi. Adam, gərək, özünə bu cür zülm eləməyə. Ona yazığımı gəldi.

Andıra qalmış konkiləri ayağımızdan çıxaran kimi, özümüzü bara verdik. Burada ayaqqabısız-zadsız oturub bir şey içə-içə, uzaqdan, konkisürənlərin qaçışına tamaşa etmək olurdu. Oturan kimi Salli əlcəklərini çıxardı və mən ona bir siqaret verdim. Sifətindən qanıqaralığa yağırı. Ofisiant gəldi, Salli üçün koka-kola, özüm üçün isə sodalı viski sifariş vermək istədim, amma bu əclaf ofisiant heç cür razılaşmadı, məcbur olub özüm üçün də koka-kola götürdüm. Sonra da başladım kibrit çöplərini yandımağa. Kefim durulanda həmişə belə eləyirəm. Kibrit çöpünü alışıdır, onu yanib qurtaranacan əlimdə saxlayıram. Sonra da kömürünü külqabıya atıram. Əsəbilik əlamətidir.

Birdən-birə, göydən düşmüş kimi, Salli dedi:

– Bura bax, gərək, dəqiq biləm. De görüm, Milad axşamı yolka ağacını quraşdırmaq üçün mənə kömək eləməyə gələcəksən? Gərək, qabaqcadan bilim. – Deyəsən, topuqlarının ağrısı hələ də canından çıxmamışdı.

– Sənə yazmışdım ki, gələcəm. Sən bunu məndən iyirmi dəfə soruşmusan. Əlbəttə, gələcəm.

– Bilirsən, gərək, arxayın olam da, – dedi. Sonra da başladı barın o baş-bu başına boylanmağa. Birdən əlimdəki kibriti kənara qoydum, stolun üzərindən ona sarı əyildim. Ağıma min cür söhbət mövzusu düşmüşdü.

– Salli, – dedim.

– Nədir, – dedi. Amma gözü barın o biri başında oturan qızda qalmışdı.

– Heç bu dünyada hər şeydən bezdiyin vaxt olubmu? – Dedim. – Bilirsən, birdən sənə elə gəlirmi ki, əgər bu saat nəsə bir şey eləməsən, hər şey sənin üçün öz əhəmiyyətini itirəcək? Yəni deyirəm, bu məktəbdən-zaddan, ümumiyyətlə, belə şeylərdən bir ləzzət alırsanmı?

– Əlbəttə, yox. Orada adamın canı sıxılır.

– Deyirəm, yəni ona nifrət eləyirsənmi? Cansıxıcı olduğunu mən də bilirəm, ancaq bilmək istəyirəm görüm sən də ona nifrət eləyirsən, ya yox?

– Necə deyim sənə. Məncə, o qədər də yox. Həmişə adam istər-istəməz...

– Amma mən nifrət eləyirəm. İlahi, bilirsən necə nifrət eləyirəm, – dedim. – Özü də yalnız tək ona yox. Hər şeyə, Nyu-Yorkda yaşamağıma da. Taksilərə də, Medison Avenyudakı avtobuslara da, o avtobuslardakı adamın üstünə qışqırıb, “arxa qapıdan düş” deyən sürücülərə də, Lantlara «mələk» deyən özündən müştəbeh oğlanlarla tanış olmağıma da, bayıra çıxmaq əvəzinə, liftdə qalib aşağı-yuxarı yellənməyə də, gecə-gündüz “Bruks”da əyninə kostyum ölçdürməyə də, həmişə...

– Qışqırma, sən canın, – Salli sözümü kəsdi. Qəribədir, mən heç də qışqırmaq niyyətində deyildim.

– Elə maşınları götürək, – çox astadan, lap sakitcə dedim. – Camaatın çoxunun başını xarab eləyib bu maşınlar. Bir balaca böyrü cızılanda bunu özləri üçün əsl faciə hesab edirlər, iş-gücləri də bir qallon benzinə neçə mil yol getmək üstündə mübahisə eləməkdir, bir təzə maşın alan kimi, onu ən yeni markalı maşınla dəyişmək üçün dəridən-qabıqdan çıxırlar. Mən heç köhnə maşınları da xoşlamıram. Yəni onlar da mənə maraqlandırmır. Mənim üçün, lənət şeytana, at hamısından yaxşıdır. Axı at heç olmasa, insan kimi canlıdır. Allah haqqı. Yeri gəlsə, at heç olmasa səni...

– Başa düşürəm, sən nədən danışırsan belə, – Salli dedi. – Birini qurtarmamış o biri...

– Bilirsən nə var? – Dedim. – Bu saat mənim Nyu-Yorkda olmağımın bircə səbəbi var, o da sənsən. Sən olmasaydın, allah bilir indi haradaydım. Görən hansı meşədə-zadda, bəlkə, ondan da o yana qaçıb gizlənmişdim. Mənim burada qalmağımın yeganə səbəbi sənsən.

– Ah, mənim əzizim, – dedi. Amma hiss elədim ki, əslində, söhbəti dəyişmək istəyir.

– Sən də, gərək, oğlan məktəbində oxuyaydın. Bəlkə, bir cəhd eləyəsən, hə? – Dedim. – Riyakarlıq orada xirtdəyəcən. Orada ancaq, haçansa, mənhus bir kadillaka sahib olmaq üçün lazım olan fəndgirlikdən, fırıldaqçılıqdan savayı heç nə öyrənmirlər. Həmişə də özlərini elə göstərirlər ki, guya, onların futbol komandası uduzsa, ürəkləri partlayacaq. Bütün günü də qızlardan, içkidən, seksdən savayı ayrı söhbətləri yoxdur. Hərənin də öz dəstəsi, öz murdar bandası var. Basketbolçuların öz dəstəsi, katoliklərin öz dəstəsi, mənhus intellektualların öz dəstəsi, bric oynayanların öz dəstəsi. Hətta bu sarsaq kitab klubu abunəçilərinin də öz dəstəsi var. Di gəl bunlarla dil tap, görüm necə tapırsan.

– Yox, heç də elə deyil, – Salli dedi. – Mən bilən oğlanların çoxu məktəbdə sənənin bu dediklərindən daha faydalı şeylər götürürlər.

– Mən razı. Düzdür, məktəb çoxuna çox şey verir. Amma mənə verdiyi budur! Başa düşdün? Mən bunu demək istəyirəm. Məhz bunu, lənət şeytana, – dedim. – Ümumiyyətlə, mənə heç nə, heç bir şey vermir. Mənim əhvalım pozulub. Qanım lap qaralıb.

– Bax, bunu düz deyirsən.

Birdən ağılıma bir fikir gəldi.

– Bura bax, – dedim. – Ağılıma bir fikir gəlib. Gəlsənə buradan qaçaq? Belə bir şey fikirləşmişəm. Qrin-Villicdə bir oğlan var, onun maşınını iki həftəliyə ala bilərik. Qabaqlar bir məktəbdə oxumuşuq, hələ də mənə on dollar borcludur. Elə sabah tezdən Massaçusetsə, Vermonta gəzməyə gedə bilərik. Bilirsən, nə qədər gözəl yerlərdir? Əsl cənnətdir! – Danışdıqca, ilhama gəlirdim. O qədər qızıxdım ki, ona sarı əyilib əlini ovcumun içinə aldım. Sarsaqlığın dərəcəsinə bax! – Zarafatsız, – dedim. – Bankda mənim təqribən yüz səksən dollar pulum var. Sabah səhər tezdən bank açılanda pulu alaram, sonra da gedib o oğlandan maşını götürərəm. Ciddi sözümdür. Pulumuz qurtaranacan turist düşərgələrində qalarıq. Pulumuz qurtarandan sonra da işə girərəm, çay qırağında-zadında ev tutub yaşayarıq. Beş-altı ildən sonra da evlənib-eləyərək. Qışda da qızınmaq üçün özüm odun-zad doğrayaram. Allah haqqı. Bilirsən nə gözəl olar! Nə deyirsən? Gedək? Mənimlə gedərsənmi, hə? Xahiş edirəm!

– Birdən-birə belə şey eləmək olar?! – Salli dedi. Səsi yaman hirsli çıxdı.

– Niyə olmaz axı? Niyə?

– Xahiş edirəm, mənim üstümə qışqırmayasan, – dedi. Ağ yalan danışdı, çünki mən onun üstünə qışqırıb eləməirdim.

– Niyə olmaz axı?

– Olmaz dedim, vəssalam. Əvvələn, biz hər ikimiz hələ uşağıq. İkincisi də, heç fikirləşməsənmi, pulumuz qurtarandan sonra, sən iş tapmasan, biz neyləyəcəyik? Acından öləcəyik. Sənin dediklərinin hamısı xam xəyaldır, lap elə...

– Xam xəyal-zad deyil. Mən iş tapacam, narahat olma. Sənin bundan narahat olmağına dəyməz. Hə, nə deyirsən? Mənimlə getmək istəyirsən? İstəmirsənsə, de ki, istəmirəm, səni məcbur eləyən yoxdur.

– Yox, elə deyil. Məsələ bunda deyil, – Salli dedi. Deyəsən, buna da nifrət etməyə başlamışdım.

– Belə şeylərə girişmək bizim üçün hələ çox tezdir, vaxtı çatanda hər şey eləmək olar. Yəni sən kolleci bitirəndən sonra. İşdir, biz evlənib-eləmiş olsaq. Onda getməli yerlər o qədər çox olacaq ki! Ancaq indi, sənə...

– Yox, heç nə olmayacaq, heç yana da getməyəcəyik. Onda hər şey tamam başqa cür olacaq, – dedim. Qanım yenə tamam qaraldı.

– Nədir? – Dedi. – Yaxşı eşitmədim. Bayaq qışqırırdın, indi isə elə mızııldanırsan ki...

– Deyirəm yox, heç nə olmayacaq. Mən kolleci bitirəndən sonra heç yana getməyəcəyik.

Qulağını yaxşı aç, eşit. O vaxt hər şey tamam başqa cür olacaq. Onda özümüzlə çamadan-zad daşıyacağıq. Onda ürəyimiz istəməsə də, irişə-irişə hamıya zəng çalıb səfər qabağı vidalaşmalı olacağıq. Sonra da onlara cürbəcür mehmanxanalardan açıqcalar göndərəcəyik. Onda mən bir şirkətdə işləyəcəyəm, pul başımdan aşacaq, iş taksidə, ya da Medison avenyudakı avtobuslarla gedəcəyəm, gecə-gündüz işim-peşəm qəzet oxumaq, bric oynamaq olacaq, kinolara gedəcəm, sarsaq-sarsaq filmlərə, kino reklamlarına, kinoxronikalara baxacam. Hətta kinoxronikalara da! İlahi, sən özün saxla! Həmişə bu xronikalarda əvvəl-əvvəl cıdır-zad olur, sonra da bir xanım butulkanı gəmiyə vurur qırır, onun dalınca isə bir şimpanzenin əynində şalvar, necə velosiped sürdüyünü göstərirlər. Yox, onda hər şey dəyişəcək. Deyəsən, mən deyəni sən heç başa düşmürsən axı?

– Ola bilsin başa düşürəm! Bəlkə, sən özün də heç nə dediyini başa düşmürsən, – Salli dedi. Bu dəqiqə hər ikimizin bir-birimizdən zəhləsi gedirdi. Çünki bu qızla adam kimi söhbət eləmək müşkül işdi. Bu söhbəti başladığıma möhkəm peşman oldum.

– Gəl, buradan gedək, – dedim. – Lap açığı, bilirsən nə var, qəmişini çək məndən.

İlahi, elə bil, bu qıza od qoydun! Özüm də bilirəm, gərək, belə deməyəydim. Ancaq o, mənə bu qədər hövsələdən çıxarmasaydı, bəlkə də, ağızımdan bu cür kobud söz çıxmazdı. Adətən, qızlarla heç vaxt bu cür kobud rəftar eləmirəm. İlahi, bu qızın hirsdən bağı çatlayırdı. Az qala ayaqlarına düşüb yalvardım, “bağışla” dedim, bağışlamadı. Heç mənə qulaq asmaq da istəmədi, hönkür-hönkür ağladı. Bunu görəndə canıma bir balaca üşütmə düşdü, qorxdum evlərinə gedib atasına deyə ki, ona “qəmişini məndən çək» demişəm. Atası qaradınmaz pəzəvəngin birisidir, dəyyus. Özü də məndən çox elə xoşu da gəlir. Bir dəfə Salliyə demişdi ki, mən çox hay-küychü adamam.

– Yaxşı, ciddi sözümdür, xahiş eləyirəm, bağışla mənə, – deyə təkrar eləməkdən dilim qabar oldu.

– Sənimi bağışlayım? Sənimi? Qəribədir! – Hələ də içini çəkirdi. Birdən ona yazığım gəldi, onu incitdiyimə bərk peşman oldum.

– Gəl səni evinizə ötürüm. Ciddi deyirəm.

– Özüm birtəhər gedib çıxaram, çox sağ ol. Razı olmaram ki, sənin kimi bir gic mənə evimizə ötürsün. Ömrümdə heç bir oğlan mənə bu cür təhqir eləməyib.

Əslinə baxsan, bu da bir cür məzəydi. Ancaq birdən elə bir sarsaq iş tutdum ki, bunu, gərək, heç eləməyəydim. Şaqqanaq çəkib güldüm. Özü də mənim elə sarsaq, elə gic-gic şaqqanaq çəkməyim var ki! Əgər kinoda-zadda olsaydıq və mən özüm arxada oturmuş olsaydım, onda hökmən, qabağa əyilib bu cür gülən adamın abırını ətəyinə bükərdim. Bu şaqqanağım Sallini təmiz dəli elədi.

Bir keyli ondan əl çəkmədim, nə qədər dil tökdüm, nə qədər yalvardım, mənimlə barışmadı. İki ayağımı bir başmağa dirədi ki, çıx get, mənə rahat burax. Axırda elə də elədim. İçəri keçib ayaqqabılarımı-zadı götürdüm, onu orada qoyub çıxıb getdim. Əlbəttə, düz eləmədim. Gərək, onu orada tək qoymayaydım, amma təmiz hövsələdən olmuşdum.

Lap açığı, heç özüm də bilmirəm, onunla bu söhbətləri niyə elədim. Axı mən bir yerə, tutaq ki, Massaçusetsə, Vermonta və nə bilim daha hara gedəsi olsaydım, bu qız istəsəydi də, onu özümlə aparmazdım. Beləsi ilə heç yola çıxarlar? Ən dəhşətlisi də burasıdır ki, mən bunları ona deyəndə, həqiqətən, sidq-ürəkdən deyirdim. Bax, dəhşətlisi budur! Kül mənim başıma, ağıl var ki!

18.

Sallıdən ayrıldıktan sonra hiss elədim ki, bərk acmışam. Yolüstü bara girdim, bir pendir buterbrodu yeyib, üstündən turşumuş süd içdim. Sonra telefon budkasına girdim. Ceynə bir də zəng vurmaq istəyirdim, görüm evə gəlibmi. Çünki axşamı boş-bekar idim. Evdə olsaydı, çağırıb rəqsə-zada aparardım. Tanıdığım gündən bəri onunla bircə dəfə də rəqs eləməmişəm. Amma necə rəqs elədiyini görmüşəm. Bəd deyil. İyulun dördündə klubda. Onda onu hələ yaxşı tanıyırdım, buna görə də onu rəqs elədiyi oğlanın əlindən almağa cürətim çatmadı. O axşam rəqsə Çoutda oxuyan El Payk adlı eybəcərin birisiylə gəlmişdi. Bu oğlanı da yaxşı tanıyırdım, amma həmişə onu üzgüçülük hovuzunun yanında veyillənən görərdim. Əynində ağappaq neylon çimərlik paltarları olardı, işi-peşəsi də qüllədən suya tullanmaq idi. Hər dəfə də tullananda havada sarsaq bir fəndi təkrar eləyirdi. Bundan başqa əlindən heç nə gəlmirdi, amma özünü ən güclü idmançı sayırdı. Əzələ çox, ağıl yox. Nə isə, o axşam Ceyn rəqsə bu oğlanla gəlmişdi. Bunu heç başa düşə bilmədim. Allah haqqı. Sonralar, onunla dostlaşanda bunu özünə də dedim. Dedim, necə olub ki, El Payk kimi yekəxana, hər dəqiqə özünü gözə soxan dəyyusun biri ilə görüşməyə razılıq verib. Ceyn dedi ki, El Payk özünü gözə soxan-zad deyil. Dedi ki, əksinə, onda dəhşətli utancaqlıq kompleksi var. Hiss elədim ki, bu oğlana möhkəm yazığı gəlir. Özü də heç bunu gizlətmirdi. Həqiqətən, acıyırdı ona. Bu qızlar qəribə məxluqdurlar. Hər dəfə onlara deyəndə ki, filankəs əsl dəyyusdur, əclafın, yekəxananın biridir, o dəqiqə başlayırlar ki, bəs yazıqda utancaqlıq kompleksi var. Bəlkə də, doğrudan, var, amma bunun əclaflığa nə dəxli. Mən belə başa düşürəm. Eh, qızlar, qızlar! Onların nə düşündüyünü heç vaxt başa düşə bilməzsən. Bir dəfə Roberta Uolşun otaq yoldaşını bir dostumla tanış elədim. Dostumun adı Bob Robinson idi və həqiqətən də, onda utancaqlıq kompleksi vardı. O hətta öz ata-anasına görə də utanırdı, çünki onlar danışıqda “saa”, “maa” deyirdilər və həm də xeyli kasıb idilər. Özü də yekəxana-zad deyildi... Çox mərifətli oğlan idi. Amma o, qızın, Roberta Uolşun rəfiqəsinin xoşuna gəlmədi. Bu qız Robertaya demişdi ki, özündən çox razı, çox müştəbeh oğlandır. Səbəb də bu olmuşdu ki, yazıq oğlan bir dəfə söhbət zamanı təsadüfən özünü mübahisə klubunun kapitanı adlandırmışdı. Bu cür xırda bir şeyə görə o qız bu yazığı “yekəxana” deyərək lağa qoymuşdu! Məsələ ondadır ki, bu qızların bir oğlan xoşuna gəldi, qurtardı getdi, istəyir o milyon qat əclaf olsun, yenə də deyəcəklər ki, onda utancaqlıq kompleksi var. Yox, əgər xoşları gəlmirsə, o oğlan nə qədər yaxşı, nə qədər utancaq olsa da, dəxli yoxdur, yenə də deyəcəklər ki, ondan yekəxanası yoxdur. Hətta ağıllı qızlar da belədir. Nə isə, Ceynə bir də zəng vurdum, amma bu dəfə telefonu götürən olmadı, kor-peşman dəstəyi yerinə asdım. Sonra da cib dəftərçəmi çıxarıb, oradakı telefon nömrələrinə baxdım, görüm bu axşam kimi girimə keçirə bilərəm. Amma bir şey pis idi ki, bu andıra qalmış dəftərçədə üçcə nəfərin telefon nömrəsi vardı. Ceynin, Eklton Hillzdə mənə dərs deyən mister Antolininin və bir də atamın iş telefonu. Tanışların telefonunu bir yerə yazmağı unutmaq mənim köhnə peşəmdir. Axırda ələcsiz qalıb bu tipə – Karl Lyusa zəng vurdum. O, Hutton kollecini qurtarmışdı, məndən üç yaş böyük idi. O qədər də xoşuma gələn oğlan deyildi, amma çox ağıllıydı –bütün məktəbdə əqli inkişaf səviyyəsi əmsalına görə tayı-bərabəri yox idi – ona görə istədim, onu bir yerə nahara dəvət edib, ağıllı söhbətlərinə qulaq asam. Bəzən çox maraqlı şeylər danışırdı. Bir sözlə, ona zəng vurdum. İndi Kolumbiya universitetində oxuyurdu və yaxınlıqda, altmış beşinci küçədə yaşayırdı. Bilirdim ki, indi evdədir. Nəhayət, dəstəyi götürdü, mənim təklifimə qulaq asandan sonra dedi ki, indi gələ bilməz, işi var, amma axşam saat onda əlli dördüncü küçədəki Vikerbarda məni gözləyəcək. Deyəsən, mənim bu zəngimə yaman məəttəl qalmışdı. Çünki vaxtı ilə bir dəfə ona daldanyoğun müştəbeh demişdim.

Saat ona kimi birtəhər keçinmək lazım idi. Ona görə də Radio-Sitidəki kinoya girdim. Ömrümdə bundan axmaq iş tutmamışam, amma neyləyəydim, kinoteatr lap yaxında idi, başqa şey də ağılıma gəlmədi.

Mən içəri girəndə filmqabağı estrada tamaşası təzəcə başlamışdı. Rokett truppası səhnədə, allah bilir, nə oyun çıxarırdı, bir-birinin belindən yapışib hamısı bir xətt boyu dəli kimi dingildəyirdilər. Tamaşaçılar vəcdə gəlmişdilər. Məndən arxada oturan bir tip dəqiqəbaşı arvadına izahat verirdi: “Heç bilirsən buna nə deyirlər? Riyazi dəqiqlik”. Öldüm, yerə girdim. Rokket truppasından sonra səhnəyə qara fraklı, ayağına rolik geymiş bir oğlan çıxdı. Başladı atmacalı danışa-danışa özünü balaca stulların altına dürtməyə. Rolikdə sürüşməyinə söz ola bilməzdi, ancaq mənə ləzzət eləmədi, çünki səhnədə bu cür sürüşmək üçün onun günlərlə necə məşq etdiyini istər-istəməz gözümün qabağına gətirirdim. Havayı əziyyətdir mənə. Bəlkə, kefsizdim ona görə. Sonra da Milad pantomiması başlandı. Radio-Sitidə hər il belə bir tamaşa hazırlayırlar. Bir də gördüm ki, cürbəcür mələklər hop eləyib yeşiklərdən çıxdılar. Əllərində xaç tutan minlərlə adam səhnəni başına aldı, başladılar xorla: “Sizi gözləyirik, ey Tanrıya iman gətirənlər!” – deyə dəli kimi bağırışmağa. Dəhşət səhnəydi. Başa düşürəm, bütün bunlar çox dini və gözəl hesab olunur, amma mən buna inanmıram, axı bir sürü aktyorun əlinə xaç alıb səhnədə bağıрмаğının dinə və yaxud gözəlliyə nə dəxli. Bunlar ki, əslində, rola giriblər. Onlar oxuyub qurtarandan və yenə də qayıdıb yeşiklərə doluşandan sonra hiss elədim ki, bu dəqiqə bir siqaretdən-zaddan ötrü sino gedirlər, bayaqdan buna güclə tab gətiriblər. Keçən il bu tamaşaya Salli Heyslə baxmışdım. O da bu səhnədən, aktyorların əyirlərindəki kostyumlardan yaman vəcdə gəlmişdi. Yadımdadır, onda mən ona dedim ki, İsa yazıq bütün bunları – bu gülünc cır-cındırları-zadı görsəydi, yəqin ki, ürəyi bulanardı. Salli dedi, sən elə köhnədən dinsizsin, ateistin birisən. Bəlkə də, elədir. Amma bu tamaşada İsanın, həqiqətən, xoşuna gələ biləcək bir adam vardısı, o da, heç şübhəsiz, orkestrdə zərb aləti çalan oğlan idi. Düz səkkiz yaşımdan o mənə yadımda qalıb. Valideynlərimiz Allı ilə mənə bura gətirəndə biz hər dəfə bir stul qabağa keçərdik ki, onu daha yaxından görə bilək. Onun kimi usta çalan ömrümdə görməmişəm. Düzdür, bütün tamaşa boyu ona cəmi ikicə dəfə öz alətinə zərbə vurmaq lazım gəlirdi, ancaq onun bekarçılıqdan azacıq da olsa, darıxdığını hiss eləməzdin. Elə ki növbəsi çatdı, əlindəki çubuğu bu alətə elə qəşəng, elə təmiz vururdu ki, afərin deyirdin. Daxili gərginliyi üzündə ifadə olunurdu. Bir dəfə atam özü ilə bizi də Vaşinqtona aparanda, Allı oradan ona açıqca göndərdi. Yəqin ki, almadı. Çünki ünvanı dürüst bilmirdik.

Milad tamaşası da qurtarandan sonra, nəhayət, çər dəymiş film başlandı. O qədər murdar şey idi ki, gözümü də çəkə bilmirdim. Alek adlı bir ingiltərəli oğlandan danışdı. O, müharibədə hospitala düşür və yaddaşını itirir. Əlində əsa hospitaldan çıxıb, axsaya-axsaya düşür London küçələrinə, amma hansı şəhərdə olduğunu özü də bilmir. Nəslən hersoq olduğunu da xatırlamır. Günlərin bir günündə avtobusda çox da gözəl olmayan, amma ağıllı, sadə bir qızla rastlaşır. Avtobusa minəndə qızın şlyapası başından düşür, bu oğlan onu göydə qapıb, ona verir. Beləcə, tanış olurlar. Sonra da üst qata qalxır, bir yerdə əyləşib Çarlz Dikkensdən söhbət eləyirlər. Məlum olur ki, o, hər ikisinin ən çox sevdiyi yazıçıymış. Hətta oğlan cibindən “Oliver Twist”i çıxaranda, qız da həmin kitabı çıxarır. Burasına baxanda lap qusmağım gəldi. Nə isə, ikisi də Çarlz Dikkensin dəli-divanəsi olduğuna görə, elə ilk dəqiqədən bir-birinə vurulurlar. Oğlan qıza nəşriyyat işlərini sahmana salmaqda kömək edir. Demə, bu qız naşir imiş! Ancaq onun işləri çox da yaxşı getmir, çünki qardaşı sərxoşun biridir, qazandıqlarını içkiyə verib, havaya sovrur, özü də çox qəddardır. Çünki müharibədə həkimlik eləyib, orada əsəbləri o qədər pozulub ki, indi operasiya eləyə bilmir. Ona görə gününü içməklə keçirir, amma elə-belə götürəndə pis adam deyil. Nə isə, Alek dediyim gənc bir kitab yazır, qız da bu kitabı nəşr eləyir və hər ikisi bundan xeyli varlanır. Ancaq evlənmək qərarına gəldikləri anda Marsiya böyükdən çıxır. Marsiya, Alek dediyimin yaddaşını itirməmişdən qabaqkı nişanlısıdır. Alek kitab mağazasında öz pərəstişkarlarına avtoqraf yazarkən Marsiya onu görür və görən kimi də tanıyır. Ona nəslən hersoq olduğunu da deyir. Ancaq Alek buna inanmır və onunla birlikdə öz anasını görməyə getmək istəmir. Anası isə köstəbək kimi kordur. Ancaq o biri, çox da gözəl olmayan naşir qız onu məcbur eləyir ki, getsin. Bu naşir həm də çox nəcib qız imiş. Nə isə, oğlan yola düşür.

Evlərinə çatır. Ancaq nə nəhəng Danimarka cinsli sevimli köpəyi dəli kimi onun üstünə cumanda, nə anası əlləri ilə onun sifətini sıgallayanda, nə də gedib körpəlikdə onun sevə-sevə öpdüyü oyuncaq ayı balasını gətirib ona göstərəndə, yaddaşı özünə qayıtmır. Amma bir gün çəmənlərdə kriket oynayan uşaqların yanından keçərkən qəflətən kriket şarı onun alınına dəyir və o dəqiqə zırrama yaddaşı özünə qayıdır. Tez evlərinə qaçıb anasının alından öpür. Başlayır yenə də hersoqluq etməyə. O sadə, yaraşsız qızı da, nəşriyyat işlərini də tamam unudur. Bu tarixçəni lap axıracan danışardım, amma, qorxuram ürəyim qalxa. Yox, elə bilməyin ki, mən qəsdən sizin bu film haqqındakı təəssüratınızı korlamaq niyyətindəyəm. Orada korlamalı elə bir şey də yoxdur. Allah haqqı. Nə isə, filmin sonunda Alek kasıb qızla evlənir, o qızın qardaşı da sərxoşluğun daşını atır, əsəbləri düzəlir və Alekin anasının gözlərini operasiya eləyib açır. Marsiya ilə sərxoş qardaş da bir-birinə vurulurlar. Lap sonuncu kadrlarda, hamı uzun bir stolun arxasında nahara əyləşib. Birdən Danimarka cinsli köpək bir sürü küçüklə içəri girir. Yəqin, bunlar hamısı elə bilirlərmiş ki, bu it köpəymiş, amma birdən qancıq çıxıb. Nə isə, məndən sizə məsləhət, əgər qusub üst-başınızı batırmaq istəmirsinizsə, o filmə baxmayın.

O kinoda baş açmadığım bir şey varda da, o da yanımda əyləşən xanımın bu murdar film qurtaranacan ağlaması oldu. Hönkürtüsü artdıqca ürəkdən ağlamadığı daha aydın bilinirdi. İstər-istəməz fikirləşirdin ki, yəqin, bu qadın çox ürəyiyumşaq adamdır, ona görə belə ağlayır, amma mən onun lap böyründə oturmuşdum: bu xanımda ürəyiyumşaqılıqdan əsər-ələmət belə yox idi. Körpə oğlunu da gətirmişdi. Yazıq uşaq bərk darıxır, elə hey deyirdi ki, tualetə getmək istəyir, ancaq bu xanım anası ona heç məhəl də qoymurdu. Tez-tez üstünə çəmkirirdi ki, dinc otur, səs-küy salma. Canavar da, yəqin, ondan ürəyiyumşaq olardı. Ümumiyyətlə, bu sarsaq kinolara baxanda gözlərinin qarasını axıdan adamların onda doqquzu daxilən ən əclaf adamlardır. Ciddi sözümdür, inanın mənə.

Kinodan çıxandan sonra Viker-bara tərəf üz tutdum. Karl Lyus məni orada gözləyəcəkdi. Yol boyu müharibə haqda fikirləşirdim. Müharibədən olan filmlərə baxandan sonra həmişə belə oluram. Mən də müharibəyə getməli olsam, inanmıram buna tab gətirəm. Gerçəkdən tab gətirmərəm. Yenə səni o saat tutub güllələsələr, dərd yaradı, amma, gərək, neçə il bu andıra qalmış orduda qulluq eləyəsən. Bədbəxtlik də bundadır. Qardaşım D.B. düz dörd il orduda təpik döyüb. Müharibəni də görüb – qırx dördüncü ildə Lamanş keçənlərin içində olub, amma mən bilən orduya müharibədən də çox nifrət eləyir. O vaxt çox uşaqdım, yadımdadır, hər dəfə məzuniyyətə evə gələndə bütün günü çarpayıda uzanılı qalardı. Qonaq otağına da nadir hallarda çıxardı. Sonradan Avropaya düşdü, müharibədə iştirak eləsə də, nə özü yaralandı, nə də başqasına güllə atdı. Çünki orada onun işi-peşəsi bir kovboy generalını bütün günü maşında gəzdirmək olubmuş. Bir dəfə Alli ilə mənə dedi ki, əgər orada güllə atmalı olsaydı, heç bilməyəcəkdi hansı tərəfə, kimə atsın. Dedi ki, faşist kimi əclaflar elə öz ordumuzda da çoxdu. Yadımdadır, Ali bir dəfə ondan soruşdu ki, bəlkə, müharibədə olmağın ona bir xeyri dəyib? Axı o, yazıçıdır, müharibə isə ona mövzu verə bilər. O isə Allini məcbur elədi ki, gedib üstü şeir yazılı beysbol əlcəyini gətirsin. Gətirəndən sonra isə ona sual verdi: müharibə haqqında kim daha yaxşı yazıb? Robert Bruk, yoxsa Emili Dikkinson? Ali dedi ki, Dikkinson. Mənim belə şeylərdən başım çıxmaz, çünki çox elə poeziya həvəskarı deyiləm, amma bir onu bilirəm ki, mən orduya düşsəm, özü də bu Ekli, Stredleyter və Morris kimi dəyyuslarla bir cərgədə təpik döyməli olsam, dəli olub dəlixanaya düşərəm. Ömrümdə bir dəfə bir həftəliyə boyskautda olmuşam. Onda qabaqdakı oğlanın boynun ardına baxmağa belə tab gətirmirdim, ürəyim bulanırdı. Onların dediyinə görə isə, biz, gərək, həmişə qabaqdakının boynunun ardına baxaydıq. Sizə də and içirəm ki, əgər bir də müharibə başlasa, qoy məni elə bəri başdan güllələsinlər. Heç buna müqavimət də göstərmərəm. Ancaq bizim D.B.-nin bir işinə acığım tutur, özü müharibəyə bu qədər nifrət eləsə də, keçən yay “Əlvida, silah” kitabını mənə gətirib ki, oxu. Bundan heç baş açmadım. O kitabda çox ağıllı sayılan bir oğlan var, leytenant Henri. Başa düşə bilmirəm ki, özünün ordudan, müharibədən və bütün belə şeylərdən zəhlən getdiyi halda, belə bir qəlp kitabdan xoşun gələ. Bilirsiz, yəni heç cür anlaya bilmirəm ki, hələ də Rinq Lardnerdən xoşu gələn və ya “Qadir Getsbi”nin vurğunu olan bir adam bu cür saxta, zibil bir şeyi necə bəyənə bilib. Mən bunu onun üzünə deyəndə D.B. bərk hirsələndi, dedi ki, belə şeyləri başa düşmək üçün

sən hələ çox cavansan. Ancaq mən bununla razı deyiləm. Ona dedim ki, bəs onda Rinq Lardner, “Qadir Getsbi” niyə mənim xoşuma gəlir. Doğrudan, belədir. «Qadir Getsbi»nin, ümumiyyətlə, dəlisiyəm. Getsbi, başqa məsələ! Ondan olmaz. Vallah. Nə isə, çox şükür ki, bu atom bombasını kəşf etdilər. Əgər bir də müharibə başlasa, mən gedib o bombanın düz üstündə oturacam. Könüllü surətdə. Allaha and olsun!

19.

Əgər Nyu–Yorkda yaşamayanınız varsa, onda bəri başdan deyim ki, Viker-bar çox bahalı, dəbdəbəli bir mehmanxanada, “Seton Hotel” mehmanxanasındadır. Əvvəllər tez-tez ora gedərdim. İndi tərgitmişəm, heç yolum da düşmür. Viker-bar bu saat ən dəbdə olan yerlərdən biri sayılır və bu dünyada nə qədər qəlp, saxta adam varsa, hamısını maqnit kimi özünə çəkir. Orada bir cüt fransalı gözəlçə saxlayırlar: Tina və Janin. Onlar hər axşam üç dəfə səhnəyə çıxır, müştəriləri əyləndirirlər: biri piano çalır – özü də çox iyrenc – o biri isə mahnı oxuyur. Oxuduqlarının da çoxu ya son dərəcə biədəb, ya da fransız mahnıları olur. O oxuyan qız – Janin həmişə mahnıya başlamazdan əvvəl ağzını mikrofonu yapışdırıb pıçıldı ilə deyir: «İndi də biz sizə bir kiçuk maxnı oxuyaq, «Vüle vu Fğansa». Bu maxnı Fğansadan Nyu-Yoğka kimi böyük şəhəgə gələn və buğda bir oğlana aşşiq olan kiçuk biğ qızdan danışığ. Ümidvağiq, xoşunuza gələğ». Bütün bunları nünüldəyə-nünüldəyə mikrofonu pıçıldayandan sonra yarıingilis, yarıfransız dilində avara bir mahnı oxumağa başlayır. Bardakı pijonlar isə bundan vəcdə gəlir, ağıllarını itirirlər. Əgər hövsələni basıb onca dəqiqə otura və bu düdəmələrin alqışlarına qulaq versəniz, bu dünyada hər şeyə nifrət edərsiniz. Vicdan haqqı. Elə bu barın sahibi də heyvanın biridir. Yaltağın yekəsidir. Əgər varlı və ya məşhur adam deyilsənsə, səninlə bir kəlmə də kəsməz. Yox, əgər məşhur adam-zadsansa, elə davranacaq ki, qusmağın gələcək: üzündə təbəssüm cəld qabağına yüyürəcək, elə biləcəksən ki, dünyada bundan həssas adam yoxdur, sonra da min ilin tanışı kimi səndən hal-əhval tutacaq: “Xoş gəlmisiz. Sizin o Konnektikutda nə var, nə yox?” və ya “Floridada işlər necədir?” Çox murdar bardır. Zarafatsız. Şükür ki, oradan ayağımı birdəfəlik kəsmişəm.

Mən ora çatanda, saat ona hələ xeyli vardı. Bir qıraqda yer tapıb oturdum, içəri ağzımacan doluydu. Hövsələm çatmadı. Lyus gələnəcən iki qədəh sodalı viski içdim. Bu dəfə viski sifariş verəndə qəsdən ayağa qalxdım ki, nə boyda olduğumu hamı görsün, deməsinlər azyaşlıyam. Sonra da bir müddət bu pijonlara tamaşa elədim. Böyrümdə oturan oğlan yanında gətirdiyi qızı şirin dilə basıb uydurmuşdu. Dəqiqəbaşı deyirdi ki, nə qəşəng, nə xanım-xatın əllərin var. Gülməkdən özümü güclə saxladım. Barın o biri başına isə bir dəstə ibnə toplaşmışdı. Düzdür, sur-sumbatlarından heç ibnəyə-zada oxşamırdılar, yəni saçları-zadı çiyinlərinə tökülüb eləməmişdi, amma baxan kimi, deyərdin elə onnandırlar. Nəhayət, bizim Lyus da gəlib çıxdı. Bu Lyus çox qəribə tipdir. Huttonda oxuyanda yuxarı sinif şagirdi kimi onu mənə qəyyum təyin etmişdilər. Amma gecə keçəndən sonra öz otağında bir dəstə uşağı başına toplayıb onlara səhərə kimi seks dərsi keçməkdən savayı əlindən bir iş gəlməzdi. Bu sahədə çox məlumatlı oğlan idi. Ələlxüsus da əxlaqı pozğun adamlar barədə geniş məlumatı vardı. Çox murdar şeylər danışırdı, guya, elələri var ki, qızxanda qoyun-keçiyə cumur, elələri də var ki, başlarına qoyduqları şlyapanın astarına qadın alt tumanı tikdirir. Bir sözlə, ibnə kişilər, lesbiyan qadınlar dilindən düşməzdi. Bu əclaf bütün Amerika Birləşmiş Ştatlarında kimin ibnə, kimin də lesbian olduğunu əzbər bilirdi. Adını çək, kim olursa-olsun, onun ibnə olub-olmadığını o dəqiqə sənə desin. Amma heç inanmaq olmur ki, bu adamların hamısı – kinoaktyorlar və sairə – ya ibnədilər, ya da lesbiyan. Allaha and olsun. Yüz dəfə soruşurdun: “Necə, yəni deyirsən Co Blou da ondandır? Co Blou, ha? Həmişə də kinolarda qanqster, kovboy rollarını oynayır”. Lyus o saat: «Əlbəttə!» – deyirdi. «Əlbəttə» sözü dilində bitmişdi. Bizə başa salırdı ki, evli olub-olmamağın buna dəxli yoxdur. Deyirdi ki, dünyada evli kişilərin, təqribən, yarısı ibnə meyllidir və bundan heç özlərinin də xəbəri yoxdur. Deyirdi ki, adam dönüb bircə gecənin içində ibnə ola bilər, əlbəttə, əgər onda ibnə rüşeymi yarsa. Bizi yaman qorxutmuşdu. Elə mən özüm də qorxurdum ki, birdən dönüb ibnə olaram. Ən gülməlisi də o idi ki, Lyusun özü də bu sarıdan

düz adama oxşamırdı. Ağzına nə gəldi danışmağı bir yana, dəhlizdə adamı arxası ilə divara elə bərk sıxırdı ki, az qalırdı nəfəsin kəsilə. Həmişə də tualetə girəndə onun qapısını açıq qoyar, əlüzuyunda dişini-zadını sürtən, yuyunan olsa, oradan onu söhbətə tutardı. Məncə, elə bu da ibnəlik əlamətidir. Ciddi sözümdür. Çünki mən məktəbdə-zadda ibnəli adamlara çox rast gəlmişəm, onlar da həmişə bu cür hoqqalardan çıxırlar. Buna görə də bu Lyusdan şübhələnmişdim. Ancaq nə dəxli var, çox dərrakəli oğlandır. Zarafatsız.

Adamla görüşəndə ömründə salam-zad verməz. Oturan kimi sözü bu oldu ki, vaxtı yoxdur, ikicə dəqiqəliyə gəlib. Dedi ki, görüşə getməlidir. Sonra da martini sifariş verdi. Barmenə də tapşırırdı ki, mümkün qədər susuz eləsin, zeytun da qatmasın.

– Bura bax, sənin üçün yaxşı bir ibnə tapmışam, – ona dedim. – Barın o başında, hələ o tərəfə baxma. Bayaقدan onu səninchün gözəlti eləmişəm.

– Bundan ağıllı söz tapmadın, hə?! – dedi. – Elə həmin Koldfildsən, heç dəyişməmişən. Axı sən nə vaxt ağıllanacaqsan?

Deyəsən, cinləndi mənim bu sözümdən. Doğrudan, cinləndi. Amma bu, mənə yaman ləzzət elədi. Bu cür tipləri cinləndirmək ayrı cür ləzzət eləyir mənə.

– Seksual həyatda nə var, nə yox? – Soruşdum. Ondan belə şeyləri soruşanda hirsindən cilov gəmirir.

– Gicləmə, – dedi. – Boşla bu söhbətləri, sən allah. Sözü var, söz danış.

– Bəs mən neyləyirəm, söz danışırım da, – dedim. – Yaxşı, Kolumbiya necədir? Döşünə yatır?

– Əlbəttə, yatır. Yatmasaydı, heç ora gedərdim? – Dedi. Arabir o da adamı cinləndirməyi bacarır.

– Orada hansı peşəni öyrənirsən? – ondan soruşdum. – Yenə pozğun şeylərimi? – Sadəcə onu dolamaq istəyirdim.

– Deyəsən, dilini dinc saxlaya bilmirsən?

– Yox, niyə ki? Zarafat eləyirəm də! – dedim. – Bura bax, Lyus. Sən ağıllı, savadlı oğlansan. İstəyirəm, bir şeydə mənə məsləhət verəsən. Mən bir dəhşətli işə...

O, birdən üstümə çığırdı:

– Bura bax, Koldfild, adamsan, dilini dinc qoy, sözü var, söz danış, qoy bu zəhrimarı rahatca içək, yoxsa...

– Yaxşı, yaxşı, – dedim. – Özündən çıxma. – Deyəsən, mənimlə ciddi söhbət eləmək fikrində deyildi. Bu savadlıların hamısı belədir. Kefləri olmayanda, adamla bir kəlmə də ciddi şeydən söhbət eləmək istəməzlər. Ona görə də, söhbəti dəyişdim. Keçdim ümumi şeylərə. – Zarafatsız, şəxsi həyatda nə var, nə yox? Yenə o kuklaylamı gəzirsən? Huttonda gəzdiyini deyirəm.

– Allah eləməsin. Yox. – Dedi.

– Necə yəni? Bəs o nə oldu, indi haradadır?

– Mən haradan bilim. Bir halda, soruşursan, onu deyə bilərəm ki, indi o, haradasa Nyu-Hempşirdə yavalıq eləyir.

– Heç düz eləmirsən. Neçə il onunla yaxınlıq eləmişən. Heç olmasa bunun xatirinə, gərək, sən onun haqqında belə danışmayasan.

– Oh, ilahi! – Lyus içini çəkdi. – Yenəmi başladın koldfildlik eləməyə? Heç olmasa, əvvəldən deyəydin bunu mənə.

– Yox, elə deyil, – dedim, – amma, hər halda, yaxşı iş görmürsən. O neçə il sənə qarşı mehriban olub, sənə heç nədə imtina...

– Yəni bu cəfəng söhbətlər bizim üçün bu qədər vacibdir?

Heç nə demədim. Qorxdum ki, uzatsam, durub çıxıb gedər, yenə mən qalaram tək-tənha. Bir qədəh də içki sifariş verdim. Hiss elədim ki, içib keflənmək istəyirəm.

– Bəs indi kiminlə gəzirsən? – Ondan soruşdum. – Əlbəttə, demək istəmirsənsə, demə.

– Sən tanıyanlardan deyil.

– Nə bilirsən, bəlkə, tanıdım. Axı kimdir ki, elə?

– Qriñç-Villicdə yaşayır, Heykəltəraşdır, bilmək istəyirsənsə?

– Doğrudan? Zarafat eləmirsən ki? Neçə yaşı var?

– Soruşmamışam, heç belə şeyi də soruşarlar?

– Yaxşı, təqribən, neçə yaş vermək olar?
– Mən bilən, otuzdan çox olar, – Lyus dedi.
– Otuzdan çox? Doğrudan? Yəni beləsindən də xoşun gəlir? – Soruşdum. – Belə qoca yaşda? – Bunu soruşmağımın əsas səbəbi o idi ki, onun, həqiqətən, belə şeylərdən yaxşı başı çıxırdı. Bu sahədə onun qədər təcrübəli adam çox az tapılar. O hələ on dörd yaşındaykən Nantakətdə öz bakirliyini itirmişdi. Vicdan haqqı.
– Yəni demək istəyirsən ki, mənim yetkin qadınlardan xoşum gəlirmi? Əlbəttə, gəlir.
– Doğrudan? Nə üçün? Zarafatsız, yəni, sənə, onlar kef çəkmək daha ləzzətli olur, hə?
– Bura bax. Bəri başdan deyirəm. Mən bu axşam bu cür koldfildsayağı sarsaq-sarsaq suallara cavab verməkdən imtina edirəm. Bilmirəm, sən haçan bu uşaqlığın daşını atacaqsan. Bir müddət səsimi çıxartmadım. Qəsdən heç nə demədim. Lyus yenə martini sifariş verdi və tapşırırdı ki, heç su qatmasınlar.
– Yaxşı. Haçandan gəzirsən onunla? Heykəltəraşı deyirəm. – Bunu bilmək, doğrudan, mənim üçün maraqlıydı. – Huttonda oxuyanda onu tanıyırdınmı?
– Çətin. O, bura, Amerikaya cəmi bir-iki ay bundan qabaq köçüb.
– Eləmi? Özü haradandır?
– Təsəvvür eləyirsən – Şanxaydan.
– Yalan demə! Yəni deyirsən çinlidir?
– Yüz faiz.
– Yalan deyirsən! Deyirsən çinlidir, özü də sənə ondan xoşun gəlir, hə?
– Yüz faiz.
– Nəyə görə? Ciddi sözümdür, bunu bilmək mənim üçün çox maraqlıdır.
– Bunu bilmək sənə üçün bu qədər vacibdirsə, onda bunu deyə bilərəm ki, sadəcə olaraq, mən Şərqi fəlsəfəsini Qərbi fəlsəfəsindən daha üstün tuturam.
– Necə? «Fəlsəfə» deyəndə axı nəyi nəzərdə tutursan? Seksual məsələlərimi? Yəni deyirsən, çinlilər bu sahədə daha irəli gediblər? Belə demək istəyirsən?
– Təkcə çinlilər yox! Mən bütün Şərqi deyirəm. Bəlkə, bu mənasız söhbətə son qoyaq?
– Bura bax, ciddi sözümdür, – dedim. – Zarafat-zad eləmirəm. Yəni Şərqdə bu sahədə çox irəli gediblər?
– Bilirsən, bunu izah etmək çətin işdir, başa düşürsən? – Lyus dedi. – Onlar belə hesab edirlər ki, məhəbbət yalnız ruhən deyil, həm də cismən bir-birinə qovuşmaqdır. Axı, mən bunları sənə...
– Elə mən də bu fikirdəyəm! Elə mən də bunu – necə deyərlər – yalnız ruhən deyil, həm də cismən bir-birinə qovuşma hesab eləyirəm. Vicdan haqqı. Ancaq məsələ ondadır ki, eləsinə haradan tapasan. Eləsi rast olur ki, sən heç onunla...
– Bir az yavaş, sən allah. Sakit danışa bilmirsənsə, onda bu söhbətə son qoyaq.
– Oldu, oldu. Ancaq qulaq as, – dedim. Bir balaca həyəcanlanmışdım, ona görə də özüm də bilmədən səsimi ucaltmışdım. Bəzən həyəcanlananda, özümü saxlaya bilmirəm. – Elə mənim dediyim də budur. Mən də bilirəm ki, məhəbbət həm cismani, həm ruhi, həm də gözəl olmalıdır və sair və ilaxir. Ancaq mənim dediyim odur ki, adam heç də hər qızı, yəni dodaq-dodağa öpüşdüyü hər qızı o cür məhəbbətlə sevə bilməz? Bəlkə, sən sevə bilirsən?
– Gəl, buraxaq bu söhbəti, – Lyus dedi. – Etiraz eləmirsən?
– Yaxşı, olsun. Elə sənənlə, o çinli qızı götürək. Axı sizin aranızdakı münasibətin yaxşılığı nədədir?
– Dedim ki, boşla bu söhbəti.
Əlbəttə, düz eləmədim, kişinin şəxsi həyatına qarışmaq yaxşı iş deyildi. Bunu özüm də başa düşürəm. Amma bu Lyusun bir iyrənc xasiyyəti vardısı da, elə bu idi. Biz Huttonda oxuyanda, adamı məcbur eləyirdi ki, başına gələn ən intim hadisələri ona açıb danışsan, amma sən ondan özü barədə bu cür şeyləri soruşanda özündən çıxırdı. Bu ağıllı, savadlı adamların peşəsidir, ağıllı, ciddi söhbətləri, qətiyyətlər, sevmirlər, onları qoyasan, özləri naqqallıq eləyələr. İstədikləri də budur ki, onlar susdularmı, gərək, sən də susasan, durub öz otaqlarına getdilərmi, sən də durub gedəsən. Mən Huttonda oxuyanda bu Lyus da beləydi: öz otağında bizi başına yığıb ağzına gələni çərənləyib qurtarandan sonra istəməzdi ki, ağzımızı açıb bircə söz deyək. Hətta başqa

birinin otağına yığışanda da. O buna, sadəcə olaraq, dözə bilmirdi. Vicdan haqqı. Özü çərənləyib qurtarandan sonra, tələb eləyirdi ki, hər kəs öz otağına çəkilsin və heç kəs bu barədə heç nə danışmasın. Bircə şeydən. qorxurdu. Qorxurdu ki, birdən kimsə ondan da ağıllı bir şey danışar. Çox məzəli oğlan idi.

– Deyəsən, mən də Çinə getməli olacağam. Yoxsa, burada mənim seksual həyatım tamam puç olacaq, – dedim.

– Təbii haldır. Çünki sənin ağılın hələ yaxşı yetişməyib.

– Elədir. Doğrudan, elədir, özüm bilirəm, – dedim. – Bilirsən, mənim bədbəxtliyim nədədir? Xoşuma gəlməyən qız olanda mən heç vaxt özümü tam həvəsə, tam mənada ehtirasa gətirə bilmirəm. Bilirsən, o qız, gərək, mənim çox xoşuma gələ. Belə olmayanda bir növ həvəsdən düşürəm. İlahi, bax, bunun ucbatından da mənim seksual həyatım tamam puç olub gedir, həyat deyil, məşəqqətdir, məşəqqət.

– Əlbəttə, elə də olmalıdır. Axı mən keçən dəfə sənə dedim ki, nə eləmək lazımdır.

– Psixoanaliz həkiminə getməyimi deyirsən? – Keçən dəfə o, mənə bunu məsləhət görmüşdü. Onun atası da psixoanaliz həkimidir.

– Özün bilərsən. Vallah. Mənim nə işimə qalıb. Xəstə mən deyiləm ki! Bir müddət dinmədim. Fikirləşirdim.

– Tutaq ki, sənın atanın yanına getdim. Psixoanalizdən keçmək istədim, – dedim. – O, mənə neyləyəcək? Axı o, mənə neyləyəcək?

– Qorxma, o, sənə heç nə eləyən deyil. Sadəcə səni danışdıracaq, sən də onun soruşduqlarına cavab verəcəksən. Burada nə var ki? Əsas odur ki, o, sənə öz düşüncələrinin axınına başa düşməkdə kömək eləyəcək.

– Nəyi başa düşməkdə?

– Öz düşüncələrinin axınına. Düşüncən öz-özünə axır, sən də onu... Eh! İndi burada sənə psixoanaliz dərsi keçməyəcəm ki! Əgər marağın varsa, götür ona zəng elə, onun qəbuluna yazıl. Yoxdursa, eləmə. Lap düzü, bunun mənim üçün heç bir fərqi yoxdur.

Əlimi onun çiyinə qoydum. Ona lap gülməyim tutmuşdu.

– Sənın kimi sadıq dost tapmaq çox çətindir. Əclaf, – dedim. – Heç özünün bundan xəbərin var?

O, saatına baxırdı.

– Mən qaçmalıyam, – dedi və ayağa qalxdı. – Səni görməyimə çox şad oldum. – Barmeni çağırırdı və ondan soruşdu ki, nə qədər verməlidir.

– Bura bax, – dedim. – Atan səni də psixoanalizdən keçiribmi?

– Məni? Nə üçün soruşursan?

– Elə belə. Hə, keçirib, yoxsa yox?

– Necə deyim. O qədər də yox. Sadəcə o, mənə həyata uyğunlaşmaqda kömək eləyib, amma elə dərin analiz lazım olmayıb. Nə üçün soruşursan?

– Elə-belə? Marağ üçün.

– Yaxşı. Salamət qal, – dedi. Pulunu qoydu və çıxıb getmək istədi.

– Bəlkə, birini də içək, – ona təklif etdim. – Xahiş eləyirəm. Yaman darıxıram. Zarafatsız. Dedi ki, bunu bacarmayacaq, artıq çox gecdir və çıxıb getdi.

Ljus. Ljus. Onu görəndə adamın lap əti tökülür, amma əclafın söz ehtiyatına söz ola bilməz. Huttonda oxuyanda, ondan çox söz bilən oğlan tanımırdım. Orada söz ehtiyatımızı yoxlamaq üçün bizi tez-tez imtahana çəkirdilər.

Hələ də barda oturub içir, Tina ilə Janinin haçan səhnəyə çıxaracaqlarını gözləyirdim, amma onlar, sən demə, heç burada yoxmuşlar. Birdən buruqsaçlı arvadıyosunlu bir oğlan pianonun arxasına keçdi, sonra da yeni bir gözəlcə – Valensiya ortalığa çıxıb mahnı oxumağa başladı. Elə bir mərifətli oxumağı-zadı yoxuydu, amma Tina ilə Janinə baxanda bəd deyildi, heç olmasa, bunun mahnısı yaxşı mahnı idi. Piano piştaxtanın yanında, lap mənim böyrümdə idi. Valensiya

isə düz qabağımda. Mənə sarı baxanda gözümlə bir balaca qıydım, amma o, özünü elə göstərdi ki, guya, heç bunu görmədi. Yəqin ki, mən ona göz-zad vurmazdım, görünür, içki məni möhkəm tutmuşdu. Mahnını oxuyub qurtarandan sonra oradan elə tələsik çıxdı ki, onu yanıma çağırmağa macal tapmadım. Metrdoteli çağırıb xahiş elədim ki, ondan soruşsun, görsün mənimlə bir şey içmək istəyirmi? Dedi, soruşuram, amma heç aqlım kəsmir ki, soruşmuş ola. İndi sənə xahişinə baxan kimdir?

İlahi, düz gecə saat birəcən o andıra qalmış bardan çıxma bilmədim. Tamam lül-qənbər olmuşdum. Gözüm heç nəyi seçmirdi. Bir şey aqlımdaydı ki, burada səs-küy salmaq olmaz. İstəmərdim ki, kiminsə gözü mənə sataşsın və sonra da, allah eləməmiş, soruşsun ki, neçə yaşın var. Amma, doğrudan, gözüm heç nəyi görmürdü. İçkinin təsirindən tamam aqlımı itirəndən sonra isə o sarsaq əhvalat, guya, qarnıma güllə dəydiyi təzədən yadıma düşdü. Qarnımda güllə, barda tək-tənha oturmuşdum. Əlimi gödəkcəmin altında yaramın üstünə qoydum ki, qanı döşəməyə axmasın. Çünki istəmərdim ki, kimsə yaralandığımdan xəbər tutsun. Mənim kimi bir sarsağı yaraladıqlarını gizlətmək istəyirdim. Birdən yenə də Ceynə zəng vurub onun evə gəlib-gəlmədiyini öyrənmək fikrinə düşdüm. Haqq-hesabı çürüdüb bardan çıxdım. Telefon budkalarına sarı yollandım. Hələ də gödəkcəmin altındakı əlimi yaramın üstündən çəkməmişdim, hələ də qanımın yerə tökülməsini istəmərdim. Gör necə sərxoş olmuşdum! Telefon budkasına girən kimi, Ceynə zəng vurmaq həvəsim öldü. Mən bilən, bərk sərxoş idim ona görə. Çünki götürüb Salli Heysə zəng vurdum.

O nömrəni düz yığa bilənəcən düz iyirmi dəfə çaşdım. İçki gör məni nə günə qoymuşdu.

– Kimdir? – Bir qadının buz kimi soyuq səsini eşitdim.

– Mənəm. Holden Koldfild. Xahiş edirəm Sallini çağırı...

– Salli çoxdan yatıb. Mən Sallinin nənəsiyəm. Belə gec niyə zəng vurursunuz, Holden? Heç bilirsiniz, indi saat neçədir?

– Hə. Amma... mən Salli ilə danışmalıyam, hökmən. Vacibdir. Tez olun, çağırın.

– Salli yatıb, cavan oğlan. Sabah zəng vurarsınız. Gecəniz xeyrə.

– Durğuzun onu? Dedim ki, durğuzun onu. Eşitmirsiniz?

Telefondan başqa səs gəldi.

– Holden, mənəm. – Sən demə Salli imiş. – Bu, nə deməkdi?

– Salli? Sənsən?

– Hə. Bəsdir, qışqırma. Sərxoşsan?

– Həə. Qulaq as. Qulaq as. Milad axşamı sizə gələcəm. O andıra qalmış yolkanı qurmağa. Oldu? Ey, Salli, oldumu?

– Hə. Sən lap sərxoşsan ki! Get yat. Haradan danışsən? Kim var yanında?

– Heç kim. Mən, sizin sadıq bəndəniz və bir də özüm. – İlahi, lap lül-qənbər idim. Əlim hələ də qarnımın üstündəydi. – Məni vurdular, Salli. Rokkinin bandası. Məni güllə ilə vurublar.

Eşidirsən, Salli? Eşidirsən?

– Heç nə eşitmirəm. Get yat. Mən də yatmaq istəyirəm. Sabah zəng vurarsan.

– Eyy, Salli. Yolkanı qurmağa gəlirmi? Yoxsa, daha istəmirsən? Hə?

– İstəyirəm. Gecən xeyrə. Get evə, get yat.

Dəstəyi üzümə asdı.

– Gecən xeyrə. Gecən xeyrə, Salli, əzizim. Mənim ürəyim, mənim çiçəyim, – dedim. Heç bilirsiniz, necə dəm olmuşdum. Sonra mən də dəstəyi asdım. Fikirləşdim ki, Salli, yəqin, qonaqlıqdan təzəcə qayıdıb. Birdən onun haradasa bu Lantlarla və ya endoverli düdəməylə şənəndiklərini təsəvvürümə gətirdim. Sanki, onlar nəhəng bir çaydanın içində üzür və qəsdən ibarətli bir dildə söhbət eləyir, necə kübar və mədəni adam olduqlarını gözə soxurdular. İlahi, kaş heç ona zəng vurmayaıydım. Belədir də, içəndə aqlımı tamam itirirəm.

Xeyli müddət bu andıra qalmış telefon budkasından heç cür çıxma bilmədim. Telefon dəstəyindən bərk-bərk yapışmışdım ki, yıxılmayam. Açıqı, özümü yaman pis hiss eləyirdim. Axır ki, birtəhər budkadan çıxdım, gic qoyun kimi səndərləyə-səndərləyə kişi tualetinə yollandım, orada kranı açıb, onun altındakı tası ağzınacan soyuq su ilə doldurdum və başımı qulaqlarımın dibinəcən onun içinə soxdum. Başımı heç qurutmadım da. Dedim, qoy suyu hara süzülür-süzülsün. Sonra

da gəlib, pəncərənin böyründəki qızdırıcının üstündə oturdum. Yaman rahat, yaman istiydi. Canım bir az dincəldi, çünki yağışa düşmüş cücə kimi tir-tir əsirdim. Qərībədir, dəm olanda həmişə beləcə titrədirəm.

Qızdırıcının üstündə oturub bekarçılıqdan döşəmədəki xırda ağ kvadratları saymağa başladım. Təmiz islanmışdım. Boyun-boğazımdan üst-başına, yaxama, qalstukuma su az qala vedrəylə süzülürdü. Amma bu vecimə də deyildi. O qədər dəm idim ki, bu heç yadıma da düşmürdü. Birdən bayaq Valensiya üçün piano çalan buruqsaç arvadıyosunlu oğlan içəri girdi, güzgünün önündə dayanıb sarışın saçlarını tumarlamağa başladı. O tumarlanıb qurtaranacan söhbət elədik. Amma mənə qarşı o qədər də mehriban deyildi.

– Bura baxın, salona qayıdanda siz o gözəlçə Valensiyanı görəcəksinizmi? – Soruşdum.

– Bu, bizim imkanımız daxilindədir! – Dedi. Hazırcavab, əclaf. Hara gedirəm, elə hazır cavab əclaflara rast gəlirəm.

– Bura baxın. Məndən ona salam deyərsiniz. Soruşun görün, o mürtəd metrdotel mənim dediklərimi ona çatdırıb? Yaxşımı?

– Evə nə üçün getmirsən, Mak? Axı, sənə nə yaşın var belə?

– Səksən altı. Məndən ona salam deyin. Oldumu?

– Niyə evə getmirsən, Mak?

– Ürəyim istəmir. Ah, amma nə yaxşı piano çalmağınız var? – Dedim. Qəsdən ona yaltaqlanırdım. Düzünə qalsa, çox sarsaq çalırdı. – Siz gərək radioda-zadda çıxış eləyərdiniz. Özünüz də bu cür qəşəng oğlansınız. Qızılı saçlarınız-zadınız. Bəlkə, sizə impresario-zad lazımdır?

– Çıx get evinizə, Mak. Ağlını başına yığ, get evə, yat.

– Evim yoxdur getməyə. Zarafatsız deyirəm, bəlkə, sizə impresario lazımdır?

O, mənə cavab vermədi. Çıxıb getdi. Saçlarını daradı, min bir tumar vurdu və çıxıb getdi. Lap Stredleyter kimi. Gözəl oğlanların hamısı eyni cürdü. Daranırlar, tumarlanırlar, sonra da adamı tək qoyub gedirlər.

Axır ki, qızdırıcının üstündən durub qarderoba gedəndə məni ağlamaq tutdu. Özüm də bilmirdim niyə ağlayıram. Güman ki, özümü çox dilxor və yalqız hiss elədiyimə görə. Qarderoba çatanda isə cibimdə nömrəmi tama bilmədim. Ancaq qarderobda dayanan qız yaxşı adam çıxdı. Paltomu mənə nömrəsiz də verdi. “Körpə Şirli Binz” valını da qaytardı – onu hələ də özümə gəzdirdirdim. Bu yaxışılığın əvəzində ona bir dollar vermək istədim, amma neylədim, götürmədi. Elə hey deyirdi ki, get evinizə, get yat. Sonra da çalışdım onu görüşə dəvət eləyəm, – əlbəttə, işini qurtarandan sonra – ancaq heç cür razılaşmadı. Dedi ki, o, mənim anam yerindədir. Saçlarımın ağını göstərdim, dedim qırx iki yaşım var. Məlumdur ki, zarafat eləyirdim. Qəşəng qız idi, çox qəşəng. Mənim hətta o sarsaq qırmızı ovçu kepkam da onun xoşuna gəldi. Oradan çıxanda məcburən kepkanı başıma qoydurdu, çünki saçlarım tamam yaşadı. Çox yaxşı qadın imiş.

Havaya çıxanda dəmliyim xeyli avazı olmuşdu, amma dəhşət soyuq idi, dişim dişimə dəyirdi. Heç cür onları saxlaya bilmirdim. Medison avenyuya gəldim, dayanıb avtobus gözləməyə başladım, çünki pulum lap az qalmışdı, taksiyə qənaət eləməliydim. Amma bu cür murdar avtobusa minməyə heç həvəsim yox idi. Bir də ki hara gedəcəyimi heç özüm də bilmirdim. Ona görə də üz tutdum parka tərəf. Fikirləşdim ki, gedib o parkdakı kiçik gölə baxaram, görüm ördəklər neyləyir, oradadırlar, yoxsa onları harasa aparıblar. Bunu mən hələ də heç kimdən öyrənə bilməmişdim. Park uzaqda deyildi, mənim də getməyə ayrı yerim yox idi – bilmirdim heç gecəni harda yatacam – ona görə də üz tutdum parka sarı. Yorğunluğum-zadım da yox idi. Yalnız və yalnız bir balaca kefsiz idim.

Parka girəndə birdən dəhşətli bir iş oldu. Fibi üçün aldığı val əlimdən düşdü. Çilik-çilik oldu. İri bir zərfin içində necə vardı, elə də sındı. Hirsimdən az qaldım hönkür-hönkür ağlayam, özümü o qədər bədbəxt hiss elədim ki, valın qırıqlarını zərfdən çıxarıb, ciblərimə doldurdum. Bundan sonra heç nəyə yaramasalar da, atmağa ürəyim gəlmədi. Parka girdim. İlahi, necə də zil qaranlıq idi.

Anadan olandan Nyu-Yorkda yaşamışam və Mərkəzi parka ovcumun içi kimi bələdəm, lap uşaqlıqda orada rolıkdə sürüşmüşəm, velosiped sürmüşəm, amma o gecə bu gölməçəni güclə tapdım. Hansı tərəfdə olduğunu dəqiq bilirdim, – cənub girəcəyindəydi, – amma tapa bilmirdim. Fikirləşirəm ki, bərk dəm idim, ona görə. Üz tutub gedirdim, getdikcə qaranlıq daha da qatılaşırdı, getdikcə daha çox vahimələnirdim. Nə qədər yol getdim, bu parkda bircə adama da rast gəlmədim. Elə yaxşı ki, rast gəlmədim. Gəlsəydim, güman ki, qorxudan dik atıldım. Axır ki, gölməçəni tapdım. Sən demə, bunun yarısı donurmuş, yarısı yox. Bütün gölməçəni ələk-vələk elədim, – hələ az qaldı, bir dəfə gölməçənin içinə də yığılam – ancaq bircə dənə də ördəyə rast gəlmədim. Fikirləşdim ki, əgər burada ördək deyilən şey varsa, yəqin, sahilə yaxın yaxın yerdə, cillikdə-zadda olar. Elə o cilliyə baxanda az qalmışdı suya yığılam. Ancaq birini də görə bilmədim.

Çar-naçar gəlib skamyada əyləşdim, bura o qədər qaranlıq deyildi. İlahi, hələ də yağışa düşmüş cücə kimi tir-tir titrəyirdim, kepkam başımda olsa da, boynumun ardında saçlarım xırda-xırda sırsıra bağlamışdı. Bundan yaman qorxuya düşdüm. Dedim, birdən sətəlcəm olub ölərəm. Milyonlarla düdəmənin dəfnimə gələcəyini gözümlün qabağına gətirdim. Babam Detroytdan gələcəkdi, – onunla avtobusla gedəndə bu adam həmişə qışqıra-qışqıra küçələrin adını sadalayırdı, – sonra da xalalarım – əllidən çox xalam var – gicbəsər xalauşaqlarım tökülüşüb gələcəkdi. Bir sözlə, nəhəng bir insan sürüsü. Allı öləndə də tökülüb gəlmişdilər, sürüylə. D.B. mənə danışib, bu gicbəsər xalalarımından biri – özünün də həmişə ağzından pis iy gələr – dəqiqəbaşı içini çəkə-çəkə deyirmiş ki, gör necə sakit, necə rahat uzanıb. Mən o vaxt orada yox idim, xəstəxanadaydım. Əlimi bərk kəsmişdim, hökmən, xəstəxanada müalicə olunmalıydım. Nə isə, qorxdum ki, saçlarım tamam sırsıra bağladığına görə sətəlcəm olub öləm. Bunu fikirləşəndə atamla anama lap yazığım gəldi. Ələlxusus da anama, çünki anam yazıq, Allinin ölümündən sonra hələ də əməlli-başlı özünə gəlməyib. Onun çar-naçar dayanıb mənim paltarlarımı, idman əşyalarımı qoymağa yer tapmadığını gözlərimin önünə gətirdim. Ancaq bircə təsəllim vardı, bilirdim ki, anam Fibini mənim bu sarsaq dəfnimə yaxın qoymayacaq, çünki hələ çox körpədir. Sonra da bu dəfnə yığışan düdəmə sürüsünün ağlaşa-ağlaşa qəbrimin üstünə adım yazılı bir başdaşı qoyacaqlarını fikirləşdim. Dörd tərəfim isə ölümlər olacaqdı. İlahi, bunlar adam ölən kimi, onu dərhal gizlətməyə çalışırlar! Ancaq hələ də ümidvaram ki, mən öləndə, ağıllı bir adam tapılacaq və mənim cəsədimi götürüb, çaya-zada tullayacaq. Hara olur-olsun, yalnız bu andıra qalmış qəbiristanlıqdan başqa. Yoxsa, sənin qarnının üstünə gül-çiçək qoymaq üçün hər bazar tökülüb bura gələcəklər. Cəfəng-cəfəng şeylər danışacaqlar. Öləndən sonra gül-çiçək kimin nəyinə lazımdır? Heç kimin.

Havalar yaxşı olanda, valideynlərim tez-tez qəbiristanlığa gedir, bizim Allinin qəbri üstünə gül-çiçək dəstləri qoyurlar. Bir-iki dəfə mən də onlarla getmişəm. Amma sonralar tərgitdim, getmədim. Əvvələn, ona görə ki, onu bu çərdəmiş qəbrin içində görmək mənim üçün o qədər də xoş deyil. Dörd yanında ölümlər və başdaşları. Gün çıxanda yenə cəhənnəm, vay odur, yağış yağa. İki dəfə – düz iki dəfə dalbadal – biz orada olanda yağış başladı. Dəhşət idi. Yağış onun andır başdaşına, qarnında bitən otların üstünə yağırdı. Özü də leysan yağış... Qəbiristanlığa ziyarətə gələnlərin hamısı birdən dəli kimi öz maşınlarına sarı qaçdılar. Məni dəli eləyənlər də elə bu oldu. Hamı qaçıb öz maşınına girdi və radionu açdılar, sonra isə qəşəng bir restoranda nahar eləməyə getdilər. Bircə Allidən başqa hamı getdi. Buna heç dözə bilmədim. Bilirəm, bu qəbirdə yatan ancaq onun cəsədidir, ruhu çoxdan göyə uçub və sair və ilaxır, ancaq yenə də bu cür heyvanlığa dözə bilmirəm. Kaş o, orada olmayaydı. Siz onu tanıyırsınız, əgər tanısaydınız, onda bilərdiniz mən niyə belə deyirəm. Gün çıxanda yenə bir təhəri var, ancaq günəş də kefi haçan istəyir, onda çıxır.

Sətəlcəm olmaq fikrini beynimdən qovmaq üçün cibimdəki pullarımı çıxarıb, saymağa çalışdım, hərçənd, küçə fənərindən bura, demək olar ki, güclə işıq düşürdü. Cəmisi üç dollar kağız pulum, beş iyirmi beş və bir dənə beş sentlik qəpik pulum qalmışdı. İlahi Pensidən çıxandan bəri bir elin var-dövlətini xərcələmişdim. Skamyadan qalxıb gölməçənin qırağına gəldim, cibimdəki qəpik pulların hamısını suyun donmamış yerində bir-bir süzdürməyə başladım. Nə üçün belə elədim,

heç özüm də bilmirdim. Bəlkə də, elə güman edirdim ki, bu yolla sətəlcəm olub öləcəyimi beynimdən çıxara bilərəm. Ancaq heç cür çıxmadı.

Yenə də başladım fikirləşməyə ki, sətəlcəm olub ölsəm, görən, Fibi neyləyər? Düzdür, bu da bir cür uşaqlıqdı, ancaq neyləyim, bu fikri beynimdən heç cür qova bilmirdim. Belə bir şey olsa, yəqin ki, o, çox bərk qüssələnəcək, çünki mən onun yaman xoşuna gəlirəm. Lap düzü, o, mənə çox istəyir. Lap çox. Nə isə, bu fikri heç cür beynimdən qova bilmirdim, ona görə də axırı bu qərara gəldim ki, yaxşısı budur, xəlvətə evə qayıdım, onunla görüşüm. Birdən, doğrudan da, bu xəstəlikdən ölüb eləyərəm. Açar da cibimdəydi, fikirləşdim ki, xəlvətə, səssiz-səmirisiz evə girərəm, onunla bir-iki kəlmə laqqırtı vuraram. Ancaq bir şeydən, bizim mənzilin bayır qapısından yaman narahat idim. Açılarda cəhrə kimi yaman cır-cır cırıldayırdı ona görə. Bizim bina çox köhnə binalardandır, təsərrüfat müdiri isə tənbel əclafın birisidir, ona görə də haraya əlini vurursan uçub dağılır. Qorxdum ki, qapının cırıltısına atamla anam yuxudan oyanar və mənim gəldiyimdən xəbər tutarlar. Ancaq nə olur-olsun deyib, evə getmək qərarına gəldim. O saat götürülüb parkdan çıxdım və evimizə yollandım. Bütün yolu piyada getdim. Evimiz çox uzaqda deyildi, özüm də yorulub eləməmişdim. Sərxoşluğum da keçmiş, ayılmışdım. Bircə hava bərk soyuq idi və bir də küçədə heç kimsə gözə dəymirdi.

21.

Bu neçə ildə heç belə bəxtim gətirməmişdi: evimizə çatanda bizim daimi gecə liftçimiz Piti orada görmədim. Bu gecə liftdə, tamam başqa, tanımadığım bir oğlan durmuşdu. O saat fikirləşdim ki, əgər evdə də valideynlərimlə rastlaşsam, bacımla xəlvətə vidalaşandan sonra, aradan sivişib çıxmaq olar və heç kəs məndən şübhələnməz. Həm də bu təzə liftçimiz maymağın biri çıxdı. Elə belə, söz gəlişi ona dedim ki, mənə Dikstaynların yaşadığı mənzilə qalxmaq lazımdı. Onlar da bizim mərtəbədə yaşayırdılar, qapıbir qonşuyuq. Çox şübhə-zad doğurmamaq üçün, kepkamı da əvvəlcədən başımdan çıxarmışdım. Harasa tələsən adamlar kimi püfərək liftə girdim.

Oğlan liftin qapılarını bağladı və yuxarı qalxmaq üçün düyməni basmaq istəyəndə dönüb mənə baxdı və dedi:

Onlar evdə yoxdur, on dördüncü mərtəbədə qonaqlıqdadırlar.

– Nə olar, – dedim. – Deyiblər ki, qapıda gözləyim. Mən onların əmisi oğluyam.

Küt-küt, şübhəylə üzümə baxdı.

– Yaxşısı budur, aşağıda, zalda gözləyəsiz, cavan oğlan, – dedi.

– Məmnuniyyətlə. Bu daha yaxşı olardı, – dedim. – Ancaq mənim bir ayağım xəstədir. Gərək, onu bir vəziyyətdə saxlayasan. Yuxarıda, onların qapısının ağzındakı kresloda oturub gözləsəm, daha yaxşıdır.

Mənim nə dediyimi heç yaxşı anlamasa da: «Oh!» – deyə içini çəkib, düyməni basdı. Pis oğlan deyilmiş. Qəribədir. Elə ki birinə anlaşılmaz bir şey gopladım, o saat nə istəyirsən, onu da eləyirlər.

Bizim mərtəbədə axsaya-axsaya liftdən çıxdım, Dikstaynların qapısına sarı getdim. Liftin qapısının bağlandığını eşidən kimi, cəld geri dönüb öz qapımıza sarı cumdum. Hər şey əla gedirdi. Sərxoşluğumdan əsər-ələmət qalmamışdı. Açarı cibimdən çıxardım, ehmalca qapını açdım. Sonra yavaş-yavaş dinməzə içəri girdim və qapını örtüdüm. Məndən əsl qanqster çıxarmış.

Dəhlizə cəhənnəm qaranlığı çökmüşdü və məlumdur ki, heç bir işığı-zadı yandıra bilməzdim. Gərək, şaqqıltı salmamaq üçün elə ehmal, elə üslub tərpnəydim ki, heç nəyə ilişməyəydim. Düzdür, bilirdim ki, öz evimizdəyəm. Bizim dəhlizin elə bir xoş iyi var ki, ona ayrı heç yerdə rast gəlməzsən. Nə iyidir, özüm də bilmirəm. Xörək iyidirmi, ənlük-kirşan iyidirmi, heç baş aça bilmirəm, ancaq o iyi alan kimi bilirəm ki, öz evimizdəyəm. Paltomu çıxarıb, dəhlizdəki şkafdan asmaq istədim, ancaq yadıma düşdü ki, bu şkaf ağzınacan asılqanla doludur və onun qapısını açanda bu asılqanlardan möhkəm şaqqıltı qopur, ona görə də bu fikirdən vaz keçməli oldum. Sonra yavaşca, barmaqlarımın ucunda Fibinin otağına sarı getdim. Bilirdim ki, qulluqcumuz

mənim səsimi eşidən deyil, çünki onun qulağının ancaq bircə pərdəsi var. Özü mənə danışmışdı ki, hələ uşaq olanda qardaşı onun qulağına saman çöpü soxubmuş. Tamam kar olmuşdu. Ancaq, mənim valideynlərimin, ələlxüsus da anamın qulağı dəhşət idi. Ona görə də onların otağının ağzından keçəndə daha ehməl tərpənməli oldum, hətta nəfəsimi də içimə çəkdim. Allah haqqı. Atamın başına stulu da vursaydın oyanan deyildi, amma anam dəhşətdir, lap gedib Sibirdə də öskürsən, o, bunu burada eşidəcək. Dəhşət əsəbi adamdır. Gecəni səhərəcən heç ikicə saat yatmır, yuxusuzluqdan siqareti-siqaretə calayır.

Axır ki, düz bir saat özümə zülm eləyəndən sonra Fibinin otağına çatdım. Ancaq Fibi otaqda yox idi. Tamam unutmuşdum. Yadımdan çıxmışdı ki, D.B. Hollivuda və ya harasa başqa yerə gedəndə Fibi həmişə onun otağında yatır. Bu otaq onun yaman xoşuna gəlir, çünki bizim mənzilimizdə ən böyük otaq odur. Bir də ona görə ki, o otaqda nəhəng əndazəsiz köhnə bir stol – D.B. onu Filadelfiyada sərxoşluğa qurşanmış bir qadından alıb – və nəhəng, on mil eni, on mil uzunluq olan bir çarpayı var. Bunu haradan tapıb, heç özüm də bilmirəm. Bir sözlə, bizim Fibi, D.B. evdə olmayanda bu otaqda yatmağı xoşlayır. D.B. özü də razıdır buna. Fibi o heyvərə stolun arxasında oturub dərslərini hazırlayanda kaş onu öz gözlərinizlə görəydiniz. Bu stol da elə o çarpayı boydadır. Onun arxasında oturanda Fibinin ancaq başının ortası görünür. Onun da elə belə şeylərdən xoşu gəlir. Öz otağını ona görə xoşlamır ki, deyir, çox balacadır. Deyir ki, o «yayxanmağı» sevir. Gülməli işdir. Görəsən, yayxanmaq onun nəyinə lazımdır? Heç nəyinə. Nə isə, sinə-sinə D.B.-nin otağına gəldim və stolüstü lampanı yandırdım. Bizim Fibi heç mıqqıldanmadı da. İşığı yandırandan sonra bir müddət dayanıb ona tamaşa elədim. Yastığın bir küncünü altına çəkib yatmışdı. Özü də ağziaçıq. Qəribə işdir: böyüklər ağziaçıq halda yatanda adamın onlara gülməyi tutur, amma uşaqlara yox. Uşaqlar tamam başqa cürdür. Hətta onların ağızlarından axan su yastığı batırsa belə, onlara baxmaqdan iyrenmirsən.

Sakitcə otağı gəzdim, görüm nə var, nə yox. Birdən-birə kefim açıldı. Artıq sətəlcəm olmağım da yadımdan çıxmışdı. Sadəcə, özümü gümrah hiss eləyirdim. Fibinin paltarları çarpayının böyründəki stulun üstündəydi. Yaşına baxanda çox səliqəli uşaqdır. Yəni soyunanda bəzi uşaqlar kimi paltarlarını hara gəldi atmır. Pinti-zad deyil. Kostyumun pencəyini – anam bu kostyumu ona Kanadadan almışdı – stulun çiyindən asmışdı. Köynəyini-zadını isə səliqə ilə stulun üstünə yığmışdı. Corablarını ayaqqabılarının içinə, onları isə yanaşı stulun altına qoymuşdu. Bu ayaqqabıları mən hələ görməmişdim, onlar təzəydi. Tünd-qəhvəyi rəngdə, yumşaq ayaqqabılar idi, mənim də bundan varımdır. Və bunlar anamın ona Kanadadan aldığı kostyumun rənginə yaman düşürdü. Anam həmişə onu qəşəng geyindirir. Ciddi sözümdür. Belə şeylərdə onun əla zövqü var. Düzdür, konki-zad almaqda elə bir fərasəti yoxdur, amma paltar seçməkdə əvəzsizdir. Fibinin əynində həmişə elə qəşəng paltarlar olur ki, baxanda adamın ürəyi gedir. Amma başqalarını götürün, lap elə varlı uşaqlarını deyirəm, onların çoxu elə zövqsüz geyinir ki, baxanda ürəyin bulanır. Kaş siz bizim Fibini anamın Kanadadan aldığı kostyumda öz gözlərinizlə görəydiniz. Onda bilərdiniz ki, mən zarafat-zad eləmirəm.

D.B.-nin yazı stolunun arxasına keçib, onun üstündəkiləri araşdırmağa başladım. Buradakı şeylərin çox Fibininkilər idi, dərslər ləvazimatları-zad. Çoxu da kitabdır. Lap üstdəki kitabın adı «Əyləncəli riyaziyyat» idi. Kitabı açdım, lap birinci səhifəsində bu sözlər yazılmışdı:

FİBİ UEZERFİLD KOLDFİLD.

4 B – I.

Gülməkdən özümü güclə saxladım. Axı onun ikinci adı Uezerfild yox, Cozefinadır. Allah haqqı! Amma bu addan onun heç xoşu gəlmir. Buna görə hər dəfə görürəm ki, özünə təzə bir ad uydurub.

Riyaziyyatın altındakı kitab coğrafiya, onun altındakı isə hüsnxət idi. Onun yaman qəşəng xətti var. Əslində, bütün fənləri yaxşı oxuyur, amma xətti daha güclüdür. Hüsnxət kitabının altında bir dəstə qeyd dəftərçəsi vardı. Onda bu cür dəftərçələrin sayı beş mindən çox olar. Lap üstdəkini götürüb açdım. Birinci səhifədə yazılmışdı:

Bernis tənəffüsdə məni gözlə, sənə çox mühüm bir şey deyəcəm.

O səhifədə bundan başqa heç nə yox idi. İkinci səhifəni açdım:

Cənub-şərqi Alyaskada nə üçün bu qədər konserva zavodu var?

Çünki orada somğa balığı çoxdur.

Nə üçün orada faydalı meşələr var?

Çünki iqlimi münasibdir.

Alyaskadakı eskimosların həyatını yaxşılaşdırmaq üçün hökumətimiz nə iş görür?

Sabahacan öyrənməli!!!

Fibi Uezerfild Koldfild.

Fibi Uezerfild Koldfild.

Fibi Uezerfild Koldfild.

Fibi U. Koldfild

Fibi Uezerfild Koldfild, Eskvayr

Bunu Şerliyə ver!!!

Şerli sən deyirdin ki, səninki Saturn planetidir, amma adicə Mars imiş, bizə gələndə konkini də özünlə gətir.

D. B.-nin stolunda oturub bütün dəftərçələri başdan-ayağa oxudum. Birnəfəsə. Tələm-tələsik. Mən bu uşaq cızma-qaralarını – kiminki olur olsun – gecə-gündüz oxusam da yorulan deyiləm. Çünki çox məzəli şeylər yazırlar, gülməkdən adamın qarnı cırılır. Sonra bir siqaret yandırdım. Qutuda bu axırıncısıydı. Bu gün azı üç qutu siqaret çəkmişdim. Nəhayət Fibini oyatmaq qərarına gəldim. Daha ömrüm boyu bu stolda oturub qalmalı deyildim ki?! O biri tərəfdən də qorxurdum ki, valideynlərim birdən içəri girər. İstəyirdim onlar gəlməmiş təkliddə Fibi ilə vidalaşım. Buna görə də onu durğuzdum.

Fibi çox ayıq yatır. Yəni onu oyatmaq üçün nə bərkədən çağırmaq, nə də bərk-bərk silkələmək lazımdır. Sadəcə çarpayısının qırağında oturub “Fibi, Fibi, oyan” demək kifayətdir. O saat “hop” eləyib oyanacaq.

– Holden! – O saat məni tanıdı və qollarını boynuma salıb məni qucaqladı. Çox istiqanlıdır. Yəni yaşına görə çox istiqanlı uşaqdır, bəzən hətta həddən artıq istiqanlı olur. Mən onun üzündən öpürəm, o isə: “Evə nə vaxt gəlmisən? – deyə soruşur. Məni gördüyünə çox sevincək olmuşdu. Üz-gözümdən də bilinirdi.

– Ey, yavaş. Elə indi. Hə, de görüm necəsən?

– Mən əla. Mənim məktubumu aldınmı? Düz beş səhifəlik.

– Hə. Amma bir az yavaş danış. Çox sağ ol məktuba görə.

Düz deyirdi. Yazmışdı. Ancaq mən ona cavab yazmağa macal tapmamışdım. Hamısı da məktəbdə oynanılacaq tamaşa barədə. O da bu tamaşada iştirak edirdi. Mənə yazmışdı ki, cümə günü heç kimə görüş-zad verməyim və hökmən, o tamaşaya baxmağa gəlim.

– Sizin o tamaşa nə yerdədir? – Ondan soruşdum. – Dedin adı nə oldu?

– “Amerikalılar üçün milad pantomiması”, – dedi. – Pyes özü boş şeydi, amma mən Benedikt Arnoldu oynayıram. Ən böyük rol mənə düşüb. – İlahi, onda yuxudan əsər-əlamət belə qalmamışdı. O, belə şeylərdən danışanda həyəcədən sifəti qıpqırmızı qızarır. – Pyes ordan başlayır ki, mən ölüm ayağındayam. Milad gecəsi ruh gəlir və məndən soruşur ki, xəcalət çəkib eləmirəm ki? Və sair və ilaxır. Özün bilirsən də. Vətəni satdığımıza-zada görə. Sən gələcəksən? – O hətta çarpayıda dikəlib oturdu. – Sənə də elə buna görə yazmışdım.

– Əlbəttə. Əlbəttə, gələcəm.

– Atam gələ bilməyəcək. O, Kaliforniyaya uçmalıdır, – dedi. İlahi bu qız, elə bil, yuxudan indicə ayılmamışdı. İkicə saniyədə yuxusu təmiz qaçmışdı. Dizi üstə dayanıb əlimdən tutmuşdu. – Bura bax, axı anam deyirdi ki, sən çərşənbə günü gələcəksən, – dedi. – Hə, hə, çərşənbə günü.

– Tez buraxdılar. Bir az yavaş. İndi bu saat hamını oyadacaqsan.

– Bəs indi saat neçədir? Axı anam dedi ki, evə çox gec qayıtmayacaqlar. Noruolka, Konnektikuta qonaqlığa gediblər, – Fibi dedi. – Heç bilirsən gündüz neyləmişəm? Bilirsən hansı filmə baxmışam? Tap görüm, hə?

– Bilmirəm... Bura bax, onlar demədilər ki, haçan...

– “Həkim” filminə, – Fibi sözümü kəsdi. – Bunu hər yerdə göstərmirlər. Ona ancaq Lister Cəmiyyətində baxmaq olar. Özü də yalnız bircə gün – bu gün. Kentukili bir həkimdən danışır, o, bir qızın üzünü adyalla örtür. Çünki qız şikəstdir, yeriyə bilmir. Sonra da bu həkimi həbsxanaya salırlar. Əla kino idi.

– Bir dəqiqəliyə qulaq as. Bəyəm demədilər haçan...

– O, indi buna yaman peşmandır. Həkim deyirəm. Budur, o adyalı qızığızın üzünə çəkir, qız isə boğulub ölür. Onu elə buna görə ömürlük həbsxanaya salırlar. Ancaq həmin qız hər gecə onun yuxusuna girir və onu öldürdüynə görə ona çox-çox təşəkkür eləyir. Belə çıxır ki, o, qatıl yox, ən rəhmdil adammış. Ancaq o özü də başa düşür ki, onu həbsxanaya salmaqda haqq eləyiblər, çünki allahın vəzifəsini həkim öz boynuna götürməməlidir. Bizim sinifdə oxuyan bir qızın – Alisa Holmborqun anası bizi o filmə baxmağa aparmışdı. Alisa indi mənim ən yaxın rəfiqəmdir. Bütün sinifdə, təkcə onun...

– Bir hövsələ elə görüm, – dedim. – Səndən söz soruşuram axı. Onlar dedilərmi haçan qayıdacaqlar? Dedilər, yoxsa yox?

– Dəqiq demədilər. Elə dedilər ki, çox qalmayacaqlar. Atam maşını da götürdü ki, qatara-zada tələsməsinlər. Hə, maşına indi radio da almışıq! Ancaq anam deyir ki, yola çıxanda onu işə salmaq olmaz.

Bir az rahat oldum. Yəni onların məni burada görə bilməkləri sarıdan. Bir də ki görürlər, görsünlər. Cəhənnəmə ki.

Kaş siz bizim Fibini özünüz görəydiniz. Əynində mavi pijama vardı, yaxasında isə qırmızı filciklər. Fibi fillərin dəlisidir.

– Deyirsən, yəni yaxşı kinoydu, hə? – Dedim.

– Əla. Bircə şey pis idi ki, Alisa soyuqlamışdı, anası dəqiqəbaşı: «Üşümürsən ki?» – deyə zəhləmizi töküdü. Özü də kino gedə-gedə. Bir də gördün kinonun ən maraqlı yerində o mənim başımın üstündən boylanıb Alisadan soruşur: «Üşümürsən ki?» Yaman əsəbiləşdirirdi məni. Birdən aldığım val yadıma düşdü:

– Qulaq as, sənə bir val almışam, – dedim. – Ancaq bura gələndə əlimdən salıb sındırdım. Valın qırıqlarını ciblərimdən çıxarıb ona göstərdim. – Sərxoş olmuşdum, – dedim.

– O qırıqları ver mənə, – dedi. – Mən onları yığiram. – Onları mənim əlimdən aldı, gecə stolunun üstündə gizlətdi. Dəhşətdir!

– Milad gecəsində D.B. evə gələcək? – Ondan soruşdum.

– Bəlkə, gəldi, bəlkə də, yox. Anam deyir, işindən asılıdır. Ola bilsin Hollivudda qalsın, Annapolis haqqında ssenari yazır.

– Annapolis haqda? İlahi, nəyə görə?

– Orada məhəbbətdən də olacaq. Ümumiyyətlə, hər şeydən. Heç bilirsən orada kim çəkiləcək? Hansı kino ulduzu! Tap görüm!

– Mənim üçün maraqsız şeydir. Annapolisimə bax, mənim. D.B. nə bilir Annapolis nədir, ilahi! Bunun onun hekayələrinə nə dəxli? – Dedim. Belə şeyləri görəndə adam az qalır hirsindən dəli ola. Bu Hollivudu çıxaranın atasına lənət. – Qoluna nə olub? – ondan soruşdum. Gördüm ki, dirsəyinə plastır yapışdırıb. Pijaması qolsuz idi, yoxsa görə bilməzdim.

– Bizim sinifdə bir oğlan var, Kortis Ueyntraub, parkda pilləkənlərdən düşəndə o məni itələdi, – dedi. – İstəyirsən, göstərim. – Plastırı qolundan qoparmağa başladı.

– Dəymə, – dedim. – Axı o, səni niyə itələdi?

– Bilmirəm. Yəqin məndən xoşu gəlmir, – Fibi dedi. – Selma Etterberi adlı bir qızla mən onun sviterini tamam mürəkkəbə batırmışdıq.

– Bu yaxşı olmadı. Uşaq-zadsan bəyəm?

– Yox. Ancaq mən parka gedən kimi düşür dalıma. Hara gedirəm ora gedir. Məni boğaza yığıb.

– Bəlkə, onun xoşuna gəlırsən. Axı tək cə buna görə adamın sviterini mürəkkəbə batırmaq olmaz.

– Mən istəmirəm onun xoşuna gəlim, – dedi və sonra da bic-bic üzümə baxdı. – Holden, düzünü de, niyə çərşənbə günü yox, bu gün gəlmisən?

– Nə?

Yox, gərək, bu qızla çox ehtiyatlı olasan. Onu uşaq saysan, onda batdın.

– Axı niyə vaxtından tez qayıtmısan? – O, məndən bir də soruşdu. – Bəlkə, səni yenə məktəbdən qovublar?

– Dedim axı sənə. Bizi bu dəfə tez buraxdılar. Bütün sinfi...

– Yox, səni qovublar! Qovublar səni! – Fibi qışqırdı. Sonra da dizimə bir yumruq ilişirdi. Özü də kefinə yerləşəndə yaman bərk vurur adamı. – Qovublar səni! Ah, Holden! – əlləri ilə ağzını yumdu. Yamanca dilxor oldu. Allaha and olsun.

– Kim sənə dedi ki, qovublar. Heç kim bunu ...

– Qovublar! Qovublar səni! – Yenə də var gücü ilə dizimə bir yumruq vurdu. Elə bilməyin ki, ağrıtmır. Ağrıdır, özü də lap bərk. – Atam səni öldürəcək! – Dedi və üzüstə özünü çarpayıya atdı, balıncı da yıxdı başının üstünə. O, tez-tez belə eləyir. Bu qız da bəzən lap gicləyir.

– Bəsdir görüm, – dedim. – Heç kim məni öldürməz. Heç barmağıyla belə toxuna... Bəsdir, Fibi. Götür başının üstündən bu zibili. Kimdir məni öldürən.

Ancaq o, balıncı götürmədi. Tərsliyi tutanda onu inadından döndərmək müşkül işdir. Elə hey deyirdi:

– Atam səni öldürəcək. – Bu andıra qalmış balıncın altından nə dediyini güclə eşitmək olurdu.

– Məni heç kəs öldürüb-eləməyəcək. Ağlını başına yığ. Əvvələn, mən indi çıxıb gedirəm. Bilirsən neyləyəcəm? Gedib bir rançoda-zadda işə girəcəm. Müəyyən bir vaxta qədər. Bir oğlan tanıyıram, onun babasının Koloradoda rançosu var. Orada özümə iş tapa bilərəm, – dedim. – Oradan, hökmən, sənə yazacağam, əlbəttə, gedə bilsəm. Di başını bayıra çıxar. Yaxşı, Fibi, sənənlə deyiləm. Xahiş edirəm. Eşitmirsən?

Ancaq yenə də balıncı başının üstündən götürmədi. İstədim onu özüm götürüb kənara qoyam, amma bu qızda dəvə gücü vardı. Onunla dartışanda da adamı tamam yorub əldən salır. Başını balıncın altında saxlamaq istəyirsə, saxlayacaq, ona heç nə eləyə bilməzsən.

– Fibi, xahiş edirəm, çıxar başını bayıra, – deyə tez-tez təkrar eləməkdən başqa ayrı əlacım qalmadı.

– Di bəsdir... Eyy, Uezerfild, di başını bayıra çıxar görüm!

Yox, çıxaran deyildi. Bəzən onunla dil tapmaq çox çətin olur. Nəhayət, ayağa durdum, qonaq otağına keçdim, orada stolun üstündəki yeşikdən bir neçə siqaret götürüb cibimə soxdum. Heyim-illacım tamam kəsilmişdi.

22.

Geri qayıdanda Fibi artıq balıncı başının üstündən götürmüşdü, – bilirdim ki, götürəcək – ancaq hələ də üzümə baxmırdı. Hərçənd, indi arxası üstə çevrilmişdi. Gəlib çarpayının qırağında oturan kimi, dərhal üzünü yana çevirdi. Boykot elan eləmişdi mənə. Lap elə Pensidəki bizim o qılıncoynatma komandasının üzvləri kimi. Mən bu lənətə gəlmiş idman ləvazimatların yaddan çıxardıb metroda qoyandan sonra onlar da bu cür məndən üz döndərmişdilər.

– Bəs bizim Heyzel Uezerfild necədir? – Dedim. – Onun haqqında təzə bir şey yazmısanmı? Mənə göndərdiyin çamadanımda qalıb. Çamadanı da vağzalda qoymuşam. Çox yaxşı hekayədir, xoşuma gəldi.

– Atam səni öldürəcək.

Bir şey ki bunun beyninə batdı, onu oradan çıxarmaq müşkül məsələdir.

– Yox, qorxma, öldürüb eləməyəcək. Uzaqbaşı, yenə də bir az danlayıb-dansıyandan sonra o andır hərbi məktəbə göndərəcək. Bundan artıq nə eləyə bilər ki? İkincisi də, mən onsuz da burada qalan deyiləm. Çıxıb gedəcəm. Bəlkə də, Koloradoda, sənə dediyim o rançoda yaşayacam.

– Özünü mənə güldürmə. Sən heç ata minə bilmirsən.

– Kim? Mən? Niyə minə bilmirəm? At minməyə nə var ki. Orada adamı ikicə dəqiqəyə öyrədirlər, – dedim. – Tərpətmə onu. – O, qolundakı plastırı qurdayırdı. – Saçlarını kim bu günə salıb? – Ancaq indi gözümə dəydi ki, onun saçlarını kimsə yaman bərbad günə qoyub. Lap dibindən qırxmışdılar.

– Sənin nə borcuna? – Birdən elə acıdı olur ki! Özünü dartır. – Yəqin, yenə bütün fənlərdən kəsilmisən, – dedi. Elə yekəxana-yekəxana dedi ki, gülməyim tutdu. Bəzən bu qız mənə bu lənətə gəlmiş məktəb müəllimlərini xatırladır, halbuki hələ ağzından süd iyi gəlir.

– Yox. Hamısından yox, – dedim. – İngilis dilindən, bir də ədəbiyyatdan qiymət aldım. – Sonra da ağıma nə gəldisə, yanından bir çimdik götürdüm. Yanı üstə uzanmışdı, adyalın altında yanbızları görünürdü. Əslinə baxsan, hələ heç yanbızı-zadı da çıxmamışdı. Elə bərkdən çimdikləməsəm də, əlimin üstündən vurmaq istədi, amma zərbəsi boş çıxdı.

Sonra birdən hövlnək dedi:

– Ah, sən niyə, axı niyə belə elədin? – Demək istəyirdi ki, yenə niyə məktəbdən qovuldum. O, bunu elə yanıqlı dedi ki, əməlli-başlı kövrəldim.

– Fibi, sən allah, heç olmasa, sən soruşma! Elə yetirən bunu soruşur, lap boğaza yığılmışam, – dedim. – Milyon səbəbə görə! Getdiyim məktəblərin içində ən murdar idi bu məktəb!

Saxtakarlar, riyakarlar xirtdəyəcən. Hamısı da əclaf. Elə bil, dünyanın bütün əclaflarını ora toplamışdılar. Məsələn, tutaq ki, birinin otağına yığılıb hansı məsələdənsə söhbət edirik və birdən biri qapını döyüb içəri girmək istəyir, onu heç kəs içəri buraxmır. Görən kimi qapını üzünə çırpırlar. Orada hələ andıra qalmış məxfi bir cəmiyyət də var. Qorxudan mən də ora üzv olmuşam. Amma Robert Ekli adlı üz-gözü sızanaqlı zəvzək bir oğlan bu cəmiyyətə üzv olmaq istəyəndə nə qədər elədi, onu yaxına qoymadılar. Çünki zəvzək idi. Çünki üz-gözü sızanaq tökmüşdü. Yadıma salmaq belə istəmirəm. İnan mənə, bundan murdar məktəb görməmişəm.

Fibi heç nə demirdi, dinməzcə qulaq asırdı. Arxası mənə sarı olsa da, bilirdim ki, qulaq asır. Çünki danışanı diqqətlə dinləmək onun köhnə xasiyyətidir. Ən qəribəsi də budur ki, deyilənlərin hamısını başa düşür. Özü də çox yaxşı başa düşür.

Yenə də Pensi barədə danışmağa başladım. Bir növ, ürəyimi boşaldırdım.

– Orada bir-iki yaxşı müəllim vardı, hətta onlar da riyakarlıq eləyirdilər, – dedim. – Elə götürək bu qocanı, mister Spenseri. Onun arvadı həmişə bizi isti şokolada qonaq edərdi. Ümumiyyətlə, hər ikisi mehriban adamdı. Amma kaş sən bizim direktor – qoca Termer tarix kabinetinə gəlib lap arxa cərgədə oturanda bu Spenserin nə hala düşdüyünü öz gözlərinlə görədin. O direktor həmişə gəlib lap arxa cərgədə azı yarım saat oturardı. Orada bir müddət oturandan sonra başlayırdı öz sarsaq atmacalarıyla qoca Spenserin sözünü kəsməyə. Bizim Spenser isə az qalırdı dəridən-qabıqdan çıxsın, gah əzilib-büzülür, gah onun üzünə hırıldayır, gah da bilmirsən neyləyir, guya, bu zırrama Termer padşah balası-zadı imiş.

– Az söyüş söy də!

– Sən olsan lap qusmağın tutardı. Vallah, tutardı, – dedim. – Hələ məzunlar gününü demirəm, həmin gün Pensini, lap elə 1776-cı ildən bəri qurtaran düdəmələrin hamısı, arvadları, uşaqları və nə bilim tay nələrini ilə bir yerdə ora yığışırlar. Əlli yaşında biri vardı. Kaş onu öz gözlərinlə görmüş olaydın. Bir dəfə bizim otağa gəldi. Qapını döyüb soruşdu ki, ona buradakı ayaqyoluna getmək olarmı! Ayaqyolu dəhlizin o başındaydı, heç başa düşmədim ki, bunu bizdən niyə soruşur. Sonra da bilirsən nə dedi? Dedi, baxmaq istəyirəm görüm o ayaqyolunun qapısında mənim soy adımın baş hərfləri indi də dururmu? Sən demə, bu zırrama min il bundan qabaq öz heyvərə inisiallarını o qapıya cızıbmiş. İndi də bilmək istəyir, görsün onlar hələ pozulmayıb ki! Otaq yoldaşım mən onu ayaqyoluna apardıq və o bütün ayaqyolu qapılarını bir-bir yoxlayanacan durub onu gözlədik. Qapılara baxa-baxa elə hey danışdı. Deyirdi ki, Pensidə oxuduğu günlər onun həyatının ən xoşbəxt çağları olub. Sonra da bizə gələcək barədə gözəl nəsihətlər verməyə başladı. İlahi, onun bu söhbətləri məni təmiz dilxor elədi. Demirəm ki, pis adamdı, yox, pis adam-zad deyildi. Ancaq birini dilxor eləmək üçün hökm deyil ki, pis olasan. Yaxşı adam olsan da başqasının kefini poza bilərsən. Adamı dilxor eləməyə nə var ki, ayaqyolu qapılarının üstündə öz inisiallarını axtara-axtara birinə bir xeyli qəlp nəsihət versən, bəsidir. Ayrı

heç nə lazım deyil. Bilmirəm, bəlkə də, bu düdəmə fisıldaya-fisıldaya danışmasaydı, mənə o qədər də pis təsir eləməzdi. Təkcə pilləkənləri çıxdığına görə nəfəsi bu cür kəsilmişdi. İnişallarını axtara-axtara Stredleyterlə mənə: «Pensidən bacardıqca çox şey götürməyə çalışın,» – deyə nəsihət verib qurtaranacan ağız-burnunun fisıltısı kəsilmədi. Aman allah, Fibi. Axı mən bunu sənə necə başa salım! Pensidə mənim heç nədən xoşum gəlmirdi. Bunu sözlə başa salmaq çox çətinidir.

Fibi bu arada nəşə dedi, amma mən eşidə bilmədim. Ağzımı balınca elə dirəmişdi ki, dediyini eşitmək olmurdu.

– Nə? – Soruşdum. – Üzünü bəri çevir. Ağzımı balıncla elə qapamısan ki, nə dediyini eşidə bilmirəm.

– Sənin onsuz da heç nədən xoşun gəlmir.

Onun bu sözündən sonra lap dilxor oldum.

– Yox, xoşum gələni də var. Əlbəttə, var. Elə demə. Axı sən nəyə görə belə deyirsən?

– Çünki heç nəyi xoşlamırsan. Heç nəyi. Məktəbi də. Ondan başqa milyon-milyon şeyləri də. Heç nəyi xoşlamırsan.

– Xoşlayıram! Sənin səhvən də elə bundadır, bax, elə bunda! Nə üçün ağzına gələni deyirsən? – İlahi, bu qız məni hövsələdən çıxaracaq.

– Çünki düz deyirəm. Heç nədən xoşun gəlmir, – dedi. – Əgər gəlirsə, birinin adını çək.

– Birinin adını? Xoşum gələn şeyin birinin adını? – Dedim. – Yaxşı.

Bədbəxtlikdən ağılıma heç nə gəlmirdi. Bəzən adam fikrini heç cür cəmləşdirə bilmir.

– Yəni deyirsən, ən çox xoşladığım bir şeyin adını deyim? Hə?

O, mənə cavab vermədi. Acıqla çarpayının lap o biri qırağına yuvarlandı. Məndən yüz mil aralıya.

– Di, cavab ver, görüm, – dedim. – Ən çox xoşuma gələn şeyin adını deyim?

– Ən çox xoşladığının.

– Yaxşı, – dedim. Ancaq hələ də fikrimi bir yerə cəmləyə bilmirdim. O iki rahibədən, əllərində nimdaş həsir zənbil sədəqə yığan o iki rahibədən savayı ağılıma heç nə gəlmirdi. Daha doğrusu, gözündə dəmir sağanaqlı eynəyi olan o qız. Bir də Eklton-Hillzdən tanıdığım o oğlan, Ceyms Kasl yadıma düşdü. Bu oğlan, onu öldürsən də sözünü geri götürən deyildi; bir dəfə Fil Steybl adlı son dərəcə yekəxana, lovğa bir oğlanın qarasına bir söz demişdi, onda gördüm. Ceyms Kasl onu özündən bədgüman gicbəsərin biri adlandırmışdı Steyblin özü kimi sarsaq dostlarından biri isə bunu dərhal ona xəbər vermişdi. Steybl də özü kimi altı nəfər lovğa əclafi başına toplayıb Ceyms Kaslın qaldığı otağa gəlmiş, sonra da qapını içəridən bağlayıb onun üstünə düşmüşdü ki, sözünü geri götürsün. Ona neylədiklərini burada sizə deyə bilməyəcəm, – çünki çox murdar bir iş tutmuşdular – ancaq buna baxmayaraq, o, yenə də dediyindən dönməmişdi. Bu Ceyms belə Ceyms idi. Kaş onu öz gözlərinizlə görəydiniz: boydan balaca, sısqı, qolları da çöp kimi namnazik. Və nəhayət, sözlərini geri götürmək əvəzinə, heç bilirsiniz o neyləmişdi? Pəncərədən özünü bayıra atmışdı. Mən onda duşxanadaydım, onun necə yerə dəyib tappıldadığını öz qulaqlarımla eşitdim. Ancaq elə bildim ki, radio və ya şkof-zaddır, kiminsə özünü pəncərədən yerə atmağı heç ağılıma gəlməzdi. Bir də eşitdim ki, hamı dəhliz boyu qaça-qaça pilləkənlərlə aşağı düşür. Mən də cəld xalatımı çiynimə atıb, pilləkənlərlə üzəşəğı qaçdım: Ceyms Kasl daş döşəmənin üstündə uzanılı qalmışdı. Canı çoxdan çıxmışdı, dişləri qırılıb tökülmüşdü, yan-yörəsi tamam qan içindəydi və heç kəs ona yaxın getməyə cəsarət edə bilmirdi. Məndən götürdüyü xallı sviter də əynindəydi. Onu bu intihara məcbur edən uşaqlara isə heç nə eləmədilər, sadəcə məktəbdən qovdular. Heç həbsxanaya da salmadılar.

Bunlardan başqa ağılıma heç nə gəlmirdi. Səhər-səhər nahar eləyəndə gördüyüm o iki rahibə və bir də Eklton-Hillzdə mənimlə oxuyan Ceyms Kasl; ən qəribəsi də bu idi ki, sözün düzü, bu Ceyms Kasl heç əməlli-başlı tanımırdım da. Lal-dinməzin biriydi. Düzü, bir sinifdə oxuyurduq, amma o, məndən xeyli aralıda otururdu və çox nadir hallarda yazı taxtasına, dərşə cavab verməyə çıxardı. Bu cür, dərşə cavab vermək üçün yazı taxtasının önünə ayda-ildə bir dəfə çıxan uşaqlar həmişə və hər məktəbdə olur. Səhv etmirəmsə, onunla mənim aramda tək birçə dəfə söhbət olub, o da xallı sviterimi bir neçə günlüyə məndən istəyəndə. O, bunu xahiş eləyəndə lap

məəttəl qaldım, çünki heç cür gözləməyirdim. Yadımdadır, əlüzyuyanda dişlərimi təmizləyirdim, birdən mənə yaxınlaşıb dedi ki, əmisi oğlu onu şəhərə gəzməyə aparacaq. Heç ağıma da gəlməzdi ki, məndə bu cür sviter olduğunu o da bilir. Çünki o günəcən onun barəsində birçə bunu bilirdim ki, sinif jurnalında adı mənimkindən əvvəl gəlir: Keybl P., Keybl V., Kasl, Koldfeld, – İndiyəcən yadımdadır. Lap düzü, az qalmışdı, bu sviteri ona verməyəm – onu yaxşı tanımadığıma görə.

– Nə? – Mən Fibidən soruşdum. Çünki o mənə nə isə dedi, amma yaxşı eşidə bilmədim.

– Hə, heç nə tapa bilmirsən ki?

– Niyə? Tapıram Elə yaxşı tapıram.

– Onda de də.

– Allidən. Hər şeydən çox Allidən xoşum gəlir, – dedim. – Bax, indi bu dəqiqə, burada oturub səninlə söhbət eləməkdən, belə şeylər barədə düşünməkdən də xoşum gəlir, lap elə...

– Allı ölüb, sən elə həmişə belə eləyirsən! Əgər biri ölübsə və onun ruhu indi orada, göylərdədirsə, onu necə sevmək olar?

– Mən də bilirəm ki, ölüb. Elə bilirsən bilmirəm? Nə olsun, mən yenə onu sevirəm! Demək, biri ölübsə, daha onu sevmək lazım deyil, hə? Axı, lənət şeytana, əgər bu ölən sən tanıyan sağlardan min qat yaxşı olubsa, onda necə, hə?

Fibi susdu, heç nə demədi. Deməyə bir söz fikirləşib tapmayanda həmişə beləcə susur.

– Bax, elə bu da xoşuma gəlir, – dedim. – Yəni burada səninlə oturub bu cür çənə vurmaq və sair və ilaxır.

– Axı bunun ona nə dəxli?

– Necə yəni nə dəxli? Dəxli var! Özü də lap yaxşı var! Lənət şeytana, niyə də olmasın. Bu camaat heç vaxt heç nəyi düz başa düşmür. Lap boğaza yığılmışam.

– Bəsdir, iblisi, şeytani bura tökmə. Yaxşı. Daha nəyin adını çəkə bilərsən? De görüm nə olmaq istərdin? Tutaq ki, alim, yaxud vəki –, bir sözlə, nə olmaq istərdin?

– Məndən alim çıxmaz. Elmdən ağılim bir şey dadmır.

– Bəlkə, vəkil? Atam kimi.

– Vəkil olmaq pis olmazdı, ancaq... O da mənlilik deyil, – dedim. – Bilirsən, onlar məhz günahsız adamların həyatını xilas eləsəydilər, bu heç də pis olmazdı, ancaq iş ondadır ki, vəkil olandan sonra bu heç adamın yadına da düşmür. İş-gücün daha çox pul qazanmaq, bric, qolf oynamaq, maşın almaq, lovğa-lovğa kokteyl içmək, modabazlıq etmək olur. İkincisi də, tutaq ki, vəkil olandan sonra sən həmişə yalnız günahsız adamların həyatını müdafiə etməklə məşğulsan, onda haradan bilirsən ki, bunu nəyin xatirinə eləyirsən, həqiqətən, onların həyatını xilas etmək istədiyinə görəmi, yoxsa özün məşhurlaşmaq, güclü vəkil kimi şan-şöhrət qazanmaq naminəmi? Bəlkə, sən də başqaları təki istəyirsən ki, hər dəfə bu andır məhkəmə prosesindən qalib çıxanda lap elə o sarsaq filmlərdəki kimi, hamı əlini kürəyinə vurub səni təbrik eləsin. Necə biləsən ki, sən bununla özünü gözə soxmaq istəmirsən? İş də bundadır ki, bunu heç vaxt anlaya bilmirsən. Heç inanmıram ki, Fibi mənim bu sayıqlamalarımı başa düşə bilsin. Axı o, hələ çox körpədir, amma, hər halda, diqqətlə qulaq asırdı. Sən deyəni dinləyirlərsə, elə bu da qənimətdir.

– Atam səni öldürəcək. Görərsən, öldürəcək, – dedi.

Ancaq mən ona qulaq asmırdım. Ağıma bir şey, dəhşətli bir şey gəlmişdi.

– Bilirsən, mən nə olmaq istəyərdim? – Dedim. – Bilirsən nə? Əgər mən əclafa imkan versəydilər...

– Nə? Bəsdir də, söyüş söymə.

– Sən bu mahnını bilirsən: «Oğlan qızı tutmuş olsa, çovdarlıqdan keçən zaman...»

– Düz demədin, o belədir: «Qız oğlana ürcah olsa, çovdarlıqdan keçən zaman...» – Fibi dedi. – Özü də bu mahnı yox, şeirdir. Robert Bernsin şeiridir.

– Mən də bilirəm ki, Robert Bernsin şeiridir.

Düz deyirdi. Doğrudan da, şeirdə «ürcah olsa» idi. Mən bunu tamam unutmuşdum.

– Mən onu «oğlan qızı tutmuş olsa» kimi bilirdim, – dedim. – Nə isə, bilirsən, bu şeiri yadıma salanda gözümün qabağında belə bir səhnə gəlib durur: bütün körpə uşaqlar axşamçağı yığışib intəhasız bir çovdar çölündə qaçdı-tutdu oynayırlar. Milyon-milyon körpə uşaq, ətrafda birçə

nəfər də – yəni böyükləri deyirəm – yoxdur, tək mənəm. Mən də uca, sərt qayanın lap qırağında dayanmışam. Və mənim işim, bu qayanın kənarındakı uçuruma yaxınlaşan uşaqları tutmaqdır. Axı onlar qaçdı-tutdu oynayanda gözləri ayaqlarının altını görmür, hara qaçdıqlarını veclərinə də almırlar. Ona görə də uçuruma yaxınlaşanları o dəqiqə qaçıb tuturam ki, ora yıxılmasınlar. Bütün günü işim ancaq bu olur: çovdar düzündə uşaqları uçurumdan qorumaq! Bilirəm, bu da bir cür sarsaqlıqdır, ancaq ürəyimə yatan yeganə bir peşə varsa, o da budur. Nə bilim, bəlkə, bu da bir cür axmaqlıqdır.

Uzun müddət Fibi dinmədi. Sonra isə yenə əvvəlki sözünü təkrar elədi:

– Atam səni öldürəcək!

– Cəhənnəmə-gora öldürsün! – dedim. Sonra çarpayından qalxdım, Eklort-Hillzdə mənə ingilis dili və ingilis ədəbiyyatından dərs deyən mister Antoliniyə zəng vurmaq istəyirdim. O, indi Nyu-Yorkda yaşayırdı. Eklton – Hillzdən çıxıb. Burda Nyu-York Universitetində də həmin fəndən dərs deyir.

– Mən bir yerə zəng eləməliyəm, – Fibiyə dedim. – İndi qayıdram. Çalış, yatma. – İstəmirdim ki, mən o biri otaqda telefonla danışanacan o, burada yuxuya getsin. Özüm bilirdim ki, yatmayacaq, sadəcə, bir daha əmin olmaq üçün deyirdim.

Qapıdan çıxmaq istəyəndə Fibi məni çağırırdı:

– Holden! – Dönüb geri baxdım.

Durub yerin içində oturmuşdu. Çox qəşəng oturuşu vardı.

– Bir qız var, Filis Marqulis, o, mənə hıçqırmaq öyrədib, – dedi. – Qulaq as.

Qulaq asdım. Nə isə eşitdim, ancaq heç nə qanmadım.

– Pis deyil, – dedim. Sonra o biri otağa keçib həmin müəllimə, mister Antoliniyə zəng vurdum.

23.

Çox tələsik zəng vurdum, çünki qorxdum ki, valideynlərim gəlib üstümə çıxarlar. Hərçənd gəlmədilər. Mister Antolini mənimlə çox mehriban danışdı. Dedi ki, lap bu dəqiqə onlara gələ bilərəm. Deyəsən, onların hər ikisini, həm özünü, həm də arvadını yuxudan oyatmışdım, çünki xeyli müddət telefonu götürən olmadı. İlk sözü bu oldu ki, başıma bir iş gəlməyib ki, dedim yox. Amma istər-istəməz Pensidən qovulduğumu ona danışmalı oldum. Fikirləşdim ki, ona desəm, yaxşıdı. Mən bunu danışanda o, «ilahi, şükür sənə» dedi. Doğrudan, bu adam yaman loğaz adamdı. Dedi ki, istəyirsənsə, elə indi dur gəl bizə.

Mənə dərs deyənlərin içərisində ondan yaxşı müəllim yox idi. Mister Antolini cavandır, qardaşım D.B.-dən bir-iki yaş böyük olar və aramızdakı müəllim-şagird pərdəsinə heç bir xələl gətirmədən onunla hər cür zarafat etmək mümkün idi. Özünü pəncərədən atan o oğlanı – Ceym Kaslı da axırda elə o gəlib yerdən götürdü. Əvvəl onun nəbzini yoxladı, sonra öz paltosunu çıxarıb Ceyms Kaslın üstünə sərdi və meyiti lazaretəcn qucağında apardı. Vecinə də deyildi ki, paltosu qana-zada bulaşar.

D.B.-nin otağına qayıtdım, Fibi radionu açmışdı. Rəqs musiqisi verirdilər. Səsini xeyli azaltmışdı ki, qulluqçumuz eşitməsin. Kaş siz bir onun oturuşuna baxaydınız. Çarpayının ortasında adyalın üstündə lap yoqlar kimi bardaş qurub oturmuşdu, musiqiyə qulaq asırdı. Vallah, bu qız məni lap dəli eləyəcək.

– Dur, – dedim, – istəyirsən rəqs eləyək. – Rəqs eləməyi mən ona lap körpəlikdən öyrətmişəm.

Çox zor rəqs eləyir. Əslində, mən ona bir-iki şey öyrətmişəm, çoxunu özü öyrənib. Əla rəqs etməyi adama özgəsi öyrədə bilməz, gərək, özün öyrənəsən.

– Axı, ayaqqabılısan, – dedi.

– Çıxardacam. Dur görüm!

Çarpayından pişik kimi yerə sıçradı, sonra gözlədi ki, ayaqqabılarını çıxarım. Başladığ rəqs eləməyə. Dəhşət süzürdü. Böyükləri uşaqlarla rəqs eləyənlər görəndə ürəyim bulanır, çünki qıraqdan çox əcaib görünür. Məsələn, bir də görürsən ki, restoranda ağsaqqal bir kişi körpə qızını götürüb rəqs meydançasına çıxır və bu uşağı öz ardınca elə sürətlə fırladır ki, qızın donu arxadan xeyli yuxarı qalxır; ya da görürsən ki, yazıq uşaq heç rəqs eləməyi bacarmır – bir sözlə, qıraqdan

çox əcaib görünür. Ancaq mən Fibi ilə heç vaxt belə ictimai yerdə rəqsə çıxmıram. Biz elə həmişə evdə rəqs eləyirik. Onu da zarafat üçün. Hərçənd ki, Fibi başqa aləmdi, onun rəqs eləməyinə heç bir söz ola bilməz. O heç nədə səndən geri qalan deyil. Yəni onu özünə bərk sıxsan, nə qədər uzun olursan ol, heç bir maneçiliyi olmaz. Heç nədə səndən geri qalmaz. Onunla nə rəqs desən, hətta çittebarq da oynamaq olar, səndən bir addım da geri qalmaz. Lap elə tanqo olsun, dəxli yoxdur. Allah haqqı.

Təqribən, dörd cür rəqs havası oynadıq. Hər rəqs havasından sonra necə dayanırdısa, eləcə də dururdu, daş kimi. Heç danışb eləməirdi də. Hər ikimiz beləcə, lal-dinməz dayanıb növbəti havanın başlanmasını gözləməliydik. Gülməkdən özümü güclə saxlamışdıq. Çünki burada gülmək-zad olmazdı.

Nə isə, dörd havadan sonra radionu bağladım. Fibi isə çarpayıya sıçrayıb, adyalın altına girdi.

– Yaxşı rəqs eləyirdimmi? – məndən soruşdu.

– Bəs necə! – Dedim. Çarpayıda onun böyründə oturdum. Nəfəsim kəsilmişdi. Yəqin ki, çox siqaret çəkirdim, ona görə. Güclə nəfəs alırdım. Fibinin isə heç vecinə də deyildi.

– Əlini alnıma qoy görüm, – birdən o, mənə dedi.

– Nə üçün?

– Qoy da. Qoy görüm.

Qoydum. Ancaq heç nə başa düşmədim.

– Qızdırmam yoxdur ki? – Dedi.

– Yox. Yəni deyirsən qızdırman olmalıdır?

– Hə. Bax, indi qızdırmamı yüksəldirəm. Bir də yoxla görək.

Əlimi bir də onun alnına qoydum. Yenə də heç nə hiss eləmədim. Ancaq, hər halda dedim:

– Deyəsən, başlayır. – İstəməirdim ki, onda bu andıra qalmış çatışmazlıq kompleksi yaransın.

Başını tərpətdi.

– Mən hətta termometrin civə göstəricisini də yüksəldə bilərəm.

– Termo-met-rin? Bunu kim sənə deyib?

– Alisa Holmborq mənə öyrədib. Ayaqlarını bir-birinin üstünə çarpazlayır, nəfəsini saxlayıb, çox isti, qımqızmar bir şey haqqında fikirləşməyə başlayırsan. Məsələn, soba-zad haqqında. Onda alnın o qədər qızır ki, adamın əlini yandırır.

Qəhqəhəmi güclə boğdum. Qəsdən əlimi onun alnından elə hövlnək çəkdim, guya, az qala yandıracaqdı.

– Çox sağ ol, vaxtında dedin, yoxsa...

– Yox, mən sənin əlini yandırmazdım. Bərk qızdırmağa qoymazdım... Ssıs! – Deyə o birdən çarpayıda yerindən dik sıçradı.

O saat ürəyim gupp elədi.

– Nə olub? – Soruşdum.

– Bayır qapısı! – Yavaşca pıçıldadı. – Onlardı gələn!

Yerimdən dik atılıb divara sarı qaçdım, düyməni tapıb işığı söndürdüm. Sonra əlimdəki siqareti ayaqqabımın altına basıb əzdim və kötüyünü cibimə soxdum. Əllərimlə havadakı tüstünü dağıtmağa çalışdım, axı niyə çəkdim bu zəhrimarı. Aman allah, nəyə lazım idi. Sonra ayaqqabılarımı qoltuğuma vurub, divar şkafinin içinə girdim və qapını bağladım. İlahi, qorxudan ürəyim quş kimi çırpınırdı.

Anamın otağa girdiyini eşitdim:

– Fibi? – O dedi. – Yalandan özünü yuxuluğa vurma. İşığın yandığını özüm gördüm, xanım qız.

– Salam! – Fibinin səsini eşitdim. – Yuxum qaçıb, yata bilmirəm. Qonaqlıq yaxşı keçdi?

– Çox yaxşı, – anam dedi, ancaq hiss elədim ki, düzünü demir. Qonaqlığa-zada getməkdən o qədər də xoşu gəlmir. – Nə üçün yatmamısan? Bəlkə, deyəsən, biz də bilək. Soyuq deyil sənə?

– Yox, soyuq-zad deyil, amma yuxum gəlmir.

– Fibi, sən burada, deyəsən, siqaret də çəkmisən? Düzünü de, boynuna al, xanım qız.

– Nə? Neyləmişəm?

– Elə onu.

– Bircəciyini yandırmışdım, bircə dəqiqəliyə. Bircə qullab aldım, sonra xoşuma gəlmədi, pəncərədən bayıra tulladım.

– Axı nə üçün? Bəlkə, deyəsən, biz də bilək.

– Yuxum gəlmirdi, ona görə.

– Düz eləmirsən, Fibi. Sənin bu hərəkətin mənə heç xoşuma gəlmədi, – anam dedi. – Bir adyal da verimmi?

– Yox, sağ ol. Gecən xeyrə! – Fibi dedi. Hiss olunurdu ki, anamdan yaxasını mümkün qədər tez qurtarmağa çalışır.

– Kino necə keçdi? – Anam ondan soruşdu.

– Əla. Alisanın anası olmasaydı, lap əla olardı. Dəqiqəbaşı kino gedə-gedə başımın üstündən əyilib Alisadan soruşurdu ki, ona soyuq deyil ki. Evə də taksilə qayıtdıq.

– Qoy bir qızdırmanı yoxlayım.

– Yox, mən qrip-zad olmamışam. O heç qrip-zad da deyildi. Anası hamısını özündən uydururdu.

– Yaxşı. Di yat. Necə nahar elədin?

– Çox murdar yemək idi.

– Bəyəm atan sənə demədimi ki, adam yeməyə murdar deməz? Niyə murdar olur? Sənə qoyun ətindən dadlı kotlet bişirmişdilər. Bundan ötrü Leksinqton-avenyuya kimi ayaq döymüşəm...

– Ət kotleti dadlı idi, buna sözü yoxdur, ancaq bu qız Çarlin stola yemək gətirəndə nəfəsini adamın üzünə verir. Yeməkdən, hər şeydən onun nəfəsinin iyi gəlir. Hər şeydən.

– Yaxşı, yaxşı, di yat. Əvvəlcə ananı öp, sonra. Yuxu duasını oxumusanmı?

– Duşxanada dua eləmişəm. Gecən xeyrə!

– Xeyrə qarşı. Çalış, tez yuxuya gedəsən. Mənə yaman başım ağrıyır, – anam dedi. Başım tez-tez ağrıyır. Həmişə də bərk.

– Bir-iki aspirin at, – Fibi dedi, – Holden çərşənbə günü gələcək, eləmi?

– Mən bilən hə. Di, üstünü yaxşı-yaxşı ört. Bax, belə.

Anamın otaqdan çıxıb qapını örtüyünü eşitdim. Bir-iki dəqiqə də gözləyib, şkafdan çıxdım. Çıxanda Fibi ilə toqquşdum, o da yerindən durub şkafa sarı gəlirdi ki, anamın getdiyini mənə xəbər versin.

– Əzmədim ki, səni? – dedim. Çox alçaqdan, pıçıltıyla soruşdum, çünki indi onların hər ikisi evdə idi. – Mən indi qaçmalıyam. – Qaranlıqda birtəhər çarpayını tapıb oturdum. Ayaqqabıları geyinməyə başladım. Qorxudan əllərim əsirdi. Görək, sözün düzünü deyəsən.

– Hələ getmə, – Fibi pıçıldadı. – Qoy yuxuya getsinlər sonra!

– Yox. Getməliyəm. Əsl vaxtdır, – dedim. – O, indi duşxanaya girəcək, atamın da başı qəzet-zad oxumağa qarışacaq. Bundan yaxşı fürsət ələ düşməz. – Ayaqqabılarımın bağlarını heç cür bərkidə bilmirdim. Tamam əsəbiləmişdim. Məsələ onda deyildi ki, onlar mənə burada görsəydilər, öldürüb eləyəcəkdilər. Ancaq indi onlarla üz-üzə gəlmək çox xoşagəlməz bir şey olardı.

– Sən harada qaldın? – deyə Fibi-dən soruşdum. O qədər qaranlıq idi ki, onu görə bilmirdim.

– Buradayam. – Düz böyrümdə dayanmışdı. Mən isə onu görmürdüm.

– Çamadanlarım vağzaldadır, – dedim. – Bura bax. Pulun-zadın varmı? Mənə bir qəpiyim də qalmayıb.

– Var. Ancaq Milad bayramında hədiyyə almaq üçün verilən puldur. Hələ heç nə almamışam.

– Aa, deməli, ayrı pulun yoxdur. – Onun bayram pulunu əlindən almağa üzüm gəlmirdi.

– Pul lazımdı sənə? – Fibi dedi.

– Yox, mən sənin bayram pulunu götürə bilmərəm.

– Bir az bərc verə bilərəm, – dedi. D.B.-nin stolunun gözlərini eşələdiyini eşitdim. Siyirtmələri bir-bir çəkib axtarırdı. O qədər qaranlıq idi ki, heç nəyi görmək olmurdu. – Əgər indi evdən birdəfəlik qaçsan, onda bizim tamaşaya, mənə oyunuma baxa bilməyəcəksən. – Səsi həyəcədən titrəyirdi.

– Niyə baxa bilməyəcəyəm ki? Ona baxmamış kimdir gedən? Heç belə tamaşaya baxmamaq olar? – Dedim. – Çərşənbə gecəsinədək, bəlkə də, mister Antolinigildə qaldım. Sonra evə qayıdacağam. Fərsət tapsam, sənə zəng vuracam.

– Ala, – dedi. Fibi mənə pul vermək istəyirdi, ancaq o, qaranlıqda əlimi heç cür tapa bilmirdi.

– Haradasan? – Pulu ovcuma qoydu.

– Eyy, mən bu qədər pulu neyləyirəm, – dedim. – İki dollar bəsimdir. Ciddi sözümdür. Qalanını geri götür. – Qalanını ona qaytarmağa çalışdım, ancaq götürmək istəmədi.

– Hamısını götür. Sonra qaytararsan. Tamaşaya baxmağa gələndə gətirərsən.

– İlahi, axı burada nə qədərdir?

– Səkkiz dollar, səksən beş sent. Yox, altmış beş sent. Bir az üstündən xərcləmişəm. Birdən məni ağlamaq tutdu. Özümü saxlaya bilmədim. Ha çalışdım ki, səsım eşidilməsin, ancaq özümü bacarmadım. Fibi yaman qorxuya düşdü, yaxına gəlib məni kiritməyə çalışdı, ancaq başlayandan sonra kiritmək olurmu? Çarpayının qırağında oturub için-için hıçqırırdım, Fibi qolunu boynuma salmışdı. Mən də onu qucaqladım. Ancaq yenə də uzun müddət kiritmə bilmədim. Mənə elə gəldi ki, bu saat ağlamaqdan boğulub öləcəyəm. Fibi yazıq qorxudan lap birtəhər olmuşdu. Andır pəncərə də açıq qalmışdı, onun soyuqdan necə titrədiyini açıq-aşkar hiss eləyirdim, çünki əynində pijamadan savayı heç nəyi yoxudu. Nə qədər elədim ki, yerinə girsin, girmədi. Axır ki, kiridim. Ancaq mən kiritməyə xeyli vaxt keçdi. Paltomun düymələrini bağladım. Fibi dedim ki, harada olduğumu ona, hökmən, bildirəcəm. Dedi ki, istəsəm, onunla elə burada, bu otaqda yata bilərəm. Dedim ki, yox, getsəm yaxşıdır. Mister Antolini məni gözləyir. Sonra cibimdən ovçu kepkasını çıxarıb ona bağışladım. Onun bu cür əcaib şeylərdən dəhşət xoşu gəlir. Əvvəlcə götürmək istəmədi, amma birtəhər məcbur elədim. Mərc gəlirəm ki, o, yəqin, yatanda da bu kepkanı başından çıxarmayıb. Belə kepkaların dəlisidir. Sonra yenə ona xatırlatdım ki, fərsət tapan kimi zəng vuracam. Və otaqdan çıxdım.

Əlbəttə, evdən xəlvət çıxmaq, ora xəlvət girməkdən çox asandır. Çünki artıq vecimə də deyildi ki, indi onlar məni görə bilərlər. Fikirləşdim ki, tuturlar, tutsunlar da, nolsun. Lap açığı, ürəyimdən keçdi ki, kaş tutaydılar.

Liftə minmək əvəzinə bütün mərtəbələrini ayaqla düşdüm. Arxa pilləkənlərlə. Az qaldı, yığılıb belimi qıram – bu pilləkənlərə o qədər zirzibil qutusu tökmüşdülər ki. Azı milyon dənə. Axır ki, güc-bəla bayıra çıxma bildim. Heç liftçi oğlan da məni görmədi. Yəqin, elə bilirdi ki, mən hələ də Diksteynlərin qapısının ağzını kəsdirib oturmuşam.

24.

Mister və missis Antolinilərin Satton Pleysdə qəşəng, yaraşığı bir evləri var. Qonaq otağı ayrıca, barı ayrıca ora düşmək üçün sadəcə ikicə pilləkən aşağı enməliydin. Mən onlarda çox olmuşam, çünki Eklton-Hillzdən çıxandan sonra mister Antolini tez-tez bizə nahara gəlirdi. Mənə baş çəkməyə. Onda hələ evlənməmişdi. Evləndəndən sonra isə mən həm onun özü, həm də missis Antolini ilə Lonq-Aylenddə Forest-Hillz tennis klubunda tez-tez tennis oynayırdım. Missis Antolini o klubun üzvüdür. Kalan pulu var. O, mister Antolinidən azı yüz yaş böyükdür, amma, deyərsən, bir-birlərinə möhkəm bağlanıblar. Əvvələn, hər ikisi savadlı, ağıllı adamlardır. Ələlxüsus da mister Antolini. Düzdür, bir adamla söhbət eləyəndə bizim D.B. kimi ağıllı şeylərdən daha çox lağlağı şeylər danışır, amma dəxli yoxdur. Missis Antolini isə çox ciddi qadındır. Astması var. Hər ikişi – yəni missis Antolini də D.B.-nin hekayələrini oxuyublar və D.B. Hollivuda gedəndə, mister Antolini ona zəng vurub demişdi ki, getmə. Ancaq D.B. onun da sözünə qulaq asmadı. Mister Antolini deyirdi ki, D.B. kimi yaxşı yazan bir adam Hollivuda ayaq basmamalıdır. Elə mən də ona eynən bunu demişəm.

Onların evinəcən piyada gedəcəkdim, çünki Fibinin bayram pulundan havayı yerə bircə sent də xərcləmək istəmədim, ancaq bayıra çıxan kimi halım tamam dəyişdi. Başım hərlənirdi. Ona görə də taksi tutmalı oldum. İstəməsən də, ayrı əlacım qalmamışdı. Taksi tapanacan mənimki mənə dəydi.

Zəngi basanda qapını mister Antolini özü açdı. Liftçi oğlan, heç cür məni yuxarı qaldırmaq istəmirdi, güclə razı saldım. Mister Antolini əynində xələt, ayağında çəkələklər, əlində qədəh qapının ağzında dayanmışdı. Çox arıq bir adam idi, amma heyvan kimi içirdi.

– Holden, oğlum! – Dedi. – İlahi, nə yaman uzanmışan! Səni görməyimə çox şadam.

– Siz necəsiniz, mister Antolini? Missis Antolini necədir?

– Biz ikimiz də əlayıq. Paltonu bəri ver. – Paltomu əlimdən alıb asdı. – Mən elə bildim, səni bu dəfə yanı uşaqlı görəcəm. Başqa əlacın yoxdu. Saçlarına da dən düşüb! – Lağ-loğaz eləmək onun köhnə şakəriydi. Geriyə dönüb mətbəxə sarı qışqırdı: – Lilian! Qəhvə hazırdımı? – Lilian missis Antolinin adıydı.

– Hazırdır. – Deyə mətbəxdən qışqırdılar. – Holdendi gələn? Xoş gördük, Holden!

– Salam, missis Antolini!

Bunların evində həmişə bu cür qışqırmalı olursan. Çünki həmişə hərəsi bir otaqda olur. Qərribə işdir.

– Otur, Holden, – Mister Antolini dedi. Deyəsən, bir balaca kefi yuxarıydı. Otağa baxanda deyərdin ki, qonaqlar elə indicə dağılışıblar. Stolların üstü qədəhlərlə, içi qoz-fındıqlı şüşə qablarla dolu idi. – Bu nizamsızlığa görə sən bizi bağışla, – dedi. – Bu gün bizə missis Antolininin buffalolu dostları gəlmişdilər... Buffalolu camışlar!

Uğunub özümdən getdim, missis Antolini isə mətbəxdən nəsə qışqırdı, ancaq eşidə bilmədim.

– Nə dedi? – mister Antolinidən soruşdum.

– Dedi ki, içəri girəndə üzünü yana çevirərsən. Yerindən indicə qalxıb. Siqaret götür. Yenə çəkirsənmi?

– Çox sağ olun, – dedim. Mənə sarı uzatdığı qutudan bir siqaret götürdüm. – Elə-belə. Aradabir.

– Bildim. Başa düşürəm, – dedi. Stolun üstündəki iri alışqanı götürüb siqaretimi yandırdı. – Hə, deməli, sən Pensi ilə də yola getmədin.

Həmişə bu cür ibarəli danışmağı xoşlayır. Bəzən bu mənə ləzzət eləyir, bəzən isə yox. Bilirsiniz, bəzən lap şit-in-şorunu çıxarır. Bəmzəliyi bacarmır deyə bilmərəm, bəmzə olmağına çox bəmzə adamdır, – ancaq bəzən bu cür «Deməli, sən Pensi ilə də yola getmədin» kimi şit şeyləri təkrar eləyəndə adam əsəbiləşir. D.B. də çox vaxt bunun kimi şitini çıxarır. – Axı necə oldu? – Mister Antolini məndən soruşdu. – Bəs ingilis dili və ədəbiyyatı necə, verdin? Əgər bundan da kəsilmisənsə, səni o dəqiqə buradan qovacam. Sən axı inşa yazmaqda hamıdan güclüydün.

– Yox, bu fəndən lap yaxşı çıxdım. Düzdür, daha çox ədəbiyyatla məşğul olurduq. İl ərzində ikicə inşa yazmışam, – dedim. – Ancaq mən şifahi nitqdən kəsildim. Orada bizə belə bir kurs – şifahi nitq kursu keçirdilər. Ondan kəsildim.

– Nə üçün?

– Heç özüm də bilmirəm, – dedim. Bu haqda danışmağa heç həvəsim yox idi. Hələ də başım fırlanırdı. Həm də o birdən-birə möhkəm ağrımağa başlamışdı. Əməlli-başlı xəstələnmişdim. Ancaq gördüm çox maraqlanır, ona görə də hər şeyi ona danışdım. – Bilirsiniz, o dərstdə hamı bir-bir durub uşaqların gözü qabağında nitq söyləməli idi. Özünüz bilirsiniz də, hər hansı bir mövzu barədə, bədahətən. Çəşib mövzudan kənara çıxdınmı, hamı bir ağızdan üstünə qışqırır: «Çaşdı, çəşdı». Bu mənzərəyə baxanda lap hövsələdən olurdum. Ona görə də «bir» aldım. |

– Axı niyə?

– Özüm də bilmirəm. Bu «çəşdı, çəşdı» məsələsi əsəblərimi tamam korlamışdı. Özüm də bilmirəm niyə, amma mən o cür çəşib mövzudan kənara çıxmağı xoşlayıram. Onda daha maraqlı olur.

– Bəyəm xoşuna gəlir ki, biri sənə bir şey danışanda, onu yarımçıq qoyub başqa şeyə keçsin?

– Əlbəttə, gəlmir. Əlbəttə ki, aydan başlayıb çayda qurtarmasan yaxşıdır. Ancaq həmişə çevir-tatı, vur-tatı – eyni şeydən danışılarda da mənim xoşum gəlmir. O dərstdə əla qiymət alan uşaqların hamısı danışarkən əvvəldən axıra kimi bir mövzudan kənara çıxmayanlar idi. Buna sözüüm yox. Ancaq orada bir oğlan vardı, Riçard Kinsella, o həmişə mövzudan bir balaca kənara çıxırdı. Çıxan kimi də uşaqların hamısı bir ağızdan «çəşdı, çəşdı» deyə onun üstünə bağırırdılar. Çox əcaib səhnəydi, əvvələn, oğlan özü çox əsəbi oğlan idi. Əsəbidən də əsəbi. Hər dəfə onun

növbəsi çatanda hirsindən dodaqları səyriyirdi, nə dediyini də heç yaxşı eşitmək olmurdu. Ancaq bir balaca özünə gələndə görürdün ki, o, hamıdan maraqlı danışır. Əlbəttə, praktiki olaraq o da kəsildi. Çünki uşaqlar hamısı həmişə bir ağızdan onun üstünə çıxırırdılar: «çaşdı, çaşdı». Məsələn, bir dəfə o, atasının Vermontda aldığı ferma barədə danışdı. O danışır, uşaqlar isə yerdən çıxırırdılar: «çaşdı, çaşdı». Nitq müəllimimiz ona buna görə iki yazdı ki, yazıq atasının aldığı bu ərazinin nə heyvanat, nə də bitki aləmi barədə heç nə demədi. Nitqini isə, təqribən, bu cür qurmuşdu: əvvəlcə fermadan başladı, orada olub-keçənləri sadalayıb qurtarandan sonra birdən-birə anasının öz qardaşından, Kinsellanın dayısından aldığı məktuba keçdi; bu adamın qırx dörd yaşında poliomelit xəstəliyinə tutulmasından, onu şikəst halda görməsinlər deyən xəstəxanada heç kəsi öz yanına buraxmamasından danışdı. Düzdür, bunun fermaya heç bir dəxli yox idi, – bununla mən də razı, – intəhası hadisə çox maraqlı hadisəydi. Adam öz dayısından danışanda həmişə maraqlı çıxır. İllah da əvvəlcə öz atasının fermasından başlayıb sonra dayısına keçəndə. Bu qədər maraqlı bir şey danışan adamın üstünə «çaşdı, çaşdı!» deyərək bağırmaq, mənə, əsl heyvanlıqdır, əsl... Bilmirəm. Bunu izah etmək çox çətindir. İzah etməyə heç həvəsim də qalmamışdı. Başımın indi lap bərk ağrıyır. Allahdan bircə arzum bu idi ki, missis Antolini bu qəhvə dəsgahını tez gətirəydi. Yox, bu da məni hövsələdən çıxaracaq: özün qışqırasan ki, hazırdır, amma indiyəcən gəlib çıxmıyasan.

– Holden... Qısa, bir qədər çeynənmiş pedaqoji sual: sənə elə gəlmirmi ki, hər şeyin öz vaxtı, öz yeri var. Sənə elə gəlmirmi ki, əgər bir adam atasının fermasından danışmağa başlayıbsa, o bu mövzunu axıracan danışır qurtarmaldır, dayısının xəstəliyini isə başqa bir söhbətin mövzusu eləyə yaxşıdır? Və yaxud dayısının xəstəliyi onun üçün bu qədər əhəmiyyətlidirsə, onda elə birbaşa ondan başlamağı məsləhətdir?

Nə bu barədə fikirləşməyə, nə də ona cavab verməyə heyim qalmamışdı. Həm başım ağrıyır, həm də özümü çox pis hiss eləyirdim. Açıq, qarnım da ağrımağa başlamışdı.

– Nə bilim, bəlkə də. Bəlkə də, elə eləməliydi. Yəni ferma əvəzinə birbaşa dayısından başlamalıydı. Ancaq mənim dediyim odur ki, adam çox vaxt maraqsız bir şey barəsində danışmağa başlamayanacan, nəyin daha maraqlı olduğunu özü də ayırd edə bilmir. Yəni demək istəyirəm ki, bu bəzən səndən asılı olmur. Mənə, bir adam əgər maraqlı bir şey danışmağa başlayıbsa və getdikcə buna daha çox aludə olursa, ona mane olmaq lazım deyil, qoy ürəyini boşaltsın. Biri bir şey barəsində çox ehtirasla danışanda bu, mənim çox xoşuma gəlir. Bu, yaxşı haldır. Sadəcə olaraq, siz bizim bu mister Vinsonu tanımırınsınız. O, elə sizin özünüzü də cindən-dondan çıxarardı. O, bir də bu lənətə gəlmiş sinif uşaqları. Dəqiqəbaşı adamın sözünü kəsib. «ümumiləşdirmək lazımdır, sadələşdirmək lazımdır,» – deyərək adamın əsəbilərini korlayır.

Axı, elə şeylər var ki, onları ümumiləşdirmək, sadələşdirmək olmaz. Yəni elə şeylər var ki, onları başqasının sözü ilə ümumiləşdirmək, qısaltmaq mümkün deyil – dediyim budur. Yox, siz onu tanımırınsınız. Savadına-zadına sözüm yoxdur, amma, heç şübhəsiz, başdan xarab adamdı.

– Bu da sizin qəhvəniz, centlemenlər, – əlində məcməyi içəri girən missis Antolini dedi. Məcməyidə qəhvə, peçenye və xeyli başqa cür şirniyyat vardı. – Holden, üzünü o yana çevir. Lap pis gündəyəm!

– Salam, missis Antolini, – dedim və ayağa qalxmaq istədim, ancaq mister Antolini gödəkcəmin ətəyindən yapışdırıb aşağı dartdı. Missis Antolininin saçları buruq dəmir-dümürlə doluydu, dodaqlarını da rəngləyib eləməmişdi. Doğrudan, pis görkəmdə idi. Lap qoca qarılara oxşayırdı.

– Bunları bura qoyuram. Özünüz mənsiz zəhmətini çəkərsiniz, – dedi. – Qədəhləri kənara itələyib, əlindəki məcməyini siqaret stolunun üstünə qoydu. – Anan necədir, Holden?

– Yaxşıdır, sağ olun. Düzdür, onu çoxdan görməmişəm, amma axırıncı dəfə mən onu...

– Əzizim, əgər Holdenə bir şey lazım olsa, hər şey paltar şkafindadır. Üstdəki dolabda. Mən getdim yatmağa. Yaman yorulmuşam, – missis Antolini dedi. Üz-gözündən də elə yorğunluq yağırdı. – Uşaqlar, özünüz özünüzə yer sala biləcəksiniz də?

– Sən bizdən narahat olma. Tez ol, get yat, – mister Antolini dedi. Sonra da onu öpdü. Missis Antolini mənimlə də vidalaşdırıb yatmağa getdi. Onlar həmişə başqalarının yanında bu cür öpüşürlər.

Yarım fincan qəhvə içdim, daş kimi bərk peçenyenin də yarısını yedim. Mister Antolini isə bir qədər də viski vurdu. Özü də tünd eləyir. Vaxtında özünü saxlamağa bacarmasa, əsl əyyaş döner.

– İki həftə bundan qabaq atanla bir yerdə nahar eləyirdim. – Birdən o dedi. – Sən bunu bilirdin?

– Yox, bilmirdim.

– Amma, yəqin, bilirsən ki, o, sənın taleyin sarıdan bərk narahatdır.

– Bilirəm. Bilirəm ki, narahatdır, – dedim.

– Mənə zəng vurmazdan əvvəl, deyəsən, sənın keçmiş direktorundan çox bədbin bir məktub alıbmiş. Guya ki, sən dərslərə heç bir maraq göstərmirsən. Dərs buraxırsan. Heç vaxt dərsə hazır gəlmirsən, həmişə aralıqda veyil...

– Mən heç vaxt dərsdən qalıb-eləməmişəm. Qəti qadağan eləmişdilər. Düzdür, bir-iki dəfə o «şifahi nitq» kimi dərsləri buraxmışam, onu da bayaq sizə danışdım nəyə görə. Ondan başqa heç vaxt dərsdən qalmamışam.

Bu barədə danışmağa heç həvəsim yoxudu. Düzdür, qəhvədən sonra qarnımın ağrısı azca kəsmişdi, amma başım hələ də od tutub yanırdı.

Mister Antolini bir siqaret də yandırdı. Lap parovoz kimi tüstülədir. Sonra dedi:

– Açıqı, lənət şeytana, heç özüm də bilmirəm sənə nə deyim, Holden.

– Başa düşürəm. Mənimlə danışmaq çox çətindi. Özüm də başa düşürəm bunu.

– Mənə elə gəlir ki, sən özünü çox müdhiş, çox qorxunc bir uçuroma aparırsan. Amma, sözün düzü, heç özüm də bilmirəm... Bura bax, mənə qulaq asırsanmı?

– Bəli.

Fikirini cəmləşdirməyə çalışdığı aydın bilinirdi.

– Bəlkə də, o günə qalacaqsan ki, otuz yaşında bar sərgərdanlarından birinə çevrilib axşamacan oradan çıxmayacaqsan: sir-sifətdən universitet çempionu olmuş futbolçulara oxşadığın hər kəsdən zəhlən gedəcək. Bəlkə də, vaxt gələcək o qədər savadlı olacaqsan ki, «qaqış, başına dönüm» deyən sadələvh əyalət adamlarını bəyənəməyəcəksən. Bəlkə də, axırın bir idarədə-zadda dəqiqəbaşı stenoqrafçıların üstünə kəkələnen məmur olmaqla qurtaracaq. Kim bilir? Başa düşürsənmi mən nədən danışırım?

– Bəli, əlbəttə, – dedim. Həqiqətən, başa düşürdüm. – Amma zəhləm getmək məsələsində səhvınız var. O futbolçulardan-zaddan deyirəm. Doğrudan, səhv eləyirsiniz. Mənim çox az adamdan zəhləm gedir. Kimə nifrət edirəmsə, bu nifrətim çox uzun sürmür: Pensidə mənimlə oxuyan Stredleyterə və ya o birisi Robert Ekliyə olan nifrətim kimi. Nifrət eləməyinə onlara nifrət eləmişəm, bunu danmıram, ancaq uzağı hirsim soyuyanacan! Başa düşürsünüz? Əgər onları ikicə gün görməsəm, onlar otağa gəlməsələr, ikicə gün bir yerdə nahar eləməsək, bir növü onlar üçün darıxıram. Həqiqətən, darıxıram onlar üçün.

Mister Antolini bir müddət dinmədi, sonra ayağa qalxdı, viski qədəhinə daha bir buz parçası atandan sonra gəlib yerinə oturdu. Hiss olunurdu ki, nəşə fikirləşir. Ürəyimdə deyirdim ki, kaş bu söhbətin davamını sabah tezdənə saxlayaydı, indi heç istəmirdim. Ancaq o, cuşa gəlmişdi. Adamın həvəsi olmayanda bu camaat mübahisə üçün ölür də.

– Yaxşı, bir dəqiqəliyə mənə qulaq as... Ola bilsin ki, indi mən öz fikrimi dəqiq ifadə edə bilməyəcəm, ancaq bir-iki gündən sonra bu barədə sənə məktub yazaram. Onda özün hər şeyi ayırd edərsən. Ancaq indi mənə qulaq as... – Yenə də fikrini cəmləşdirməyə çalışdı. Sonra davam elədi. – O uçurom ki sən ona doğru gedirsən, çox qorxunc və çox dəhşətli bir uçuromdur. Oraya düşən adam heç vaxt gedib onun dibinə çatmır. Bütün ömrü boyu üzəşığı yuvarlana-yuvarlana qalır. Bilirsən, o adamlar ki ömür-günün hansı bir anında içində yaşadıkları adi mühitdə mümkünsüz bir şey axtarmağa başlayırlar, onların hamısının aqibəti bu cür olur. Daha doğrusu, onlar elə fikirləşirlər ki, yaşadıkları mühitdə özləri üçün yararlı heç nə tapa bilməyəcəklər. Ona görə ruhdan düşürlər. Hətta heç axtarmağa başlamamışdan əvvəl ruhdan düşürlər. Tuta bilirsən mənim fikrimi?

– Bəli, ser.

– Doğrudan?

– Doğrudan.

O ayağa qalxdı, özü üçün bir qədəh də viski süzdü. Sonra gəlib təzədən oturdu. Uzun müddət dinib-danışmadı.

– Səni qorxutmaq fikrində deyiləm, – dedi. – Ancaq mən sənin bu və ya başqa şəkildə öz həyatını fədakarcasına tamamilə boş, mənasız bir işə qurban verdiyini tam aydınlığı ilə təsəvvür edirəm. – Gözlərində qəribə bir ifadə vardı. – Əgər sənə bir şey yazsam, söz verirsənmi onu axıracan diqqətlə oxuyacaqsan? Və sonra da özündə saxlayacaqsan?

– Əlbəttə, söz verirəm, – dedim. Saxlamışam da. O kağız indi də cibimdədir.

Otağın o başındakı yazı stoluna sarı getdi. Oturub-eləmədən, ayaqüstü bir parça kağıza nəşə yazıb geri qayıtdı. Əlində kağız yerində oturdu.

– Ən qəribəsi odur ki, bunu nə şair yazıb, nə yazıçı. Vilhelm Ştekel adlı bir psixiatrın sözləridir. Bir bax, gör... Qulaq asırsan mənə?

– Bəli, qulağım sizdədir.

– Bax, gör nə deyib: “İnsanda kallıq, qeyri-yetkinlik əlaməti onun hər hansı bir iş uğrunda fədakarcasına qurban getmək, yetkinlik əlaməti isə bu işə naminə yaşamaq istəməsidir.”

Mənə sarı əyilib kağızı mənə verdi. Alan kimi özüm də oxudum, sonra ona təşəkkür eləyib cibimə qoydum. Onun mənə görə bu cür nigarançılıq keçirməsindən yaman mütəəssir oldum. Ciddi sözumdür. Hayıf ki, heç cür fikrimi cəmləşdirə bilmirdim. Birdən-birə özümü elə yorğun, elə əzgin hiss elədim ki!

Amma o heç yorulana oxşamırdı. Özü də bu qədər içəndən sonra.

– Mənə elə gəlir ki, – dedi, – bu yaxın günlərdə sən də öz həyat yolunu axtarıb tapmalı olacaqsan. Aqlın hansı yolu seçsə, o yolu da tut. Özü də sabaha saxlamadan. Bircə dəqiqə də gecikmək olmaz. Sənə gecikmək olmaz.

Başım la təsdiqlədim, çünki düz gözlərimin içinə baxırdı, ancaq nə dediyini yaxşı anlamırdım. Başa düşürdüm ki, söhbət nədən gedir, amma həmin anda hər şeyi düz anladığıma dəqiq əmin deyiləm. Çünki tamam yorulmuşdum.

– Zəhləni tökmək istəməzdim, – dedi, – ancaq, mənə, sən öz gələcək həyat yolunu müəyyənləşdirən kimi, ilk növbədə dərslərinə ciddi yanaşmalısən. Hökmən, bunsuz mümkün deyil. Xoşuna gəlsə də, gəlməsə də, sən hələlik şagirdsən. Elmə böyük həvəsin var. Və ümidvaram ki, vaxt gələcək, sən bu mister Vinsilərin, onların «şifahi nitq» tapşırıqlarının öhdəsindən çox asanlıqla gələ biləcəksən.

– Mister Vinsonlar, – dedim. O, yəqin ki, “mister Vinsilər” yox, “mister Vinsonlar” demək istəyirdi. Amma sözünü yarımçıq kəsməkdə heç yaxşı iş görmədim.

– Yaxşı, mister Vinsonlar olsun. Bir vaxt sən bütün bu mister Vinsonların öhdəsindən gələndən sonra yavaş-yavaş, – əlbəttə, əgər istəsən, bunun üçün can yandırsan, ona hazır olsan, – yavaş-yavaş o biliklərə o qədər yaxınlaşacaqsan ki, onlar sənin ürəyincə olacaq. Və o zaman, bir çox başqa şeylərlə yanaşı, bu da sənə məlum olacaq ki, bütün bu adamlardan, onların davranış tərzindən bezikən, qorxan, hətta iyirənən təkcə sən deyilsən, bu səni həm sevindirəcək, həm də ürəkləndirəcək. Sənin indi keçirdiyin mənəvi və ruhi sarsıntıları çoxları, çox-çox adamlar keçiriblər. Xoşbəxtlikdən, bəziləri bu sarsıntılarını yazıya köçürə biliblər. İstəsən, onlardan çox şey öyrənə bilərsən. Sonra da vaxt gələr, başqaları bu cür səndən öyrənər. Əlbəttə, şayət sənin də onlara deməyə sözün olsa. Qarşılıqlı yardım gözəl şeydir. Özü də təkcə təhsildə yox. Bu tarixdə də belədir, poeziyada da. – O susdu. Qədəhdən bir qurtum içib təzədən başladı. Təmiz coşmuşdu. Yaxşı ki, bu dəfə onun sözünü kəsmədim. – Sənə zorla təlqin etmək istəmirəm ki, – dedi, – yalnız savadlı və elmlı adamlar bu dünyaya xeyir verə bilər. Elə deyil. Onu demək istəyirəm ki, həqiqətən də, əsl istedadı və yaradıcılıq ehtirası olan – təəssüf ki, həyatda belələri olduqca azdır – savadlı və elmlı adamlar adi yaradıcı adamlardan fərqli olaraq özlərindən sonra bu dünyada daha qiymətli və daha faydalı irs qoyub gedirlər. Onlar öz fikirlərini daha aydın ifadə etməyə çalışır və öz ideyalarını daha inadkarcasına, daha əzmlə axıra çatdırırlar. Ən vacibi də odur ki, bu cür elmlı adamların onda doqquzu elmsiz, amma dərin düşüncəli adamlardan daha təvazökar olurlar. Fikrimi tuta bilirsənmi?

– Bəli, ser.

Bir müddət yenə susdu. Bilmirəm, sizin də başınıza gəlib ya yox, amma dərin fikrə getmiş bir adamın haçansa nə isə tapıb deyəcəyini gözləmək mənim üçün əsl cəhənnəm əzabıdır. Vallah, cəhənnəm əzabıdır. Əsnəməkdən özümü güclə saxlamışdım. Elə bilməyin ki, söhbət özü məni bezdirmişdi, – yox, ondan bezib-eləməmişdim – sadəcə olaraq, birdən-birə dəhşət yuxum gəlirdi. – Akademik təhsilin sənə bir xeyri dəyə bilər. Əgər bu dərslərlə ciddi məşğul olsan, onda öz əqlinin gücünü yaxşı bilərsən. Bilərsən ki, onun gücü nəyə çatır, nəyə yox. Hətta bir müddətdən sonra əqli imkanlarının hansı düşüncə tərzinə daha müvafiq olduğunu da öyrənə bilərsən. Bunun da sənə o xeyri olar ki, öz əqli imkanlarına uyğun gəlməyən hər hansı bir düşüncə formasını zorla özünə qəbul etdirməkdən uzaq qaçarsan. Yəni, sən öz əqlinin əsl ölçülərini dəqiq biləndən sonra, ona məhz həmin ölçüdə paltar biçdirəcəksən...

Elə bu anda bərk əsnədim. Bundan böyük ədəbsizlik olmazdı, amma neyləyim, heç cür özümü saxlaya bilmədim! Mister Antolini isə buna yalnız gülümsündü.

– Dur, – dedi və ayağa qalxdı. – Gedək, sənə yer düzəldək.

Onun dalınca düşdüm. Paltar şafına yaxınlaşdı, oradan, üst dolabdan bir dəst yorğan-döşək götürmək istədi, ancaq sağ əlindəki qədəh buna mane olurdu. Qədəhi başına çəkib döşəmənin üstünə qoydu və yalnız bundan sonra yatacaq şeylərini şafdan çıxardı. Bunları divana gətirməkdə ona kömək elədim. Birlikdə yer düzəldik. Yer düzəltməkdə heç əli yox idi. Bilmirdi nəyi hara qoysun. Bu heç mənim vecimə də olmadı, çünki o qədər yorulmuşdum ki, qınayan olmasa, elə ayaq üstə yatardım.

– Qızlarla necə yola gedirsən?

– Pis deyiləm. – Həmsöhbət kimi onsuz da bir şeyə dəyməzdim, ancaq indi heç danışmağa da həvəsim qalmamışdı.

– Sallı necədir? – Sallı Heysi o da tanıyırdı. Bir dəfə özüm tanış eləmişdim.

– Lap yaxşıdır. Gündüz onunla bir yerdəydim. – İlahi! Elə bil, üstündən milyon il keçmişdi! – Ancaq onunla mənim aramda elə bir şey yoxdur.

– Çox qəşəng qızıdır. Bəs o biri? Bir dəfə mənə danışmışdın e, o Meyndə olan?

– Hə... Ceyn Qallaher. O da yaxşıdır. Bəlkə, sabah zəng vurdum ona.

Axır ki, yatacağı qaydasına sala bildik.

– Bu da sənə yerin, – mister Antolini dedi. – Ancaq heç bilmirəm sən bu uzun ayaqlarını neyləyəcəksən.

– Heç nə olmaz. Gödək çarpayıda yatmağa vərmişəm, – dedim. – Çox-çox təşəkkür edirəm. Missis Antolini ilə siz bu gecə, doğrudan da, mənə böyük yaxşılıq elədiniz.

– Duşxana bilirsən də haradadır. Bir şey lazım olsa, səs elə. Mən hələ bir qədər mətbəxdə oturacam. İşiq sənə mane olmur ki?

– Yox. Nəyimə mane olacaq. Çox sağ olun.

– Yaxşı, gecən xeyrə, qəşəng oğlan.

– Xeyrə qarşı, ser. Çox sağ olun.

O, mətbəxə keçdi, mən də duşxanaya girib soyundum. Dişimi yuya bilmədim, çünki fırça-zad götürməmişdim. Pijamam da yox idi, mister Antolini isə özünükülərdən birini verməyi unutmuşdu. Ona görə də otağa qayıtdım, divanın böyründəki balaca lampanı söndürüb çıl-çılpaq, tək bir tumanda yerimə girdim. Divan boyuma görə çox gödək idi, ancaq elə haldaydım ki, lap ayaq üstə, heç gözümü yummadan da yatardım. Bir-iki dəqiqə oyaq qalıb mister Antolinin dedikləri barədə düşündüm. Öz əqli imkanlarımı-zadı öyrənmək barədə. O, çox ağıllı adamdır, vallah. Gözlərim öz-özünə yumulurdu və daha dözə bilmədim, yuxu məni apardı.

Sonra qaribə bir iş oldu. Düzü, heç danışmağa da dilim gəlmir.

Qəfil yuxudan oyandım. Bilmirəm, saat-zad neçə olardı, amma qəfil ayıldım. Alnımda nəsə bir şey hiss elədim. Kiminsə əlini. O, qaranlıqda divanın böyründə döşəmədə oturmuşdu, heç başa düşmədim, alnımı əlləşdirir, başımı sıgallayırdı. Yerimdən dik atıldım, azı bir min metr. Canım haqqı.

– Siz burada neyləyirsiniz?

– Heç nə! Burada oturub sənə heyranlıqla tamaşa...

– Yox, bir mənə deyın görüm burada neynirsiniz? – Ondan bir də soruşdum. Başqa söz tapa bilmirdim... Gic kimi, özümü bərk itirmişdim.

– Bir az yavaş, qışqırma! Gəldim ancaq sənə tamaşa...

– Nə isə, dəxli yoxdur, mən indi getməliyəm, – dedim. İlahi, necə də əsəbiləşmişdim! Qaranlıqda şalvarımı əynimə dartışdırmağa başladım. Əsəbilikdən əl-ayağım əsirdi, bir gücnən geyindim. Məktəbdə-zadda da belə murdar şeylərlə üzləşməkdən lap təngə gəlmişdim, bəlkə də, heç kəs mənə qədər belə şeylərlə üzləşməyib. Özü də bu zibillər məhz mənə rast gələndə daha da həyasızlaşırlar.

– Hara getməlisən ki? – mister Antolini dedi. Çox sakit, çox soyuqqanlıqla danışmağa çalışırdı, amma özünü yaman itirmişdi, əclaf. Tamamilə əmin ola bilərsiniz.

– Çamadanları-zadım vağzaldadır. Gedib onları götürməliyəm. Bütün şeylərim çamadanda qalıb.

– Sabahacan onlara heç nə olmaz. Qayıt, get yat. Mən də gedirəm. Nə olub sənə?

– Heç nə. Bilirsiniz, pulum-zadım çamadanda qalıb. Bu saat ora qayıtmalıyam. Taksi ilə gedib gələm, – dedim. Qaranlıqda neçə dəfə az qala baş-özümü əzəcəkdım. – İş ondadır ki, pullar mənə deyil, anamındır, mən, hökmən...

– Sarsaqlama, Holden. Qayıt, get gir yerinə. Mən də yatmağa gedirəm. Sabahacan orada o pullara heç nə olmaz, sabah tezdən...

– Yox, yox, mən indi getməliyəm. Hökmən getməliyəm.

Demək olar ki, tamam geyinib qurtarmışdım. Bircə qalstukumu tapa bilmirdim. Soyunanda hara qoyduğum yadımdan çıxmışdı. Paltomu da geyindim. Qalstuksuz-zadsız. Mister Antolini azca aralıda iri bir kresloda oturub gözünü mənə zilləmişdi. Çox dəhşət qaranlıq idi, onu yaxşı seçə bilməsəm də, bildirdim ki, gözü hələ də məndədir. Hələ də içirdi. Öz sadıq qədəhini hələ də əlindən yerə qoymamışdı.

– Sən çox qəribə oğlansan. Çox qəribə.

– Siz deməsəniz də bilirəm. – Daha heç qalstuk da vecimə deyildi. Onsuz çıxıb getdim. – Hələlik, ser, – dedim. – Çox sağ olun. Zarafatsız.

Qapıyacan arxamca gəldi və mən liftin düyməsini basanda, astanada dayandı. Dəqiqəbaşı deyirdi: “Çox, çox qəribə oğlansan”. Cəhənnəmə ki, qəribəyəm, qəribə olum da. Andıra qalmış lift gəlib çıxanacan qapıdan çəkilmədi. Ömrümdə lifti bu qədər səbirsizliklə gözlədiyim olmamışdı. Az qala min il keçdi. Allaha and olsun. Lift gəlib çıxanacan heç bilmirdim nədən danışım; çünki o, hələ də qapıda durub gözləyirdi. Axırda dedim:

– Bu gündən bəzi yaxşı kitabları oxumağa başlayacam. Hökmən, başlayacam. – Nəsə demək lazım idi, yaxşı düşməzd.

– Çamadanları götürən kimi birbaş bura cumursan. Qapını açıq qoyacam.

– Çox sağ olun, – dedim. – Hələlik. – Axır ki, lift gəlib çıxdı. Ona minib aşağı düşdüm. İlahi, bütün bədənım titrəyirdi. Hələ də mənə möhkəm tər basmışdı. Uşaqlıqdan bu günə kimi azı iyirmi dəfə başıma bu cür iş gəlib. Buna heç dözüüm yoxdur.

25.

Bayıra çıxanda hava artıq işıqlanırdı. Həm də yaman soyuq idi, amma adama xoş gəlirdi, çünki bərk tərləmişdim.

Hara gedəcəyimi özüm də bilmirdim. Nə mehmanxanaya getməyə, nə də Fibinin pulunu xərcləməyə ürəyim gəlmirdi. Ona görə də Leksinqtona sarı yollandım və burada Mərkəzi vağzala getmək üçün metroya mindim. Çamadanlarım oradaydı, həm də fikirləşdim ki, səhər açılanacan o çərdəymiş gözləmə salonunda, ayaqları yerə basdırılmış skamyaların üstündə uzanıb yata bilərəm. Elə də elədim. Əvvəlcə pis deyildi, içəridə adam az idi, ayaqlarımı uzadıb skamyada uzanmışdım. Ancaq bu barədə danışmaq istəmirəm. Xoşagələn yer deyil. Ora heç getməsəniz yaxşıdır. Həqiqi sözümdür. Tamam dilxor olarsınız.

Yalnız saat doqquza kimi yata bildim, çünki gözləmə salonu birdən-birə adamlarla doldu, mən də ayaqlarımı skamyanın üstündən götürməli oldum. Ayaqlarımı aşağı sallayanda isə heç cür

yuxuya gedə bilmirəm. Durub oturdum. Başım hələ də ağrıyırdı. Ürəyim elə sıxılırdı ki, ömrümdə bu hala düşməmişdim.

Özüm istəməsəm də, yenə mister Antolini haqqında düşünməyə başladım. Fikirləşdim ki, görün səhər ayılında missis Antolini məni yataqda görməyib səbəbini ondan soruşsa, mister Antolini nə cavab verəcək. Ancaq burası məni çox elə maraqlandırmırdı, çünki bilirdim ki, mister Antolini çox bic adamdır, hökmən, bir şey uydurub deyəcək. Məsələn, deyə bilərdi ki, evimizə getmişəm. Bu, məni o qədər də maraqlandırmırdı. Məni narahat eləyən o idi ki, gecəyarı qəfil yuxudan oyanıb onu saçlarını sığallayan görmüşdüm. Yəni birdən-birə ağıma gəldi ki, bəlkə, nahaq yerə qorxmuşam, o, mənə qarşı pis niyyətdə-zadda deyilmiş. Fikirləşdim ki, bəlkə elə, sadəcə olaraq, onun yatmış oğlanların başını sığallamaqdan xoşu gəlir. Yəni adam belə bir iş haqqında necə dəqiq hökm verə bilər? Çətin məsələdir. Hətta fikirləşdim ki, bəlkə, elə ona söz verdiyim kimi, çamadanlarımı-zadımı götürüb ora qayıtsam yaxşıdır. Bir şey də var ki, o lap ondan da olsa, hər halda, həmişə mənə qarşı çox xeyirxah olub. Axı mən gecənin bu vaxtında onu yuxudan eləyəndə nəinki buna acığı tutmadı, hətta dedi ki, kefin istəyirsə dur, gəl bizə. Mənə öz aqlımın gücünü, həyat yolunu müəyyənləşdirməyim barədə necə öyüd-nəsihət verdiyini, mənim taleyim üçün necə nigarən olduğunu da xatırladım. Və yaxud da bayaq sizə danışdığım o Ceyms Kasl əhvalatı. Axı o oğlan öləndə, meyitə yaxın duran yeganə adam o oldu. Bütün bunlar beynimdən çıxmırdı. Və bunları fikirləşdikcə daha da, bədbinləşirdim. Hətta onlara qayıtmadığım üçün heyifslənməyə başladım. Çox güman ki, o yazıq məni başımı elə-belə tumarlayırmış. Fikirləşdikcə də dilxorçuluq, bədbinlik basırdı məni, daha çox əzab çəkirdim. Bədbəxtçilikdən gözlərim də göyüm-göyüm göynəyirdi. Yəqin ki, yuxusuzluqdan idi. Bir yandan da burnum axmağa başladı. Cib dəsmalımı da özümlə götürməmişdim. Çamadanda bir-ikisi vardı, ancaq onu burada bu andıra qalmış qutudan çıxarmağa, həm də camaatın gözü qabağında açmağa heç həvəsim yox idi.

Lap böyrümdə gözümə bir jurnal sataşdı. Yəqin, kiminsə yadından çıxıb qalmışdı. Mister Antolini və bütün bu cansız fikirləri heç olmasa bircə anlığa başımdan çıxarmaq üçün götürüb onu oxumağa başladım. Ancaq bu andıra qalmış məqaləni oxuduqca halım yaxşılaşmaq əvəzinə, daha da pisləşdi. Başdan-ayağa hormonlar haqqındaydı. Hormonları qaydasında olan adamın görkəmi, sifət və göz əlamətləri təsvir olunurdu. O əlamətlərin heç biri məndə yox idi. Belə çıxır ki, mən daha çox hormonları pozulmuş adama oxşayıram. İndi də hormonlarımın dərini çəkməyə başladım. O biri məqaləyə keçdim, burada isə xərçəng xəstəliyindən, onun ilkin əlamətlərindən danışılırdı. Yazırdılar ki, əgər ağız nahiyəsində uzun müddət sağalmayan yara-zad varsa, onda çox güman ki, xərçəng xəstəliyinə tutulmuşam. Mənim də dodağımın iç tərəfində belə bir yara vardı, düz iki həftə idi ki, sağalmırdı!!! Belə fikirləşdim ki, deməli, mən də xərçəng xəstəliyinə tutuluram. Bu cür şad xəbər jurnalda söz ola bilməzdi. Onu bir kənara tullayıb, bayıra gəzməyə çıxdım. Xərçəng xəstəliyinə tutulmuşamsa, deməli, iki aydan sonra öləcəyəm. Doğrudan, ağıma batmışdı. Hətta buna inandım da. Və məlumdu ki, əhvalım bundan heç də yaxşılaşmadı.

Deyəsən, yağış başlamışdı, ancaq geri dönmək istəmirdim. Çünki onsuz da səhər-səhər bir şey yemək üçün harasa getməliydim. Elə bərk aclıq hiss eləmirdim, ancaq fikirləşdim ki, yesəm yaxşıdır, bir az özümə gələrəm. Özü də o yemək, hökmən, vitaminli olmalıdır. Buna görə də üzümü şərqə, ucuz restoranlar olan tərəfə tutdum. Çünki çox pul xərcləmək istəmirdim. Yolda qabağıma maşından iri bir yolka ağacı düşürən iki oğlan çıxdı. Biri o birinə deyirdi: «Bərk tut bu qancığın malını! Bərk tut demədim!» Qərribə işdir, birdən-birə məni bərk gülmək tutdu. Bundan sarsaq şey ağıma da gəlməzdi, çünki gülməyə başlayan kimi ürəyim bulandı. Doğrudan. Az qaldım qusam, ancaq sonra keçib getdi. Niyə belə oldu, özüm də bilmirəm. Axı mən boyat, iylənib-eləmiş heç nə yeməmişdim, ikincisi də, mədə sarıdan çox möhkəməm. Ürəkbulanması keçən kimi, bu qərara gəldim ki, hökmən, bir şey yemək lazımdır. Ucuz və kiçik bir restorana girib yumşaq bulka və qəhvə sifariş verdim. Ancaq bulkaları yeyə bilmədim, boğazımdan keçmirdi. Adam bərk dilxor olanda, nədənsə boğazından heç nə keçmir. Ofisiant əla oğlan idi. Bulkaları geri götürdü, özü də pulunu-zadı çıxmadı. Bircə qəhvəni içə bildim. Sonra buradan çıxıb üz tutdum Beşinci avenyu tərəfə.

Bazar ertəsiydi, Milad bayramı yaxınlaşırdı, buna görə bütün mağazalar açıq idi. Belə bir gündə Beşinci avenyuda gəzmək o qədər də bəd deyil. Hər yerdə bayram əhvali-ruhiyyəsi hiss olunurdu. Hara baxırsan saqqallı Santa-Klauslar, əllərindəki zəngləri dıngıldadan, xilaskarlıq ordusuna mənsub, ömründə dodaqlarına rəng çəkməyən qızlar. Onlara baxanda dünən səhər tezdən mənimlə nahar eləyən o iki rahibə qız yadıma düşdü, gözlərim hər yanda onları axtarırdı, ancaq görə bilmədim. Onsuz da görə bilməzdim, çünki özləri mənə demişdilər ki, Nyu-Yorka yalnız müəllimlik eləmək üçün gəlirlər, amma, hər halda gözümlə onları axtarırdı. Nə isə, birdən-birə bayram əhvali-ruhiyyəsi mənə də sirayət elədi. Milyonlarla körpə uşaq analarının yanında küçəni ağzına götürmüşdü: avtobuslara minib-düşən kim, mağazalara girib-çıxan kim. Kaş Fibi də burada olaydı. Əlbəttə, indi onun oyuncaq mağazası görəndə ürəyi gedən çağları çoxdan ötüb, ancaq bu adamların guruluşuna tamaşa eləməkdən və min cür oyun çıxarmaqdan yaman xoşu gəlir. Ötən Milad bayramında onu da özümlə şəhərə çıxarmışdım. Nə oyunlardan çıxmıyıq! Mən bilən, Blüminqdeyldəydik. Bir ayaqqabı mağazasına girdik, guya ona, Fibiyə dağ yerlərində geyilən və üstündə bağ salmaq üçün milyon dəlik-deyişi olan uzunboğaz çəkmə axtarırdıq. Yazıq satıcı təmiz dəli olmuşdu. Fibi düz iyirmi cüt belə çəkmə geyib yoxladı və hər dəfə bu yazıq satıcı aşağı əyilib çəkmənin bir tayını axıracan bağlamalı olurdu. Axırda isə ona adi səndəl alıb, xahiş elədik ki, onu evə göndərsin. Satıcı yaxşı adam idi. Məncə, o özü də bilirdi ki, biz şıltaqlıq eləyirik, çünki Fibi hər dəfə uğunub özündən gedirdi.

Nəysə, qalstuksuz–zadsız Beşinci avenyuda baş alıb gedirdim. Birdən ağıma murdar bir fikir gəldi. Hər dəfə bir məhəllənin qurtaracağına çatıb səkidən yolun ortasına düşəndə, birdən mənə elə gəlirdi ki, küçənin o tayına keçə bilməyəcəyəm. Elə bil, bu dəqiqə üzüşəgə, nəyinsə, dərin bir şeyin dibinə yuvarlanacam və bir də məni heç kəs görməyəcək. İlahi, qorxudan ürəyim qopdu! Təsəvvür eləyə bilməzsiniz! Məni tər basdı, köynəyim, alt paltarım, hamısı təmiz su oldu. Sonra bir az da sarsaq oldum. Hər dəfə küçəni keçməli olanda başladım qardaşım Allini haraylamağa. Dedim: «Alli, qoyma yox olam! Alli, qoyma yox olam! Alli, qoyma yox olam! Alli, xahiş eləyirəm!» Və hər dəfə sağ-salamat küçənin o tayına keçən kimi başladım ona təşəkkür eləməyə. O biri küçəyə çatanda hər şey təzədən təkrar olunurdu. Dayanmadan baş alıb gedirdim. Lap açığı, deyəsən, dayanmağa qorxurdum, dəqiq yadımda deyil. Bircə o yadımdadır ki, heyvanxananın böyründən keçib Altmışıncı küçəyə çatanacan heç yerdə ayaq saxlamadım. Orada skamyaların birinə çökdüm. Tamam tənəffüs olmuşdum, bir yandan da tər basmışdı. O skamyada, yəqin ki, azı bir saat oturdum. Axırda bu qənaətə gəldim ki, bu murdar şəhərdən çıxıb getsəm, yaxşıdır. Özü də birdəfəlik, evə-zada qayıtmamaq şərti ilə, yoxsa tutub yenə başqa bir məktəbə göndərəcəklər. Təcili Fibini tapmaq, bir növ onunla vidalaşmaq və bayram pullarını özünə qaytarmaq lazım idi, bundan sonra isə bir maşın tapıb uzaq Qərbə yollanmaq asan olacaqdı. Belə fikirləşdim ki, əvvəlcə Holland-Tonnelcən gedərəm, orada isə təsadüfi yol maşınlarını dəyişə-dəyişə, – birindən düşüb, o birinə minəcəkdim – təqribən iki günə uzaq Qərbə çata bilərdim. Oralar həm qəşəng yerlərdir, həm də günəşi boldur. Orada məni tanıyan-zad da olmayacaq. Özümə bir iş də tapsam, hər şey yoluna düşəcəkdə. Fikirləşirdim ki, oradakı benzindoldurma məntəqələrindən birində asanca işə düzəlib, onun-bunun maşınına benzin, yağ dolduraram. Nə iş olur olsun, mənim üçün elə bir dəxli yoxdur, tək mənə tanışınlar, nə də mən onları tanıyıram. Fikirləşdim ki, uzaqbaşı özümü lal-karlığa da vura bilərəm. Bununla da hər cür sarsaq, mənasız söz-söhbətlərdən yaxam qurtarar. Əgər birinin mənə sözü varsa, qoy bir parça kağıza yazıb göstərsin. Əzəl-axır bu onları bezdirər, mənim də canım ömürlük bu sarsaq söz-söhbətdən qurtarmış olar. Hamısı məni lal-kar bilib, sakit buraxacaqdı. Ondan sonra işim-gücüm dinməz-söyləməz onların andıra qalmış maşınlarına benzin, yağ doldurmaq olacaq, onlar da bunun əvəzində, mən haqq verəcəklər və mən də qazandığım pula bir yerdə özümə bir daxma tikdirəcəm və ömrümün axırına kimi o daxmada yaşayacam. Özü də bu daxmanı meşənin lap qalın yerində yox, onun lap qırağında, açıqlıqda-zadda tikdirəcəm. Çünki özümü həmişə günə vermək fikrindəyəm. Fikirləşdim ki, yeməyimi də özüm bişirəcəm və hətta sonralar, birdən evlənmək fikrinə-zadına düşsəm, yəni təsadüfən gözəl bir lal-kar qıza rast gəlib evlənərsə olsam da, dəxli yoxdur, öz yeməyimi yenə də özüm

bişirəcəm. O da mənimlə bir yerdə, bu daxmada yaşayacaq, mənə bir söz demək istəyəndə hamı kimi o da bir parça kağıza yazıb göstərəcək. Əgər uşaqlarımız-zadımız olsa, biz onları hamıdan gizlədəcəyik. Onlara çoxlu-çoxlu kitab alıb, yazıb-oxumağı da özümüz öyrədəcəyik. Bu barədə düşündükcə, xəyalım cuşa gəlirdi. Vəcdan haqqı. Əlbəttə, özümü lal-karlığa vurmağım giclik əlaməti idi, ancaq dəxli yoxdur, bütün bunları təsəvvürümə gətirmək mənə yaman ləzzət eləyirdi. Qəti qərara gəldim ki, Qərbə gedəcəm. Ancaq bunun üçün əvvəlcə Fibi ilə vidalaşmalıydım. Ona görə də qəfil, dəli adam kimi yerimdən sıçrayıb küçəylə qaçmağa başladım. Yolda hətta az qaldı məni maşın vura. Düz dəftərxana mağazasına çatanacan qaçdım. Oradan bir bloknot, bir də qələm aldım. Fikrim Fibi ilə vidalaşmaq və pullarını özünə qaytarmaq üçün onunla harada görüşə biləcəyimi bir vərəqə yazıb onların məktəbinə yollanmaq idi. Oradakı xidmətçilərin birindən xahiş eləyəcəkdim ki, bu məktubumu ona çatdırsınlar. Ancaq bloknotla qələmi alandan sonra fikrimi dəyişdim, onları o saat cibimə soxub, birbaşa məktəbə sarı götürüldüm, mağazanın içində məktub yazmağa ürək eləmədim, çünki bərk həyəcanlanmışdım. Yolboyu az qala yüyürə-yüyürə gedirdim. Qorxurdum mən ora çatanacan Fibi nahar eləmək üçün çıxıb evə gedər, onu orada tapmaram. Vaxta lap az qalmışdı. Təbii ki, məktəbin yerini yaxşı bilirdim, çünki uşaqlıqda mən də o məktəbdə oxumuşam. Həyatə girəndə nə işə özümü birtəhər hiss elədim. Heç ağılıma da gəlməzdi ki, mən burada hər şeyi yaxşı xatırlayacam, amma xatırladım. Hər şey o vaxt necə varda, eləcə də qalmışdı. Elə həmin nəhəng yarıqaranlıq idman salonu, top-zad dəyib sındırmasın deyə, məftil tora salınmış həmin işıq lampaları. Cürbəcür idman oyunları üçün döşəməyə çəkilmiş həmin ağ dairələr. Elə həmin torsuz basketbol halqaları; çılpaq lövhələr və çılpaq halqalar. Ətrafda heç kəs gözə dəymirdi, yəqin, hamı dərsləydi, böyük tənəffüs, nahar tənəffüsü hələ başlamamışdı. Bircə uşaq, qara bir oğlan uşağı cibindən taxta nömrəsi sallana-sallana, ayaqyoluna sarı qaçırdı. O nömrələrdən vaxtı ilə bizə də verirdilər: dərs vaxtı bir şey üçün bayıra çıxanda icazə aldığımızı sübuta yetirmək üçün. Tərim hələ soyumasa da, xeyli zəifləmişdim. Pilləkənə çıxıb elə ilk pillədəcə oturdum. Bloknotla qələmi cibimdən çıxardım. Bu pilləkən də dəyişməmişdi, mən oxuyanda necə iy verirdisə, indi də elə iylenirdi. Elə bil, kimsə karıxdığından bura oturmuşdu. Məktəb pilləkənlərindən həmişə belə iy gəlir. Nəysə, oturub Fibiyə belə bir məktub yazdım:

«Əzizim Fibi!

Çərşənbə gününəcən gözləyə bilməyəcəyəm, ona görə də, bəlkə, elə bu gün axşamüstü Qərbə yola düşdüm. Məni İncəsənət muzeyinin qapısında saat birə on beş dəqiqə işləmiş gözləyərsən. Sənin bayram pullarını da özünə qaytaracam. Onun üstündən çox az xərcləmişəm.

Öpürəm, Holden»

Onların məktəbi muzeyin lap böyründəydi və o, evə nahar eləməyə gedəndə, hökmən, buradan keçməliydi. Ona görə dəqiq bilirdim ki, gələcək.

Pilləkənlərlə üzüyuxarı, direktorun otağına qalxdım. Orada bir nəfərdən xahiş eləyəcəkdim, bu vərəqi aparıb sinifdə ona çatdırsın. On-on beş qat bükmüşdüm ki, heç kəs açma bilməsin. Bu andır məktub ki var, onu orada heç kimə etibar eləmək olmaz. Ancaq bilirdim ki, qardaşı olduğum üçün bu məktubu, hökmən, ona çatdıracaqlar.

Pilləkənlərlə yuxarı qalxanda yenə də qəfildən ürəyim bulandı. Ancaq tez də keçib getdi.

Qayıdıb bir dəqiqəliyə oturan kimi halım yaxşılaşdı. Ancaq oturanda elə bir şey gördüm ki, lap dəli oldum. Kimsə divara çox biədəb bir söyüş yazmışdı. Onu oxuyanda təmiz dəli oldum.

Fikirləşəndə ki, Fibi və Fibi kimi körpə qız uşaqları da bunu görüb oxuyacaqlar və sonra da maraqlanacaqlar ki, görən bu nə deməkdir, həyasız bir oğlan uşağı da bunu onlara başa salacaq, – özü də təbii ki, çox biədəbcəsinə – adam az qalır hirsindən dəli ola. Axı bunun nə demək olduğunu başa düşəndən sonra kim bilir onlar nə fikirləşəcəklər. Bəlkə də, iki-üç gün bundan narahat olacaqlar. Bunu yazan əlimə keçsəydi, boğub öldürərdim. Yəqin, hansı pozğun əclafsa gecə vaxtı karıxdığından yer tapmayıb, xəlvətcə özünü məktəbə soxub, işini qurtarandan sonra da bu biədəb sözləri burada divara yazıb. Bir anlığa bu əclafi burada iş başında necə tutduğumu,

onun kilkəsindən yapışıb başını al-qan içində canı çıxanacan daş pilləkənlərə necə döyəclədiyimi gözlərimin önünə gətirdim. Ancaq burasını da deyim ki, buna mənim cəsəratim çatmazdı, özüm özümə yaxşı bələdəm. Bunu yadıma salanda dilxorçuluğum daha da artdı, divardakı sözləri əlimlə silməyə də ürək eləməirdim. Qorxurdum ki, silib-eləsəm müəllimlərdən biri qəfil gəlib üstümə çıxar və elə bilər ki, onu mən yazmışam. Nəysə, axır ki, birtəhər özümü cəmləyib onu sildim. Sildim və sonra da direktorun otağına qalxdım.

Direktor gözə dəymirdi, yazı məkinasının arxasında yüz yaşlarında qoca bir arvad oturmuşdu. Ona dedim ki, mən dördüncü «B» sinfində oxuyan Fibi Kolfildin qardaşiyam. Və xahiş elədim ki, yazdığım məktubu ona çatdırsın. Dedim ki, bu, çox vacib işdir, anam bərk xəstədir, bu gün ona nahar hazırlaya bilməyəcək, ona görə də mən onu yeməxanada-zadda nahar eləməyə aparmalıyam. Bu qoca qadın elə pis adam deyilmiş. Məktubu məndən alıb, o biri otaqdan başqa bir xanımı çağırdı və ona tapşırırdı ki, mənim məktubumu aparıb Fibiyə versin. Sonra o yüz yaşlı qoca qadınla bir balaca söhbət eləməli oldum. Çox yaxşı qadın imiş, mənim də, qardaşlarımın da bu məktəbdə oxuduğumuzu ona danışdım. Soruşdu ki, indi harada oxuyuram. Dedim ki, Pensidə. Dedi Pensi çox yaxşı məktəbdir. Buradaca onun çox böyük səhv elədiyini üzünə demək istədim, amma yenə cəsəratim çatmadı. Nə işimə, deyir Pensi yaxşıdır, qoy yaxşı olsun. Yüz yaşında qoca bir arvada nəyə yeni bir fikir aşılamaq mənasız işdir. Onsuz da onların belə şeylərdən xoşu gəlmir. Sonra vidalaşdıb çıxdım. Gülməli idi. Otaqdan çıxanda dalımca: «Yaxşı yol,» – deyə çığırdı, lap qoca Spenser mən Pensidən çıxanda dalımca çığırdığı kimi. İlahi, mənim dalımca bu cür: «Yaxşı yol,» – deyə çığıran adamlardan necə də zəhləm gedir! Adam lap dilxor olur.

O biri pilləkənlərlə aşağı düşdüm, burada da divara oradakı kimi biədəb sözlər yazmışdılar. Onu da əlimlə silmək istədim, ancaq mümkün olmadı. Burada o sözü divara bıçaqla cızmışdılar.

Pozulan deyildi. Bir də ki mənasız şeydir. Adamın milyon il də ömrü olsa bu dünyanın divarlarına yazılan biədəb sözlərin heç yarısını silib qurtara bilməz.

İdman zalındakı saata baxdım, hələ on ikiyə on iki dəqiqə işləmişdi, hələ Fibi ilə görüşə çox var idi. Ancaq yenə muzeyə sarı yollandım. Onsuz da getməyə başqa yerim yox idi. Fikirləşdim ki, Qərbə yola düşməzdən qabaq, bəlkə, elə avtomat telefondan Ceynə zəng vurum, ancaq kefim yox idi. Bir də ki hələ tətillə evlərinə gəlib çıxdığına dəqiq əmin deyildim. Ona görə də veyillənə-veyillənə muzeyə sarı yollandım.

Muzeyin lap ağzında dayanıb Fibini gözləyirdim. İki balaca uşaq mənə yaxınlaşıb mumiya harada olduğunu soruşdu. Dedilər ki, bəlkə, mən bilirəm. Bunu soruşan oğlanın şalvarının qabağı açıq idi. Bunu ona başa saldım. O da başladı mənimlə danışa-danışa, utanıb-eləmədən şalvarının qabağını düymələməyə. Nə sütunun dalına keçdi, nə də bir şey elədi. Dəhşətdir. Yaman gülməyim tutdu buna, ancaq qorxdum yenə ürəyim bulana. Ona görə gülmədim.

– O mumiya harada olur? – uşaq bir də soruşdu. – Bilmirsiz ki?

Onları bir balaca dolamaq istədim.

– Mumiya, o nə olan şeydir? – ondan soruşdum.

– Özünüz bilirsiniz. Mumiya – ölüləri deyirəm. Deyirlər, onları ihramda-zadda basdırırlar.

Ihramda-zadda. Bir buna bax. Yəqin ki, ehram demək istəyirdi.

– Bəs siz ikiniz də necə olub ki, dərstdə deyilsiniz?

– Bu gün dərsimiz yoxdur. – Bayaqdan bəri ancaq biri danışdı. Yalan deyirdi əclaf. Gözlərinin içinəcən yalan deyirdi. Ancaq onsuz da Fibi gələncən elə bir işim yox idi, ona görə də onlara mumiya harada olduğunu göstərməli oldum. Onların yerini əvvəllər çox dəqiq bildirdim.

İndi... Çoxdan bu muzeyə ayağım dəymirdi.

– Yəni bu mumiya sizi belə çox maraqlandırır?

– Hə.

– Sənin dostunun dili yoxdur bəyəm?

– O, mənim dostum deyil, qardaşımdır.

– Danışa bilmir? – Bayaqdan bəri susan oğlanın üzünə baxdım. – Doğrudan, danışa bilmirsən? – deyə ondan soruşdum.

– Bilirəm, – dedi, – amma xoşlamıram.

Axır ki, mumiyalar saxlanılan salonu tapdıq. İçəri girdik.

– Qədim misirlilərin öz ölümlərini necə basdırdıqlarını bilirsinizmi?

– Yoox.

– Bilmək lazımdır. Çox maraqlı şeydir. Qədim Misirdə ölənlərin başlarını sirli bir məhlul ilə bulaşdırılmış parçaya bükürmüşlər. Sonra da onları ehramlarda basdırırmışlar. Bundan sonra istəyir min il keçsin, bu adamların sifətlərinə heç nə olmurmuş. Özü də misirlilərdən savayı bunun sirrini bilən yox imiş. Heç müasir elm də baş aç a bilmir bundan.

Mumiyalara tamaşa etmək üçün çox darısqal bir keçiddən keçməliydik. O keçidin hər iki divarı fironun qəbrinin özündən götürülmüş daş plitələrdən hörülmüşdü. Çox qorxunc yer idi. Hiss elədim ki, yanımdakı igidlər bərk təşvişə düşüblər. Pişik balası kimi böyrümə qısılmışdılar, o lal-dinməz isə həttə əlimdən yapışmışdı.

– Gəl, gedək, – o, qardaşına dedi. – Hamısına baxdıq da. – Tez ol, gedək, – dönüb qapıya sarı qaçdı.

– Bu, yaman ağciyər uşağıdır, – danışqan dedi. – Hələlik! – O da onun dalınca götürüldü.

Qəbir plitələrinin arasında tənha qaldım. Bura həttə bir balaca xoşuma gəldi. Çox rahat və sakit yer idi. Birdən burada elə şeyə rast gəldim ki, ömrümdə ağılınıza gətirə bilməzsınız. Yenə də həmin biədəb söz! Qırmızı karandaşla şüşə vitrinin altında, daşın üstünə yazmışdılar.

Bədbəxtlik də elə bundadır. Bu dünyanın heç yerində sakit bir guşə tapmaq mümkün deyil.

Çünki elə yer yoxdur. Hərçənd, bəzən elə bilirsən ki, var, amma sən ora gedib çatanacan hansı əclafsa səni qabaqlayır, ağzına gələn biədəb sözləri ora yazır. İnanmırsınız, özünüz sınayın.

Fikirləşdim ki, yəqin, mən də haçansa ölüb-eləsəm, aparıb bir qəbirdə basdıracaqlar. Hamı kimi mənim qəbrimin üstünə adım və soyadım, anadan olduğum və öldüyüm gün həkk olunmuş başdaşı qoyacaqlar. Sonra da günlərin bir günündə hansısa əclafın biri gəlib onun üstünə biədəb sözlər yazacaq. İnanın, hökmən, yazacaqlar.

Mumiyalar olan zalda çıxandan sonra ayaqyoluna yollandım. Açığı, deyəsən, qarın ağrısına düşmüşdüm. Ancaq məni narahat edən başqa şey oldu. Ayaqyolundan çıxhaçıxanda, elə lap qapının ağzında huşumu itirdim. Amma bəxtim pis deyilmiş. Baş üstə döşəməyə düşsəydim, yəqin ki, çoxdan o dünyalıq olmuşdum. Yaxşı ki, yanı üstə yıxılmışdım. Amma qəribə iş idi, yıxıldıqdan sonra özümü nisbətən yaxşı hiss etməyə başladım. Canım haqqı. Düzdür, yıxıldığımda tərəfdən qolum bir balaca ağrıyırdı, ancaq başım daha o qədər bərk hərlənmirdi.

Saat birə, təqribən, on dəqiqə işləmiş muzeydən çıxdım, onun qapısı ağzında dayanıb Fibini gözləməyə başladım. Fikirləşdim ki, kim bilir, bəlkə də, onunla axırıncı dəfə görüşürəm.

Ümumiyyətlə, bizim ailədən bundan sonra bir də heç kimi görməyəcəm. Bəlkə də, görəcəm.

Amma uzun illər sonra. Güman ki, otuz-otuz beş yaşım olanda. Yəni bizimkilərdən biri xəstələnib ölüm ayağında olsa və axırıncı dəfə məni görməyi arzulayıb eləsə, bəlkə, onda evə qayıdam. Yalnız bircə bu səbəbə mən öz sakit daxmamı tərkləyə bilərəm. Həttə evə qayıdanda nələrlə olacağımı da gözlərimin önünə gətirdim. Bilirəm, anam dəli kimi ayaqlarıma düşüb ağlaya-ağlaya yalvaracaqdı ki, bir də geri – öz daxmamı qayıtmayım, burada, evdə qalım, amma mən buna razı olmayacaqdım. Nə qədər eləsələr də, tərsliyimə salıb fikrimdən dönməyəcəkdim.

Anamı bir təhər sakitləşdirəndən sonra otağın o biri başına çəkilib, cibimdən portsiqarımı çıxaracaq, bir siqaret yandırır təmkinlə, soyuqqanlıqla çəkəcəkdim. Sonra da xahiş edəcəkdim ki, ürəkləri haçan istəyir, yığışın mənə qonaq gəlsinlər. Buna çox elə təkid də etməyəcəkdim.

Amma çalışacaqdım ki, Fibi yayda da, milad, pasxa bayramlarında da mənə qonaq gəlsin. İstəsə, yəni bir şey yazmaq üçün ona sakit, dinc bir yer lazım olsa, D. B. də gələ bilər. Ancaq onun mənim daxmamda ssenari yazmağına heç cür dözə bilmərəm. O, burda yalnız və yalnız hekayə və kitab yazır. Belə bir qayda qoyacaqdım: mənim evimdə heç kəs saxta, qəlp işlə məşğul ola bilməz. Kim ki azacıq da olsa riyakarlıq, saxtakarlıq etməyə başladı, ona dərhal qapını göstərəcəkdim.

Birdən gözümdə qarderobdakı saata sataşdı, birə iyirmi beş dəqiqə işləmişdi. Məni şübhə bürüdü: bəlkə, məktəbdəki o qoca qadın o biri xanıma tapşırıb ki, mənim məktubumu Fibiyə verməsin.

Bəlkə də, ona bu məktubu yandırır etməyi tapşırıb. Bunu fikirləşəndə, doğrudan, bərk qorxuya

düşdüm. Fibini görməmiş heç cür yola çıxmaq istəmirdim. Yəni bayram pullarını-zadı da məndəydi, onları, hökmən, geri qaytarmalıydım.

Axır ki, onu gördüm. Qapının şüşə gözlüyündən. O andır qırmızı ovçu kepka başında olmasaydı, çətin görərdim. Bu kepka azı yüz kilometrədən adamın gözüne girir.

Qapıdan çıxıb pilləkənlərlə onu qarşılamağa düşdüm. Bir şeyi anlamadım ki, o, əlindəki iri çamadanı neyləyir. Bu ağır, yöndəmsiz çamadanı özüylə sürüyə-sürüyə Beşinci avenyunu təzəcə keçirdi. Yaxınlaşanda gördüm, mənim köhnə çamadanımdır, Hutton məktəbində oxuduğum vaxtlardan qalıb. Heç ağıma da gətirə bilmirdim ki, bu çamadan indi onun nəyinə lazımdır.

– Oh, – mənə çatanda dedi. Bu çamadan yazığın lap nəfəsini kəsmişdi.

– Dedim daha gələsi olmadın, – dedim. – Bu çamandakılar nədi belə? Mənə heç nə lazım deyil. Mən elə belə, əliyalın gedəcəm. Heç vağzaldakı çamadanlarımı da götürməyəcəm. Nədir buna bir belə doldurmusan?

O, çamadanı yerə qoydu.

– Paltralarımdır, – dedi.

– Nə? – Bunu eşidəndə az qaldı ayağımın altından yer qaça. Allaha and olsun. Başım fırlandı, dedim, indi yəqin, yenə huşumu itirəcəm.

– Bunu arxa qapıdan çıxardım ki, Çarlina görməsin. Elə ağır deyil. İçində iki dəst üst paltar, ayaqqabılarım, alt paltar, bir cüt corab və bir-iki xırım-xırda şey var. Qaldır bax. Ağır-zad deyil. Məni də özünə apararsan? Hə, Holden? Apararsan? Xahiş edirəm?

– Olmaz! Kəs səsini!

Deyəsən, aqlımı təmiz itirirdim. O mənada ki, mən heç cür istəmirdim ki, o səsini kəssin.

Aqlıma gəldi ki, yəqin, yenə huşdan gedirəm.

– Axı, niyə olmaz, hə? Xahiş edirəm, Holden! Mən sənə heç bir əziyyət verməyəcəm, eləcə sənənlə bir yerdə olmaq istəyirəm. Vəssalam. İstəyirsən, heç bu paltarımı-zadımı da özümə götürməyim, tək bircə...

– Götürməyin heç lazım da deyil. Heç yana gedib eləməyəcəksən! Mən tək getməliyəm. Ona görə də kəs səsini!

– Xahiş edirəm, Holden! Xahiş edirəm, qoy mən də gedim! İstəyirsən lap, lap, lap... Sən heç...

– Heç cür gedə bilməzsən. Di bəsdir, kəs səsini! Çamadanı da ver bura.

Çamadanı ondan aldım. Az qalmışdı, ona bir sille də ilişdirəm. Bir dəqiqə də keçsəydi, ilişdirəcəkdim. Canım haqqı.

Başladı gözünün qorasını axıtmağa.

– Mən bilən, axı sən o tamaşada oynamaq istəyirdin. Axı o pyesdə Benedik Arnold-zad olacaqdın, – dedim. Hirsli, çox murdar bir istehzayla dedim. – Nə oldu? Bacarmadın, hə?

Daha da bərk hönkürməyə başladı. Lap ürəyimdən oldu. İstəyirdim ki, lap boğazı yırtılanacan ağlasın. Lap zəhləm getdi ondan. Yəqin, çoxu da ona görə ki, mənimlə getmək xatirinə bir daha o tamaşada oynamaq istəməmişdi.

– Di gəl, – dedim. Təzədən muzeyə sarı qalxmağa başladım. Onun bu andır çamadanını buradakı qarderoba qoymaq fikrindəydim ki, dərindən sonra saat üçdə evə qayıdanda onu oradan götürə bilsin. Axı indi o bu çamadanı özü ilə məktəbə apara bilməzdi. – Gəl, gəl, dalımca, – dedim.

Ancaq o, mənimlə muzeyə qalxmadı. Mənimlə getmək istəmirdi. Özüm tək qalxdım, çamadanı qarderoba təhvil verib, geri qayıtdım. Hələ də bayaq durduğu yerdə – səkidə dayanmışdı, – ancaq indi arxasını mənə çevirmişdi. Belə şeylər əlindən yaxşı gəlir. Kefinə yerləşəndə adama arxasını da çevirir, hələ o yana da keçir.

– Heç yana gedib-eləyən deyiləm. Fikrimi dəyişmişəm. Di kiri, zırıldama! – Dedim. Özüm də bilmirəm niyə. Çünki mən bunu deyəndə o artıq ağlayıb-eləmirdi. Amma yenə də dedim. – Di gəl, gəl səni aparım qoyum məktəbə. Gəl də. Gecikirik axı?

O heç mənimlə danışmaq da istəmirdi. Əlindən tutmaq istəyəndə onu geri dartdı. Hələ də üzünü o yana tutmuşdu.

– Nahar eləmişən? Eləmişən, yoxsa yox? – Ondan soruşdum.

Cavab vermədi. Birdən qırmızı kepkanı, mənim ona bağışladığım kepkanı başından götürüb az qala düz sifətimə fırlatdı. Sonra yenə də üzünü yana çevirdi. Gülməyim tutdu, amma dinib-ələmədim. Sakitcə kepkamı yerdən götürüb paltomun cibinə soxdum.

– Di yaxşı gəl gedək. Gəl, səni məktəbə qədər ötürüm.

– Mən məktəbə-zada gedən deyiləm.

Bunu deyəndə heç bilmədim neyləyim. Bir-iki dəqiqə lal-dinməz durub onun üzünə baxdım.

Sonra:

– Yox, sən, hökmən, məktəbə qayıtmalısan, – dedim. – Bəyəm o tamaşada iştirak edəcəyən yadımdan çıxıb? Yoxsa, daha Benedikt Arnoldu oynamaq istəmirsən? Hə?

– Yox. İstəmirəm.

– Düz demirsən. İstəyirsən, özü də lap yaxşısından. Hə, di bəsdir, gəl gedək, – dedim. – Əvvələn, sənə dediyim kimi, mən daha heç yana getmək istəmirəm. Evə qayıdıram. Sən məktəbə qayıdan kimi, mən də evə qayıdıram. Əvvəlcə gedib vağzaldan çamadanlarımı götürəcəm, sonra birbaşa...

– Dedim ki, daha məktəbə qayıdan deyiləm. Sən özün bilərsən neyləyərsən, amma mən bir də məktəbə qayıdan deyiləm, – dedi. – Ona görə də zəhləmi tökmə! – Ömrümdə birinci dəfəydi o, mənə belə söz deyirdi. Qulaqlarım cingildədi. Söysəydi, bundan yaxşı idi. Heç mənə sarı baxmırdı da. Və hər dəfə mən onun çiyindən yapışmaq istəyəndə dartınıb əlimdən çıxırdı.

– Qulaq as, gəzmək istəyirsən? – Ondan soruşdum. – İstəyirsən heyvanxanaya heyvanlara baxmağa gedək? Əgər sənə bu gün məktəbdən qalmağa icazə versəm, əvəzində, səni gəzməyə aparsam, bu sarsaqlığından əl çəkəcəksən?

Bilirdim ki, cavab verməyəcək, ona görə bir də təkrar elədim:

– Əgər indi dərse qayıtmamağına razı olsam və əvəzində, səni gəzməyə aparsam, bu sarsaqlığından əl çəkəcəksənmi? Sabah məktəbə gedəcəksənmi?

– İstəsəm gedəcəm, istəməsəm yox, – deyib qaça-qaça küçənin o tayına keçdi. Heç baxmadı, görsün maşın gəlir ya yox. Bu qız bəzən tamam aqlını itirir.

Onun dalınca qaçıb ələmədim. Bilirdim ki, quzu kimi dalımca gələcək, ona görə də küçənin bu tayı ilə yavaş-yavaş heyvanxanaya sarı addımladım. O da küçənin o tayı ilə dalımca düşdü. Başımı qaldırıb mənə sarı baxmasa da, bilirdim ki, bir gözü məndədir, hara getdiyimi bilmək istəyir. Nəyə, mən küçənin bu tərəfi, o isə o biri tərəfi ilə heyvanxanaya sarı gedirdik. Ancaq bir şey, – ikimərtəbəli avtobus – məni yaman narahat eləyirdi. Bu avtobus hər dəfə yanımdan keçəndə nə küçənin o tərəfini, nə də Fibinin hayanda olduğunu görə bilirdim.

Zooparka çatanda onu hayladım:

– Ey, Fibi. Mən zooparka gedirəm. Gəl bəri! – Mənə sarı çevrilməsə də bildim ki, eşitdi, çünki mən pilləkənlərlə zooparka düşəndə gördüm, o da küçəni keçib dalımca gəlir.

Zooparkda adam çox deyildi, çünki hava pis idi. Yalnız içində dəniz şirləri üzən hovuzun yanında bir neçə adam vardı, vəssalam. Orada dayanmaq istəmirdim, ancaq görəndə ki, Fibi dayanıb şirlərin necə yediklərinə tamaşa eləyir, – bir oğlan onlara balıq atırdı, – geri qayıtdım. Fikirləşdim ki, bəlkə, burada onunla dil tapa bildim. Gəlib arxasında dayandım. Əlimi çiyinə qoymaq istəyəndə aşağı çöküb əlimdən çıxdı. Tutması tutanda lap sarsaqlayır. Şirlər yeyib doyanacan durub tamaşa elədi. Mən də onun arxasında. Daha əlimi çiyinə qoymaq istəmədim, çünki qoysaydım, bu dəfə o, hökmən, əlimin üstündən vuracaqdı. İndiki uşaqlar məzədirlər. Onlarla, gərək, çox sayıq olasan.

Hovuzdan uzaqlaşanda yenə də mənə yaxınlaşmadı, ancaq indi çox aralı getmirdi. Sadəcə, səkinin bu tərəfində mən idim, o biri tərəfində o. Düzdür, buna hələ barışmaq demək olmazdı, ancaq bayaq məndən bir mil aralı getdiyinə baxanda, yenə min şükür. Yuxarı qalxıb, balaca tərəcikdəki aylara tamaşa elədik. Ancaq burada çox dayanmadıq, çünki baxmalı bir şey yox idi. Tək bircə ayı – ağ şimal ayısı mağaradan bayıra çıxmışdı. O birisi – boz ayı isə özünün çərdəmiş mağarasından heç cür bayıra çıxmaq istəmirdi. Böyrümdə başında kovboy şlyapası olan bir oğlan uşağı dayanmışdı, elə hey atasına deyirdi: «Ata, de çıxsın! Ata, çıxart onu!» Fibiyə sarı baxdım, heç dodağı da qaçmadı. Uşaqlar adamdan küsəndə, özünüz bilirsiniz də, necə dəyməduşər olurlar. Heç gülümsünmək də istəmirilər.

Aylara baxandan sonra, zooparkdan çıxdıq, parkdakı balaca bir cıdırı keçib başdan-ayağa sidik iyi verən kiçik bir tunelə düşdük. Karuselə gedən yol buradan keçirdi. Fibi hələ də mənimlə danışmırdı, ancaq indi tamam yanaşı addımlayırdıq. Bu dəfə paltosunun kəmərciyindən tutmaq istədim, yenə də qoymadı, «Mümkünsə əlini özündə saxla!» – dedi. Deyəsən, acığı hələ soyumamışdı. Ancaq bayaqki kimi qeyzli də deyildi. Nə isə, yavaş-yavaş karuselə yaxınlaşdıq, artıq orada çalınan musiqinin səsi də yaxından eşidilirdi. Qəribədir, burada həmişə təkrar-təkrar «O, Meri» mahnısını çaldırırlar. Əlli il bundan qabaq, mən uşaq olanda da, indi də. Karusellərdə bir yaxşı şey varsa, o da elə budur – həmişə eyni mahnını təkrar eləməkləridir.

– Mən elə bilirdim karusellər qışda bağlı olur, – Fibi dedi. Birinci dəfəydi kəlmə kəsirdi. Bəlkə də, məndən küsdüyünü unutmuşdu ona görə.

– Yəqin, Milad bayramı yaxınlaşdığına görədir.

Mən bunu deyəndə yenə dinmədi. Yəqin, məndən küsdüyü artıq yadına düşmüşdü.

– Fırlanmaq istəyirsən? – Dedim. Bilirəm ki, ürəyi gedir. O lap körpə olanda D.B. də, Allı də, mən də həmişə onu buraya gətirərdik. Karuselin dəlisiydi.

– Axı mən uşaq deyiləm. – Dedi. Elə bildim, yenə mənə cavab verməyəcək, amma, çox şükür, dili açıldı.

– Niyə ki? Sənə olar. Get min. Burada gözləyəcəm. Qorxma, get min. – Dedim. Bilet satılan pəncərəyə yaxınlaşıb Fibiyə bilet aldım. Bileti ona uzatdım.

– Al, – dedim. – Dayan, pulunun qalanını da götür. – Mənə borc verdiyi pulu özünə qaytarmaq istədim.

– Saxla özündə. Mənim üçün saxla, – dedi. Sonra da dərhal əlavə elədi. – Xahiş edirəm.

Bir adam sənə «xahiş edirəm» deyəndə, adam lap mütəəssir olur. İllah da bunu deyən Fibi-zad olanda. Tamam kövrəldim. Ancaq pulları cibimə qoydum.

– Bəs sən minmək istəmirsən? – Dedi və heyrətlə üzümə baxdı. Deyəsən, mənimlə tamam barışmışdı. Üz-gözündən bilinirdi.

– Bəlkə, gələndə dəfə mindim. Əvvəlcə sənə baxım, sonra, – dedim. – Bileti götürdün?

– Hə.

– Onda get min. Mən burada skamyada oturub sənə tamaşa eləyəcəm. – Gəlib, skamyada oturdum, o da gedib karuselə mindi. Daha doğrusu, əvvəlcə karuselin dörd yanına dolandı. Sonra ən yekə, bomboz, köhnə atın belinə mindi. Karusel fırlanmağa başladı. Fibidən gözümlü çəkkə bilmirdim. Karuseldə beş-altı uşaq ancaq olardı və maqnitofonda “Tüstü dolur gözlərinə” mahnısını çalırıldı. Cazsayaq, bir az da gülməli. Uşaqların hamısı qızılı halqanı tutmağa çalışırdı. Fibi də həmçinin. Hələ bir az qorxdum da. Qorxdum ki, Fibi o çərdəymiş atın belindən yıxıla, ancaq səsimi çıxarmadım. Çünki bu uşaqlar elə şeydir ki, əgər onlar qızılı halqanı tutmaq fikrinə düşüblərsə, gərək, onlara mane olmayasan. Yıxılısalar da, eybi yoxdur, bu anda onlara nəşə bir söz desən, bundan da pis olar.

Karusel dayananda Fibi atdan düşüb yanıma gəldi.

– İndi get, sən min, – dedi.

– Yox, mən sənə tamaşa eləsəm yaxşıdır, – dedim. Ona bir az da pul verdim. – Get bir bilet də al.

Pulu götürdü.

– Daha hirsim soyuyub, – dedi.

– Bilirəm. Qaç. Karusel indi tərənəcə.

Və birdən məni öpdü. Sonra əlinin içini havaya tutub dedi:

– Yağır. Yağış yağmağa başlayır.

– Bilirəm.

Sonra bilirsiniz neylədi, – yerimdə quruyub qaldım – əlini paltomun cibinə salıb qırmızı ovçu kepkasını çıxarıb başıma qoydu.

– Bəs bu sənənin xoşuna gəlirdi?

– Hələ sən gey, sonra.

– Oldu. Di kaç. Yoxsa, gecikərsən, atına özgəsi minər.

Ancaq hələ tələsənə oxşamırdı.

– Doğrudan, düz deyirsən? Doğrudan, heç yana getməyəcəksən? Doğrudan, evə qayıdacaqsan? – Birnəfəsə hütülədi.

– Doğrudan, – dedim. Gerçək sözüm idi. Onu aldadıb eləmirəm. Doğrudan da, evə qayıdacaqdım. – Di tələs, karusel tərənir.

Qaçıb bilet aldı və bu andır karuselə lap vaxtında çatdı. Öz atına çatanacan az qala karuselin başına dolandı. Çatan kimi də mindi. Mənə əl elədi, mən də ona.

İlahi, birdən leysan yağmağa başladı. Yağışı tut, göyə çıx. Allaha and olsun. Analar, nənələr, nə bilim daha nələr, hamısı karuselin altına qaçdı. Ancaq mən yerimdən tərənmədim. Təmiz islandım. İllah da sinəm və şalvarım. Kəpkəm əvvəlcə heç olmasa bir balaca məni qoruyurdu, ancaq sonra onun da köməyi olmadı. Vecimə də almadım. Fibinin necə firlandığına tamaşa eləyəndən sonra birdən-birə özümü tamam xoşbəxt hiss elədim. Sözün düzü, sevindən hətta ağlamaq istədim. Niyəsini özüm də bilmirəm. O bu karuseldə elə qəşəng görünürdü ki! Əynində də mavi palto fırlanır, elə hey fırlanırdı. İlahi! Kaş bu səhnəni öz gözlərinizlə görəydiniz!

26.

Sizə danışmaq istədiyim əhvalat da elə budur. Düzdür, evə necə qayıtdığımı, necə xəstələndiyimi, buradan çıxandan sonra gələn payız hansı məktəbə göndərilməyimi-zadı da danışa bilirdim, ancaq həvəsim yoxdur. Doğrudan. Açıqı belə şeylər mənim üçün çox maraqsızdır.

Çoxları, illah da burada bir psixanalist həkim var, o, məndən soruşur ki, sentyabrda məktəbə gedəndə dərslərimi canla-başla oxuyacağammı? Məncə, çox sarsaq sualdır. O vaxt necə olacağını indidən necə biləsən axı? Heç cür bilə bilməzsən. Mənə elə gəlir ki, çalışacağam, ancaq düzünü hardan biləsən? Vallah, çox sarsaq sualdır.

Bunlar qədər sarsaq olmasa da, D.B. də elə hey adama cürbəcür suallar verir. Şənbə günü o ingiltərəli aktrisa ilə bir yerdə yanıma gəlmişdi. Onun təzə ssenarisində oynayanı deyirəm. Nə isə, o aktrisa durub dəhlizin o başındakı qadın tualetinə gedəndə D.B. məndən soruşdu ki, bu başıma gələnlər, yəni sizə danışdıqlarım barəsində nə fikirdəyəm? Heç bilmirəm ona nə cavab verəm? Düzü, nə fikirləşdiyim heç özümə də məlum deyil. Bunu çoxlarına danışdığımı özüm də peşmanam. Bircə onu bilirəm ki, burada haqqında danışdığım bütün adamlar üçün indi möhkəm darıxıram. Məsələn, lap elə Stredleyter, Ekli üçün. Hətta, mən deyirdim, lap elə o zırrama Morris üçün də. Qərribə işdir. Məndən sizə məsləhət, heç kimdən heç kimə heç nə danışmayın. Yoxsa, sonra siz də mənim kimi o, adamlar üçün darıxacaqsınız.